

วารสาร

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

JOURNAL OF GRADUATE STUDIES REVIEW

ISSN : 2286-9301

Nakhonsawan Buddhist College

ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๐

Vol.5 No.3 September-December 2017

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ ๓ ฉบับ

จำนวนพิมพ์ : ๑,๐๐๐ เล่ม

ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน / ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม / ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ ดนตรี พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม คณะกรรมการที่ปรึกษาวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

อธิการบดี

พระราชวรเมธี, ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

พระสุวรมณเฑียรธรรม, ผศ.

รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา

พระราชวรมนี, ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต

พระเมธีธรรมจารย์

รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่

พระโสภณวิชิตภรณ์

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ

พระสิทธินิติธาดา, ดร.

คณะสังคมศาสตร์

ผศ.(พิเศษ) ร.อ.ดร.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล

ที่ปรึกษาอธิการบดีด้านกฎหมาย

บรรณาธิการ : รศ.ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง

กองบรรณาธิการ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยงานภายนอก

พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร.

ศ.ดร.รัตน์ บัวสนธิ์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.

รศ.ดร.ธานี เกสทอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ศ.ดร.กาญจนา เจริญชัย

รศ.ดร.นันทิยา น้อยจันทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

รศ.ดร.วราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์

รศ.ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง

ผศ.ดร.สำราญ บุญเจริญ

วิทยาลัยนครราชสีมา

ดร.อักรเดช พรหมกลิ่น

ดร.วราภรณ์ ทรัพย์รุ่งทอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี

ดร.ศิริโรจน์ นามเสนา

ดร.ทนต์ศักดิ์ เหมือนเตย

มหาวิทยาลัยภาคกลาง

เลขานุการ : พระมหาไธ้ ธมฺมเมธี

ผู้ช่วยเลขานุการ : พระมหานคร วชิรเมธี, พระเอกจิตต์ อธิปญโญ, นายดิเรก ด้วงลอย, นายจักรี บัวยา

ศิลปกรรม/เว็บไซต์ : พระมหาไธ้ ธมฺมเมธี, นายณัฐพัชร นามบัว, นายชาคริต เกื่อนนก

สำนักงาน : สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

๕๕๕ หมู่ ๖ ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๕๖-๒๑๔๔๔๔ โทรสาร ๐๕๖-๒๑๔๔๔๔

จัดพิมพ์โดย : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แขวงบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทร. ๐๒๒ ๒๑๔๔๔๔, ๐๒๖ ๒๓๕๖๒๓ โทรสาร ๐๒๖ ๒๓๕๖๒๓

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

๑. พระราชปรีดีทิพย์, ศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. ศ.ดร.กาญจนา เจริญชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. รศ.ดร.สุพล สุธะพรหม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖. รศ.ดร.ประเทือง ภูมิภัทราคม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗. รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘. รศ.ดร.วรกฤต เอื้อนช้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๙. ผศ.ดร.วิรัช จงอยู่สุข	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๐. ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๑. ผศ.อานนท์ เมธีวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๒. ดร.อัศรเดช พรหมศิลป์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

๑. ศ.ดร.วัชร งามจิตเจริญ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒. รศ.ดร.ธานี เกสทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๓. รศ.ดร.นันทิยา น้อยจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
๔. รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
๕. รศ.ดร.ประเวศ อินทองปาน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
๖. รศ.ดร.สุชาติ แสงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๗. ผศ.ดร.สำราญ บุญเจริญ	วิทยาลัยนครราชสีมา
๘. รศ.ดร.พุทธรักษ์ ปราบนอก	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
๙. ผศ.ดร.สาธิต ทรัพย์รวงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๑๐. ผศ.ดร.ศศิธร วชิรปัญญาพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี
๑๑. ผศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี
๑๒. ผศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
๑๓. ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๑๔. ดร.พิสิฐ จอมบุญเรือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๑๕. ดร.วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี
๑๖. ดร.ทนงค์ศักดิ์ เหมือนเคย	มหาวิทยาลัยภาคกลาง
๑๗. ดร.สมจิตรา กิตติมานนท์	วิทยาลัยพยาบาลพระบรมราชชนนีนครสวรรค์

บรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ฉบับนี้เป็นปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ ประจำเดือน กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นฉบับที่มีตัวแปรสำคัญเกี่ยวกับคุณภาพของวารสาร ที่ได้รับการพิจารณาจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre) หรือ TCI ให้อยู่ในกลุ่ม ๒ เป็นแรงจูงใจให้มีคณาจารย์และนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและจากสถาบันภายนอกได้นำเสนอผลงานทางวิชาการที่หลากหลายหัวข้อหลากหลายสาขาวิชา ทั้งนี้กองบรรณาธิการได้ส่งผลงานทางวิชาการเหล่านี้ไปให้กรรมการกลั่นกรองบทความทางวิชาการของแต่ละสาขาวิชาเป็นผู้อ่าน และมอบให้เจ้าของบทความนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนการตีพิมพ์แล้ว และสำคัญที่สุดคุณภาพของบทความต้องเป็นไปตามเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre) เป็นกระบวนการที่จะพัฒนาขึ้นสู่ TCI ฐาน ๑ ต่อไปได้ ฉะนั้น โดยฉบับนี้เน้นการนำเสนอบทความวิจัยอันประกอบด้วยบทความวิจัย ๑๖ เรื่อง ประกอบด้วยบทความวิจัยและบทความวิชาการ ภายใน ๕ เรื่อง และภายนอก ๑๑ เรื่อง ซึ่งมีเนื้อหาสาระในเล่มประกอบด้วยนักวิชาการและเรื่องดังที่ปรากฏในเล่มนี้

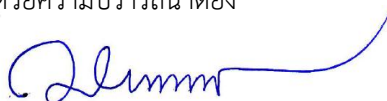
บทความที่น่าสนใจเรื่องแรกชื่อ ศึกษาเชิงวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพระสูตรตันตปิฎก โดย บุญวัฒน์ บุญทะวงศ์ ซึ่งมีเนื้อหาสาระที่น่าสนใจมาก ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ๑)ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพระสูตรตันตปิฎก จำนวน ๑๔ หัวข้อหลักธรรม ได้แก่ (๑) ปัจจัยปัจจุขณะ (๒) คิหิสุข (๓) ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ (๔) สันตญฺญี(สันโดษ) (๕) อริยมรรค (๖) อริยสัจ (๗) กุศลมูล (๘) สัมมปธาน (๙) อิทธิบาท (๑๐) พรหมวิหาร (๑๑) สปัจริยธรรม (๑๒) พละ (๑๓) สาราณียธรรม และ (๑๔) กุศลกรรมบถ ๒)ตัวชี้วัดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพระสูตรตันตปิฎก มีดังนี้ (๑)ด้านความพอประมาณ มี ๕ ตัวชี้วัดคือ (๑) สัมมาทิฏฐิ:มีความเห็นถูกต้อง (๒) มัตตัญญูตา:รู้ประมาณตน (๓) สันตญฺญี:ความสันโดษ (๔) อัตตัญญูตา:รู้จักสถานภาพของตน (๕) สัมมาอาชีวะ:ประกอบอาชีพสุจริต (๒) ด้านความมีเหตุผล ๕ ตัวชี้วัดคือ(๑) อัตตัญญูตา:รู้จักเหตุ (๒) ธัมมัญญูตา:รู้จักผล(๓) สัมมาสติ:ระลึกชอบ (๔) สัมมาสมาธิ:ความตั้งใจชอบ (๕) โยนิโสมนสิการ:การพิจารณาโดยอุบายที่แยบคาย (๓) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มี ๕ ตัวชี้วัด คือ (๑) อัปมาทะ:ความไม่ประมาท (๒) พละ:มีความเข้มแข็ง (๓) สติปัญฐาน:มีสติ (๔) กุศลกรรมบถ:ทำความดี (๕) อัตตัญญูตา:รู้จักสถานภาพของตน (๔)ด้านการมีความรู้ มี ๕ ตัวชี้วัด คือ (๑) ปัญญา:ความรู้ ๓ อย่าง ได้แก่ (๑) สุตมยปัญญา (๒) จินตามยปัญญา (๓) ภวานามยปัญญา (๒) สัทธรรม:พระสัทธรรม ๓ อย่าง ได้แก่(๑) ปริยัติ (๒) ปฏิบัติ (๓) ปฏิเวธ (๓) พหุสูตร:ศึกษาเรียนรู้มาก (๔) มัชฌิมาปฏิปทา:ปฏิปทาที่ดำเนินสู่ทางสายกลาง(สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ) (๕) คิหิสุข:รู้จักความสุข ๔ อย่าง ได้แก่ (๑) อัตติสุข (๒) โภคสุข (๓) อนณสุข (๔)อนวัชสุข ๕)ด้านการมีคุณธรรม มี ๖ตัวชี้วัด ได้แก่ (๑)ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ (๒)อิทธิบาท (๓)กุศลมูล (๔)พรหมวิหารธรรม (๕)สปัจริยธรรม (๖)สาราณียธรรม

บทความที่น่าสนใจเรื่องที่สองคือ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนในอาเซียน โดย อนุคนาญ แก้วไพฑูรย์ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยจนได้ผลการวิจัยที่น่าสนใจ ซึ่งผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนในอาเซียนโดยภาพรวมทั้ง ๔ ประเทศ คือ พม่า เขมร ลาว ไทย ที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์นั้นชาวพม่า กัมพูชา ลาว รวมทั้งคนไทย ที่เขามาทำงานในจังหวัดนครสวรรค์นั้นส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ซึ่งวิถีการดำเนินชีวิตของชาวพม่า กัมพูชา ลาว

ไทย กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้อาศัยอยู่ชุมชนเฮอร์วินในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนไม่ว่าจะเป็นไทย เขมร ลาว พม่า ก็ตามทั้งทางด้านภาษา วัฒนธรรมประเพณี ความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันนั้น แต่เมื่อมาอยู่ร่วมกันในชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ ชาวพม่า เขมร ลาวและคนไทยต่างให้ความเคารพซึ่งกันและกันมีสังคมและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน จะมีในส่วนของภาษา และสังคม วัฒนธรรมบางอย่างที่ทำให้เกิดปัญหาเล็กน้อย เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนเนื่องจากต่างเชื้อชาติ ประกอบกับมาอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนทำให้เกิดปัญหาขึ้นเป็นบางส่วน ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่มากนักใช้กระบวนการที่ เสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนคือการนำหลักทางพระพุทธศาสนามาปฏิบัติทั้งคนที่อยู่ ในชุมชนที่เป็นคนไทยและคนต่างเชื้อชาติแล้วเป็นการง่ายที่จะนำหลักธรรมเข้ามาในการสมัครสมานความสามัคคี เพราะคนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นคนไทย พม่า เขมร ลาว ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเมื่อนำหลักทางพระพุทธศาสนา มาเป็นกระบวนการในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชน ทำให้เกิดความรัก ความ สามัคคี ของคนในชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สังคมและวัฒนธรรมประเพณี ศาสนา ที่คล้ายคลึงกันและใช้หลักธรรม ทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้คนไทย พม่า เขมร ลาว ได้อยู่อย่างสงบ และหล่อหลอมความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ดีต่อกัน เกิดความเมตตาซึ่งกันและกัน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ต่อกัน ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาคือหลักสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ ทาน ปิยะวาจา อตถจริยา สมานัตตตา เป็น หลักแห่งการครองใจคน หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้ วิธีทำให้คนรัก หลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักสังคมสงเคราะห์ ประสานใจคนทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติไหน ไทย พม่า เขมร ลาว ประสานความสัมพันธ์ทางสังคม ประสาน ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา ศาสนาเข้าด้วยกันอย่างมีความสุข ประสานวัฒนธรรมแห่งการให้ ด้วยการแบ่งปันปัจจัย ๔ เอื้อเพื่อการเรียนรู้ และให้โอกาสมีส่วนร่วมในชุมชน กระตุ้นจิตสำนึกประพฤติตนในศีล และวินัยในสังคม และเคารพในกฎระเบียบ ด้วยการยึดหลักปฏิบัติแนวทางเดียวกัน การใช้ภาษาสื่อสารด้วยความ เมตตาและเข้าใจ ด้วยการรับฟังอย่างตั้งใจ ได้รับความรู้สึกด้วยหัวใจแห่งการให้ และมีวาจาแห่งความเป็นมิตรภาพ ซึ่งกันและกันสามารถเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ เพราะสังคมจะอยู่ด้วยกันได้ต้องมีความรักและปรารถนาดีซึ่งกัน และกันทุกเชื้อชาติ แล้วการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและ วัฒนธรรมชุมชนในอาเซียน ทำให้เป็นการแก้ไขการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนได้อย่าง เข้มแข็งและยั่งยืนตลอดไป

คณะกรรมการพิจารณาการขอขอบคุณเจ้าของผลงานบทความทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำให้วารสาร บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการสู่สาธารณะตามนโยบาย ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองทุกท่านที่ได้ใช้ความ เพียรพยายามชี้แนะ แนะนำให้มีการปรับปรุงแก้ไขผลงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้อง น่าอ่าน และเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายที่สุดขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้จัดทำให้มี วารสารฉบับนี้และโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง)

บรรณาธิการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ
บทบรรณาธิการ

บทความวิจัย :

บทบาทการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาล
ส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ๑

: สิทธิพร เกษจ้อยและคณะ

การศึกษาสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของการจัดการศึกษาธรรมศึกษา
อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ๙

: สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, อาภากร ปัญโญ

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากเลิร์นนิ่งออบเจกต์ ระหว่างนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิวด์ดิเพนเดนท์กับแบบฟิวด์อินดิเพนเดนท์ ๒๑

: จุฬารวรรณ อุไรรักษ์, กอบกุล สรรพกิจงานง

การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดมนุษยนิยมและมนุษยนิยมใหม่
สำหรับการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย ๒๙

: ระพี แสงสาคร

การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนในอาเซียน ๔๑

: อนุคนานาญ แก้วไพฑูรย์, พระครูสิริศิริรักษ์, พูลลาภ จันท์เฉลิม, อัครเดช พรหม
กลับ

การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ของนักศึกษา
ปริญญาตรี ชั้นปีที่ ๑ ๕๑

: พระครูปลัดสุวรรณ์ จันทมโน, พระมหาประสงค์ กิตติญาโณ

การบริหารสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเสนาสนะในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ๖๑

: ญัฐชานนท์ พันธธีระภักดี, สุเทพ พรหมเลิศ, พระมหาสุขสันต์ สุขวฑฺฒโน

กระบวนการสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้าและการสื่อสารการตลาดสินค้า OTOP ใน
จังหวัดอุทัยธานี ๖๙

: รติบดี สิทธิปัญญา

ศึกษาเชิงวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพระ
สุตตันตปิฎก ๗๙

: บุญวัฒน์ บุญทะวงศ์

การพัฒนาเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ : พิเชฐ ทั้งโต,พระระพิน พุทธิสารโร,ลำพอง กลมกุล	๙๙
บทความวิชาการ :	
สหพันธรัฐ: การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักอภิธานิธรรม ๗ : พระครูรัตนสุตาภรณ์, เรืองศักดิ์ เดชอนุกุล	๑๐๗
นวัตกรรม: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธในยุคไทยแลนด์ ๔.0 : พระศรีรัตนมณี, พระครูปลัดเถรานุวัตร	๑๒๑
จรรยาบรรณข้าราชการ : ศศิภา พึ่งเนียม, วัลลภ ทองหล่อ	๑๓๕
งานสารบรรณ : หัวใจของฝ่ายอำนวยการ : สันเวียน อันตระโลก	๑๔๙
การเขียนหนังสือราชการ : ศรณรินทร์ เปลรินทร์	๑๕๙
การบริหารจัดการเพื่อการเสริมสร้างสมานฉันท์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : สุบัณฑิต จันทรสว่าง	๑๗๑
ภาคผนวก	
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิอ่านบทความวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์	๑๘๖
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์	๑๘๗
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	๑๘๘
หนังสือส่งบทความทางวิชาการเพื่อเผยแพร่	๑๙๔
ใบตอบรับเป็นสมาชิก	๑๙๕

**บทบาทการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น**
**The Role of Public Health Village Volunteers of Public Health
Promotion Hospital, Tambol Nonthon, Amphoe Muang Khonkaen,
Khokaen Province**

สิทธิพร เกษจ้อย *

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์ ๑.เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ๒.เพื่อศึกษาบทบาทในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และ ๓.เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ซึ่งผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ตำบลโนนท่อน จำนวน ๒๐๐ คน นำมาวิเคราะห์ผล โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็น เพศหญิง ร้อยละ ๖๘.๐๐ และเป็นเพศชาย ร้อยละ ๓๒.๐๐ ส่วนมากมีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป ร้อยละ ๕๙.๐๐ ส่วนมากจบการศึกษาชั้นการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ ๕๗.๐๐ และส่วนมากมีสถานภาพสมรส ร้อยละ ๘๒.๐๐ มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท/เดือน ร้อยละ ๘๐.๕๐

บทบาทการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมทั้งหมดอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีบทบาทในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านป้องกันโรคอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีบทบาทในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) ด้านการฟื้นฟูสภาพ มีบทบาทในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$) ด้านการรักษาพยาบาล มีบทบาทในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$) และ ด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัย มีบทบาทในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$)

* สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จ.ขอนแก่น

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. จัดสวัสดิการให้กับครอบครัวอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านด้านการรักษาพยาบาลหรือบริการพิเศษจากกระทรวงสาธารณสุข เพื่อเป็นค่าตอบแทนความเสียสละ

๒. สร้างความพึงพอใจโดยการยกย่องให้เกียรติ ให้รางวัลตอบแทนในความเสียสละของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงกัน เพราะจะส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของงานเกิดขึ้น

๓. ส่งเสริมสนับสนุนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพราะจะทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเกิดทักษะ ความชำนาญ และได้รับการยอมรับตลอดจนเชื่อถือจากชุมชน

๔. ให้มีการสนับสนุนงบประมาณให้กับศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนด้านครุภัณฑ์ การแพทย์ วัสดุอุปกรณ์ทางการแพทย์และยาให้เพียงพอในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

คำสำคัญ: บทบาท, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ, อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

Abstract

This research aimed to study: 1. the personal factor of the respondents, 2. roles of public health village volunteers in performing their work for Tambol Nonthon Public Health Promotion Hospital, Amphoe Muang Khon Kaen , Khon Kaen province, and 3. To study the suggestions to develop the performance of public health village volunteers working for Tambol Nonthon Public Health Promotion Hospital, Amphoe Muang Khon Kaen , Khon Kaen province. The researcher collected the data from purposive sampling respondents, public health village volunteers, by using questionnaires, and analyzed the data by statistic analytical method, percentage, arithmetic mean, and standard deviation. The findings were as follows:

Majority percent of the respondents(68.0)were females, and 32 percent were males. Most of the respondents(59.0 percent) were age above 51 years old, and lot of respondents(57.0 percent) were graduated primary school. Majority percent of the respondents(82.0) were married status, and they have earned lower than 10,000 bath/month.

The roles of public health village volunteers in performing their work for Tambol Nonthon Public Health Promotion Hospital, Amphoe Muang Khon Kaen,

Khon Kaen province was at high mean level, while considering in each classified domains, it was found that every domain was at high mean level, the domain of disease protection, $\bar{X} = 4.00$, the domain of patient recovery, $\bar{X} = 3.86$, the domain of medical care, $\bar{X} = 3.84$, and the domain of health care promotion, $\bar{X} = 3.77$.

There were four suggestions from this study: 1) the government have to provide social welfare for the public health village volunteers' family in return of their devotion, 2) the government and organizations concerned should praise for the devotion of the public health village volunteers that will have the effect for their performance, 3) the government and organization concerned continuously support the public health village volunteer to work and enhance their skills for the benefit of their social acceptance, and 4) the government and organizations concerned should support medical equipments and sufficient medicines to promote the performance of the public health village volunteers.

Keywords: Public Health Village Volunteers, Role, Health Promotion Hospital

๑. บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๔ เป็นต้นมา ประเทศไทยได้นำสาธารณสุขมูลฐานมาเป็นกลวิธีหลักในการพัฒนาสุขภาพอนามัยในระบบสุขภาพของประเทศตลอดระยะเวลา ๓๐ ปี โดยมีทิศทางการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางพัฒนา เพื่อให้ประชาชนสามารถแสดงบทบาทในการดูแลสุขภาพตนเองครอบครัวชุมชนสภาพแวดล้อมและสังคมโดยรวมได้อย่างยั่งยืน ด้วยความตั้งใจเตรียมใจมีจิตสำนึกที่ดีและมีศรัทธาในการพัฒนาแต่ปรับรูปการทำงานใหม่จากวิธีการบริการสู่วิธีการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนลุกขึ้นมาทำด้วยตนเองหรือการทำงานสาธารณสุขมูลฐานเป็นเรื่องของประชาชนทุกคน^๑ สาธารณสุขมูลฐานจึงได้เน้นในเรื่องการขยายบริการขั้นพื้นฐานให้ครอบคลุมประชากรในทุกพื้นที่ทั่วประเทศนับตั้งแต่การให้สุขศึกษาเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพอนามัย รวมทั้งวิธีการป้องกันและควบคุมปัญหาเหล่านั้น อีกทั้งส่งเสริมให้ชุมชนตระหนักในความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของชุมชนแรง ซึ่งมีบุคคลในการดำเนินงาน คือ ผู้สื่อข่าวสารสาธารณสุข (ผสส.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต่อมาได้มีการยกระดับอาสาสมัครสาธารณสุขให้มีเพียงระดับเดียว คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือเรียกย่อว่า อสม. นั้น เป็นรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสุขภาพของตนเองครอบครัวและชุมชน โดยผ่านกระบวนการอบรมให้ความรู้จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและการปฏิบัติงานต่อประชาชนในหมู่บ้านด้วยความเสียสละทั้งแรงกาย แรงใจเวลาและทุนทรัพย์ในการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านให้สามารถพึ่งตนเองได้ด้วยเหตุนี้กระทรวง จึงได้เล็งเห็น

^๑ งานส่งเสริม อสม. “ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาสุขภาพภาคประชาชนการสาธารณสุขมูลฐาน”. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาสุขภาพภาคประชาชน กระทรวงสาธารณสุข. ๒๕๕๕. (อัดสำเนา).

ถึงความสำคัญและยอมรับว่าอาสาสมัครสาธารณสุข คือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในชุมชนและเป็นแกนนำความรู้ความสามารถที่มีอยู่ช่วยส่งเสริมสุขภาพควบคุมป้องกันโรคต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับประชาชนที่มีสุขภาพที่ดีและรับมือกับโรคต่างๆ ได้ทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอีกครั้งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต้องเป็นผู้มีจุดหมายปลายทางในการทำงานเป็นผู้นำในการบริหารนโยบายไปสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับพื้นที่เป็นผู้นำในงานส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรครักษาพยาบาลเบื้องต้น ตลอดจนการเฝ้าระวังสุขภาพแบบหุ้นส่วนตัวณรงค์ขับเคลื่อนชุมชนและสังคมให้ตื่นตัวและรับผิดชอบต่อตนเองชุมชนและสภาพแวดล้อมของชุมชนเตรียมและริเริ่มมาตรการทางสังคมใหม่ๆ ที่จะมีผลต่อการจัดหรือลดปัญหาทางสุขภาพสร้างจิตสำนึกประชาชนในการเฝ้าระวังดูแลสุขภาพและสร้างโอกาสให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพร่วมกันในชุมชน

ปัจจุบันสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไปค่าครองชีพสูงขึ้นขณะเดียวกันก็พบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต้องดูแลครอบครัวและมีภาระทางครอบครัวเพิ่มมากขึ้น จากปัญหาต่างๆ อาจทำให้เกิดปัญหาจากการทำงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่ไม่มีกระบวนการทำงานที่เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของชุมชนเพื่อที่จะดูแลและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขภาพของชุมชนให้ยั่งยืนโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนนักวิชาการ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านร่วมกันพัฒนาและหาแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของชาวบ้านด้านสุขภาพให้ดีขึ้นและยั่งยืน อีกทั้งยังมีโครงการและกิจกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีจำนวนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่เข้าร่วมลดน้อยลงอีกด้วย ตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มี ๑๔ หมู่บ้าน ๒,๒๐๒ หลังคาเรือน มีอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน ๒๐๐ คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ๑ คน/๑๐.๙๖ หลังคาเรือน^๒ ซึ่งมีจำนวนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านไม่เพียงพอและครอบคลุมหลังคาเรือนในการดูแลรับผิดชอบ เพื่อความเข้าถึงประชาชน จำเป็นอย่างยิ่งต่อกลวิธีทางสาธารณสุขมูลฐานให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี อาสาสมัครสาธารณสุขโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อนที่ได้รับการคัดเลือกและขึ้นทะเบียนเน้นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และดำเนินกิจกรรมในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (คสมช.)

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องบทบาทในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เพื่อทราบปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานและนำความรู้ที่ได้ไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ด้านการรักษาพยาบาล ด้านการฟื้นฟูสภาพและด้านป้องกันโรค ให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และเพื่อนำผลการวิจัยเป็นสารสนเทศในการบริหารจัดการ ไปเป็นแนวทางในการแก้ไขและปรับปรุง

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

และพัฒนาเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

๒.๒ เพื่อศึกษาบทบาทในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

๒.๓ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

๓. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประชากรที่ได้ทำการศึกษา ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติงานสาธารณสุขมูลฐาน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น รวมจำนวนทั้งสิ้น ๒๐๐ คน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ ๒ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าด้านบทบาท แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน

๒.๑ ด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัย

๒.๒ ด้านการรักษาพยาบาล

๒.๓ ด้านการฟื้นฟูสภาพ

๒.๔ ด้านป้องกันโรค

และ เครื่องมือวิจัยแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questions) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ เพื่อใช้วัดค่าระดับการมีบทบาทในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น

๔. ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๒๐๐ คน ส่วนมากเป็นเพศ หญิง ร้อยละ ๖๘.๐๐ และเป็นเพศชาย ร้อยละ ๓๒.๐๐ ส่วนมากมีอายุอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป ร้อยละ ๕๙.๐๐ อายุ ๔๑-๕๐ ปี ร้อยละ ๓๕.๐๐ จบการศึกษาในระดับการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ ๕๗.๐๐ ระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ

๓๔.๐๐ มีสถานภาพสมรส ร้อยละ ๘๒.๐๐ ส่วนมากมีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท/เดือน ร้อยละ ๘๐.๕๐ บทบาทในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีบทบาทในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๗$) โดยแบ่งเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัย โดยภาพรวมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีบทบาทในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๗$)

ด้านการรักษาพยาบาล โดยภาพรวมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีบทบาทในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๔$)

ด้านการฟื้นฟูสภาพ โดยภาพรวมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีบทบาทในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๖$)

ด้านป้องกันโรค โดยภาพรวมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีบทบาทในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๐$)

๕.อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง บทบาทในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ทั้ง ๔ ด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ด้านการรักษาพยาบาล ด้านการฟื้นฟูสภาพ ด้านป้องกันโรค ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

๑.ด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ได้พูดคุยแนะนำให้ความรู้ด้านสุขภาพและจัดอบรมความรู้เรื่องสุขภาพแก่ประชาชน กิจกรรมเป็นตัวอย่างแก่ประชาชนในชุมชน เช่น บ้านปลอดลูกน้ำยุงลาย กิจกรรมการออกกำลังกายแก่ประชาชนในชุมชน ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านการดูแลสุขภาพ เป็นต้น จึงทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน มีบทบาทในการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๗$)

๒. ด้านการรักษาพยาบาล พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ได้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการรักษา การป้องกันอุบัติเหตุ อุบัติภัยและโรคไม่ติดต่อ เช่น การคัดกรองผู้ป่วยเบาหวาน ความดันโลหิตสูง มะเร็งปากมดลูกแก่ประชาชน ให้ความรู้คำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันโรคและการควบคุมโรคติดต่อต่างๆ เช่น การทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย การเฝ้าระวังโรคไข้หวัดนก ในพื้นที่รับผิดชอบ ให้การช่วยเหลือรักษาพยาบาลตามอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น เช่น เช็ดตัวลดไข้ การทำน้ำเกลือแร่ให้ดื่มในโรคอุจจาระร่วง ให้การปฐม

พยาบาลเบื้องต้นเกี่ยวกับบาดแผล เป็นลม สุนัขกัด ไฟไหม้ น้ำร้อนลวก เป็นต้น จึงทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน มีบทบาทในการปฏิบัติงานด้านการรักษาพยาบาล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$)

๓. ด้านการฟื้นฟูสภาพ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีการให้ความช่วยเหลือหรือแนะนำแก่ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เช่น วัณโรค โรคเรื้อน หอบหืดและลมชัก ฟื้นฟูสมรรถภาพแก่ผู้ป่วยอัมพาต ผู้พิการและปัญญาอ่อน มีการติดตามดูแลผู้ป่วยที่ได้รับการส่งตัวกลับมาอยู่บ้านหลังจากได้รับการรักษาตัวที่โรงพยาบาล เป็นต้น จึงทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน มีบทบาทในการปฏิบัติงานด้านการฟื้นฟูสภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$)

๔. ด้านการป้องกันโรค พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีการร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประชุมแก้ไขปัญหาระบาดติดต่อในชุมชน มีการแจ้งข่าวการเกิดโรคให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขทราบ ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการติดต่อและการป้องกันโรคต่างๆ เช่น โรคเอดส์ มีการแนะนำการดูแลสุขภาพภายในช่องปาก ในการแจกถุงยางอนามัย ทายอะเบท และโลชั่นกันยุง ชักชวนให้ประชาชนในชุมชนทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย มีการตรวจวัดความดันโลหิตและตรวจหาน้ำตาลในปัสสาวะแก่ประชาชนในชุมชน เพื่อดูโรคความดันโลหิตสูงและโรคเบาหวานให้กับประชาชนในชุมชน จึงทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน มีบทบาทในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันโรค อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$)

๖. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง บทบาทในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๖.๑ จัดสวัสดิการให้กับครอบครัวอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านด้านการรักษาพยาบาลหรือบริการพิเศษจากกระทรวงสาธารณสุข เพื่อเป็นค่าตอบแทนความเสียสละ

๖.๒ สร้างความพึงพอใจโดยการยกย่องให้เกียรติ ให้รางวัลตอบแทนในความเสียสละของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงกัน เพราะจะส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของงานเกิดขึ้น

๖.๓ ส่งเสริมสนับสนุนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพราะจะทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเกิดทักษะ ความชำนาญ และได้รับการยอมรับตลอดจนเชื่อถือจากชุมชน

๖.๔ ให้มีการสนับสนุนงบประมาณให้กับศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนด้านครุภัณฑ์ การแพทย์ วัสดุอุปกรณ์ทางการแพทย์และยาให้เพียงพอในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

๗.กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จ.ขอนแก่น ผู้สนับสนุนทุนวิจัย และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่นทุกท่าน

บรรณานุกรม

๑) หนังสือ

คณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน. ตามคู่มือการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๓๙.

คณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน, สำนักงาน. คู่มือการปฏิบัติงานสาธารณสุขมูลฐานสำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับจังหวัด อำเภอและตำบล. กรุงเทพมหานคร : สำนักข่าวพาณิชย์, ๒๕๓๔.

_____. สาธารณสุขมูลฐาน. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๓๗.

_____. การดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน, ๒๕๕๐.

งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รามการพิมพ์, ๒๕๔๓.

_____. มนุษย์วิทยากายภาพ. วิวัฒนาการทางกายภาพและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

๒) เอกสารที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์

งานส่งเสริม อสม. “ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาสุขภาพภาคประชาชนการสาธารณสุขมูลฐาน”. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาสุขภาพภาคประชาชน กระทรวงสาธารณสุข. ๒๕๕๕. (อัดสำเนา).

ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์. “เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมองค์กรและการจัดการตลาด”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๔๓. (อัดสำเนา).

ส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนท่อน, โรงพยาบาล. “ประวัติความเป็นมาของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ
ตำบลโนนท่อน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”. ขอนแก่น : โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ
ตำบลโนนท่อน. ๒๕๕๙. (อัดสำเนา).

สุภาพร อิ่มสำราญรัตน์. “บทบาทของครอบครัว ชุมชน พระ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการดูแล
และผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ในจังหวัดร้อยเอ็ด”. ร้อยเอ็ด : สำนักงานสาธารณสุข
จังหวัด. ๒๕๔๐. (อัดสำเนา).

การศึกษาสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของการจัดการศึกษาธรรมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

A Study the Real Situation and Expectation Towards on Dhamma Suksa in Mueang District, Lampang Province

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์*

อาภากร ปัญโญ**

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของผู้เรียนธรรมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ๒) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การจัดการศึกษาธรรมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ๓) วิเคราะห์รูปแบบและแนวทางการศึกษาธรรมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างกลุ่มประชากร ๕๐ รูป/คนและสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหาร คณาจารย์และนิสิตผู้เรียน เพื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบการจัดการธรรมศึกษากับความคาดหวัง

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า สภาพความเป็นจริงกับการคาดหวังการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นหลักสูตรที่เพิ่มพูน ส่งเสริมเพื่อให้เกิดความรู้ทางพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม ปัจจุบันมีการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสถาบันการศึกษาและมีการวัดผลจากการเข้าสอบสนามหลวงเป็นประจำ แต่กระนั้นก็ตาม การเรียนการสอนที่ดีต้องมีความหลากหลาย เหมาะสมกับผู้เรียน ทำให้เกิดความรู้ เห็นคุณค่าและประโยชน์เพื่อไปพัฒนาตนเอง ชุมชนและสังคมต่อไป จากการศึกษาผู้วิจัยได้พบว่า

๑.ปัจจัยที่ส่งต่อสภาพความเป็นจริงกับความคาดหวังในการจัดการศึกษาธรรมศึกษาดังนี้ ๑)นโยบาย ทิศทางการพัฒนาหรือแผนงบประมาณ ๒) แผนงาน กำหนดเป้าหรือยุทธศาสตร์เพื่อของบประมาณในการสนับสนุน ๓) ผู้รับผิดชอบ กำหนดบุคคลเพื่อไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนั้น ยังมีปัจจัยทั้ง ๓ ด้าน ที่นำไปสู่การจัดการเรียนหลักสูตรธรรมศึกษา คือ ๑) ผู้สอน ต้องมีทักษะหลายด้านมาผสมผสานเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับการสอน เทคนิคและทักษะร่วมกับประสบการณ์เพื่อให้การเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นทิศทางที่ดี การเป็นผู้สอนที่ดีประกอบด้วย ๓ ประการ คือ ๑) ทรงความรู้ มีความชำนาญในเนื้อหา ๒) สนุกสนาน เทคนิคใน

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

การสอนที่ดึงดูดใจและจูงใจให้ผู้เรียนรู้สึกอยากเรียน ๓) เข้าใจผู้เรียน คำนึงความแตกต่างทางด้านเพศ วัยและการศึกษา เพื่อจะใช้วิธีสอนให้ง่ายและเข้าใจตรงกัน

๒. ผู้เรียน ต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ ผู้เรียนที่ดีจำเป็นจะต้องประกอบด้วย ๓ อย่าง คือ ๑) เห็นคุณค่า การสร้างคุณค่าและความเข้าใจที่ถูกต้อง ๒) พัฒนาตน นำความรู้สู่การประพฤติ ปฏิบัติพัฒนาตนเอง ๓) มีส่วนร่วม ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการถามตอบกับผู้สอน เพื่อสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ๓. กิจกรรม พันธกิจของมหาวิทยาลัยถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่มีต่อนิสิตและมหาวิทยาลัย เพื่อให้การทำงานเรียบร้อยกองกิจการนิสิตจะต้องบริหารงานให้สอดคล้องตามหลักการ คือ ๑) บริหารเวลา จัดการเวลาให้เกิดความพอเหมาะ เหมาะสมและไม่ส่งผลกระทบต่อภาคส่วนอื่น ๒) บริหารงาน การบริหารกิจกรรมต้องยืดหยุ่นและเหมาะสม โดยการบริหารงานเพื่อตัวกำหนดบุคคลผู้ปฏิบัติหรือรับผิดชอบที่ชัดเจน ตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ๓) บริหารคน กำหนดบุคคลที่มีความเหมาะสม พอดีกับการทำงาน จะเห็นสภาพความจริงและความคาดหวัง การศึกษาธรรมศึกษาต้องริเริ่มจากนโยบายของหน่วยงาน องค์กร ไปสู่การวางแผนงานในการปฏิบัติ โดยกำหนดบุคคลผู้รับผิดชอบให้เหมาะสม บุคลากรผู้สอนต้องมีความชำนาญ สร้างความสนุกสนาน เข้าใจผู้เรียน เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของการเรียน เพื่อประโยชน์แก่การพัฒนาตนเอง สังคมและประเทศชาติ และเป็นไปตามพันธกิจมหาวิทยาลัยที่จะต้องบริหารเวลา งานและคนให้เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนานิสิตและมหาวิทยาลัยในทางที่ดีและก่อประโยชน์สุข

คำสำคัญ : สภาพความจริง, การจัดการศึกษา, ธรรมศึกษา

ABSTRACT

The purposes of this research are: 1) To study the realities and expectations of the students in Muang District, Lampang Province 2) To study the problems, obstacles and suggestions of Dhamma Suksa in Muang District, Lampang Province and 3) Analyze the model form and guidelines for developing Dhamma Suksa in Muang District, Lampang Province. This Research is used the quantitative by 50 populations of sampling and in depth interview the leaders, teachers and students in Lampang Buddhist Sangha College for analyzing model of Dhamma Suksa and expectation.

The result of study is found that : The real situation and expectation of Dhamma Suksa in Muang District, Lampang Province; it is a complementary course that be promoted and cultivated the Buddhist knowledge for self-development and social development. Nowadays, there is a development of teaching and learning style in educational institutes and the measurement by Dhamma Suksa's examination. However, it should be diversified, to be suitable for learner, to get knowledge and value for self-improvement, community and society. The result of

study found that; there are factors impacting to the real situation and expectation of Dhamma Suksa as: 1. Policy; it is Development direction or budget plan. 2. Planning; targeting plan or strategy for budget support. 3. Person; who can be responsible to get the setting goal. However, there are also three factors that impacts to the management Dhamma Suksa program as:

1) the instructor; he should be able many skills for applying suitable teaching, to get techniques, skills and experience to make knowledge and a good direction. The good instructor is composed of three parts: 1) Knowledge; to proficient in the content. 2) Getting fun teaching; the technique encourages and motivates to learners. 3) Understand learners; to consider different gender, age and education for using the easy way to teach and understand.

2. Learners; they should be studied regularly. The good learners consist of three elements: 1) Value, making value and right understanding. 2) Self-development; to bring knowledge for performing and practicing. 3) Participation; the learners engage in Q & A with instructors for being a good atmosphere in class.

3. Activity; the mission of the university is influenced to students and universities. To complete work, the Student Affairs Division will be managed with to the principles as: 1) Time Management; it should be suitable administration and not impact other sectors. 2) Work management; it should be flexible and appropriate by administering a person that responds on the setting goals. 3) People management; to determine a right person who fit for work.

Therefore, the real situation and expectation of Dhamma Suksa should be started by using policy in organization and to the planning of practicing by assigning an appropriate person. The instructor must be skilled, to be made a fun and to be understood the learner, to raise awareness of the value of learning that are important for self-improvement, society and nation as well as to university mission which regards to management of time, work and person. It should be guided to development of students and universities on the right direction and good benefit.

Key Word: Real Situation, Educational Management, Dhamma Suksa.

๑.บทนำ

สถานการณ์และสภาพปัญหาของชาติ ในปัจจุบันเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วกันแล้วว่า การที่ประเทศมุ่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและการเงินเพื่อสร้างความแข็งแกร่งทางการเงินและการคลังของประเทศอย่างมาก ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และความเจริญทางด้านวัตถุอย่างเห็นได้

ชัด ทิศทางของการพัฒนานั้นก็ได้เป็นไปอย่างยั่งยืนและครอบคลุมทั้งด้านคนและวัตถุ เพราะการพัฒนาประเทศโดยมุ่งความเจริญทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เน้นเรื่องวัตถุอุปกรณ์อย่างรวดเร็ว โดยขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางด้านจิตใจของคนให้มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่ดี ได้ก่อให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในประเทศจำนวนมาก ผลของการพัฒนาเหล่านี้ จึงเป็นที่มาของปัญหาสังคมปัจจุบันที่จะทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เป็นอนาคตของประเทศชาติกำลังประสบปัญหาสังคมหลายด้านที่รุมล้อมคุกคามเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษาทำให้หลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน ขาดระเบียบวินัย ละทิ้งค่านิยมความเป็นไทย และขาดคุณธรรม เป็นปัญหาสังคมที่ควรแก้ไขเป็นการเร่งด่วน

สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วขาดความสมดุลในการพัฒนาความเจริญทางวัตถุและจิตใจทำให้ทุกกลุ่มเป้าหมายในสังคมไทยได้รับผลกระทบโดยตรง อดีตที่ผ่านมาสังคมไทยส่งบุตรหลานของตนเข้ามาบวชเรียนในพระพุทธศาสนา^๑ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมทำให้คนในสังคมมีคุณธรรมจริยธรรมส่งผลให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมตั้งแต่ยังเยาว์วัยด้วยกระบวนการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา และหลักธรรมคำสอน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน จนเกิดเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นคนดีของพ่อแม่ ครู เพื่อน และสังคม ดังนั้น กรมการศาสนาจึงมีนโยบายกำหนดให้มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่วิถีการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชน โดยจัดให้มีการศึกษาธรรมศึกษาในระดับชั้น ตริ-โท-เอก มุ่งเน้นในการเรียนรู้หลักธรรมตามหลักสูตรของสนามหลวงหลักธรรม เพื่อให้นักเรียนได้เข้าถึงแก่นแท้แห่งพุทธธรรมสามารถน้อมนำไปปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวันและนำไปสอวัดความรู้ทางธรรมได้ด้วย และเป็นแนวทางการพัฒนาสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข^๒

อย่างไรก็ตามกระบวนการจัดการศึกษาธรรมศึกษาดังกล่าวยังพบว่ามีปัญหาอุปสรรคหลายประการ เช่น ความเหมาะสมของเนื้อหาหลักสูตรวิชาที่เรียน วัตถุประสงค์การเรียนรู้ ค่านิยมของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่ยังมีข้อจำกัดทั้งด้านผู้เรียนและผู้สอน กระบวนการวัดและประเมินผล การขาดสอบของผู้เรียน รวมทั้งสถานที่จัดการเรียนการสอน ทำให้จัดการศึกษาธรรมศึกษาไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร จึงทำให้คณะวิจัยมีความสนใจว่าอะไร คือ ความคาดหวังของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา และความคาดหวังกับสภาพตามความเป็นจริงของการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษามีความแตกต่างกันมากน้อยอย่างไร เพื่อนำไปเป็นแนวทางกำหนดทิศทางการจัดธรรมศึกษา ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรธรรมศึกษาให้สอดคล้อง

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), มหาจุฬาฯ งามสง่าสดชื่น กลางทะเลแห่งคลื่นลม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีธรรม, ๒๕๕๓), หน้า ๒๒๖.

^๒ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, การศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๙), หน้า ๓ - ๕.

กับความคาดหวังของผู้เรียน ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างความสนใจให้มีผู้สมัครเข้าเรียนเพิ่มมากขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนซึ่งเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคตสืบไป

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของผู้เรียนธรรมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

๒.๒ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการศึกษาธรรมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

๒.๓ วิเคราะห์รูปแบบและแนวทางการศึกษาธรรมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสานวิธีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องสภาพความจริงการศึกษาธรรมศึกษา แนวคิดการจัดการเรียนการสอน ประวัติความเป็นมาธรรมศึกษา หลักสูตรธรรมศึกษา แนวคิดการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา แนวคิดและหลักสูตรการสอนธรรมศึกษา แนวคิดการคาดหวังการเรียนการสอนธรรมศึกษา การศึกษาแผนงาน/แนวทางการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนธรรมศึกษา การสำรวจภาคสนาม บริเวณพื้นที่ทำการวิจัย คือ แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ การกำหนดแผน/โครงการ/กิจกรรม หลักสูตรธรรมศึกษาของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง และจัดทำเป็นรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

๓.๒ ประชากร รูปแบบในการศึกษากลุ่มตัวอย่างออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการสุ่มตัวอย่างสอบถามนิสิตมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จำนวน ๕๐ คน เพื่อความมั่นใจในเครื่องมือ ในการออกแบบสัมภาษณ์การวิจัย เพื่อให้เกิดความมั่นใจในเครื่องมือในการวิจัย

๒. การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อวิเคราะห์และประเมินการศึกษาสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของการจัดการศึกษาธรรมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยผู้วิจัยจะทำการ สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างประกอบจำนวน ๒๐ รูป/คน ประกอบด้วย

๒.๑ สัมภาษณ์ผู้บริหารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ๓ รูป/คน

๒.๒ สัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนธรรมศึกษา ๑ รูป/คน

๒.๓ สัมภาษณ์นิสิตวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ๑๕ คน

๓.๓ พื้นที่วิจัย พื้นที่ในการวิจัย คือ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัดบุญวาทย์วิหาร ตำบล ห้วยเวียง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ในการการศึกษาสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของการ จัดการศึกษาธรรมศึกษา เพราะถือได้ว่าส่งเสริมและพัฒนานิสิตให้ตรงตามหลักพันธกิจของ มหาวิทยาลัยในการส่งเสริมให้นิสิตได้มีความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหรือบริการสังคม ยิ่งในศตวรรษ ใหม่บุคคลไม่ค่อยได้มีโอกาสในการศึกษาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา แต่เนื่องจากวิทยาลัยสงฆ์ นครลำปางเป็นสถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นให้นิสิตได้มีความรู้คู่กับหลักคุณธรรม

จริยธรรมที่เหมาะสมแก่การดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงสภาพความเป็นจริง และการคาดหวังต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเพื่อหาแนวทางในการเรียนการสอนจนเป็นรูปแบบในการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่ถูกต้อง

๓.๔ ระยะเวลา การวิจัยเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ – ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ใช้ระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งสิ้น ๑๒ เดือน

๓.๕ เครื่องมือและวิธีการศึกษา

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยโดยแบ่งออกตามรูปแบบการวิจัย ได้แก่

๑.เครื่องมือวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการศึกษาด้านเนื้อหา สภาพความจริงการศึกษาระดับมัธยมศึกษา แนวคิดการจัดการเรียนการสอน ประวัติความเป็นมาธรรมศึกษา หลักสูตรธรรมศึกษา แนวคิดการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา แนวคิดและหลักสูตรการสอนธรรมศึกษา แนวคิดการคาดหวังการเรียนการสอนธรรมศึกษา ข้อมูลพื้นฐานและบริบทพื้นที่ในการวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการหาในการสร้างเครื่องมือเชิงปริมาณ (Quantitative Research) หรือแบบสอบถาม

๒. เครื่องมือวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) เพื่อเป็นการวิเคราะห์ถึงสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยการศึกษากรอบทางด้านเนื้อหา ทฤษฎีเพื่อนำไปสู่การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๐ รูป/คน และการสังเกตการณ์ (Observation) บริบทพื้นที่ที่วิจัย ว่ามีปัจจัย เงื่อนไขและกระบวนการอย่างไรในการนำไปสู่การจัดการเรียนธรรมศึกษากับความคาดหวังได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง” ในการศึกษาครั้งนี้แบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ ๑) แบบสอบถาม และ ๒) การสัมภาษณ์เชิงลึก ผลจากการวิจัย พบว่า ความเป็นจริงในการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและความคาดหวังในการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีค่าเฉลี่ยรวมระดับความเห็นด้วยมาก = 4.21 โดยการคาดหวังธรรมศึกษา = 4.25 รองลงมากิจกรรมธรรมศึกษา = 4.23 รองลงมาหลักสูตรธรรมศึกษา = 4.22 รองลงมาการจัดการเรียนการสอน = 4.22 รองลงมาการประเมินและวัดผลธรรมศึกษา = 4.17 และสื่อในการเรียนการสอนธรรมศึกษา = 4.17

ความเป็นจริงและความคาดหวังในการศึกษาระดับมัธยมศึกษา พบว่า ความเป็นจริงในการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและความคาดหวังในการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีค่าเฉลี่ยรวมระดับความเห็นด้วยมาก = 4.21 โดยการคาดหวังธรรมศึกษา = 4.25 รองลงมากิจกรรมธรรมศึกษา = 4.23 รองลงมาหลักสูตรธรรมศึกษา = 4.22 รองลงมาการจัดการเรียนการสอน = 4.22 รองลงมาการประเมินและวัดผลธรรมศึกษา = 4.17 และสื่อในการเรียนการสอนธรรมศึกษา = 4.17

การจัดการเรียนการสอน พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.21$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า

ความเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ ผู้สอนควรมีความรู้ทางพระพุทธศาสนา ($\bar{X}=4.26$) รองลงมา ได้แก่ ผู้เรียนควรมีความสนใจที่จะศึกษา ($\bar{X}=4.24$) รองลงมา ได้แก่ ควรมีการประเมินการเรียนการสอน ($\bar{X}=4.24$) รองลงมา ได้แก่ ควรมีวิธีการสอนที่น่าสนใจ ($\bar{X}=4.22$) รองลงมา ได้แก่ ควรจะต้องศึกษาธรรมศึกษา ($\bar{X}=4.16$) และควรมีการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน ($\bar{X}=4.20$)

หลักสูตรธรรมศึกษา พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อหลักสูตรธรรมศึกษา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.22$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า ความเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ หลักสูตรธรรมศึกษาเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ($\bar{X}=4.28$) รองลงมา ได้แก่ หลักสูตรธรรมศึกษาช่วยให้เข้าใจความเป็นพุทธมากขึ้น ($\bar{X}=4.26$) หลักสูตรธรรมศึกษามีความสัมพันธ์กับวิชาที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย ($\bar{X}=4.24$) รองลงมา ได้แก่ หลักสูตรธรรมศึกษาทำให้เข้าใจพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น ($\bar{X}=4.22$) รองลงมา ได้แก่ หลักสูตรธรรมศึกษาเพิ่มพูนความรู้มากยิ่งขึ้น ($\bar{X}=4.16$) และหลักสูตรธรรมศึกษาช่วยให้เข้าใจแนวทางการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น ($\bar{X}=4.14$)

กิจกรรมธรรมศึกษา พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อกิจกรรมธรรมศึกษา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.23$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า ความเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ หลักสูตรธรรมศึกษาเป็นกิจกรรมส่งเสริมให้ทุกคนเกิดคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม ($\bar{X}=4.26$) รองลงมา ได้แก่ หลักสูตรธรรมศึกษาเป็นกิจกรรมส่งเสริมให้เข้าใจเนื้อหาที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ($\bar{X}=4.26$) รองลงมา ได้แก่ หลักสูตรธรรมศึกษาเป็นกิจกรรมส่งเสริมให้เข้าใจวิถีการดำเนินชีวิตปัจจุบัน ($\bar{X}=4.24$) รองลงมา ได้แก่ หลักสูตรธรรมศึกษาเป็นกิจกรรมส่งเสริมภูมิความรู้ทางพระพุทธศาสนาและรักษาวัฒนธรรมไทย ($\bar{X}=4.22$) และหลักสูตรธรรมศึกษาเป็นกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดความรู้ ความสามารถในการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต ($\bar{X}=4.16$)

สื่อในการเรียนการสอนธรรมศึกษา พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อสื่อในการเรียนการสอนธรรมศึกษา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.17$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า ความเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ ควรใช้สื่อในการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาได้ง่าย ($\bar{X}=4.24$) รองลงมา ได้แก่ ควรใช้สื่อที่น่าสนใจประกอบการสอน ($\bar{X}=4.22$) รองลงมา ได้แก่ สื่อที่ใช้ควรสอดคล้องกับรายวิชาในมหาวิทยาลัย ($\bar{X}=4.16$) รองลงมา ได้แก่ ควรใช้สื่อในการเรียนการสอนให้เหมาะสม ($\bar{X}=4.12$) และสื่อทำให้ผู้สอนและผู้เรียนมีบรรยากาศที่ดีต่อการเรียน ($\bar{X}=4.10$)

การประเมินและวัดผลธรรมศึกษา พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อการประเมินและวัดผลธรรมศึกษา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.17$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า ความเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ ควรมีการประเมินหลักสูตรธรรมศึกษาเพื่อให้ผู้สอนและผู้เรียนได้รู้จุดเด่นจุดด้อย ($\bar{X}=4.24$) รองลงมา ได้แก่ ควรมีการประเมินหลักสูตรธรรมศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาทางพระพุทธศาสนาได้ง่ายและ ชัดเจน ($\bar{X}=4.20$) รองลงมา ได้แก่ ควรมีการประเมินหลักสูตรธรรมศึกษาเพื่อปรับกิจกรรมให้เกิดความเหมาะสม ($\bar{X}=4.18$) รองลงมา ได้แก่

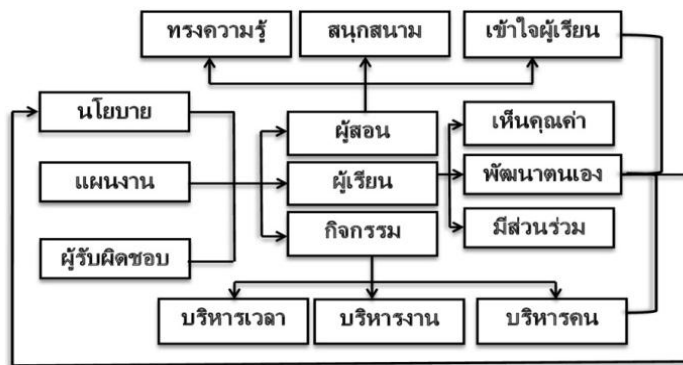
ควรมีการประเมินหลักสูตรธรรมศึกษาเพื่อปรับปรุงให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ($\bar{X}=4.12$) และควรมีการประเมินหลักสูตรธรรมศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงแนวทางการเรียนการสอนที่ถูกต้อง ($\bar{X}=4.10$)

การคาดหวังธรรมศึกษา พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อการคาดหวังธรรมศึกษา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับความเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.25$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่าความเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ การศึกษาธรรมเป็นการสืบต่อไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา ($\bar{X}=4.36$) รองลงมา ได้แก่ การศึกษาธรรมเป็นการรักษาวินัยธรรมอันดีงามของชาวพุทธ ($\bar{X}=4.30$) รองลงมา ได้แก่ การศึกษาธรรมทำให้เข้าใจสัจธรรมแห่งชีวิต ($\bar{X}=4.30$) รองลงมา ได้แก่ การศึกษาธรรมทำให้สังคมเกิดความสงบสุข ($\bar{X}=4.26$) รองลงมา ได้แก่ ผู้สำเร็จหลักสูตรควรได้รับการยกย่องสรรเสริญ ($\bar{X}=4.26$) รองลงมา ได้แก่ การศึกษาธรรมช่วยให้เกิดจิตใจที่ดี ($\bar{X}=4.24$) รองลงมา ได้แก่ การศึกษาธรรมช่วยให้ทุกคนรู้หน้าที่ตนเอง ($\bar{X}=4.22$) รองลงมา ได้แก่ การศึกษาธรรมทำให้เข้าใจตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ($\bar{X}=4.22$) และการศึกษาธรรมศึกษาควรถูกนำมาใช้ประกอบวิชาชีพ ($\bar{X}=4.12$)

๖. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นแนวการพัฒนาถึงสภาพความเป็นจริงกับการคาดหวังการศึกษาธรรมศึกษาของอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ธรรมศึกษาเป็นหลักสูตรที่เพิ่มพูน ส่งเสริมเพื่อให้เกิดความรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่ผู้ใดในการศึกษา ทั้งความรู้ทางหลักธรรมที่จะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาทั้งตนเองและสังคม โดยการนำเอาหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต แม้ว่าปัจจุบันจะมีการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนธรรมศึกษาในทุกพื้นที่หรือสถาบันการศึกษาที่ให้ความสำคัญต่อหลักธรรมประวัติศาสตร์และพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยการบริหารจัดการเรียนการสอนและวัดผลประเมินผลของธรรมศึกษาจากการเข้าสอบสนามหลวงเป็นประจำ แต่กระนั้นก็ตาม การเรียนการสอนที่ดีจะต้องมีความหลากหลาย เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ถูกต้อง เห็นคุณค่าและประโยชน์ที่จะนำมาพัฒนาตนเอง ชุมชนและสังคมต่อไป จากการศึกษาผู้วิจัยได้พบว่า ยังปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพความเป็นจริงกับความคาดหวังในการจัดการศึกษาธรรมศึกษาดังแผนภูมิภาพดังนี้

รูปแบบการจัดการเรียนธรรมศึกษากับความคาดหวัง

๑. นโยบาย การพัฒนาองค์กรควรมีการกำหนดนโยบาย เพื่อให้เป็นทิศทางในการบริหารจัดการเรียนการสอนที่ถูกต้อง นโยบายจึงเป็นแผนงานแรกที่บุคลากรระดับผู้บริหารต้องคำนึงถึงเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหรือเขียนแผนงบประมาณในแต่ละปี

๒. แผนงาน เมื่อองค์กรได้มีการวางนโยบายแล้วต้องมีการกำหนดเป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเบื้องต้น คือ การเขียนแผนงานเพื่อของงบประมาณในการสนับสนุนจากหน่วยงานหรืองบประมาณประจำปี

๓. ผู้รับผิดชอบ นโยบายเปรียบเสมือนตัวกำหนดทิศทางในการพัฒนา แผนงานเป็นตัวกำหนดกระบวนการที่จะเข้าไปสู่การทำงาน ส่วนผู้รับผิดชอบเปลี่ยนเมื่อคนบังคับหรือนำพาให้เข้าไปสู่เป้าหมายที่นโยบายได้กำหนดไว้

ปัจจัยทั้ง ๓ ถือได้ว่าเป็นแนวทางพัฒนาเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การวางแผน นำไปสู่กระบวนการในการดำเนินกิจกรรมในองค์กรประกอบ ๓ ส่วน คือ

๑. ผู้สอน สภาพความเป็นจริงกับความคาดหวังในการศึกษาธรรมศึกษาของวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง การจัดการสอนจะมุ่งเน้นคณาจารย์วิทยาลัยสงฆ์ แต่คุณสมบัติของการเป็นผู้ทรงคุณวุฒินั้นเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเรียนเพราะแต่ละคนมีลักษณะหรือเทคนิคในการสอนแตกต่างกัน (Teaching Skill and Style) สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบุคลากรด้านการสอนธรรมศึกษาแบบบูรณาการของสำนักศาสนศึกษาวัดหลักร้อย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา” โดยผู้สอนจะต้องมีกลยุทธ์ในการพัฒนาที่หลากหลายให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน^๓ มีทักษะหลายด้านมาผสมผสานเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับการสอน เทคนิคและทักษะร่วมกับประสบการณ์เพื่อให้การเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นทิศทางให้เกิดคุณธรรม ความดีงามให้แก่ตนเองและสังคม โดยประกอบด้วยองค์ ๓ ประการ คือ ๑) *ทรงความรู้* มีความชำนาญในเนื้อหาอธิบายหรือยกตัวอย่างประกอบในการสอนให้ง่ายต่อความเข้าใจ ๒) *สนุกสนาน* เทคนิคในการ

^๓ พระจිරศักดิ์ แสงประโคน, “การพัฒนาบุคลากรด้านการสอนธรรมศึกษาแบบบูรณาการของสำนักศาสนศึกษาวัดหลักร้อย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา”, *วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘).

สอนที่ดึงดูดใจและจูงใจให้ผู้เรียนรู้สึกอยากเรียน เต็มเปี่ยมไปด้วยความสนุกสนาน ตลก เพลิดเพลินและคลายเครียด สอดคล้องงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา” หากการเรียนรู้ไม่ค่อยเข้าใจ ไม่สนุกสนาน กิจกรรมไม่ค่อยมี จึงควรจะมีสื่อประกอบ หาแนวทางสอนให้เข้าใจ สร้างบรรยากาศให้สนุกสนาน กิจกรรมต้องหลากหลาย^๔ ๓) *เข้าใจผู้เรียน* ความแตกต่างทางด้านเพศ วัยและการศึกษา ทำให้ผู้สอนจำเป็นต้องคำนึงเพื่อจะได้ง่ายในการสอนและสร้างความเข้าใจทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

๒. *ผู้เรียน* การหมั่นศึกษาหาความรู้ ค้นคว้า เพื่อให้เกิดทำท้าย อยากรู้นั้น ดังนั้นผู้เรียนจำเป็นต้องประกอบด้วยองค์ ๓ คือ ๑) *เห็นคุณค่า* การสร้างคุณค่าและความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยการสอนให้เห็นทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติว่ามีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง ๒) *พัฒนาตน* ความเข้าใจเนื้อหาทางพระพุทธศาสนานำมาประพจน์ ปฏิบัติพัฒนาจิตใจตนเอง ซึ่งมีความสอดคล้องกับการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิจัยรูปแบบและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสังคมไทย: สภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของผู้เรียนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น” ที่ต้องพัฒนาให้เกิดคุณธรรม จริยธรรมและนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน^๕ ๓) *มีส่วนร่วม* เมื่อเข้าใจและเห็นคุณค่าที่จะนำมาพัฒนาตนเอง การมีส่วนร่วมของผู้เรียนมีในการถามตอบกับผู้สอนเพื่อสร้างบรรยากาศให้เกิดความตรงตามเป้าหมายในการได้ความรู้ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ยังประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม

๓. *กิจกรรม* พันธกิจของมหาวิทยาลัยถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญ ที่ส่งผลต่อการศึกษานิสิตและมหาวิทยาลัย เพื่อให้การทำงานเป็นอยากรมีระบบ ระเบียบ การทำงานกองกิจการนิสิตจะต้องบริหารงานให้สอดคล้องตามหลักการ คือ ๑) *บริหารเวลา* การทำงานที่ดีควรต้องบริหารจัดการเวลาให้เกิดความพอเหมาะ เหมาะสมและไม่ส่งผลกระทบต่อภาคส่วนอื่นจนทำให้เกิดความล้มเหลวได้ ๒) *บริหารงาน* การบริหารกิจกรรมต้องยืดหยุ่นและเหมาะสม โดยการบริหารงานเพื่อตัวกำหนดบุคคลผู้ปฏิบัติหรือรับผิดชอบที่ชัดเจน ตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ๓) *บริหารคน* ถือเป็นขั้นตอนหรือกระบวนการเพื่อให้เข้าสู่เป้าหมายที่ โดยกำหนดบุคคลที่มีความเหมาะสม พอดี เพื่อความเข้าใจและตระหนักถึงบทบาทตนเองในการพัฒนางานนั้นๆ

จะเห็นสภาพความจริงและความคาดหวังการศึกษาธรรมศึกษาจำเป็นต้องริเริ่มจากนโยบายของหน่วยงาน องค์กร ไปสู่การวางแผนงานในการปฏิบัติ โดยกำหนดบุคคลผู้รับผิดชอบให้เหมาะสม บุคลากรผู้สอนต้องมีความชำนาญ หลากหลาย สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้สนุกสนาน เข้าใจถึงภาวะผู้เรียน ส่วนผู้เรียนต้องตระหนักถึงคุณค่าของการเรียนเพื่อนำมาพัฒนา โดยการมี

^๔ พระมหาประยอม กลยาโณ (ลุ่มไธม์), “การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๕ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, “การศึกษาวิจัยรูปแบบและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสังคมไทย: สภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของผู้เรียนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น”, *รายงานการวิจัย* (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๙).

ส่วนร่วมในการถามตอบ เพื่อประโยชน์แก่การพัฒนาตนเอง สังคมและประเทศชาติ แม้พันธกิจมหาวิทยาลัยเกี่ยวข้องกับนิสิตแต่การทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลควรมีการบริหารเวลา งานและคนให้เกิดความเหมาะสม และไม่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมอื่นที่กำลังดำเนินอยู่ ปัจจัยดังกล่าวถือได้ว่ามีผลต่อการพัฒนานิสิตและมหาวิทยาลัยในทางทิศที่สมบูรณ์แบบ

๗. ข้อเสนอแนะ

การวิจัย“การศึกษาสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของการจัดการศึกษาธรรมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง” ผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมนิสิตให้เข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ เผยแผ่แนวทางไปสู่ครอบครัว ชุมชนและสังคม เพื่อให้เห็นคุณค่าและความสำคัญที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะผลการวิจัยดังนี้

๗.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ส่งเสริมการศึกษาระบบศึกษาให้มากขึ้น เพื่อให้ทุกคนตระหนักถึงคุณค่าของการศึกษาระบบศึกษา

๒) ส่งเสริมกิจกรรมธรรมศึกษาให้แก่ นิสิตและประชาชนผู้สนใจ เพื่อให้เกิดความน่าสนใจในการศึกษา

๓) ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ถึงคุณค่าการศึกษาระบบศึกษา

๗.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) ควรประสานกับหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษาเพื่อให้เข้าใจและเห็นถึงคุณค่าการเรียนรู้ธรรมศึกษา

๒) ควรมีการจัดทำแผนส่งเสริมการศึกษอย่างต่อเนื่อง ชัดเจน และสรรหางบประมาณในการส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรม รวมถึงการติดตามผลและประเมินผล เพื่อประเมินความก้าวหน้าในการทำงาน

๓) ควรมีการทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษาอื่น เพื่อจะได้เข้าใจและเห็นคุณค่าของการศึกษาระบบศึกษากับการนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต การทำงาน และการอยู่ร่วมกันภายในสังคมได้อย่างมีความสุข

๔) ควรมีแรงกระตุ้นเพื่อให้เกิดการศึกษาระบบศึกษา เพื่อการพัฒนาตนเอง สังคมและประเทศชาติ

๕) ควรมีการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ดำเนินกิจกรรมดังกล่าว เพื่อศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาในแต่ละพื้นที่ เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงและประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

๗.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาวิจัยหลักธรรมที่ได้จากการศึกษาระบบศึกษาที่นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๒) ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังอย่างแท้จริงในพื้นที่อื่นๆ เพื่อให้ได้รูปแบบแนวทางการพัฒนาการเรียนธรรมศึกษาอย่างแท้จริง

๓) ควรวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยในแต่ละพื้นที่ในการจัดการเรียนธรรมศึกษาและความคาดหวังในการศึกษา เพื่อให้เห็นความแตกต่างทางด้านปัจจัย เงื่อนไข และรูปแบบในการดำเนินงานในแต่ละพื้นที่

บรรณานุกรม

๑.หนังสือ

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. การศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). มหาจุฬาฯ งามสง่าสดชื่น กลางทะเลแห่งคลื่นลม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีธรรม, ๒๕๕๗.

๒.งานวิจัย/วิทยานิพนธ์

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. “การศึกษาวิจัยรูปแบบและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสังคมไทย: สภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของผู้เรียนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น”. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๔๙.

พระจิรศักดิ์ แสงประโคน. “การพัฒนาบุคคลกรด้านการสอนธรรมศึกษาแบบบูรณาการของสำนักศาสนศึกษาวัดหลักร้อย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา”. วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘.

พระมหาประยอม กลยาโณ (ลุ่มไมล). “การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

**การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ ระหว่างนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์ดิเพนเดนทกับแบบฟิลด์อินดิเพนเดนท**
**Comparison of Learning Achievements via Learning Objects between
Dependent and Independent Cognitive Styles Mathayomsuksa 3rd
Students**

จุฬารรณ อุไรรักษ์*

กอบกุล สรรพกิจจำนง**

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์อินดิเพนเดนทและนักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์ดิเพนเดนท เมื่อเรียนจากเลิร์นนิ่ง อ็อบเจกต์ กลุ่มทดลองที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๙ จำนวน ๘๐ คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย ที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์อินดิเพนเดนท จำนวน ๔๐ คน และมีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์ดิเพนเดนท (FD) จำนวน ๔๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ได้แก่ เลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ เรื่อง งานและกำลัง แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินคุณภาพเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ สำหรับผู้เชี่ยวชาญ แบบวัดรูปแบบการคิด ของ ทักษิทักษิณพัฒน์ ศรีขาวชัย ที่พัฒนาจาก แบบวัดรูปแบบการคิดของ โอลท์แมน แรสกิน และวิทกิน ผลการวิจัยพบว่า เมื่อเรียนจาก เลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์อินดิเพนเดนท มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์ดิเพนเดนท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีแบบการคิดแบบฟิลด์ อินดิเพนเดนท (FI) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์ดิเพนเดนท

คำสำคัญ : เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, เลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์, รูปแบบการคิด

ABSTRACT

The study aims to compare the learning achievements of Mathayomsuksa 3rd between students with field independent cognitive style and students with

* นักศึกษาปริญญาโท ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

** ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

field dependent cognitive style after learning through learning objects. The sample in this study was 80 Mathayomsuksa 3rd students from Lamplaimas School, Buriram Province, who enrolled in the first semester of the Academic Year 2016. They were randomly sampling, and classified by their cognitive styles, which were 40 students with field independent cognitive style, and 40 students with field dependent cognitive style. The research tools included learning objects on Work and Power, learning achievement test, learning object quality assessment form for experts, Thaksithaksinpat Srikwachai's learning style measurement form (2011) which was developed from Oltman, Raskin and Witkin's Group Embedded Figures Test (1977) to divide cognitive styles into two groups, including field independent and field dependent cognitive styles. The findings showed that after learning from learning objects, the learning achievements of Mathayomsuksa 3rd students with field independent cognitive style and students with field dependent cognitive style were different at a statistical significance level of .05. It significantly reflected that the learning achievements of students with field independent cognitive style were higher than the learning achievements of students with field dependent cognitive style.

Keywords: Information and Communications Technology, Learning Object, Cognitive Style

๑. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ตามมาตรา ๒๒ ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ว่า “...การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ...”^๑

ดังนั้นการจัดการศึกษาต้องเน้นให้ผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องจัดให้สอดคล้องกับความสามารถและศักยภาพของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้นการปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนจึงควรจัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณภาพด้านกระบวนการการคิด^๒

การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิด เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้เรียนมีความแตกต่างกัน ในการจัดการข้อมูลที่ได้รับของแต่ละบุคคลเป็นรูปแบบการจัดการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ . [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://www.moe.go.th/main2/plan/p-r-b42-01> [๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

^๒ เอมอร ฤกษ์ระวีสรณ์. ๒๕๕๕. “ผลของการเรียนรู้แบบร่วมมือต่อการพัฒนารูปแบบการคิดของนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.” วารสารวิชาการ แก้วเจ้าจอม. ๒ (๒): ๑๒๒-๑๓๖.

พื้นฐานข้อมูลที่แตกต่างกันไป^๓ ซึ่งเรียกว่า รูปแบบการคิด แบ่งเป็น ๒ แบบคือ แบบการคิดแบบฟิลด์อินดิเพนเดนท (Field Independent: FI) เป็นผู้มีความสามารถด้านการวิเคราะห์ จำแนกสิ่งเร้าได้ดี สามารถเข้าถึงเนื้อหาย่อยที่เป็นส่วนประกอบของเนื้อหาสาระส่วนร่วม และ แบบฟิลด์ดิเพนเดนท (Field Dependent: FD) การคิดรูปแบบนี้จะรับรู้ข้อมูลสาระได้โดยรวม ขาดการวิเคราะห์ในสาระที่ได้รับ เป็นการเรียนแบบตรงไปตรงมา ไม่มีการยืดหยุ่นจากโครงสร้างข้อมูลที่ได้รับจากผู้สอน เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน มีการจัดการกับข้อมูลที่ได้รับมาต่างกัน มีรูปแบบการคิดต่างกัน แต่จากที่ผู้วิจัยได้ไปสังเกตการเรียนการสอนในโรงเรียนพบว่า ผู้สอนขาดความสนใจในความแตกต่างของรูปแบบการคิดของผู้เรียน

รูปแบบการคิด (Cognitive Styles) เป็นลักษณะส่วนบุคคลที่เป็นการจัดกระทำข้อมูล จัดเก็บข้อมูล และเรียกข้อมูลนั้นออกมาใช้สิ่งดังกล่าวแล้วขึ้นอยู่กับรูปแบบการคิดของแต่ละบุคคลทั้งสิ้น ฉะนั้นก่อนการลงมือทำการสอนหากผู้สอนตรวจสอบรูปแบบการคิดของผู้เรียนได้จะยังประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การเลือกวัสดุ สื่อการสอน การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับรูปแบบการคิดของผู้เรียนและจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ ประกอบกับปัจจุบันสื่อการสอนมีหลากหลาย ผู้สอนสามารถเลือกใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละแบบได้^๔

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ระบุว่า เลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ เป็นสื่อที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่ออกแบบให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและช่วยให้การเรียนรู้วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น^๕

ดังนั้นการเรียนการสอนจึงต้องคำนึงถึงรูปแบบการคิดของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และเลือกใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนที่เหมาะสมที่สามารถช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น ควรเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามรูปแบบการรับรู้ข้อมูลและรายละเอียดต่างๆ จากสื่อได้ตามความถนัดหรือตามรูปแบบการคิดของตนเอง ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงได้นำ การเรียนเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์มาใช้ในการวิจัย เพื่อศึกษาว่านักเรียนที่มีรูปแบบการคิดที่แตกต่างกันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันหรือไม่

^๓ Messick, S, The nature of cognitive styles problems and promise in Educational practice, **Educational Psychologist**, (19 ,5 , 1997). Page 59-74.

^๔ Witkin, H.A., Moore, C.A., Goodenough, D.R., and Cox, P.W. Field dependence and field independence cognitive style and their educational implication, California: Consulting Psychologists Press., 1977.

^๕ กระทรวงศึกษาธิการ. **เอกสารประกอบการประชุมปฏิบัติการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้สื่อดิจิทัล**. (กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ,๒๕๕๙), หน้า ๔.

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์อินดิเพนเดนท์และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์ดิเพนเดนท์เมื่อเรียนจาก เลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์

๓. สมมุติฐานงานวิจัย

การเรียนรู้ด้วยเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ เรื่องงานและกำลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์อินดิเพนเดนท์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์ดิเพนเดนท์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔. ขอบเขตการวิจัย

๑) กลุ่มทดลอง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๙ โรงเรียนลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๘๐ คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

๒) ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรต้น คือ รูปแบบการคิด ได้แก่ ฟิลด์อินดิเพนเดนท์และฟิลด์ดิเพนเดนท์

ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มีรูปแบบการคิดต่างกัน

๓) เนื้อหาที่ใช้ เป็นรายวิชาวิทยาศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เรื่อง งานและกำลัง

๕. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi -Experimental Research) โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

๕.๑ กลุ่มทดลอง

เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๘๐ คน โดยมีขั้นตอนการสุ่มดังนี้

๑) ให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ทุกคนทำแบบวัดรูปแบบการคิดการคิด The Group Embedded Figure Test (GEFT) ของ ทักษิณพัฒน์ ศรีชาชัย^๖ ที่พัฒนาจาก แบบวัดรูปแบบการคิดของ โอลท์แมน แรสกิน และวิทกิน โดยมีการแบ่งคะแนนดังนี้

๐-๖ คะแนน เป็นนักเรียนที่มีแบบการคิดแบบฟิลด์ดิเพนเดนท์

๑๓-๑๘ คะแนน เป็นนักเรียนที่มีแบบการคิดแบบฟิลด์อินดิเพนเดนท์

จากการทำแบบวัดรูปแบบการคิดสามารถแบ่งนักเรียนออกเป็น ๒ กลุ่มดังนี้

^๖ ทักษิณพัฒน์ ศรีชาชัย, “ระบบสื่อหลายมิติแบบปรับตัวที่ใช้วิธีการสนับสนุนนำทางในการสอนบนเว็บต่อการคิดเชิงเหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่มีรูปแบบการคิดต่างกัน”, วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, สาขาเทคโนโลยีการศึกษา, (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๔)

- ๑) นักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์อินดิเพนเดนท์ มีจำนวน ๑๐๙ คน
- ๒) นักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์ดีเพนเดนท์ มีจำนวน ๑๖๐ คน
- ๒) กลุ่มอย่างง่ายโดยการจับฉลาก จากนักเรียนแต่ละกลุ่ม กลุ่มละ ๔๐ คน
- ๓) ให้กลุ่มทดลองทำแบบทดสอบก่อนเรียน ทั้งกลุ่มที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลด์อินดิเพนเดนท์และรูปแบบการคิดแบบฟิลด์ดีเพนเดนท์เพื่อเปรียบเทียบว่าคะแนนจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียนแตกต่างกันหรือไม่

ตารางที่ ๑ ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนของกลุ่มทดลองที่มีรูปแบบการคิดต่างกัน (n=๔๐)

กลุ่มทดลอง	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig
ฟิลด์อินดิเพนเดนท์	๗.๔๓	๑.๘๙๓	๑.๔๖๙	.๑๔๕
ฟิลด์ดีเพนเดนท์	๘.๐๒	๑.๘๘๓		

จากตาราง พบว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีคะแนนแบบทดสอบก่อนเรียนไม่แตกต่างกัน นั้นหมายถึงความเข้าใจในเนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง งานและกำลัง ก่อนที่จะทำการเรียนด้วยเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ มีความใกล้เคียงกันมาก จึงเหมาะสมที่จะทำการทดลองในชั้นการเรียนรู้ด้วยเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ต่อไป

๕.๒ การสร้างเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์

๑) การกำหนดเนื้อหาและวัตถุประสงค์ ศึกษารายละเอียดของเนื้อหาตามหลักสูตร ตั้งวัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมและกำหนดเนื้อหาของเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์

๒) การออกแบบ นำเนื้อหาออกมาออกแบบองค์ประกอบของเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ จัดทำ Flowchart Storyboard ของหน้าจอ

๓) สร้างเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป นำเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิค จำนวน ๓ ท่าน ทำการตรวจสอบคุณภาพของ เลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ และนำคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้กับกลุ่มทดลอง

๔) ตรวจสอบคุณภาพ ด้วยการทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่เป็นนักเรียนคนละกลุ่มกับที่ใช้ในการทดลองจริง เพื่อการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง จำนวน ๓ ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ ๑ ประเมินแบบหนึ่งต่อหนึ่ง ใช้นักเรียนที่มีแบบการคิดต่างกันกลุ่มละ ๑ คน

ครั้งที่ ๒ ประเมินแบบกลุ่มเล็ก ใช้นักเรียนที่มีแบบการคิดต่างกันกลุ่มละ ๕ คน

ครั้งที่ ๓ เป็นการทดลองภาคสนาม ใช้นักเรียนที่มีแบบการคิดต่างกันอย่างกลุ่มละ ๑๕ คน รวมเป็น ๓๐ คน โดยใช้ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์เป็นสถานที่ทดลองใช้ ให้เวลา ๓๐ นาที

๕.๓ ประเมินคุณภาพของ เลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์

ผู้วิจัยสร้างแบบประเมินคุณภาพเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์^๗ เป็นแบบประเมินประเภทมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ คือ ดีมาก(๕) ดี(๔) ปานกลาง(๓) พอใช้(๒) และควรปรับปรุง(๑) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคนิค จำนวน ๓ ท่าน ทำการประเมิน พบว่าได้ผลการประเมินคุณภาพของเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ อยู่ในระดับ ดีมาก คือมีค่ารวมเฉลี่ย เท่ากับ ๔.๖๒๓

๕.๔ แบบทดสอบก่อนเรียนและแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบวัดผลก่อนเรียนและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ ๔ ตัวเลือก จำนวน ๓๖ ข้อ แล้วนำไปตรวจสอบคุณภาพดังนี้

๑) การหาค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหาโดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาทำการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยกำหนดเกณฑ์ดัชนีความสอดคล้องมากกว่า ๐.๕๐ เป็นเกณฑ์ตัดสิน ซึ่งแบบทดสอบทั้ง ๓๖ ข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง ๐.๖๐-๑.๐๐

๒) หาค่าความยากง่าย (p) ได้ค่าอยู่ระหว่าง ๐.๒๐๗-๐.๖๙๐

๓) ค่าอำนาจจำแนก (r) ได้ค่าอยู่ระหว่าง ๐.๒๐๐-๐.๗๙๓

๔) หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยใช้สูตร KR-20 ของ Kuder-Richardson ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๗๔๖

จากนั้นคัดเลือกข้อสอบที่จะนำไปใช้ในการทดลองจริง จำนวน ๑๘ ข้อ โดยใช้เป็นแบบทดสอบวัดผลก่อนเรียน และทำการสลับข้อเพื่อนำไปใช้เป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

๕.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งการทดลองเป็น ๒ ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ ๑ ทดลองกับกลุ่มทดลองที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิสิกส์อินดิเพนเดนท

ครั้งที่ ๒ ทดลองกับกลุ่มทดลองที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิสิกส์ดิเพนเดนท

โดยการทดลองทั้งสองครั้ง มีขั้นตอนในการทดลองเหมือนกัน ดังนี้

๑) ให้กลุ่มทดลองทำแบบทดสอบก่อนเรียน เป็นเวลา ๑ สัปดาห์ ก่อนเริ่มเรียนด้วยเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ จำนวน ๑๘ ข้อ โดยใช้เวลา ๒๕ นาที

๒) ผู้วิจัยให้กลุ่มทดลองเริ่มเรียนเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง งานและกำลัง โดยใช้ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ มีเครื่องคอมพิวเตอร์จำนวน ๔๐ เครื่อง มีขั้นตอนดังนี้

^๗ อุทุมพร จามรมาน, แบบสอบถาม : การสร้างและการใช้. พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐) หน้า ๓๗.

๒.๑) ผู้วิจัยให้กลุ่มทดลองเปิดเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อเตรียมพร้อมในการเรียน โดยไม่อนุญาตเข้าเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ก่อนครูผู้สอนให้สัญญาณเริ่มเรียน

๒.๒) อธิบายการใช้เลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ เรื่อง งานและกำลัง และเงื่อนไขในการเรียน โดยกลุ่มทดลองต้องเรียนเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ทั้งหมด 6 เลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ ซึ่งต้องเรียงตามลำดับคือ

- ๑) ความหมายของงาน
- ๒) สูตรการคำนวณเรื่องงาน
- ๓) การคำนวณงานจากสูตร
- ๔) ความหมายของกำลัง
- ๕) สูตรการคำนวณกำลัง
- ๖) การคำนวณกำลังจากสูตร

๒.๓) ผู้วิจัยให้สัญญาณเริ่มเรียนด้วยเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์เป็นเวลา ๓๐ นาที

๒.๔) หลังเรียนเสร็จแล้วให้นักเรียนทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทันทีที่ตรวจแบบทดสอบ การให้คะแนนการทดสอบคือ ข้อใดตอบถูกให้ ๑ คะแนน ข้อใดตอบผิดให้ ๐ คะแนน ใช้เวลา ๒๕ นาที

๓) นำคะแนนจากการทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองกับคะแนนจากแบบทดสอบก่อนเรียนในการเรียนของกลุ่มทดลองเอาไปวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ

๕.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการเรียนเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ ของกลุ่มทดลองฟิลต์อินดิเพนเดนท์และฟิลต์ดีเพนเดนท์วิเคราะห์โดยใช้สถิติ Independent t-test Group statistics

๖. ผลการวิจัย

ตารางที่ ๒ วิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองนักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลต์อินดิเพนเดนท์และนักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลต์ดีเพนเดนท์ที่เรียนจากเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์

(n=๔๐)				
กลุ่มทดลอง	$\bar{x}$	S.D.	t	sig
ฟิลต์อินดิเพนเดนท์	๑๑.๙๐	๑.๘๖๕	๔.๙๗๙	.๐๐๐
ฟิลต์ดีเพนเดนท์	๙.๕๕	๒.๓๓๑		

หมายเหตุ: ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕

จากตาราง แสดงให้เห็นว่ากลุ่มทดลองนักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิวดิเพนเดนท์มีค่าเฉลี่ยคะแนนแบบทดสอบสูงกว่านักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิวดิเพนเดนท์ที่เรียนจาก เลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหมายถึงการเรียนจากเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์เหมาะสำหรับนักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิวดิเพนเดนท์

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเรียนด้วยเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ เรื่องงานและกำลัง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งมีลักษณะเหมาะสมกับนักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิวดิเพนเดนท์ที่ชอบความเป็นอิสระที่จะทำงานตามลำพัง ชอบทำงานอิสระไม่สนใจต่อสิ่งชี้แนะทางสังคม รวมทั้งผู้วิจัยได้จัดให้มีการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ ๑ เครื่องต่อ ๑ คน ซึ่งจะเป็นลักษณะการเรียนรู้เป็นรายบุคคล จึงเอื้อต่อนักเรียนที่มีรูปแบบความคิดแบบนี้^{๗๘} ประกอบกับเนื้อหาที่ใช้ในการเรียนด้วยเลิร์นนิ่ง อ็อบเจกต์ ครั้งนี้ เป็นวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง งานและกำลัง จึงมีส่วนช่วยเสริมให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น บุคคลที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิวดิเพนเดนท์จะมีความสามารถเรียนรู้และจำได้ดีเกี่ยวกับการวิเคราะห์ จำแนกแยกแยะ มีความคิดแบบนามธรรม สนใจในวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์และสนใจที่จะเรียนในเรื่องที่เป็นนามธรรมและทฤษฎีต่างๆ ซึ่งต่างจากผู้ที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิวดิเพนเดนท์ที่จะสามารถเรียนรู้ได้ดีในด้านสังคมศาสตร์ ผู้ที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิวดิเพนเดนท์จะทำงานที่มุ่งบุคคลอื่น สนใจคนอื่น ๆ ชอบทำงานเป็นกลุ่ม^{๗๙} สามารถเรียนรู้ได้ดีกับสภาพที่ต้องมีครูผู้สอนคอยให้การช่วยเหลือแนะนำ ส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิวดิเพนเดนท์มากกว่านักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิวดิเพนเดนท์

ประกอบกับคุณสมบัติของเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ ที่สามารถรองรับผู้เรียนที่มีระดับความสามารถและวิธีการเรียนแตกต่างกัน สามารถกลับมาทำซ้ำและทบทวนเนื้อหาและทักษะได้อีกทั้งเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในลักษณะที่สามารถนำไปเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริงของผู้เรียนได้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผู้เรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิวดิเพนเดนท์มากกว่าจึงส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าผู้เรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิวดิเพนเดนท์

๗. ข้อเสนอแนะ

๑) ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

๑.๑) จากผลการวิจัยพบว่า เลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์เหมาะกับนักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิวดิเพนเดนท์มากกว่านักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิวดิเพนเดนท์ ดังนั้นครูผู้สอนควรทำ

^{๗๘} Saracho, O.N., and Spodek, B, Teacher's Cognitive Styles : Educational Implication, *The Education Forum*, (55 ,10, 1981). Page 153-159.

^{๗๙} สมพร จารุณี, การวางแผนการเรียนการสอน สื่อและกระบวนการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐) หน้า ๑๗.

การวัดเพื่อจัดกลุ่มนักเรียนตามรูปแบบการคิด จะช่วยให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของนักเรียนแต่ละคน

๑.๒) ครูผู้สอนควรจัดสร้างเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์ ในเนื้อหาอื่นๆ ทั้งรายวิชาสำหรับนักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลต์อินดิเพนเดนท์ ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้การเรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดความสุขในการเรียนที่ได้เรียนรู้อย่างอิสระตามความถนัดของตนเอง หรือใช้กรณีการสอนแทนของครูผู้สอนท่านอื่นๆ

๑.๓) ครูผู้สอนควรอัปโหลดเลิร์นนิ่ง อ็อบเจกต์ลงในเว็บไซต์ที่นักเรียนสามารถเข้าถึงได้ง่าย เพื่อประโยชน์ในทบทวนเนื้อหาเพิ่มเติมของนักเรียน

๒) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑) ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านพฤติกรรม เวลาในการเรียน และทัศนคติของนักเรียนที่มีรูปแบบการคิดต่างกัน ต่อการเรียนรู้ผ่านเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์

๒.๒) ควรศึกษาพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนที่มีรูปแบบการคิดที่แตกต่างกัน เพื่อใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนที่มีรูปแบบการคิดแต่ละแบบ

๒.๓) ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง รูปแบบการคิดที่ต่างกับความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน

๒.๔) ควรศึกษาผลการจัดการเรียนจากเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์กับกลุ่มที่มีรูปแบบการคิดแบบฟิลต์ดิเพนเดนท์โดยจัดให้มีการเรียนร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของรูปแบบการคิดนี้

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

อุทุมพร จามรมาน, แบบสอบถาม : การสร้างและการใช้, พิมพ์ครั้งที่ ๑, . กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐

กระทรวงศึกษาธิการ. เอกสารประกอบการประชุมปฏิบัติการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนที่

ใช้สื่อดิจิทัล. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ,๒๕๔๙

สมพร จารุณัฐ, การวางแผนการเรียนการสอน สื่อและกระบวนการ, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐)

(๒) วิทยานิพนธ์/วารสารวิชาการ

ทักษิณพัฒน์ ศรีชาชัย, “ระบบสื่อหลายมิติแบบปรับตัวที่ใช้วิธีการสนับสนุนนำทางในการสอนบนเว็บต่อการคิดเชิงเหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่มีรูปแบบ

การคิดต่างกัน”, วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต, สาขาเทคโนโลยีการศึกษา,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๔

เอมอร ฤทธะรังสรรค์. ๒๕๕๕. “ผลของการเรียนรู้แบบร่วมมือต่อการพัฒนารูปแบบการคิด
ของนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.”วารสารวิชาการ แก้วเจ้าจอม. ๒
(๒): ๑๒๒-๑๓๖.

(๓) ออนไลน์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 . [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล :
<http://www.moe.go.th/main2/plan/p-r-b42-01> [๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book:

Witkin, H.A., Moore, C.A., Goodenough, D.R., and Cox, P.W. Field dependence
and field independence cognitive style and their Educational
implication, California: Consulting Psychologists Press., 1977.

(II) Journal:

Messick, S, The nature of cognitive styles problems and promise in
Educational practice, **Educational Psychologist**, (19, 5, 1997). Page 59-74.
Saracho, O.N., and Spodek, B, Teacher’s Cognitive Styles : Educational Implication,
The Education Forum, (55 ,10, 1981). Page 153-159.

การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดมนุษยนิยมและมนุษยนิยมใหม่ สำหรับการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย

Research Synthesis on Concept of Humanism and Neo Humanism for the Application in Thai Society

ระพี แสงสาร*

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจสถานะองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดมนุษยนิยมและมนุษยนิยมใหม่ ในระดับปัจเจกบุคคล สถาบัน และองค์กรต่างๆ ของสังคมไทยและ 2) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดมนุษยนิยมและมนุษยนิยมใหม่และการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิเคราะห์สังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านแนวคิดและทฤษฎี, ด้านวิธีวิทยา, ด้านผลการศึกษา โดยใช้แนวคิดการตีความเชิงวิพากษ์ และมีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ในข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า สถานะขององค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดมนุษยนิยมและมนุษยนิยมใหม่ ที่มีการศึกษาผ่านมา สามารถแบ่งกรอบแนวคิดในการศึกษาได้ออกเป็น 5 ด้าน คือ 1) แนวคิดพื้นฐานของมนุษยนิยมและมนุษยนิยมใหม่ 2) แนวคิดมนุษยนิยมกับงานวรรณกรรม 3) แนวคิดมนุษยนิยมทางจิตวิทยา 4) แนวคิดมนุษยนิยมใหม่กับการพัฒนาพฤติกรรม และ 5) แนวคิดมนุษยนิยมใหม่กับการพัฒนาการเรียนรู้

สำหรับการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย โดยใช้องค์ความรู้จากการศึกษานี้ สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) แนวคิดพื้นฐาน เป็นการศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ หรือเป็นการต่อยอดความรู้เดิม ซึ่งจะเป็นความรู้พื้นฐานที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ หรือบูรณาการเข้ากับแนวคิดอื่นๆ ได้ และ 2) แนวคิดประยุกต์ เป็นการศึกษาแนวคิดที่มีพัฒนาการมาจากแนวคิดพื้นฐานเดิม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสังคมให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ ระดับปัจเจก , ระดับชุมชนหรือสังคม และระดับนโยบาย

คำสำคัญ : มนุษยนิยม, มนุษยนิยมใหม่, การสังเคราะห์งานวิจัย

ABSTRACT

The main purpose of this research is to investigate the progression of knowledge on concepts of humanism and neo-humanism of individual, institute

* ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

and organization level in Thai society and to synthesize the knowledge from research.

This research employs in qualitative method and also used coding sheets. The Analyzed and synthesized knowledge process divide into 3 aspects, i.e. meta theory, meta method and meta data analysis by using critical interpretative method and content analysis from data of research synthesis.

The results of the research are as follows.-

The progression of knowledge on concepts of humanism and neo-humanism from the research divide into 5 aspects, i.e. 1) basic concepts of humanism and neo-humanism 2) concepts of literal humanism 3) concepts of psychological humanism 4) concepts of humanism and behaviors development and 5) concepts of humanism and learning development

The application for Thai society from the result of research's knowledge divide into 2 aspects, i.e. 1) basic concepts is the study for new knowledge or adapt additional former knowledge which can be based and integrated to apply with other concepts or knowledges and 2) applied concepts is the study of developed basic concepts which can apply to the society in concrete and appropriate way in several group of social which is individual level, community or society level and policy level.

Keywords: Humanism, Neo-humanism, Research Synthesis

1.บทนำ

มนุษยนิยม เป็นปรัชญาสำคัญยิ่งระบบหนึ่งที่ยกย่องคุณค่าและให้ความสำคัญอย่างสูงสุดในความเป็นมนุษย์^๑ หมายถึง แนวคิดที่มุ่งเสริมสร้างและพัฒนามนุษยธรรมขึ้นในโลกมนุษย์ อีกทั้งยังมุ่งแสวงหาทางที่ดีงามแก่มนุษย์เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข มนุษยนิยมนั้นถือมนุษย์เป็นศูนย์กลางและถือว่าโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์มีเจตจำนงอิสระ มีพลังความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความพยายาม มีศักยภาพ มีศักดิ์ศรี และมนุษย์อยู่ในวิสัยที่จะรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง

ในสถานการณ์ปัจจุบัน ได้มีวิกฤตปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นมากมายในสังคมมนุษย์ มนุษย์เองก็ไม่มีจุดมุ่งหมายของการดำเนินชีวิตที่แน่นอน ประสบความทุกข์ยากลำบาก และมีความขัดแย้งปรากฏให้เห็นอยู่เป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็น เรื่องของชนชั้นชาติพันธุ์ เพศ ดินแดน ศาสนา เป็นต้น เมื่อสังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น แนวคิดและกระบวนทัศน์แบบเก่าก็ย่อมที่จะถูกวิพากษ์ ตีความ

^๑ สิทธิ บุตรอินทร์, มนุษยนิยม, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์. ๒๕๓๒). หน้า ๘.

และให้ความหมายใหม่อยู่เรื่อยมา แนวคิดของนักมนุษยนิยมเองก็เช่นเดียวกัน จากแนวคิดมนุษยนิยมแนวจารีต (Traditional Humanism) พบว่ายังมีข้อจำกัดอยู่ คือการมองคุณค่าของสิ่งมีชีวิตในแนวแคบๆ นักมนุษยนิยมมักมองว่าชีวิตมนุษย์และสิ่งอื่นที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์เท่านั้นที่มีคุณค่า เป็นศูนย์กลางของทุกสรรพสิ่ง โดยไม่สนใจคุณค่าของสิ่งมีชีวิตอื่น ซึ่งในความจริงแล้วมนุษย์ก็ไม่มีสิทธิพิเศษแต่อย่างใดที่จะเบียดเบียนสิ่งมีชีวิตอื่น เพียงเพราะเรามองไม่เห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าแต่ประการใด

อย่างไรก็ตามปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันก็ยังเกิดขึ้นอีกมากมายในทุกๆ ด้านจนแนวคิดมนุษยนิยมเพียงอย่างเดียว อาจไม่สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างครอบคลุม ด้วยเหตุนี้ จึงมีการปรับตัวของอุดมการณ์ทางความคิดและเกิดแนวคิดมนุษยนิยมใหม่ หรือที่เรียกกันว่าแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส (Neo Humanism) โดยได้รับอิทธิพลและแนวทางมาจากความคิดจากปรัชญากลุ่มมนุษยนิยมที่ให้ความสำคัญแก่มนุษย์ เชื่อว่ามนุษย์มีที่มาจากสิ่งเดียวกัน มีพื้นฐานลักษณะจิตใจที่ตรงตาม โดยมนุษย์จะมีความรู้สึกนึกและเมตตาผูกพันต่อมนุษยชาติ รวมไปถึงสิ่งมีชีวิตอื่น และธรรมชาติด้วย^๒

แนวคิดมนุษยนิยมใหม่ จึงเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ในทวีปอเมริกา ยุโรป และหลายประเทศในเอเชีย โดยหลักเกณฑ์สำคัญของแนวคิดมนุษยนิยมใหม่แสดงถึงความหมายและคุณค่าของมนุษย์ว่า มนุษย์เป็นผู้รับผิดชอบต่ออนาคตของตนเองและมนุษยชาติโดยรวม มนุษย์มีหน้าที่ต้องสร้างอนาคตของมนุษย์เอง พยายามปรับปรุงสังคมและโลกเพื่อตนเองในปัจจุบันและเพื่อคนรุ่นใหมในอนาคต บนพื้นฐานของคุณค่าแนวคิดที่เชื่อมั่นศักยภาพของมนุษย์ในการสร้างสรรค์แห่งตน ในขณะเดียวกัน ก็เคารพความหลากหลายของบุคคล ไม่ว่าจะเป็น ภาษา ศาสนา เชื้อชาติ วัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ฯลฯ^๓

จากที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อแนวคิดมนุษยนิยมเป็นแนวคิดหนึ่งที่ยกย่องและให้ความสำคัญแก่มนุษย์เป็นอย่างมาก เพื่อเป็นขยายผลและต่อยอดทางความคิด จึงมีความพยายามที่จะทำศึกษาและทำความเข้าใจ รวมถึงการนำไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์และแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ปัจจุบัน

ปัจจุบัน จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น พบว่าในประเทศไทยได้มีการทำการศึกษาวิจัยไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของงานวิจัยทั่วไป หรือวิทยานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตเกี่ยวกับแนวคิดมนุษยนิยม และแนวคิดมนุษยนิยมใหม่ หรือนีโอฮิวแมนนิส จำนวนไม่น้อย เช่น การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดพื้นฐาน วิเคราะห์เชื่อมโยงกับแนวคิดที่เกี่ยวข้องหรือการนำเอาแนวคิดเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในด้านต่าง ๆ

^๒ เกียรติวรรณ อมาตยกุล, นีโอฮิวแมนนิสต์ เราทั้งผอง คือพี่น้องกัน, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๓๘.

^๓ ไจรัตน์ จตุรภัทรพร, “มนุษย์ในทัศนะของปรัชญามนุษยนิยมใหม่”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑), หน้า ๓-๔

ดังนั้น เพื่อเป็นการรวบรวมงานวิจัยจำนวนมากเหล่านั้นให้เป็นระบบ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาเรื่อง “การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดมนุษยนิยมและมนุษยนิยมใหม่สำหรับการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย” และในการสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้ นอกจากมุ่งเน้นสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากผลการวิจัยแล้ว ยังศึกษากรอบแนวคิดของการวิจัย รวมถึงรูปแบบของการดำเนินการวิจัย ซึ่งจำแนกตามระเบียบวิธีวิจัย การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น

ผลที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัยครั้งนี้ จะทำให้เข้าใจสภาพการทำวิจัยด้านแนวคิดมนุษยนิยมและมนุษยนิยมใหม่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อันจะเป็นฐานข้อมูลในการที่จะใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้า และจะเป็นประโยชน์ต่อการนำผลการวิจัยไปใช้ และกำหนดทิศทางการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ต่อไป

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อสำรวจสถานะองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแนวคิดมนุษยนิยมและมนุษยนิยมใหม่ ในระดับปัจเจกบุคคล สถาบัน และองค์กรต่าง ๆ ของสังคมไทย

2.2 เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดมนุษยนิยมและมนุษยนิยมใหม่และการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย

3.วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Synthesis) เป็นเครื่องมือหลักในการวิเคราะห์สังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยต่าง ๆ โดยการวิเคราะห์สังเคราะห์เน้นการตีความเชิงวิพากษ์ (Critical Interpretation) ใช้แนวคิดมนุษยนิยมและแนวคิดมนุษยนิยมใหม่ มาเป็นกรอบแนวคิดขององค์ความรู้หลักสำหรับการวิเคราะห์สังเคราะห์ในงานวิจัยนี้ และมีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ในข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยอันเป็นข้อสรุปในเชิงทฤษฎี เพื่อที่จะเชื่อมโยงนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในสังคมไทยในมิติต่างๆ มีขั้นตอนดังนี้

1) ทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่สนใจศึกษา และนำไปสู่การกำหนดปัญหาการวิจัย

2) สำรวจและรวบรวมงานวิจัยที่จะนำมาสังเคราะห์นำร่อง (pilot study) เพื่อกำหนดทิศทางการศึกษาวิจัยทั้งกระบวนการ ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดและสมมติฐานการวิจัยในปัญหาที่สนใจศึกษาขั้นสุดท้าย

3) คัดเลือกงานวิจัยที่จะนำมาสังเคราะห์เกี่ยวกับแนวคิดมนุษยนิยม และมนุษยนิยมใหม่สำหรับการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย

4) สังเคราะห์เชิงตีความงานวิจัยตามประเด็นต่อไปนี้ คือ

4.1 วิเคราะห์บริบท (context) ที่มีอิทธิพลต่องานวิจัย

4.2 ประเมินการออกแบบและวิเคราะห์กระบวนการวิจัยเพื่อจำแนกประเภทของงานวิจัย

4.3 วิเคราะห์ตีความเนื้อหาข้อค้นพบหรือข้อสรุปจากงานวิจัยเรื่องต่าง ๆ

5) นำเสนอข้อค้นพบจากการวิเคราะห์สังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้ คือ

5.1 นำเสนอประเภทของงานวิจัย

5.2 องค์ความรู้ใหม่จากข้อค้นพบในการสังเคราะห์งานวิจัย

5.3 ทิศทางและแนวโน้มของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวคิด แนวคิดมนุษยนิยม และมนุษยนิยมใหม่ สำหรับการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย

5.ผลการวิจัย

ผลการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดมนุษยนิยมและมนุษยนิยมใหม่สำหรับการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย จากงานวิทยานิพนธ์ จำนวน 51 เรื่อง สามารถแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

5.1 สถานะองค์ความรู้จากงานวิจัยกับแนวคิดมนุษยนิยมและมนุษยนิยมใหม่

จากผลการศึกษางานวิจัย พบว่า สถานะขององค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดมนุษยนิยมและมนุษยนิยมใหม่ ที่มีการศึกษาผ่านมาพบว่า สามารถแบ่งกรอบแนวคิดในการศึกษาได้ออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1) แนวคิดพื้นฐานของมนุษยนิยมและมนุษยนิยมใหม่ จำนวน 7 เรื่องเป็นการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดมนุษยนิยม จำนวน 4 เรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดมนุษยนิยม ในปรัชญาขงจื้อ และพุทธปรัชญาเถรวาท จำนวน 1 เรื่อง และเป็นศึกษาวิเคราะห์แนวคิดมนุษยนิยมใหม่ จำนวน 2 เรื่อง

2) แนวคิดมนุษยนิยมกับงานวรรณกรรม จำนวน 5 เรื่องเป็นการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดมนุษยนิยมที่ปรากฏในงานวรรณกรรม ทั้ง 5 เรื่อง ที่แตกต่างกัน คือ วรรณกรรมของ ฟ.ฮีแลร์, พิบูลศักดิ์ ละครพล, ฌอง ปอล ซาทร์, วรรณกรรมเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์, แบบเรียนภาษาไทยวรรณสารวิจักษ์ณ์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

3) แนวคิดมนุษยนิยมทางจิตวิทยา จำนวน 8 เรื่อง เป็นการศึกษาโดยใช้แนวคิดมนุษยนิยมทางจิตวิทยา หรือจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยม ซึ่งเป็นแนวคิดเชิงประยุกต์ที่นำมาศึกษาในเรื่องของพฤติกรรมการเรียนรู้ และพฤติกรรมของมนุษย์ โดยนักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมที่สำคัญได้แก่ มาสโลว์ และโรเจอร์ เป็นการศึกษาสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้แนวคิดมนุษยนิยม จำนวน 2 เรื่อง และเป็นการศึกษาเชิงทดลอง จำนวน 6 เรื่อง

4) แนวคิดมนุษยนิยมใหม่กับการพัฒนาพฤติกรรม จำนวน 18 เรื่องเป็นการศึกษาโดยใช้แนวคิดมนุษยนิยมใหม่ หรือนีโอฮิวแมนนิส เพื่อพัฒนาพฤติกรรม โดยนำไปประยุกต์ใช้กับกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น การฝึกอาสนะและโยคะ , การนำกิจกรรมเข้าไปเสริมกับการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการฝึก

อาสนะและสมาธิ จำนวน 3 เรื่อง , การจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส จำนวน 7 เรื่อง , การสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส จำนวน 3 เรื่อง และเป็นการพัฒนารูปแบบกิจกรรมขึ้นใหม่ตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ จำนวน 5 เรื่อง

5) แนวคิดมนุษยนิยมใหม่กับการพัฒนาการเรียนรู้ จำนวน 13 เรื่อง เป็นการศึกษาโดยใช้แนวคิดมนุษยนิยมใหม่ หรือนีโอฮิวแมนนิส ไปประยุกต์ใช้กับกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ หรือพฤติกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส จำนวน 7 เรื่อง , การสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส จำนวน 2 เรื่อง, การจัดการเรียนรู้พลศึกษา จำนวน 2 เรื่อง และเป็นการพัฒนารูปแบบกิจกรรมขึ้นใหม่ตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ จำนวน 1 เรื่อง นอกจากนี้ยังมีการนำเอาแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียน อีก 1 เรื่อง

2. ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัย

ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้จากการงานวิจัย สามารถสรุปประเด็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1) การสังเคราะห์ด้านแนวคิดทฤษฎี (Meta theory)

ผลของการสังเคราะห์องค์ความรู้ ด้านแนวคิดทฤษฎี ทำให้ทราบถึงสถานะขององค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการศึกษาแนวคิดพื้นฐานของมนุษยนิยมนี้ พบได้มีลักษณะของปรัชญาจีน , พุทธปรัชญา หรือปรากฏในแนวคิดระดับปัจเจกบุคคล เช่น มหาตมะ คานธี และตู้เหว่ยหมิง ส่วนแนวคิดพื้นฐานของมนุษยนิยมใหม่หรือนีโอฮิวแมนนิส จะมีลักษณะการพิจารณาคุณค่าและหน้าที่ของมนุษย์ในการฝึกฝนพัฒนาตนเองในทุกองค์ประกอบ โดยมุ่งเน้นในเรื่องการศึกษา ซึ่งจะเป็นวิถีและกระบวนการพัฒนากายและจิตของมนุษย์ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายในระดับสูงสุด

แนวคิดมนุษยนิยมกับงานวรรณกรรม พบว่าวรรณกรรมที่เลือกมาศึกษาแม้จะมีลักษณะแตกต่างกัน เช่น วรรณกรรมเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ , แบบเรียนภาษาไทยวรรณสารวิจักษ์ณ์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ต่างก็ล้วนแล้วแต่มีลักษณะของแนวคิดมนุษยนิยมปรากฏอยู่ในงานวรรณกรรมเหล่านั้นทั้งสิ้น นั่นคือ การให้ความสำคัญและความหมายของมนุษย์ การดำเนินชีวิตเป้าหมายในชีวิต และความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งรอบข้าง วรรณกรรมต่าง ๆ จึงมีอิทธิพลทางความคิดทั้งต่อมนุษย์ และสังคมทั้งการเสนอความจริงและสะท้อนแนวความคิดของคนในสังคม

แนวคิดมนุษยนิยมทางจิตวิทยา ที่มีการนำเอาแนวคิดนี้ไปศึกษาค้นคว้า ปัจจุบันพบว่า มีความสัมพันธ์กับรูปแบบของการใช้กิจกรรมกลุ่มทางจิตวิทยา และ การปรึกษาเชิงจิตวิทยา ทั้งรายบุคคล และแบบกลุ่ม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาด้านพฤติกรรม และการเรียนรู้ของมนุษย์ในแต่ละกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันได้เป็นอย่างดี

สำหรับแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส กับการพัฒนาพฤติกรรม และการพัฒนาการเรียนรู้ จึงปรากฏอยู่ในรูปแบบของการฝึกอาสนะและโยคะ , การนำกิจกรรมเข้าไปเสริมกับการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน และสามารถนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กับ

ปรัชญาการศึกษา ด้วยแนวคิดการบริหารจัดการการศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนทางเลือก ได้เป็นอย่างดี

2) การสังเคราะห์ด้านวิธีวิทยาการวิจัย (Meta method)

ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้ ด้านวิธีวิทยาการวิจัย ทำให้ทราบว่างานวิทยานิพนธ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีวิธีวิทยาการวิจัย ที่นำมาใช้ในการศึกษา สรุปได้ดังนี้

- 1) วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) จำนวน 32 เรื่อง
- 2) วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จำนวน 13 เรื่อง
- 3) วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) จำนวน 6 เรื่อง

งานวิจัยในแต่ละวิธีวิทยามีความเหมาะสมในการนำมาใช้ในการศึกษาแตกต่างกันออกไป เช่น งานวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีมนุษย์นิยม และมนุษย์นิยมใหม่ หรือ การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร ส่วนงานวิจัยเชิงปริมาณ เป็นงานที่มุ่งหาข้อเท็จจริงและข้อสรุปในเชิงตัวเลขทางสถิติ มีการใช้เครื่องมือที่มีความเป็นปรนัยในการเก็บข้อมูล งานส่วนใหญ่ที่ใช้วิธีวิทยาเชิงปริมาณนี้ เป็นแนวคิดเชิงประยุกต์ เช่น การวิจัยเชิงสำรวจความคิดเห็น , การวิจัยเชิงทดลอง ที่ต้องการทราบผลการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมต่าง ๆ และเปรียบเทียบพัฒนาการของกลุ่ม 2 กลุ่ม คือ กลุ่มควบคุม และกลุ่มตัวอย่าง

นอกจากนี้ งานวิจัยแบบผสมผสาน ที่มีการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นการพัฒนาและการประยุกต์ใช้ (Research and Development) เช่น การพัฒนารูปแบบกิจกรรมตามแนวคิดมนุษย์นิยมใหม่ เพื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง และประเมินผลตามวัตถุประสงค์

3) การสังเคราะห์ผลการศึกษา (Meta data analysis)

จากข้อค้นพบที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิทยานิพนธ์ โดยผู้วิจัยได้แบ่งตามกรอบแนวคิดในการสังเคราะห์ออกเป็นด้านต่าง ๆ พบว่า

แนวคิดพื้นฐานของมนุษย์นิยมและมนุษย์นิยมใหม่ สิ่งที่ค้นพบจากกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก ทำให้เข้าใจลักษณะของแนวคิด ความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของแนวคิด อื่น ๆ เช่น การทำความเข้าใจแนวคิดมนุษย์นิยมของปรัชญาขงจื้อ หรือ ขงจื้อใหม่ ทำให้เห็นลักษณะคำสอน โลกทัศน์การมองโลก ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ บทบาทและอิทธิพลของแนวคิดขงจื้อที่มีต่อมนุษย์และสังคม สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดมนุษย์นิยมที่ปรากฏอยู่ แนวคิดพุทธปรัชญา พบว่ามีลักษณะมนุษย์นิยมในแง่แนวปฏิบัติของมนุษย์ให้บรรลุเป้าหมายที่แท้จริง, ด้านการปฏิบัติตนต่อสังคม รวมถึงอุดมการณ์ด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ของมนุษย์ที่แสดงออกมาได้อย่างอิสระ และเป็นบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกัน

แนวคิดมนุษย์นิยมกับงานวรรณกรรม หลังจากที่ได้วิเคราะห์วรรณกรรมที่ได้เลือกมาศึกษา แม้ว่าจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ทั้ง ผู้ประพันธ์ , เรื่องราวในการนำเสนอ ,

บริบททางสังคมและวัฒนธรรม และประเภทของวรรณกรรม พบว่า ผู้ศึกษาได้เสนอมุมมองของแนวคิดมนุษยนิยมออกเป็น 3 ด้าน

- มนุษย์ในฐานะปัจเจก ได้แก่ การรู้จักตนเอง ภูมิใจในตนเอง และมองเห็นคุณค่าของผู้อื่น

- ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับมนุษย์ การรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม การรู้จักพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาแล้วนำความรู้มาสร้างประโยชน์แก่มนุษย์

- ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสังคม เช่น มนุษย์กับสถาบันหลักทางสังคม, สถาบันการศึกษา, ศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวคิดมนุษยนิยมทางจิตวิทยา ได้มีข้อค้นพบในเรื่องการนำเอาแนวคิดมนุษยนิยมไปจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนา ได้แก่

- ด้านพฤติกรรมและบุคลิกภาพ เช่น การเห็นคุณค่าในตนเอง, การเอาชนะอุปสรรค, การรับรู้คุณค่าความดี, สุขภาพจิต เป็นต้น

- ด้านการเรียนรู้ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ขณะเดียวกัน จากการศึกษาแนวคิดมนุษยนิยมใหม่ หรือนีโอฮิวแมนนิส ด้วยการนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้การจัดกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การเรียนการสอนทั้งในหลักสูตร และนอกหลักสูตร , การฝึกอบรมด้านโยคะและสมาธิ ผลการศึกษาพบว่า สามารถทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมหรือกลุ่มตัวอย่างทดลอง เกิดการพัฒนาด้านต่างๆ เช่น

- ด้านพฤติกรรม ประกอบไปด้วย การลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ความก้าวร้าว, ความวิตกกังวล เป็นต้น และการเสริมสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ความพึงพอใจในชีวิต, ความเชื่อมั่นในตนเอง, การเห็นคุณค่าในตนเอง, การฟันฝ่าอุปสรรค, การเผชิญปัญหาชีวิต

- ด้านการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย ความคิดสร้างสรรค์ , แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้, ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังพบว่า ปัจจัยและเงื่อนไขของการนำกิจกรรมพัฒนาในแต่ละรูปแบบไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพ ที่ต้องพิจารณาและคำนึงถึง มีหลายองค์ประกอบ เช่น กลุ่มผู้เรียน เป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้สอน หรือผู้จัดกิจกรรมต้องคำนึงถึง เลือกกลุ่มตัวอย่างให้เหมาะสมกับรูปแบบ , กิจกรรมการเรียนรู้ ที่จะช่วยให้ผู้เรียน หรือผู้เข้าอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมให้มากที่สุด , สื่อประกอบกิจกรรม มีความหลากหลายและเหมาะสม , สภาพแวดล้อม มีความเหมาะสมและเอื้อต่อบรรยากาศในการเรียนรู้ และการทำกิจกรรม เป็นต้น ผู้สอนหรือผู้จัดกิจกรรมจึงต้องศึกษาเงื่อนไขขององค์ประกอบเหล่านี้ และนำไปปรับใช้ให้เหมาะสม

3. ทิศทางและแนวโน้มของการศึกษาวิจัย สำหรับการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย

เมื่อได้มีการวิเคราะห์สังเคราะห์งานวิทยานิพนธ์ที่ได้เลือกมาทั้งหมดแล้ว พบว่าองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) แนวคิดพื้นฐาน พบว่า มีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎี หรือข้อมูลเชิงลึก เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ หรือเป็นการต่อยอดความรู้เดิม เช่น การวิเคราะห์วรรณกรรม , การวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษา , การวิเคราะห์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ , การวิเคราะห์คำสอนทางศาสนา หรือ การศึกษากิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น โดยใช้แนวคิดพื้นฐานของมนุษยนิยมและมนุษยนิยม เพื่อทำความเข้าใจ ความหมายของมนุษย์ เช่น มนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคล , ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับมนุษย์ , ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสังคม , แนวทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ , เป้าหมายของมนุษย์ และการพัฒนามนุษย์ไปสู่เป้าหมาย ซึ่งหลักการนี้จะสามารถนำไปอธิบายและประยุกต์ใช้ในภาคทฤษฎี และ ภาคปฏิบัติ ต่อไป

2) แนวคิดประยุกต์ พบว่า มีการศึกษาแนวคิดเชิงประยุกต์ที่มีพัฒนาการมาจากพื้นฐานแนวคิดมนุษยนิยมเดิม เช่น แนวคิดมนุษยนิยมทางจิตวิทยา หรือ จิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยม และได้มีรูปแบบของการศึกษาเชิงประยุกต์ ได้แก่ การจัดกระบวนการกิจกรรมกลุ่ม หรือ กระบวนการให้คำปรึกษารายบุคคล หรือ การให้คำปรึกษารายกลุ่ม อีกทั้งการนำแนวคิดมนุษยนิยมใหม่ หรือนีโอฮิวแมนนิส รวมไปถึงมีการพัฒนารูปแบบกิจกรรมขึ้นมาเอง โดยนำไปประยุกต์ใช้ในให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยผู้วิจัยได้แบ่งแนวทางของการประยุกต์ใช้ออกเป็น 3 ระดับ คือ

2.1 ระดับปัจเจก ได้แก่ การประยุกต์ใช้แนวคิดมนุษยนิยมทางจิตวิทยา หรือ แนวคิดมนุษยนิยมใหม่ นำไปพัฒนาด้านพฤติกรรม หรือ พัฒนาด้านการเรียนรู้ของมนุษย์ ผ่านกระบวนการ หรือกิจกรรมกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แนวคิดกระบวนการกลุ่มทางจิตวิทยา , แนวคิดการปรึกษารายบุคคล และรายกลุ่มทางจิตวิทยา , แนวคิดการฝึกโยคะและสมาธิ , แนวคิดการจัดการเรียนการสอน, แนวคิดการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ เป็นต้น

สำหรับแนวทางการนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้สำหรับการพัฒนาในระดับปัจเจกบุคคล ต้องคำนึงถึงเงื่อนไขและปัจจัยของกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย, กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ, กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ใหญ่ ดังนั้น กิจกรรมจะต้องสามารถปรับรูปแบบ วิธีการ และเป้าหมายของให้เหมาะสมกลุ่มบุคคลที่จะพัฒนาด้วย เช่น สำหรับเด็กระดับปฐมวัย เน้นการเสริมสร้างการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และจริยธรรม , สำหรับเยาวชนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ จะต้องเสริมสร้างพฤติกรรมเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเอง , สำหรับผู้สูงอายุ อาจมีการเสริมสร้างเรื่องความพอใจในชีวิต และสำหรับบุคลากรในวัยทำงาน มีการพัฒนาเรื่อง การเผชิญปัญหาและอุปสรรค , พฤติกรรมสุขภาพ , การลดความเครียดและความวิตกกังวล เป็นต้น

2.2 ระดับชุมชนหรือสังคม ได้แก่ การที่องค์กร, หน่วยงาน หรือ สถาบันการศึกษาต่างๆ ที่มีหน้าที่และรับผิดชอบในการอบรม, สั่สอน หรือพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เช่น โรงเรียน, มหาวิทยาลัย , ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน , สถานสงเคราะห์คนชรา, ศูนย์อบรมเด็กและเยาวชน, โรงพยาบาล จะสามารถนำรูปแบบของกิจกรรมการพัฒนาตามแนวคิดมนุษยนิยมหรือมนุษยนิยมใหม่ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น

1) เน้นรูปแบบการสอนในโรงเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เกิดบรรยากาศที่ดีและมีแรงจูงใจในการเรียนรู้

2) มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียน เช่น การเสริมสร้างจินตนาการ เช่น การเล่านิทาน, การวาดภาพ, การฟังเพลง เป็นต้น มีการฝึกสมาธิ การออกกำลังกาย หรือ การเคลื่อนไหวเข้าจังหวะ เป็นต้น

3) จัดบุคลากรให้คำปรึกษากับผู้มีปัญหา หรือต้องการเสริมสร้างทักษะชีวิต, มีหน่วยงานที่ดูแลและรับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เพื่อพัฒนาทั้งร่างกาย และจิตใจ ในการใช้ชีวิต, การทำงาน และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

4) มีอาสาสมัครชุมชน หรือ จัดตั้งชมรมที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน หรือผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมที่จะมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิต, อาชีพ, สุขภาพ, กิจกรรมทางศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม โดยเน้นการประยุกต์แนวคิดมนุษยนิยม หรือ นีโอฮิวแมนนิส ไปใช้ในการพัฒนาและเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

2.3 ระดับนโยบาย โดยหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ เช่น กระทรวงศึกษาธิการ , กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถผลักดันในเชิงนโยบายให้เห็นเป็นรูปธรรม ที่จะสามารถนำไปสู่กระบวนการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การศึกษา, คุณภาพชีวิต, สิทธิและเสรีภาพ, ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังจะเห็นได้จากนโยบายต่าง ๆ ที่มีการนำมาใช้ทั้งในระดับ ภาครัฐ และองค์กรต่าง ๆ เช่น นโยบายการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้, นโยบายการประกันสุขภาพ, นโยบายคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ จัดสวัสดิการช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุ สตรีและเด็ก, นโยบายการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค เป็นต้น ล้วนเป็นการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ บนรากฐานของแนวคิดมนุษยนิยมอย่างแท้จริง

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยนี้ ทำให้ทราบองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดมนุษยนิยมและมนุษยนิยมใหม่ ที่จะเป็พื้นฐานในการนำไปประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ ของสังคมไทย สามารถที่จะศึกษาต่อในขอบเขตที่ไม่ซ้ำซ้อนงานวิจัยเดิม สร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์ได้จริง สำหรับผู้ที่ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัย ในแนวคิดมนุษยนิยมและมนุษยนิยมใหม่ ผู้วิจัยมองเห็นประเด็นที่จะสามารถนำไปศึกษาวิจัยเพิ่มเติมได้ ดังนี้

1) งานวิจัยที่ศึกษาวิเคราะห์ด้วยแนวคิดพื้นฐานของมนุษยนิยมและมนุษยนิยมใหม่ พบว่ายังมีจำนวนน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาประเด็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ทางสังคมสมัยใหม่ โดยใช้กรอบแนวคิดมนุษยนิยม เช่น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, ความแปลกแยกของมนุษย์ ในสังคมปัจจุบัน, การสนับสนุนสิทธิเสรีภาพในเด็ก, ผู้สูงอายุ, ผู้พิการ, ผู้ป่วย ตลอดจนกลุ่มคน

ผู้ด้อยโอกาส หรือการแสดงความคิดเห็นด้านต่าง ๆ เช่น เสรีภาพทางวิชาการ หรือ การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เป็นต้น

2) มีการศึกษาประเด็นแนวคิดมนุษยนิยมวิพากษ์ เช่น ข้อจำกัดของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์, การนำองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตของมนุษย์ในมิติต่าง ๆ เช่น การรักษาโรค, การทำศัลยกรรมเสริมความงาม, การตัดต่อพันธุกรรมหรือ สเต็มเซลล์ ในวงการแพทย์สมัยใหม่ รวมไปถึงการตั้งคำถามต่อมนุษยนิยมแนวจารีตแบบเดิม ๆ ที่ยังยึดโยงอยู่กับพระเจ้า หรือ ศาสนา ซึ่งเป็นประเด็นท้าทายในสังคมร่วมสมัย เช่น แนวคิดมนุษยนิยมเปลี่ยนผ่าน (Post Humanism or Tran Humanism), แนวคิดอมนุษยนิยม (Anti Humanism) อันเป็นแนวคิดสำคัญทางปรัชญาในกลุ่มหลังสมัยใหม่ หรือ โปสโมเดิร์น (Post Modernism)

3) มีการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมร่วมสมัย ทั้งวรรณกรรมในประเทศ และต่างประเทศ เพราะปัจจุบันพบว่า ยังมีการศึกษาไม่มากนัก เนื่องจากแนวคิดมนุษยนิยม มีรากฐานเริ่มต้นจากการสะท้อนแนวคิดผ่านวรรณกรรม อีกทั้ง ผู้ประพันธ์ก็ได้นำเสนอเรื่องราวของมนุษย์ และสังคม ที่แผ่ออกมาในรูปแบบของวรรณกรรมกันอย่างแพร่หลาย ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมจะเป็นช่องทางในการศึกษาและทำความเข้าใจแนวคิดมนุษยนิยมได้เป็นอย่างดี

4) ทำการศึกษาวิจัยเชิงประยุกต์ ในรูปแบบของการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ที่เน้นสร้างองค์ความรู้ใหม่ เช่น มีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง มาเป็นกรณีศึกษา หรือ เป็นการศึกษาชุมชน แล้วนำแนวคิดมนุษยนิยม หรือ มนุษยนิยมใหม่ ไปศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เนื่องจากสถานะของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน มีความซับซ้อนและหลากหลาย เปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง และขึ้นอยู่กับบริบทต่างๆ ของสภาพแวดล้อม ชุมชน และสังคมที่แตกต่างกันไป ผู้วิจัยควรการศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และอธิบายด้วยมุมมองใหม่ๆ จะทำให้เกิดการต่อยอดองค์ความรู้เดิมได้

บรรณานุกรม

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. **นีโอฮิวแมนนิสต์ เราทั้งผอง คือพี่น้องกัน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์. 2535.

_____. **สอนให้เป็นอัจฉริยะตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสต์**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์. 2536.

จิราวัฒน์ จตุรภัทรพร. “มนุษย์ในทัศนะของปรัชญามนุษยนิยมใหม่”. **วิทยานิพนธ์-ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, ภาควิชาปรัชญาและศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.

ไฉชากู อีเคตะ แต่ง, ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ชาญเสน แปล. **มนุษยนิยมแนวใหม่ : สุนทรพจน์และคำบรรยาย ณ มหาวิทยาลัย ของ ไฉชากู อีเคตะ**. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย. 2541.

ทิตินา แคมมณี. การสอนจิตวิทยาการเรียนรู้ เรื่องศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัด
กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. 2550.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. การสังเคราะห์งานวิจัย : วิธีวิทยาการวิจัย. กรุงเทพฯ : 2530.

พรชูลี คุณานุกร. การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ : แนวทางของพวกมนุษยนิยม. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2524.

สิทธิ บุตรอินทร์. มนุษยนิยม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์. 2532.

_____. ปรัชญาเปรียบเทียบมนุษยนิยมตะวันออกกับตะวันตก. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์
สร้างสรรค์บุ๊คส์. 2554.

การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนในอาเซียน

The promotion of social and cultural relationship

At the community level in Asian

อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์*

พระครูสิริศรีรักษา**

อัครเดช พรหมกัลป์***

พุลลาภ จันทร์เฉลิม****

ปัญญา พรหมบุตร*****

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพการและบริบทความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนในอาเซียน 2) เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนในอาเซียน 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนในอาเซียนในอาเซียน เก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พม่า เขมร ลาวและไทย ในจังหวัดนครสวรรค์ ประเทศไทย แต่ละประเทศใช้เครื่องมือสัมภาษณ์ประเทศละ 4 คน ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน จำนวน 5 รวมผู้สัมภาษณ์จำนวน 21 คน เครื่องมือแบบสอบถาม จำนวน 200 คน

ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนในอาเซียนโดยภาพรวมทั้ง 4 ประเทศ คือ พม่า เขมร ลาว ไทย ที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์นั้นชาวพม่า กัมพูชา ลาว รวมทั้งคนไทย ที่เขามาทำงานในจังหวัดนครสวรรค์นั้นส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ซึ่งวิถีการดำเนินชีวิตของชาวพม่า กัมพูชา ลาว ไทย กลุ่มตัวอย่าง

*Department of Public Administration, MahachulalongkornrajavidyalayaUniversity, Nakhon sawan Campus

**Department of Public Administration, MahachulalongkornrajavidyalayaUniversity, Nakhon sawan Campus

***Department of Public Administration, MahachulalongkornrajavidyalayaUniversity, Nakhon sawan Campus

****Department of Public Administration, MahachulalongkornrajavidyalayaUniversity, Nakhon sawan Campus

*****Department of Public Administration, MahachulalongkornrajavidyalayaUniversity, Nakhon sawan Campus

เหล่านี้อาศัยอยู่ชุมชนเอรಾವดีในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนไม่ว่าจะเป็นไทย เขมร ลาว พม่า ก็ตามทั้งทางด้านภาษา วัฒนธรรมประเพณี ความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันนั้น แต่เมื่อมาอยู่ร่วมกันในชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ ชาวพม่า เขมร ลาวและคนไทยต่างให้ความเคารพซึ่งกันและกันมีสังคมและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน จะมีในส่วนของภาษา และสังคม วัฒนธรรมบางอย่างที่ทำให้เกิดปัญหาเล็กน้อย เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนเนื่องจากต่างเชื้อชาติประกอบกับมาอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนทำให้เกิดปัญหาขึ้นเป็นบางส่วน ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่มากนักใช้กระบวนการที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนคือการนำหลักทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติทั้งคนที่อยู่ในชุมชนที่เป็นคนไทยและคนต่างเชื้อชาติแล้วเป็นการง่ายที่จะนำหลักธรรมเข้ามาในการสมัครสมานความสามัคคีเพราะคนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นคนไทย พม่า เขมร ลาว ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเมื่อนำหลักทางพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชน ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคี ของคนในชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สังคมและวัฒนธรรมประเพณี ศาสนา ที่คล้ายคลึงกันและใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้คนไทย พม่า เขมร ลาว ได้อยู่อย่างสงบ และหล่อหลอมความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ดีต่อกัน เกิดความเมตตาซึ่งกันและกัน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลักสังคหวัตถุ 4 ทาน ปิยะวาจา อตถจริยา สมานัตตตา เป็นหลักแห่งการครองใจคน หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้ วิธีทำให้คนรัก หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักสังคม สงเคราะห์ ประสานใจคนทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติไหน ไทย พม่า เขมร ลาว ประสานความสัมพันธ์ทางสังคม ประสานความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา ศาสนาเข้าด้วยกันอย่างมีความสุข ประสานวัฒนธรรมแห่งการให้ ด้วยการแบ่งปันปัจจัย 4 เอื้อเพื่อการเรียนรู้ และให้โอกาสมีส่วนร่วมในชุมชน กระตุ้นจิตสำนึกประพฤติตนในศีลและวินัยในสังคม และเคารพในกฎระเบียบ ด้วยการยึดหลักปฏิบัติแนวทางเดียวกัน การใช้ภาษาสื่อสารด้วยความเมตตาและเข้าใจ ด้วยการรับฟังอย่างตั้งใจ รับรู้ความรู้สึกด้วยหัวใจแห่งการให้ และมีวาจาแห่งความเป็นมิตรภาพซึ่งกันและกันสามารถเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ เพราะสังคมจะอยู่ด้วยกันได้ต้องมีความรักและปรารถนาดีซึ่งกันและกันทุกเชื้อชาติ แล้วการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนในอาเซียน ทำให้เป็นการแก้ไขการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืนตลอดไป

คำสำคัญ : การเสริมสร้าง, ความสัมพันธ์, สังคมและวัฒนธรรม, อาเซียน

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study conditions and contexts of the social and cultural relationship at the community level in ASEAN, 2) to study the process of strengthening the social and cultural relationship at the community level in ASEAN, and 3) to analyze the problems and obstacles of the social and cultural relationship at the community

level in ASEAN. The data was collected by the interview from 22 people, administrators and leaders and the 200 questionnaires. The sample was 22 people consisting of 4 people in each nationality and 6 administrators and leaders, and 200 people for answering the questionnaires.

The results of the research found that overall, the social and cultural relationship at the community level in ASEAN: Myanmar, Cambodia, Laos and Thailand had the social and cultural relationship at the community level in Nakhon Sawan Province. The Burmese, Cambodian, Lao and Thai working in Nakhon Sawan Province were mostly the general employees. The sample lived in the communities in the area of Nakhonsawan Municipality, Muang District, Nakhon Sawan Province. The social and cultural relationship at the community level was similar and different to the languages, cultures and traditions, and living. When they lived together in the communities, they respected for each other and had the similar society and culture. Some languages and society and culture made the problems and misunderstanding because of the different nationalities. It made the problems in the communities. The process which strengthened the social and cultural relationship at the community level was the application of the Buddhist principles for the strengthening. It was easy to apply the Buddhist principles for the unity because they were mostly Buddhists. The application of the Buddhist principles was the process in the strengthening of the social and cultural relationship at the community level. It made the love and unity of the people in the communities. The society, culture and tradition, and religion were similar. The application of the Buddhist principles for the strengthening was the process in the strengthening of the relationship for the people in the peaceful living, preaching the good social and cultural relationship each other, making the kindness and having the good human relations. The Buddhist principle was the Sanghahavattu 4 (Principles of Service): Dhana (giving), Piyavaca (kindly speech), Atthacariya (useful conduct and Sananattata (equality consisting in impartiality) which was the principle of human beings control. The Sanghahavattu 4 was the principle of connecting the people's hearts, the social relationship, the cultural relationship, the languages and the religions happily, connecting the giving culture with apportioning the four requisites, supporting the learning and giving the opportunity for the participation in the communities, encouraging the conscious and conduct in Sila and disciplines in the society, respecting for the rules with the one way practice, communicating the languages with the kindness and understanding, recognizing the feeling with the hearts of giving and having the speech of the friendship and being the unity because the society must have the love and goodness each other in every nationality. The application of the Buddhist principles for the

strengthening of the social and cultural relationship at the community level in ASEAN was the problem solving in living together of the people in the society and culture in the communities sustainably.

Keywords : Strengthening,relationship, Society and culture, ASEAN

1.บทนำ

ประเทศไทยอยู่ภายใต้สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีสมาชิกทั้งสิ้น 10 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย, กัมพูชา, มาเลเซีย, ฟิลิปปินส์, อินโดนีเซีย, สิงคโปร์, บรูไนดารุสซาลาม, ลาว, เวียดนามและพม่ามีสัญญาเป็นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีพื้นที่อาณาเขตรวมทั้งหมด 4,464,322 ตารางกิโลเมตร มีประชากรราว 600 ล้านคน รวมกันเป็นประชาคมอาเซียนโดยมีจุดเริ่มต้นจากสมาคมอาสาสมัคร ก่อตั้งในปี พ.ศ.2504 โดยมีประเทศไทย มาเลเซียและฟิลิปปินส์ แต่ได้ถูกยกเลิกไป ต่อมาในปี พ.ศ.2510 ได้ลงนามในปฏิญญากรุงเทพโดยมีสมาชิกเริ่มต้น 5 ประเทศ คือ ประเทศไทย, มาเลเซีย, ฟิลิปปินส์, อินโดนีเซียและสิงคโปร์ โดยประเทศเหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อความร่วมมือในการเพิ่มอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ในกลุ่มประเทศสมาชิก และการดำรงเพื่อสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาค ตลอดจนเปิดโอกาสให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอย่างสันติ หลังจากนั้น เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2527 ประเทศเวียดนาม เข้าเป็นสมาชิก เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2538 ลาว และ พม่า เข้าเป็นสมาชิกเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2540 และกัมพูชา เข้าเป็นสมาชิกเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2542 ตามลำดับ จากนั้น อาเซียนมีสมาชิกทั้งสิ้น 10 ประเทศ ในปัจจุบันมีกฎบัตรอาเซียน ซึ่งได้มีการลงนามเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2551 ทำให้อาเซียนมีสถานะคล้ายกับสหภาพยุโรปมากขึ้น เริ่มเกิดเขตการค้าเสรีอาเซียน และในขณะนี้กำลังจะก้าวสู่ความเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในปี พ.ศ. 2558

ประเทศในประชาคมอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ มีประชากรเกือบ 600 ล้านคน มีความแตกต่าง หลากหลาย และมีช่องว่างในการปรับตัวสำหรับรวมกันเป็นประชาคมค่อนข้างมากเมื่อเปรียบเทียบกับชาติในยุโรปก่อนที่จะมีการรวมตัวกันเป็นประชาคมยุโรป เช่น มีความแตกต่างในมิติ ด้านการศึกษา ศาสนา ความเป็นอยู่ ค่านิยม วัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นฐานด้านการเมือง เป็นต้น ความแตกต่างหลากหลายดังกล่าวนี้ ย่อมเป็นทั้งอุปสรรค โอกาส และความท้าทายในการรวมตัวกันเป็นประชาคม เพื่อที่ทั้ง 10 ประเทศ จะได้มีการพัฒนาความเป็นอยู่ ศาสนา การศึกษา ค่านิยม วัฒนธรรม ตลอดจนถึงพื้นฐานด้านการเมืองร่วมกัน จึงมีข้อตกลงการดำเนินการร่วมกันในลักษณะ 3 หลักเป็นสำคัญคือ 1) ด้านประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน(ASEAN Economic Community -AEC) 2) ด้านประชาคมการเมืองความมั่นคงอาเซียน(ASEAN Political Security Community-APSC) 3) ด้านประชาคมสังคมวัฒนธรรมอาเซียน(ASEAN Socio-Cultural Community – ASCC) ทั้ง 3 เสาหลักนี้มีความจำเป็นต้องดำเนินการไปด้วยกันอย่างสอดคล้องและสมดุล แต่ในทางปฏิบัติที่ผ่านมาพบว่าได้เน้นในเรื่อง AEC เป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากกระแสทุนนิยมและ

โลกาภิวัตน์ที่ประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจได้มีการนำร่องและให้ความสนใจกับด้านเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่น เช่น การทำความตกลงเกี่ยวกับ FTA ระหว่างประเทศมหาอำนาจกับประเทศต่างๆ ในประชาคมอาเซียน เป็นต้น ทั้งๆ ที่การทำความร่วมมือที่ง่ายและเป็นพื้นฐานควรจะเป็นด้านสังคม และวัฒนธรรมก่อน ส่วนด้านความมั่นคงของประชาคมก็เป็นเรื่องที่จะต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและต้องดำเนินการอย่างมีจังหวะก้าว จึงจะเป็นไปอย่างราบรื่น ไม่ถูกขัดขวางจากประเทศมหาอำนาจมากเกินไป

สำหรับเสาหลักด้านสังคมวัฒนธรรมอาเซียนเป็นมิติที่จะช่วยให้เกิดความร่วมมือขึ้น พื้นฐานอันจะนำไปสู่การสร้างความร่วมมือในสองด้านที่เหลืออีกด้วย เนื่องจากการนำบริบทด้านปรัชญาและวัฒนธรรมตะวันออกแบบเอเชียมาใช้เป็นพื้นฐานร่วมกัน และนำไปสู่กิจกรรมด้านการพัฒนาสังคมการจัดสวัสดิการแก่คนในประชาคมกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เช่น เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องการคุ้มครองมนุษย์และความมั่นคงของมนุษย์ ในประเด็นสำคัญต่อไปนี้ 1) การเสริมสร้างความสัมพันธ์ด้านสังคมวัฒนธรรมร่วมกัน เพื่อให้ประชาชนในกลุ่มประเทศอาเซียนตระหนักในอัตลักษณ์ ร่วมกันของภูมิภาค ท่ามกลางความเป็นมา ตลอดจนความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกันและความแตกต่างหลากหลายของวัฒนธรรมย่อยของแต่ละชาติ แต่ละชนเผ่า ชาติพันธุ์ในชาติต่างๆ อันจะทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างประชาชนของแต่ละประเทศและของแต่ละชุมชนกลุ่มย่อยที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันของวัฒนธรรมย่อยในภูมิภาคโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 2) ใช้ความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่อย่างมากมายในฐานะประเทศที่อยู่บริเวณใกล้เส้นศูนย์สูตรของโลกให้เป็นประโยชน์ในการรักษา อนุรักษ์ และพัฒนาเป็นแหล่งอาหารและแหล่งสมุนไพรที่ใช้เป็นพื้นฐานการเสริมสร้างด้านสุขภาวะ 3) ร่วมมือกันส่งเสริมความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องเหมาะสม โดยมีกลไกการพัฒนาร่วมกันอย่างสมบูรณ์ เพื่อเป็นพื้นฐานการป้องกันและจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติร่วมกัน 4) ร่วมมือกันพัฒนาสังคมของประชาชนชาวประชาคมอาเซียนให้เป็นสังคมที่มีความเอื้ออาทรมีการจัดสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ตามแนวทางการพัฒนาโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5) ถู้ออกาสพัฒนาเรื่องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ซึ่งที่ผ่านมายังมีปัญหาหลายด้าน เช่น ด้านชนกลุ่มน้อย ด้านความเหลื่อมล้ำชาติสิทธิบางประการของประชาชนชายขอบ และด้านปัญหาชาติพันธุ์ เป็นต้น โดยให้สามารถได้รับสิทธิต่างๆ ในฐานะประชาชนของประเทศใดประเทศหนึ่งในประชาคมอาเซียนอย่างเท่าเทียมกัน

ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมด้านสังคมและวัฒนธรรม และเสริมสร้างความสัมพันธ์ชุมชนทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนการบริหารจัดการเกี่ยวกับภารกิจความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในชุมชนชายขอบประเทศ เช่น การสร้างความสัมพันธ์ร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการอยู่ร่วมกัน การจัดสวัสดิการสังคม ตลอดจนกลุ่มชุมชนแรงงานต่างชาติ ต่างภาษา ต่างวัฒนธรรมมารวมกลุ่มเป็นชุมชนเล็กๆ ที่มาอยู่ร่วมกันหลายๆประเทศ ซึ่งอาจมีปัญหาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยศึกษาสภาพบริบทความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่มีต่อสังคมในประเทศต่างๆ รวมไปถึงการเสริมสร้าง

ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมอันดีทั้งในประเทศและประชาคมอาเซียน โดยมุ่งเน้นประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่เข้ามาศึกษาและเป็นแรงงานต่างด้าว ได้แก่ พม่า ลาว กัมพูชา ในไทย ทั้งนี้ เพื่อสร้างกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมโดยใช้หลักพุทธธรรมในการเชื่อมความสัมพันธ์ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมให้ยั่งยืนยิ่งขึ้น อันจะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการและบริบทความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนในอาเซียน

2.2 เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนในอาเซียน

2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนในอาเซียนในอาเซียน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือในการศึกษาและแนวคำถามปรับตามสภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา มีดังนี้

1) คำถามเชิงปริมาณ ได้แก่ ชุดคำถามปลายปิดจำนวน 35 ข้อ ใช้กับเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างประเทศละ 50 คน ทั้งหมด 4 ประเทศ จำนวน 200 คน พื้นที่กลุ่มตัวอย่างจังหวัดนครสวรรค์

2) คำถามเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ใช้สัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง 4 ประเทศ ซึ่งตัวอย่างบางรายจะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ถูกศึกษาทั้งเครื่องมือเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ถูกศึกษาประเทศละ 4 คน ผู้บริหาร และผู้นำชุมชน 5 คน รวมผู้สัมภาษณ์ 21 คน

4. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลภาคสนามพบว่า

1. บริบทความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนในอาเซียน

ชาวพม่า กัมพูชา ลาว รวมทั้งคนไทย ส่วนใหญ่ที่เข้ามาทำงานที่จังหวัดนครสวรรค์คือ อาชีพรับจ้างทั่วไป อาชีพมีความสัมพันธ์กับชุมชนในอาเซียน โดยเฉพาะอาชีพรับจ้างทั่วไปของชาวพม่า กัมพูชา ลาว ไทย จะรับจ้างตามโรงงานที่เกี่ยวข้องกับอาหารและการเกษตร โรงงานทำลูกชิ้น โรงสีข้าว ร้านอาหาร ซึ่งวิถีการดำเนินชีวิตของชาวพม่า กัมพูชา ลาว ไทย กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้อาศัยอยู่ชุมชนเอราวัณในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ และบางส่วนในชนบทในตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะ จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วยพื้นฐานของชาวพม่า กัมพูชา ลาว ไทย ครอบครัวหรือบรรพบุรุษประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างทั่วไป อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างชาวพม่า กัมพูชา ลาว ที่เข้ามาอยู่ร่วมกันในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นตัวแปรต่อ

ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนในอาเซียน ศาสนาที่ชาวพม่า กัมพูชา ลาว ที่เข้ามาทำงานที่จังหวัดนครสวรรค์ รวมทั้งคนไทยส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ

จากความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนความสัมพันธ์ชาวต่างเชื้อชาติไม่ว่าจะเป็นไทย เขมร ลาว พม่า ก็ตามทั้งทางด้านภาษา วัฒนธรรมประเพณี ความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันนั้น แต่เมื่อมาอยู่ร่วมกันในชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ ชาวพม่า เขมร ลาวและคนไทยต่างให้ความเคารพซึ่งกันและกันมีสังคมและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน จะมีในส่วนของภาษา และสังคม วัฒนธรรมบางอย่างที่ทำให้เกิดปัญหาเล็กน้อย เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนเนื่องจากต่างเชื้อชาติและไม่เข้าใจของชาวต่างเชื้อชาติประกอบกับมาอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนทำให้เกิดปัญหาขึ้นเป็นบางส่วน แต่กระนั้นเมื่อมีกิจกรรมที่ชุมชนขอความร่วมมือหรือจัดงานในชุมชน ชาวต่างเชื้อชาติไม่ว่าชาวพม่า เขมร ลาว รวมทั้งคนไทยด้วยกันเกิดการร่วมมือซึ่งกันและกันเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ชาวต่างเชื้อชาติจะอยู่ร่วมกับคนไทยปรับตัวเองให้เข้ากับชุมชน อยู่อย่างสงบอ่อนน้อมถ่อมตนและมีมิตรภาพที่ดีในสังคมและวัฒนธรรมชุมชนเล็กๆในจังหวัดนครสวรรค์

ความสัมพันธ์ของคนไทยในชุมชนมองว่าคนต่างเชื้อชาติ เป็นกลุ่มคนต่างเชื้อชาติที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา มากไปทำบุญบ่อย แม้ไม่ใช่วันพระก็มักจะไปกราบไหว้หรือทำความสะอาดที่วัดในชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ ในการไปทำบุญนั้นการแต่งกายของชาวต่างเชื้อชาติจะแต่งกายงดงามตามวัฒนธรรมของเชื้อชาติตัวเอง คนไทยในชุมชนเอราวัณมีความใกล้ชิดกับคนต่างเชื้อชาติ คนต่างเชื้อชาติเหล่านั้นมีลักษณะอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ก่อความวุ่นวายให้เกิดขึ้นในชุมชน อีกทั้งยังเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ให้ความร่วมมือช่วยเหลือทางวัดทั้งกำลังแรงงานและพลังงานเมื่อทางวัดและชุมชนมีการจัดงานบุญขึ้น คนต่างเชื้อชาติ พม่า เขมร ลาว สามารถปรับตัวให้สามารถอยู่ในชุมชนได้ โดยการฝึกพูดและฟังภาษาไทยให้เข้าใจ การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกัน การให้ความร่วมมือกับชุมชนในด้านต่างๆ เช่น การใช้แรงงานช่วยงานวัดเมื่อทางวัดมีความต้องการ และการใช้บริการต่างๆ จากหัวหน้าคนงานซึ่งมีหน้าที่อำนวยความสะดวกในกรณีที่ชาวต่างเชื้อชาติที่ทำงานในชุมชนไม่สามารถดำเนินการเองได้ การที่คนต่างเชื้อชาติสามารถปรับตัวมีผลต่อการลดแรงผลักดันให้พวกเขากลายเป็นคนต่างเชื้อชาติหรือชายขอบเพราะทำให้คนไทยมีความรู้สึกที่ดีขึ้น แต่พวกเขามีจิตอาสาเสนอตัวเพื่อช่วยเหลือชุมชน และการะทำอย่างเสมอต้นเสมอปลาย จนคนไทยรู้สึกคุ้นเคยไม่แปลกแยกเมื่อเห็นคนต่างเชื้อชาติเข้ามาอยู่ในชุมชน สถานที่วัด เป็นที่พบปะ ไหว้พระ ทำบุญ หรือจัดกิจกรรมอื่นๆ ของชาวต่างเชื้อชาติในชุมชนและคนไทยในชุมชนทำให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในชุมชน

2. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนในอาเซียนคนในชุมชนเอราวัณจังหวัดนครสวรรค์เหล่านี้ มีผู้คนหลากหลายเชื้อชาติด้วยกันเข้ามาอยู่ร่วมกันในชุมชน การเคารพและการยอมรับความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่าง สมาชิกในสังคมควรเปิดใจให้กว้าง เพื่อยอมรับความแตกต่างที่เกิดขึ้น และพยายามปรับตัวให้เข้ากับคนทุกเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม มีความระมัดระวังในการกระทำและคำพูด ที่อาจนำมาซึ่งความแตกแยกขัดแย้ง ตลอดจนเคารพในหน้าที่ สิทธิเสรีภาพของกันและ

กัน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมไทยในชุมชนควรเรียนรู้ความแตกต่าง เปิดใจให้กว้าง พร้อมรับสิ่งใหม่ศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา ภาษา ของชาวต่างเชื้อชาติที่เข้ามาอยู่ในชุมชนผ่านแหล่งความรู้ที่หลากหลาย และควรศึกษา ด้วยใจที่เป็นกลาง ปราศจากอคติเข้าร่วมกิจกรรม แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม หรือกิจกรรมที่มีคนจากหลายวัฒนธรรมมาทำกิจกรรมร่วมกัน การที่เราอยู่ร่วมกันมากมายหลายสังคมและวัฒนธรรมจึงเสริมสร้างหลักธรรมมาเป็นแนวปฏิบัติดังนี้

1) ทาน คือ การให้อะไรเพื่อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือด้วยสิ่งของทรัพย์สินเงินทอง เสียสละแบ่งปัน ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน วิชาความรู้ ช่วยด้วยทุน สิ่งของ หรือความรู้ ฝึกใจให้รักในการให้ มากกว่าการรับ เสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ยิ่งในชุมชนมีหลากหลายเชื้อชาติแล้วถ้าทุกคนในชุมชนมีทาน เป็นการให้อะไรเพื่อเผื่อแผ่ เป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ ย่อมอยู่กันอย่างสงบและสังคมในชุมชนจะอยู่อย่างมีความสุขตลอดไป

2) ปิยวาจา คือ มีวาจาที่ดี พูดจาอ่อนหวานน่ารักพูดติดต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ใช้คำสุภาพให้เกียรติซึ่งกันและกันยิ่งในชุมชนมีผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ หลากหลายสังคมและวัฒนธรรม ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆยิ่งเข้ามาอยู่ร่วมกัน การพูดจาที่เป็นมิตรเป็นส่วนที่เสริมสร้างศักยภาพในการอยู่ร่วมกัน ส่งผลถึงเจ้าของถิ่นเจ้าของพื้นที่อย่างประเทศไทยของเรา อย่างน้อยให้คนต่างเชื้อชาติให้รู้ว่าคนไทยที่พำนักอาศัยในชุมชนแห่งนี้ให้การต้อนรับดี พูดจาดีเป็นมิตรกับพวกเขา สังคมในชุมชนก็จะยังเกิดความสามัคคี

3) อตถจริยา คือ การทำประโยชน์ โดยการช่วยเหลือด้วยแรงกาย และชวนชวนช่วยเหลือกิจการต่างๆ บำเพ็ญประโยชน์ ร่วมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาละช่วยเหลือผู้อื่น ในชุมชนมีผู้คนมากมายหลายเชื้อชาติ เมื่อมาอยู่ร่วมกันย่อมมีปัญหา แต่ปัญหานั้นจะน้อยลงได้ถ้าคนในชุมชนช่วยกันเสริมสร้างความเข้มแข็งโดยการช่วยกันแก้ไขปัญหามาใส่ใจเขาใส่ใจเรา คิดถึงจิตใจของผู้อื่น แสดงความห่วงใยต่อบุคคลรอบข้าง ไม่ซ้ำเติมให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ยากมากขึ้นเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมในชุมชน ทำประโยชน์ร่วมกันในชุมชนอย่างสงบสุข

4) สมนัตตตา คือ การวางตนสมน้ำเสมอ เอาตัวเสมอสมานร่วมหมู่ ร่วมมือ ร่วมแก้ไขปัญหาร่วมทุกข์ร่วมสุข ปฏิบัติต่อกันโดยเสมอภาคกันไม่ว่าในชุมชนที่อยู่นั้นจะมีหลายเชื้อชาติหลายภาษาก็ตามแต่สิ่งหนึ่งก็คือการที่ไม่เลือกปฏิบัติเฉพาะเชื้อชาติใด เชื้อชาติหนึ่งแต่ว่าการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ เป็นการเสริมสร้างความสมัครคึกกันชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและอยู่อย่างสงบสุข

สรุปได้ว่า การเสริมสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนในอาเซียนนี้ การที่ใช้หลักธรรมหลักสังคหวัตถุ 4 มาเสริมสร้างเป็นการจัดระเบียบสังคมและวัฒนธรรมให้เกิดสันติสุขเพื่อการอยู่ร่วมกันได้ หลักธรรมนี้เป็นหลักที่เสริมสร้างการสงเคราะห์และมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจกันไว้ เป็นเสริมสร้างเครื่องประสานใจเหนี่ยวรั้งใจคนทุกเชื้อชาติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และอยู่ร่วมกันได้ด้วยความรัก ความปรารถนาที่ดีต่อกัน

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนในอาเซียนในอาเซียน

จากการวิเคราะห์ปัญหาชาวต่างเชื้อชาติในชุมชนที่ผ่านมาทำให้เห็นหลายแง่หลายมุมของคนต่างเชื้อชาติ(พม่า เขมร ลาว) ที่มีต่อชุมชนที่ตนอยู่ ต่อคนต่างเชื้อชาติด้วยกันและต่อคนไทยในชุมชน ทั้งการทำงานและการดำรงชีวิต มีทั้งการเผชิญปัญหา การเอาตัวรอด และการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ในชุมชนได้ ดำรงอยู่เพื่อวันข้างหน้าจะมีชีวิตดีขึ้นกว่าเดิมที่ยังไม่รู้ว่าจะเมื่อไรคนต่างเชื้อชาติที่เข้ามาทำงานในชุมชนจังหวัดนครสวรรค์ส่วนใหญ่ ไม่ต้องการงานหนัก ไม่เกียจคร้าน คนงานต่างเชื้อชาติส่วนใหญ่ที่เข้ามาทำงานในชุมชนต่างก็ตั้งใจทำงาน หวังว่าจะเก็บเงินเพื่อนำไปสร้างอนาคตในวันข้างหน้า การเข้ามาอยู่ในท่ามกลางผู้คนชาวไทย ทำให้คนต่างเชื้อชาติเหล่านี้ต้องทำตัวเป็นคนที่เก็บตัว ไม่กล้าออกไปไหนมาไหนอย่างคนไทย เมื่อเจอคนไทยก็แสดงความอ่อนน้อม ถ่อมตน พยายามฝึกพูดภาษาไทยเพื่อจะได้สื่อสารกับคนไทยได้ คนต่างเชื้อชาติส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และกล่าวได้ว่าเคร่งครัดในการนับถือศาสนามากกว่าคนไทยเสียอีก ซึ่งคนไทยในชุมชนเมื่อได้สัมผัสกับชีวิตของพวกคนต่างเชื้อชาติเขาก็เป็นคนหนึ่งที่จากบ้านจากเมืองมาทำงานแทนคนไทยในสาขาที่งานลักษณะดังกล่าวซึ่งคนไทยไม่นิยมทำ ทำให้การประกอบอาชีพของคนไทยบางกลุ่มสามารถดำเนินงานต่อไปได้แต่สำหรับคนไทยส่วนใหญ่มักจะไม่ค่อยเข้าใจและมองว่าคนต่างเชื้อชาตินั้นเป็นกลุ่มคนที่เข้ามาแย่งงานคนไทยทำ เข้ามาแย่งใช้ทรัพยากรของคนไทย และก่อปัญหาด้านต่างๆให้กับสังคมไทยในชุมชน เช่น ปัญหาด้านความมั่นคง ปัญหาสังคม เป็นต้น การมีมุมมองที่มองคนต่างเชื้อชาติในมุมลบนั้นทำให้ภายในชุมชนที่มีทั้งคนไทยและคนต่างเชื้อชาติที่อาศัยอยู่ร่วมกันไม่ค่อยมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ต่างคนต่างอยู่ ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาขึ้นภายในชุมชนทำให้ปัญหานั้นๆไม่ได้รับการแก้ไขจากคนภายในชุมชนเอง แต่จะมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้ามาแก้ปัญหาซึ่งก็เป็นการแก้ไขปัญหาแบบชั่วคราว ไม่สามารถแก้ปัญหาให้คลี่คลายหรือหมดไปได้อย่างยั่งยืน และยังคงเหลือความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจกันระหว่างคนต่างเชื้อชาติ โดยเฉพาะคนต่างเชื้อชาติที่มาทำงานพวกเขาประสบปัญหา ก็ยากที่แก้ไขเยียวยา เนื่องจากพวกเขาไม่มีที่พึ่ง หรือคนที่จะช่วยแก้ไขปัญหาก็ได้

ดังนั้นจากการวิเคราะห์ปัญหาวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนในอาเซียน จึงใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนในอาเซียนทุกเชื้อชาติที่อยู่ในสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์

5.อภิปรายผล

ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนในอาเซียน จากข้อมูลภาคสนามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนในอาเซียนการอยู่ร่วมกันระหว่างคนที่มีความเชื่อต่างต่างกันและมีสังคมและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา ที่แตกต่างกันเมื่อมาอยู่ในสังคมเดียวกันย่อมเกิดปัญหา ความเป็นวิถีชีวิตของแต่ละเชื้อชาติศาสนามีความแตกต่างกัน ซึ่งในที่นี้ชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์มีชาวต่างเชื้อชาติมาอาศัยอยู่เพื่อประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปเข้ามาอยู่มากมายหลากหลายประเทศ แต่ในงานวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเฉพาะประเทศ พม่า เขมร ลาว ซึ่งเข้ามาอยู่และมีความสัมพันธ์กับคนไทยในชุมชน

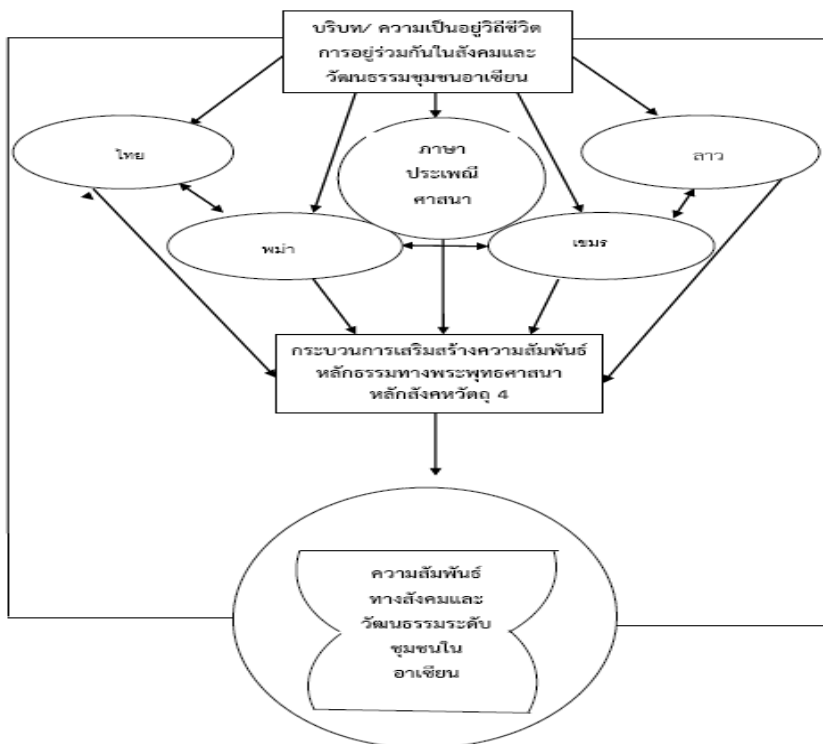
ผลการศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนในอาเซียนโดยภาพรวมทั้ง 4 ประเทศ คือ พม่า เขมร ลาว ไทย ที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์นั้นชาวพม่า กัมพูชา ลาว รวมทั้งคนไทย ที่เขามาทำงานในจังหวัดนครสวรรค์นั้นส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป อาชีพมีความสัมพันธ์กับชุมชนในอาเซียน โดยเฉพาะอาชีพรับจ้างทั่วไปทั้งชาวพม่า กัมพูชา ลาว ไทย จะรับจ้างตามโรงงานที่เกี่ยวกับอาหารและการเกษตร โรงงานทำลูกชิ้น โรงสีข้าว ร้านอาหาร ซึ่งวิถีการดำเนินชีวิตของชาวพม่า กัมพูชา ลาว ไทย กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้อาศัยอยู่ชุมชนเราววันในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ และบางส่วนในชนบทในตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะ จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วยพื้นฐานของชาวพม่า กัมพูชา ลาว ไทย ครอบครัวหรือบรรพบุรุษประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างทั่วไป อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างชาวพม่า กัมพูชา ลาว ที่เข้ามาอยู่ร่วมกันในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นตัวแปรต่อความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนในอาเซียน ชาวพม่า กัมพูชา ลาว ไทย ที่เข้ามาทำงานที่จังหวัดนครสวรรค์ รวมทั้งคนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธซึ่งนับได้ว่าความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งสี่ประเทศไม่แตกต่างกันมาก

ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนไม่ว่าจะเป็นไทย เขมร ลาว พม่า ก็ตามทั้งทางด้านภาษา วัฒนธรรมประเพณี ความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันนั้น แต่เมื่อมาอยู่ร่วมกันในชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ ชาวพม่า เขมร ลาวและคนไทยต่างให้ความเคารพซึ่งกันและกันมีสังคมและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน จะมีในส่วนของภาษา และสังคม วัฒนธรรมบางอย่างที่ทำให้เกิดปัญหาเล็กน้อย เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนเนื่องจากต่างเชื้อชาติและไม่เข้าใจของชาวต่างเชื้อชาติ ประกอบกับมาอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนทำให้เกิดปัญหาขึ้นเป็นบางส่วน แต่กระนั้นเมื่อมีกิจกรรมที่ชุมชนขอความร่วมมือหรือจัดงานในชุมชน ชาวต่างเชื้อชาติไม่ว่าชาวพม่า เขมร ลาว รวมทั้งคนไทยด้วยกันเกิดการร่วมมือซึ่งกันและกันเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ชาวต่างเชื้อชาติจะอยู่ร่วมกับคนไทยปรับตัวเองให้เข้ากับชุมชน อยู่อย่างสงบอ่อนน้อมถ่อมตนและมีมิตรภาพที่ดีในสังคมและวัฒนธรรมชุมชนเล็กๆในจังหวัดนครสวรรค์

สำหรับปัญหาความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนชาวต่างเชื้อชาติในชุมชนที่ผ่านมาทำให้เห็นหลายแง่มุมของคนต่างเชื้อชาติ(พม่า เขมร ลาว) ที่มีต่อชุมชนที่ตนอยู่ ต่อคนต่างเชื้อชาติด้วยกันและต่อคนไทยในชุมชน ทั้งการทำงานและการดำรงชีวิต มีทั้งการเผชิญปัญหาสังคมการเอาตัวรอด และการปรับตัว เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ในชุมชนได้ ดำรงอยู่เพื่อวันข้างหน้าจะมีชีวิตดี คนต่างเชื้อชาติที่เข้ามาทำงานในชุมชนจังหวัดนครสวรรค์ส่วนใหญ่ ไม่ท้อถอยงานหนัก ไม่เกียจคร้าน คนต่างเชื้อชาติส่วนใหญ่ที่เข้ามาทำงานในชุมชนต่างก็ตั้งใจทำงาน หวังว่าจะเก็บเงินเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและครอบครัว การเข้ามาอยู่ในท่ามกลางผู้คนชาวไทย ทำให้คนต่างเชื้อชาติเหล่านี้ต้องปรับตัวเข้ากับสังคมและวัฒนธรรมของคนไทย บางรายกลายเป็นคนเก็บตัว ไม่กล้าออกไปไหนมาไหนอย่างคนไทย เมื่อเจอคนไทยก็แสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน พยายามฝึกพูดภาษาไทยเพื่อจะได้สื่อสารกับคนไทยได้เพื่อไม่ให้เกิดปัญหา คนต่างเชื้อชาติส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งคนไทยในชุมชนเมื่อได้สัมผัสกับชีวิตของพวกคนต่างเชื้อชาติเขาก็เป็นคนหนึ่งที่จากบ้านจาก

เมื่อมาทำงานแทนคนไทยในสาขาที่งานลักษณะดังกล่าวซึ่งคนไทยไม่นิยมทำ ทำให้การประกอบอาชีพของคนไทยบางกลุ่มสามารถดำเนินงานต่อไปได้แต่สำหรับคนไทยส่วนใหญ่มักจะไม่ค่อยเข้าใจและมองว่าคนต่างเชื้อชาตินั้นเป็นกลุ่มคนที่เข้ามาแย่งงานคนไทยทำ เข้ามาแย่งใช้ทรัพยากรของคนไทย และก่อปัญหาต่างๆ ให้กับสังคมไทยในชุมชน เช่น ปัญหาด้านความมั่นคง ปัญหาสังคม เป็นต้น การมองคนต่างเชื้อชาติในมุมลบนั้นทำให้ภายในชุมชนที่มีทั้งคนไทยและคนต่างเชื้อชาติที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ไม่ค่อยมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ต่างคนต่างอยู่ ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาขึ้นภายในชุมชนทำให้ปัญหานั้นๆ ไม่ได้รับการแก้ไขจากคนภายในชุมชนเอง แต่จะมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้ามาแก้ปัญหา ซึ่งก็เป็นการแก้ไขปัญหาแบบชั่วคราว ไม่สามารถแก้ปัญหาให้คลี่คลายหรือหมดไปได้อย่างยั่งยืน และยังคงเหลือความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจ

ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของคนในชุมชนจังหวัดนครสวรรค์การแก้ไขปัญหาซึ่งอาจจะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นไม่มากก็ตาม กระบวนการที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่เข้มแข็งของชุมชนคือการนำหลักทางพระพุทธศาสนามาปฏิบัติทั้งคนที่อยู่ในชุมชนที่เป็นคนไทยและคนต่างเชื้อชาติแล้วเป็นการง่ายที่จะนำหลักธรรมเข้ามาในการสมัครสมานความสามัคคีเพราะคนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นคนไทย พม่า เขมร ลาว ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเมื่อนำหลักทางพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชน ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคี ซึ่งคณะผู้วิจัยได้อาศัยความรู้โดยใช้หลักทางพระพุทธศาสนาเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนอาเซียนโดยอธิบายดังนี้

คนในชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ไทย พม่า เขมร ลาว ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ สังคม และวัฒนธรรมประเพณี คล้ายคลึงกันดังนั้นการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็น กระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้คน ไทย พม่า เขมร ลาว ได้อยู่อย่างสงบ และหล่อหลอม ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ดีต่อกัน เกิดความเมตตาซึ่งกันและกัน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ต่อกัน การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม คือ การจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันใน สังคมและวัฒนธรรมให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักแห่งการครองใจคน หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้ วิธีทำให้คนรัก หลักสังคห วัตถุ 4 เป็นหลักสังคมสงเคราะห์ ประสานใจคนทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติไหน ไทย พม่า เขมร ลาว ประสานความสัมพันธ์ทางสังคม ประสานความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา ศาสนา เข้าด้วยกันอย่างมีความสุข ประสานวัฒนธรรมแห่งการให้ ด้วยการแบ่งปันปัจจัย 4 เอื้อเพื่อการ เรียนรู้ และให้โอกาสมีส่วนร่วมในชุมชน กระตุ้นจิตสำนึกประพัตติตนในศีลและวินัยในสังคม และ เคารพในกฎระเบียบ ด้วยการยึดหลักปฏิบัติแนวทางเดียวกัน การใช้ภาษาสื่อสารด้วยความเมตตา และเข้าใจ ด้วยการรับฟังอย่างตั้งใจ รับรู้ความรู้สึกด้วยหัวใจแห่งการให้ และมีวาจาแห่งความเป็น มิตรภาพซึ่งกันและกันสามารถเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ เพราะสังคมจะอยู่ด้วยกันได้ต้องมีความรัก และปรารถนาดีซึ่งกันและกันทุกเชื้อชาติ แล้วการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการเสริมสร้าง ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนในอาเซียน ทำให้เป็นการแก้ไขการอยู่ร่วมกันของคนใน สังคมและวัฒนธรรมในชุมชนได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืนตลอดไป

6. ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบของงานศึกษานี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชน ในอาเซียนในครั้งนี้ ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของคนไทย พม่า เขมร ลาว ที่อยู่ในชุมชนในจังหวัด นครสวรรค์ ทั้งด้านสังคมการอยู่ร่วมกันวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ภาษา ประเพณี ศาสนา ของคน หลายเชื้อชาติในชุมชนเดียวกันที่อาจก่อให้เกิดปัญหาต่างๆหลายด้าน ปัญหาอาจมีเล็กน้อยใน ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนแต่การที่เราจะอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนนั้นต้องมี กระบวนการในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครั้งนี้ผู้วิจัยและคณะใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ยังเป็นการประสานความสัมพันธ์ที่ง่ายแล้วทำให้ทุก คนทุกท่านมีความสุขเพราะชาวต่างเชื้อชาติ เขมร ลาว พม่า ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธจึงเข้าใจ และเกิดความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ชุมชนในอาเซียนในครั้งนี้ ความสัมพันธ์ของคนไทย พม่า เขมร ลาว ที่อยู่ในชุมชนในจังหวัด นครสวรรค์ ทั้งด้านสังคมการอยู่ร่วมกันวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ภาษา ประเพณี ศาสนา โดยใช้ หลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการอยู่ร่วมกัน คือ 1.ทาน 2. ปิยะวาจา 3. อตถจริยา 4.สมานัตต

ตา หลักพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นอย่างดีให้ชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืนในแนวทางปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตลอดไป

3. ข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรจะทำการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง (1) ควรศึกษาการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมโดยเข้าไปศึกษาในประเทศอื่นๆ ในอาเซียน(2) ใช้หลักพุทธศาสนาบูรณากับแนวคิดสมัยใหม่เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่เข้าใจทุกประเทศในอาเซียน(3) ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมจากประเทศอื่นๆ ที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงไม่มีความคล้ายคลึงกันเลยโดยผู้วิจัยต้องหาวิธีในการเสริมสร้างโดยการพหุวัฒนธรรมเข้าหากันให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

- Community Development Department.(2557).**Village fund management Manual**. Bangkok : Thunvathurakit.
- The Government Public Relations Department.(2554). **Thailand and ASEAN**. Bangkok : The Government Public Relations Department.
- Department of ASEAN Ministry of Foreign Affairs.(2551). **Come to know ASEAN**. 1st edition. Bangkok. Limited partnership Erawan Printing.
- Ngampit Sadsanguen.(2535).**Social organization In society and culture**. Bangkok : Chulalongkorn University Press.
- Jumnong Adiwatnasit.(2545).**Sociology along the lines of Buddhism**. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Publishing House.
- Thonglor Wongtumma.(2538).**Philosophy 201 Buddhism**. Bangkok : O S Printing House.
- Phra Prom Khunaporn (P.S Puyutto).(2547). **Statute of life**. Publishing House, Religion, Office of National Buddhism.
- Rajabhat Institute Chiang Mai. **Thai way**. The Thai Book Development Board. Chiang Mai : Rajabhat Institute Chiang Mai.

**การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลี
โดยใช้ทสวดมนต์ของนักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ ๑
The development of pali reading ability by
Buddhist chanting of 1st year undergraduate**

พระครูปลัดสุวรรณ์ จันทมโม*

พระมหาประสงค์ กิตติญาโณ**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลีโดยใช้ทสวดมนต์ ก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๐ จำนวน ๒๐ รูป/คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม โดยทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลี สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน

ผลการวิจัยพบว่า : นักศึกษามีคะแนนความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลีก่อนเรียนเฉลี่ยเท่ากับ ๑๐.๗๕ และคิดเป็นร้อยละ ๕๓.๗๕ หลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ ๑๕.๒๐ และคิดเป็นร้อยละ ๗๖.๐๐ ผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความสามารถในการอ่านภาษาบาลีไม่น้อยกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือร้อยละ ๗๕ และหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

คำสำคัญ : การพัฒนาความสามารถ, ด้านการอ่านภาษาบาลี

ABSTRACT

The purpose of this research was to study and compare Pali reading ability before and after class by using the chants. The sample group selected by cluster random consisted of ๒๐ people/monks of 1st year undergraduates, Bachelor of Education Program in Teaching English at Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Khonkaen Province in the first semester of the academic year 2016. Research tools include of Lesson plan and Pali Reading Ability Test. The

* หลักสูตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จ.ขอนแก่น

** หลักสูตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จ.ขอนแก่น

percentage, standard deviation and t-test which was not independent samples were employed to analyze data.

The research were found that : The students' pretest and posttest scores on Pali reading ability were 10.75 or 53.75 percent and 15.20 or 76.00 percent respectively. The average reading ability of Pali is not less than the standard which was 75% and after the study was significantly higher than before learning at the .01 level.

Keywords: Development, Pali reading

๑.บทนำ

ภาษาบาลีนั้นเป็นภาษาดั้งเดิมที่ใช้ในสมัยพุทธกาล และอาจเรียกได้ว่าเป็นภาษาธรรม คือเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงใช้เทศน์โปรดพุทธบริษัททั้งหลาย และทรงอนุญาตให้ภิกษุศึกษาเล่าเรียนพุทธพจน์ เพื่อนำไปสั่งสอนประชาชนด้วย อีกทั้งยังเป็นภาษาที่ใช้ในการจดบันทึกพระไตรปิฎก (สังคายน) ตั้งแต่ครั้งแรกเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ ดังมีคำกล่าวว่า "พุทธวจน ปาเลตติ ปาลี" (ภาษา) แปลโดยพยัญชนะว่า "ภาษาที่ย่อมรักษาไว้ซึ่งพระพุทธรวณะ เพราะเหตุนั้น ภาษานั้นชื่อว่า ปาลี" แปลโดยอรรถว่า "ภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธรวณะ" (พระมหาฉลาด ปริญาโณ,คู่มือการเรียนบาลีไวยากรณ์, (กรุงเทพฯ: เลียงเชียง, ๒๕๓๐), หน้า ๒.) จึงอาจกล่าวได้ว่า ภาษาบาลีนั้นถือเป็นภาษาชั้นสูงและมีความสำคัญ ดังนี้คือ ๑.) มूलภาษา คือเป็นภาษาหลักหรือภาษาดั้งเดิมของเสฏฐบุคคล ๔ จำพวก ได้แก่ อาทิกปิยบุคคล พรหม อัสสุตลาบุคคล และ พระสัมพุทธเจ้า ๒.) นิติภาษา คือเป็นภาษาที่มีแบบแผน มีกฎไวยากรณ์ที่ดี ๓.) สกานิรุตติ คือ เป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าตรัสและเป็นภาษาหลักในการประกาศพระศาสนา ๔.) อุตตมภาษา เป็นภาษาชั้นสูง กล่าวคือ การที่ภาษาบาลีจัดเป็นอุตตมภาษานั้น พระเทพเมธาจารย์ (เจ้า ฐิตปัญโญ) ได้ให้เหตุผลไว้ ได้แก่ ๑.) พระพุทธเจ้า ย่อมทรงแสดงพระพุทพจน์ด้วยภาษาบาลี ๒.) สังคายนาทุกครั้ง พระสังคิตถาจารย์กระทำด้วยภาษาบาลี ๓.) การเขียนและการพิมพ์ปริยัติคั่นลงในใบลานก็ดี ท่านจารึกเป็นภาษาบาลีสั้นตัวอักษรเป็นของชาตินั้นๆได้ เช่น ภาษาบาลีอักษรไทย เป็นต้น ๔.) พระสงฆ์ผู้นำศาสนภาระทั้งหลาย ย่อมเล่าเรียนปริยัติคั่นซึ่งเรียบเรียงด้วยภาษาบาลีนับตั้งแต่อยู่ในสามเณรภาวะ ๕.) พระสงฆ์และศาสนิกชนประเทศพุทธศาสนาเอกราช ย่อมสวดมนต์เป็นภาษาบาลีแม้จะฟังไม่รู้เรื่องก็ไม่มีใครเบื่อหน่ายหรือรังเกียจ^๑ ทั้งนี้ ภาษาบาลียังเป็นภาษาถิ่นของชาวมอญ บางครั้งจึงเรียกว่า "มอญภาษา" แปลว่า ภาษาของชาวมอญ พระพุทธเจ้าได้ประกาศศาสนาครั้งแรกแก่พระเจ้าพิมพิสารที่เมืองมคธนี้ และได้ใช้ภาษามคธนี้ในการประกาศศาสนา ตลอดจนใช้จารึกคำสอนเป็นพระไตรปิฎกตั้งแต่ครั้งแรกและตลอดมา ทั้งนี้ แม้จะมีคติมากมายเกี่ยวกับ ภาษาบาลีว่า มี

^๑ สุวิทย์ ภาณุจารี, ภาษาบาลีเพื่อการค้นคว้าพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ: ธนาเพรส, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒-๑๓.

แหล่งกำเนิดอยู่ที่ใด แต่มีสาระที่น่าเชื่ออยู่ข้อหนึ่งคือ ภาษาบาลีในพระไตรปิฎกนั้นเป็นภาษามคธ อย่างแน่แท้ คำว่า "บาลี" นอกจากจะหมายถึงภาษาอันมีระเบียบแบบแผน คำนี้ยังเลื่อนมาจากคำว่า "ปาฏลี" ซึ่งหมายถึงเมืองปาฏลีบุตร เพราะฉะนั้นภาษาบาลีก็คือ ภาษาปาฏลีบุตร อันเป็นเมืองหลวงของแคว้นมคธต่อจากกรุงราชคฤห์นั่นเอง^๒ ทั้งยังมีความเชื่อว่า ภาษาบาลีนั้น เป็นภาษาที่สืบเนื่องมาจากภาษาพระเวทเช่นเดียวกับภาษาสันสกฤต แต่ภาษาสันสกฤตนั้นมีผู้ศึกษามาก จึงมีระเบียบกฎเกณฑ์ที่ซับซ้อนมากกว่าภาษาบาลีที่เป็นภาษาแบบชาวบ้านทั่วไป อย่างไรก็ตาม ภาษาบาลีนั้นนับว่ามีอิทธิพลและความสำคัญต่อภาษาไทยอย่างยิ่ง จึงสรุปได้ด้วยเหตุผลสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) อิทธิพลจากศาสนา เพราะประเทศไทย ชื่อว่า สุวรรณภูมิที่ได้รับอิทธิพลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากประเทศอินเดียในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เมื่อรับพระพุทธศาสนา ซึ่งมีภาษาบาลีในการจารึกคำสอนแล้ว ก็ทำให้ต้องศึกษาภาษาบาลีด้วย ๒) อิทธิพลจากวรรณคดี วรรณคดีบาลีสันสกฤตมีอิทธิพลต่อวรรณคดีไทยเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่า มีวรรณคดีหลายๆ เรื่องที่แต่งโดยมีเค้าเรื่องมาจากวรรณคดีบาลีสันสกฤต หรือมีแนวคิดมาจากพระพุทธศาสนา เช่น มหาเวสสันดรชาดก เป็นต้น ๓) อิทธิพลจากการเมือง การค้าขาย ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีอื่นๆ ที่รับมาจากอินเดีย^๓ นอกจากนี้ ภาษาบาลียังได้ชื่อว่า เป็นภาษาที่รักษาพระพุทธพจน์ แต่คนที่ไม่เคยเรียนบาลีมาก่อนอาจไม่เข้าใจว่า ภาษาบาลีรักษาพระพุทธพจน์ได้อย่างไร จึงขออธิบายในข้อที่ว่ารักษานั้นหมายถึง เป็นภาษาที่ใช้บันทึกพระธรรมคำสอนและพระวินัยหรือกฎหมายของคณะสงฆ์ ซึ่งชาวพุทธไทยสายเถรวาท เช่น ศรีลังกา พม่า ไทย ลาว เขมร เป็นต้น และเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงใช้แสดงธรรม ภาษาบาลีจึงเป็นภาษาของพระพุทธเจ้า ในฐานะที่พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทเป็นนิกายในฝ่ายอนุรักษนิยม การอนุรักษพระไตรปิฎกซึ่งเป็นหนังสือประมวลพระพุทธศาสนาเอาไว้ในรูปแบบของภาษาบาลี ซึ่งแตกต่างจากทิเบต จีน ญี่ปุ่น เป็นต้น ที่นักปราชญ์ราชบัณฑิตในประเทศนั้นตกลงใช้หรือแปลพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาด้วยภาษาของตัวเอง และเรียกขานตนว่า นิกายมหายาน^๔

ปัจจุบันนี้ การเรียนการสอนภาษาบาลีประสบปัญหาเนื่องด้วยเหตุ ๒ ประการก็คือ ๑) ภาษาบาลีเป็นภาษาตาย เพราะไม่มีใครใช้เรียนเขียนอ่านหรือพูดกันเหมือนภาษาปัจจุบัน ๒) เรียนไปแล้วไม่ได้ใช้ประโยชน์ แม้จะท่องจำหรือศึกษาอยู่นานหลายปีเพียงใด ก็ลืมเลือนได้ เพราะไม่ได้นำไปใช้อย่างบูรณาการ อีกทั้งการรับรองการศึกษาของทางรัฐบาลไทย ที่ให้การเรียนภาษาบาลีสามารถเทียบเคียงได้เพียงระดับปริญญาตรีสาขาภาษาศาสตร์เท่านั้น และปัญหาก็จะเกิดเฉพาะกับภาษาบาลีเพียงเท่านั้น แต่เพราะทิศทางการศึกษาไทย และมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง ได้เปลี่ยนไปตามยุคสมัย คือมีการบูรณาการวิชาการทางโลก หรือสายสามัญที่สังคมให้การยอมรับมาก

^๒ เสถียร โพธิ์นันทะ.ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.พิมพ์ครั้งที่ ๔.(กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๘.

^๓ ธีนกร ชูสุขเสริม, ภาษาบาลีเพื่อการค้นคว้าเพื่อพระพุทธศาสนา. (ขอนแก่น: เอกสารประกอบการสอน. คณะมนุษยศาสตร์. มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน), ๒๕๕๖ หน้า ๒.

^๔ เลียงเชียง,พุทธฤทธิ์พิชิตชัย,(กรุงเทพฯ. เลียงเชียงการพิมพ์), ๒๕๕๖ หน้า ๗.

ขึ้นเพิ่มเข้ามา ทำให้ค่านิยมต่อการเรียนภาษาบาลีเปลี่ยนไป กลายเป็นสาเหตุสำคัญทำให้ การศึกษาภาษาบาลีในปัจจุบันมีจำนวนน้อยลง และค่อยๆ เลือนหายไป และจากสภาพปัญหาการเรียนการสอนภาษาบาลีของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น จากการทดสอบก่อนการเข้าศึกษาภายในมหาวิทยาลัย ประจำปี การศึกษา ๒๕๕๗ พบว่า การอ่านออกเสียงภาษาบาลี คิดเป็นร้อยละ ๒๕ ทั้งนี้เพราะนักศึกษาที่จะ เข้าศึกษาภายในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน มีพื้นฐานในการอ่านภาษาบาลี และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภาษาบาลีในเกณฑ์ที่ต่ำ และมีความแตกต่างด้านวิชาเอกในระดับ มัธยมศึกษา ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้สอบธรรมศึกษาชั้นตรี ทำให้การอ่านภาษาบาลีไม่ได้รับการ ฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเป็นภาษาที่ไม่มีโอกาสได้ใช้ในชีวิตประจำวันเพราะสภาพแวดล้อมใน ปัจจุบันไม่เอื้อต่อการใช้ภาษาบาลี จึงทำให้เกณฑ์การอ่านภาษาบาลีอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ^๕ เหตุผลนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนู ศรีทอง, ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ และบรรจง โสดาดี (๒๕๓๙)^๖ ที่ได้ศึกษา สภาพทั่วไปของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๑ เพื่อหาทางพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแผนกธรรมและบาลี โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่ เกี่ยวข้อง การบันทึกการสังเกต และการสัมภาษณ์นักวิชาการ ๔ รูป/คน ผู้บริหารคณะสงฆ์ จำนวน ๕ รูป ผู้บริหารและครูสำนักเรียน จำนวน ๒๔ รูป และหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเขตปกครอง คณะสงฆ์ภาค ๑๑ ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของสำนักเรียนในเขตการปกครอง มีข้อค้นพบ ดังนี้คือ ๑) ด้านปัจจัยนำเข้า การศึกษาของคณะสงฆ์แผนกธรรมและบาลี กำลังเผชิญกับสภาพ ปัญหาการดูแลความพร้อมของสถานที่และสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อบรรยากาศทางวิชาการ จำนวนนักเรียนที่เข้าสอบ และที่สอบได้จำนวนลดลง ขาดแคลนครูสอนทั้งในด้านปริมาณและ คุณภาพ ปัญหาการบริหารที่รับผิดชอบเฉพาะการวัดผลอย่างเดียว ไม่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา งบประมาณไม่เพียงพอ หลักสูตรมุ่งในแนวตั้งมากกว่าแนวนราบ และขาดความยืดหยุ่น และการ เชื่อมโยงกับการจัดการศึกษาของภาครัฐในปัจจุบัน ๒) ในด้านปัจจัยกระบวนการ กิจกรรมการ เรียนการสอนขาดความต่อเนื่อง ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน เป็นต้น

จากความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา การเรียนวิชาภาษาบาลีดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิธีการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาบาลี สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ ๑ เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลีให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่ม มากขึ้นโดยใช้บทสวดมนต์ ซึ่งมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้ ๑) ชี้นำเข้าสู่ บทเรียน ๒) ชี้นำเสนอเนื้อหา ๓) ชี้นำฝึกฝน ๔) ชี้นำสรุปและนำไปใช้ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ให้นักศึกษา

^๕มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน,รายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ประจำปี ๒๕๕๗. (ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน.,๒๕๕๗ หน้า ๑๐.

^๖ธนู ศรีทอง และคณะ การศึกษาแนวทางพัฒนาลำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนก บาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑. (วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).๒๕๓๙ บทคัดย่อ

ได้พัฒนาการอ่านภาษาบาลีให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งการสวดมนต์นั้น มีอานุภาพและอานิสงส์มากมายอย่างที่ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต (๒๔๘๐) ได้เล่าว่า ในสมัยที่พักอยู่บน ดอยปะหรง (เชียงใหม่) กับ พระอาจารย์มนู ตอนเช้า เทียวบิณฑบาต พอให้พระเสร็จท่านได้สอนให้ชาวบ้าน กล่าวสาธุ พร้อมกันด้วย เสียงสูง ท่าน (พระอาจารย์มั่น) เล่าเป็นเชิงตลกว่า มือทั้งสองข้างของเขา ชูขึ้นข้างบนเหมือนบั้งไฟ จะขึ้นสู่ท้องฟ้า ต่อมาวันหนึ่ง ท่านนั่งพักในส่วนที่ทำเป็นที่พักกลางวันมีเทพพวกหนึ่ง มาจาก เขา จิตรภูฏ มาถามท่านว่า "เสียงสาธุ สาธุ นั้น สาธุอะไร สะเทือนสะท้าน ทุกวันพวกเทพทั้งหลาย ได้ฟัง มีความสุข ไปตามๆ กัน "ท่านมาพิจารณาว่า เสียงอะไร ที่ไหน จึงระลึกได้ว่า เสียงสาธุการของ ชาวบ้าน ตอนถวายทาน นั้นเองพอรับทราบแล้ว พวกเทพก็กล่าวว่า" เขาก็สาธุการด้วย "แล้วทำ ประทักษิณ เวียนขวา ลากลับไป ส่วนมาก พวกเทพเขาจะทำอย่างนั้นท่านพระอาจารย์มั่นจึง พิจารณาต่อ ได้ความว่า พุทมนต์นั้นใครจะสวดก็ตาม ทั้งที่เป็นกิจวัตรของ พระสงฆ์ เข้า-เย็น หรือ ชาวพุทธทุกคน สวดมนต์ระลึกในใจ ย่อมมีอานุภาพแผ่ไปได้ถึงหมื่นจักรวาล สวดออกเสียงพอฟังได้ ก็มีอานุภาพแผ่ไปได้แสนจักรวาล สวดมนต์เข้าเย็นธรรมดา มีอานุภาพแผ่ไปได้แสนโกฏิจักรวาล สวดเต็มเสียงสุดกู่ มีอานุภาพแผ่ไปได้อนันตจักรวาล แม้สัตว์ที่อาศัยอยู่ในสามภพ และที่ สุดในอเวจี มหานรก ก็ยังได้รับความสุขเมื่อแว่วเสียงพุทมนต์ผ่านลงไปถึง ชั่วขณะชั่วครู่หนึ่งดีกว่าหาความสุข ไม่ได้เลยตลอดกาล ซึ่งสอดคล้องกับคำเทศนาของ สมเด็จพระพุฒา-จารย์ โต พรหมรังสี ได้กล่าว ว่า “ยังมีคนส่วนใหญ่เข้าใจว่า การสวดมนต์มีประโยชน์น้อย และเสียเวลามากหรือฟังไม่รู้เรื่อง ความจริงแล้วการสวดมนต์มีประโยชน์อย่างมากมาย เพราะการสวดมนต์เป็นการกล่าวถึงคุณงาม ความดี ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ว่าพระองค์ท่านมีคุณวิเศษอย่างไร พระธรรมคำสอน ของพระองค์มีคุณอย่างไร และพระสงฆ์อรหันต์อริยะเจ้ามีคุณเช่นไร การสวดมนต์ด้วยความตั้งใจจน จิตเป็นสมาธิ แล้วใช้สติพิจารณาจนเกิดปัญญาและความรู้ความเข้าใจ ประโยชน์สูงสุดของการสวด มนต์นั้นคือ จะทำให้ท่านเป็นผล จนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ ที่กล่าวเช่นนี้ มีหลักฐานปรากฏใน พระธรรมคำสอนที่ว่า โอกาสที่จะบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์มี ๕ โอกาสด้วยกันคือ ๑) เมื่อฟังธรรม ๒) เมื่อแสดงธรรม ๓) เมื่อสาธยายธรรม นั่นคือ การสวดมนต์ ๔) เมื่อตรikirongธรรม หรือเพ่งธรรม อยู่ในขณะนั้น ๕) เมื่อเจริญวิปัสสนาญาณ การสวดมนต์ในตอนเช้าและในตอนเย็นเป็นประเพณีที่ ปฏิบัติกันมา ตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระพุทธศาสนาบรรดาพุทธบริษัท ทั้งหลาย ต่างพากันมาเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ โดยแบ่งเวลาเข้าเฝ้าเป็น ๒ เวลา นั่นคือ ตอนเช้าเข้าเฝ้า พระพุทธเจ้า เพื่อฟังธรรม ตอนเย็นเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อฟังธรรม การฟังธรรมเป็นการชำระล้าง จิตใจ ที่เศร้าหมองให้หมดไปเพื่อสำเร็จสู่มรรคผลพระนิพพาน การสวดมนต์นับเป็นการดีพร้อมซึ่ง ประกอบไปด้วยองค์ทั้ง ๓ นั้น คือ ๑) กาย มีอาการสงบเรียบร้อยและสำรวม ๒) ใจ มีความเคารพ นบนอบต่อคุณพระรัตนตรัย ๓) วาจา เป็นการกล่าวถ้อยคำสรรเสริญถึงพระคุณอันประเสริฐ ใน พระคุณทั้ง ๓ พร้อมเป็นการขอขมา ในการผิดพลาดหามีและกล่าวสักการะเทิดทูนสิ่งซึ่งสูงยิ่ง ซึ่ง เราเรียกได้ว่าเป็นการสร้างกุศล ซึ่งเป็นมงคลอันสูงสุดทีเดียว อาตมาภาพ ขอรับรองแก่ท่านทั้งหลาย ว่า ถ้าหากบุคคลใดได้สวดมนต์เช้าและเย็นไม่ขาดแล้ว บุคคลนั้นย่อมเข้าสู่แดนพระอรหันต์อย่าง แน่นนอน การสวดมนต์นี้ ควรสวดมนต์ให้มีเสียงดังพอสมควร ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่จิตตน และ

ประโยชน์แก้จิตอื่น ที่ว่าประโยชน์แก้จิตตน คือ เสียงในการสวดมนต์จะกลบเสียงภายนอกไม่ให้เข้ามารบกวนจิต ก็จะทำให้เกิดความสงบอยู่กับบทสวดมนต์นั้น ๆ ทำให้เกิดสมาธิและปัญญา เข้ามาในจิตใจของผู้สวด ที่ว่าประโยชน์แก้จิตอื่น คือ ผู้ใดที่ได้ยินได้ฟังเสียงสวดมนต์จะพลอย ได้เกิดความรู้เกิดปัญญา มีจิตสงบลึกซึ้งตามไปด้วย ผู้สวดก็เกิดกุศลไปด้วยโดยการให้ทานโดยทางเสียง เหล่าพรหมเทพที่ชอบฟังเสียงในการสวดมนต์ มีอยู่จำนวนมาก ก็จะมาชุมนุมฟังกันอย่างมากมาย เมื่อมีเหล่าพรหมเทพเข้ามาล้อมรอบตัวของผู้สวดอยู่เช่นนั้น ภัยอันตรายต่าง ๆ ที่ไหน ก็ไม่สามารถถล่มร้ายผู้สวดมนต์ได้ตลอดจนอาณาเขตและบริเวณบ้านของผู้ที่สวดมนต์ ย่อมมีเกราะแห่งเทพพรหมและเทวดา ทั้งหลายคุ้มครองภัยอันตราย ได้อย่างดีเยี่ยม ดูก่อน ท่านเจ้าพระยาและอุปาสก อุปาสิกาในที่นี้ การสวดมนต์เป็นการระลึกถึงพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณเมื่อจิตมีที่พึ่ง คือ คุณพระรัตนตรัย ความกลัวก็ดี ความสะดุ้งกลัวก็ดี และความขนพองสยองเกล้าก็ดี ภัยอันตรายใด ๆ ก็ดีจะไม่มีแก่ผู้สวดมนต์นั้นแล”

จากแนวคิดและเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเปรียบเทียบว่า การสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์นั้น จะส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลีของนักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ ๑ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่ อย่างไร และมีเจตคติต่อการสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์อยู่ในระดับใด เพื่อจะได้นำผลการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับปรับปรุงการสอนเขียนให้ดีขึ้นต่อไป

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลีของนักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ ๑ ที่เรียนการอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ ก่อนเรียนและหลังเรียน

๒.๒ เพื่อศึกษาเจตคติของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑ ที่มีต่อการสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ก่อนเรียนและหลังเรียน

๓.วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ของนักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ ๑ ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีวิจัย ดังนี้

๓.๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษา ระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๐ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน ๒ ห้อง รวม ๕๐ รูป/คน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๐ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน ๒๐ รูป/คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random sampling)

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. แผนการจัดการเรียนรู้โดยการสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑ จำนวน ๗ แผน ซึ่งได้ผ่านการตรวจแก้ไข ทดลองใช้ และปรับปรุงมาแล้ว มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง ๐.๖๗-๑.๐๐

๒. แบบทดสอบความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลี จำนวน ๑ ข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้องกันระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (IOC) เท่ากับ ๑.๐๐ ดัชนีความยากง่ายอยู่ที่ ๐.๕๐ มีค่าอำนาจจำแนก อยู่ที่ ๐.๕๗ และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๐

๓. แบบวัดเจตคติของนักศึกษาที่มีต่อการสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ โดยใช้การวัดตามวิธีของลิเคิร์ท มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ ๐.๖๗-๑.๐๐ ทุกข้อ

๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

๑.ดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) โดยใช้แบบทดสอบความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลี แบบอัตนัย จำนวน ๑ ข้อ

๒.ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้การสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ตามขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

๓.เมื่อดำเนินการทดลองครบแผนการจัดการเรียนรู้การสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ แล้วดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Posttest) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบทดสอบชุดเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียน

๔.นำแบบวัดเจตคติต่อการสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ ให้นักศึกษาทำหลังทดลองวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อใช้ในการสรุปและอภิปรายผลการทดลอง

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล จากค่าคะแนนที่ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลีของนักศึกษาต่อการสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ ดังนี้

๑.การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลีของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ ๖ โดยใช้คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าร้อยละ และศึกษาความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลีของนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ หลังเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗๕ ด้วยการทดสอบค่าที่แบบกลุ่มเดียวและเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลีของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การทดสอบที่ไม่อิสระ (t-test for Dependent Samples)

๒.วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาเจตคติของนักศึกษาต่อการสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๔.ผลการวิจัย

ตอนที่ ๑ ผลการศึกษาคะแนนความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลีของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑ ที่เรียนด้วยการสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ผู้วิจัยได้นำผลการทดสอบของนักศึกษาเป็นรายบุคคลก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน ๑ ข้อ คะแนนเต็ม ๒๒ คะแนน มาวิเคราะห์ในภาพรวมโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า ความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลีของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑ ก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ๑๐.๗๕ คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๗๕ และคะแนนทดสอบหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ ๑๕.๒๐ คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๐๐ ซึ่งไม่น้อยกว่าเกณฑ์ร้อยละ ๗๕

ตารางที่ ๑ การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และการทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระ (t-test) ของคะแนนความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑

การทดสอบ	x	S.D	ร้อยละ	t
ก่อนเรียน	๑๐.๗๕	๑.๖๕	๕๓.๗๕	๑๘.๑๐**
หลังเรียน	๑๕.๒๐	๑.๒๓	๗๖.๐๐	

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๑ พบว่า คะแนนความสามารถในการอ่านภาษาบาลีของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑ มีค่าคะแนนเฉลี่ยทดสอบก่อนเรียนเท่ากับ ๑๐.๗๕ คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๗๕ และคะแนนเฉลี่ยทดสอบหลังเรียนเท่ากับ ๑๕.๒๐ คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๐๐ และเมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตอนที่ ๒ ผลการศึกษาเจตคติของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑ ต่อการสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ ผู้วิจัยได้ใช้แบบวัดเจตคติที่มีรายการแสดงความคิดเห็นทั้งทางบวกและทางลบกับนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๐ ข้อ หลังจากได้ทดลองสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้การสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ครบทั้ง ๗ แผน ดังนี้

ตารางที่ ๒ คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลความผลการศึกษาเจตคติต่อการสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ ของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑

การทดสอบ	N	$\bar{X}$	S.D	แปลความ
หลังเรียน	๓๘	๓.๗๕	๐.๐๗	ค่อนข้างดี

ตารางที่ ๒ ผลการให้ข้อมูลพบว่า หลังจากนักศึกษาได้รับการสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อการสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์เท่ากับ ๓.๗๕ แสดงว่า นักศึกษามีเจตคติต่อการสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างดี

สรุปผลการวิจัย พบว่า ความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลีมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๗๕ และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยภาพรวมมีเจตคติต่อการสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ อยู่ในระดับค่อนข้างดี

๕.อภิปรายผล

จากการศึกษาผลการสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ ของนักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ ๑ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๑. ความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลี จากผลการวิจัยพบว่า ความสามารถทางการเรียนอ่านภาษาบาลีของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑ ที่ได้รับการสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑ มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ ๑๐.๗๕ คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๗๕ และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ ๑๕.๒๐ คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๐๐ ปรากฏว่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสถิติที่ตั้งเอาไว้ ทั้งนี้ อาจเอามาจากเหตุผลดังต่อไปนี้

ประการแรก การสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ ช่วยพัฒนาความสามารถด้านการอ่านได้ดี เพราะการสอนอ่านภาษาบาลี โดยใช้บทสวดมนต์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติ และเป็นการสอนที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านการอ่าน เห็นได้จากการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้นักศึกษาทุกรูป/คนได้มีส่วนร่วม ทั้งมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อการเรียน และได้เรียนรู้ร่วมกัน การสอนอ่านมีลำดับจากง่ายไปหายากสามารถตรวจสอบย้อนกลับไปได้ ซึ่งเป็นการลำดับการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดของผู้เรียน เริ่มจากการวางแผนและเตรียม เป็นกิจกรรมที่จัดทำขึ้นเพื่อที่อาจารย์จะได้หาเนื้อหาเพื่อที่จะให้นักศึกษาได้เรียนรู้เนื้อหาที่นักศึกษาควรจะได้รู้และได้ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ใช้ในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นและใช้ในการสวดมนต์ในชีวิตประจำวันกับครอบครัว อาจารย์และเพื่อนๆ ขึ้นทำความเข้าใจในสิ่งที่ผู้สอนสอน เป็นการให้ตัวอย่างทางภาษาแก่นักศึกษาทั้งนี้เป็นตัวอย่างที่แท้จริงในชีวิตจริงและตัวบทสวดมนต์ที่อาจารย์เลือกใช้ในห้องเรียน อาจารย์แสดงบทบาทเป็นผู้ให้ข้อมูลและนักศึกษามีหน้าที่ในการฟัง สังเกตและเลียนแบบ ขึ้นกิจกรรมเพื่อความเข้าใจและฝึก เป็นการฝึกตัวภาษาในสถานการณ์เดียวกันกับอาจารย์ที่นำเสนอในชั้นทำความเข้าใจในสิ่งที่ผู้สอนสอน ทั้งนี้เพื่อฝึกให้นักเรียนได้ฝึกการใช้ภาษาของนักเรียน และนักเรียนมีหน้าที่ในการฝึกและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ขึ้นผล ต้องออกแบบกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้ใช้ความสามารถด้านการอ่านในการทำใบงานในเรื่องที่สอน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาได้ใช้การอ่านออกเสียงได้อย่างถูกต้อง คล่องแคล่ว ว่องไว และเกิดสมาธิ ในช่วงก่อนๆ และในช่วงที่กำลังเรียน หรือทำแบบฝึกหัดที่อาจารย์มอบหมายตามขั้นตอนโดยอาจารย์จะคอยเป็นผู้ให้คำแนะนำ และช่วยเหลือให้นักศึกษาในการอ่านออกเสียงศัพท์และการอ่านประโยค ขึ้นประเมินผลเป็นขั้นที่ครูคอยสังเกตการณ์อ่าน การตอบคำถามและการร่วมกิจกรรม เกมที่ครูได้จัดทำขึ้น เพื่อสังเกตการณ์อ่านการตอบคำถามรวมไปถึงพฤติกรรมในการร่วมกิจกรรมของนักเรียน และเพื่อส่งผลให้นักเรียนกระตือรือร้น ความมั่นใจ และสามารถพัฒนาความสามารถด้าน

การอ่านภาษาบาลีได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประยูร ช่างการ^๗ ได้ศึกษา การพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องฐานกรณ์วิชาภาษาบาลี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ซึ่งเนื้อหาในวิชาดังกล่าวค่อนข้างยากสำหรับนักเรียนที่เป็นพระภิกษุสามเณรในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ซึ่งเป็นนักเรียนที่จบมาจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งไม่มีพื้นฐานในการเรียนภาษาบาลีมาก่อน เป็นเหตุให้การจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาบาลี ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูป ผลการศึกษาพบว่า บทเรียนสำเร็จรูป เรื่องฐานกรณ์วิชาภาษาบาลี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีประสิทธิภาพ ๘๑.๐๐/๘๕.๒๕ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ ๘๐/๘๐ ที่ตั้งไว้ มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ ร้อยละ ๗๕ ดังนั้น ครู นักการศึกษา ควรนำบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องฐานกรณ์ วิชาภาษาบาลี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้กิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่สอง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์นั้น เป็นกระบวนการจัดการสอนที่ทำโดยให้ผู้เรียนรู้ไปทีละขั้นตอน โดยเริ่มจาก ๑) ชื่อนำเข้าสู่บทเรียน อาจารย์แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ ทบทวนเนื้อหา เช่น สัมพุทเธ, นะโมการอภัสสะ, ชันธปริตตสูตร, กรณียเมตตสูตร และมังคลสูตร การจัดกิจกรรมการอ่านนี้เพื่อให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วม ตื่นเต้น และสนุกสนานในการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว และยังสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของนักศึกษาซึ่งสามารถนำความรู้ที่ได้รับนั้นมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ใช้ในการเรียนการสอนภาษาบาลีในระดับที่สูงขึ้น เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีความมั่นใจในการอ่านภาษาบาลี ๒) ชื่อนำเสนอ อาจารย์ได้อธิบายว่าในช่วงเวลานั้นเราจะเรียนเรื่องเกี่ยวกับอะไร ก่อนที่จะให้ศึกษาเนื้อหา โดยอาจารย์จะคอยสร้างแรงกระตุ้นให้นักศึกษามีความสนใจและตื่นเต้นในการเรียนการสอน จากนั้นจึงนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งที่จะสอนนั้นๆ ผ่านเครื่องโปรเจกเตอร์ อธิบายให้นักศึกษาฟังเกี่ยวกับเนื้อหา ก่อนนำอ่านออกเสียง และหลังจากนั้นให้นักศึกษาได้ฝึกอ่านเป็นลำดับต่อไป ๓) ชื่นฝึกปฏิบัติ อาจารย์แบ่งนักศึกษาออกเป็นกลุ่มโดยให้แต่ละความสามารถ แล้วพาอ่านออกเสียงบทสวดมนต์ โดยอาจารย์จะแสดงบทสวดมนต์ให้ศึกษาดูบนจอโปรเจกเตอร์ หลังจากนั้นพานักศึกษาอ่านออกเสียงบทสวดมนต์ตามลำดับจนครบทุกกลุ่ม ๔) ชื่นการอ่าน อาจารย์ให้นักศึกษาแต่ละกลุ่มออกมาอ่านบทสวดมนต์ให้เพื่อนฟังหน้าชั้นเรียนทีละกลุ่ม โดยให้อาจารย์เป็นผู้สังเกต ให้คำปรึกษาและคอยให้คำแนะนำอยู่ห่างๆ และให้นักศึกษาเป็นผู้ใช้ความสามารถของตนเองให้ได้มากที่สุด ๕) ชื่นสรุป อาจารย์และนักศึกษาช่วยกันทบทวนการอ่านและความรู้ที่นักศึกษาได้รับในช่วงเวลาที่เรียนนั้นๆ

๒. เจตคติของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑ ต่อการสอนอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้บทสวดมนต์ พบว่า อยู่ในระดับค่อนข้างดี สังเกตได้จากพฤติกรรมของนักศึกษาในขณะร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน และผลการประเมินแบบวัดเจตคติของนักศึกษาเหตุผลที่เป็นเช่นนี้เพราะ

^๗ประยูร ช่างการ,การพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปเรื่องฐานกรณ์วิชาภาษาบาลีชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ . วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๗. บทคัดย่อ

การสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความน่าสนใจ เพราะทำให้นักศึกษาได้ฝึกฝนตัวเองอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง จากการสังเกตพฤติกรรมในระหว่างการเรียนการสอน นักศึกษามีความสนุกสนาน โดยเฉพาะขั้นนำเข้าสู่บทเรียน นักศึกษาเกิดความสนใจ และอยากจะเรียนเพราะมีสื่อประกอบการสอนที่ชัดเจน ง่ายต่อการทำความเข้าใจ และรู้สึกว่ ภาษาบาลีไม่ยากจนเกินไป เพราะเนื้อหาที่จะนำมาสอนเป็นเนื้อหาที่ง่าย ๆ เห็นได้จากขั้นนำเสนอ เนื้อหาที่ใช้จะเริ่มจากง่ายไปหายาก ส่งผลให้นักศึกษามีเจตคติที่ดีต่อการสอนดังกล่าว ทั้งนี้ นักศึกษา ยังได้ฝึกฝนตัวเอง ในขั้นการฝึก ซึ่งอาจมีแบบฝึกที่แจกให้เป็นรายบุคคล ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน และยอมรับความสามารถของตนในขั้นนำความรู้ไปใช้ และขั้นสรุป ซึ่งทำให้นักเรียนได้พบว่า ตนควรจะพัฒนาการอ่านต่อไปได้อย่างไร และจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบวัดเจตคติ พบว่า นักศึกษามีเจตคติอยู่ในระดับค่อนข้างดี

๖. ข้อเสนอแนะ

๖.๑. ข้อเสนอแนะสำหรับผลวิจัยนำไปใช้

๑. การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลีเป็นงานวิจัยที่ต้องใช้การวางแผนที่ดีและเนื้อหาของแบบทดสอบควรจะสอดคล้องกับหลักสูตรเพื่อให้ได้แบบทดสอบที่มีคุณภาพเหมาะสมกับนักศึกษาและเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

๒. ด้านประสิทธิภาพของแบบทดสอบความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลีสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นแสดงให้เห็นถึงความสามารถด้านการอ่านของนักศึกษาที่สูงขึ้นหลังจากการเรียนการสอนอ่านภาษาบาลีโดยใช้บทสวดมนต์ และวัดด้วยแบบทดสอบความสามารถด้านการอ่านภาษาบาลีสามารถนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนได้อาจนำไปใช้ประกอบการสอนปกติหรือใช้ในการสอนซ่อมเสริม

๓. ผู้สอนควรสร้างแบบทดสอบความสามารถที่เหมาะสมจัดบรรยากาศในห้องเรียนที่ดีจะช่วยลดความตึงเครียดแก่นักเรียนและส่งเสริมการเรียนรู้

๖.๒. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรจัดให้มีการบูรณาการหลักสูตรในการสอนการอ่านภาษาบาลีสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนระดับชั้นที่สูงขึ้น

๒. ควรเพิ่มหัวข้อการอ่านให้มากกว่าเดิมเพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้ได้ครบหลักการอ่าน

๓. ควรมีการเพิ่มสื่ออื่นเพิ่มเติมเช่นสื่อวีดิโอหรือ เว็บไซต์ต่างๆ เพื่อที่จะให้ผู้เรียนเกิดความสนใจที่จะทำกิจกรรมการอ่านที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น

๗. กิตติกรรมประกาศ

ขออนุโมทนาขอบคุณ ท่านอาจารย์มหาวิรุฬ วิโรจน์ ประธานที่ปรึกษาโครงการและคณาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญซึ่งได้กรุณาช่วยตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงงานวิจัยได้มีความสมบูรณ์และสำเร็จ

ลู่วงไปได้ด้วยดีตลอดถึงคณาจารย์เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสานทุกท่านที่สนับสนุนในการทำการวิจัยในครั้งนี้

บรรณานุกรม

๑.หนังสือทั่วไป

ธนกร ชุสุขเสริม. ภาษาบาลีเพื่อการค้นคว้าเพื่อพระพุทธศาสนา. ขอนแก่น: เอกสารประกอบการสอน. คณะมนุษยศาสตร์. มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน. ๒๕๕๖
 มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน. รายงานการพัฒนาคณาการศึกษาศึกษาของสถานศึกษาประจำปี ๒๕๕๗. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน. ๒๕๕๘.

_____. หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ (๕ ปี). ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการศึกษา. มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน. ๒๕๕๔

เลียงเชียง. พุทธฤทธิ์พิชิตชัย. กรุงเทพฯ. เลียงเชียงการพิมพ์. ๒๕๕๖

สุวิทย์ ภาณุจारी. ภาษาบาลีเพื่อการค้นคว้าพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส. ๒๕๕๒

เสถียร โพธิ์นันทะ. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๔๓

๒.วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

ธนู ศรีทอง และคณะ , การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑. รายงานวิจัย. สถาบันวิจัย-พุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙

ประยูร ช่างการ. การพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปเรื่องฐานกรณ์วิชาภาษาบาลีชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒๕๔๗

การบริหารสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเสนาสนะในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

An Administration on Residential Environment in Buddhism Canonical Texts

ณัฐชานนท์ พันธธีระภักดี*

สุเทพ พรหมเลิศ**

พระมหาสุขสันต์ สุขวฑฒโน***

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การบริหารสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเสนาสนะในคัมภีร์พระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ข้อคือ ๑) ศึกษาสิ่งแวดล้อมทั่วไปในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ๒) ศึกษาการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเสนาสนะในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ๓) ประโยชน์ของการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเสนาสนะในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า ความหมายของสิ่งแวดล้อม หมายถึง ธรรมชาติที่อยู่รอบตัว ซึ่งในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เรียกว่า บริวาร หรือ บริหาร ประเภทของสิ่งแวดล้อม ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๒ ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ กับ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น แนวคิดพระพุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อม ปรากฏทั้งในพระวินัยปิฎกและพระสุตตันตปิฎก โดยมุ่งเน้นให้เกิดการรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งป่าไม้ ภูเขา ต้นไม้ ประเด็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมพบว่า สิ่งแวดล้อมมีประโยชน์ในฐานะเป็นเสนาสนะวัด ที่อยู่อาศัย อาหาร เภสัช ของภิกษุ ประเด็นปัญหาระบบนิเวศพบว่า ปัญหาระบบนิเวศในสมัยพุทธกาลเป็นปัญหาเล็กๆ น้อยๆ มีการเทศะอาหาร บิณฑบาตตามโคนต้นไม้ การปัสสาวะ-อุจจาระ ลงในน้ำสาธารณะเป็นต้น ประเด็นสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเสนาสนะ พบว่ามีการกำหนดเขตพุทธาวาส เขตธรรมาวาส และเขตอื่นๆ คือ สถานที่อยู่อาศัยของภิกษุณี ศิษย์วัด และศาลาการเปรียญ

ประเด็นประโยชน์ของการบริหารสิ่งแวดล้อมพบว่าการวางแผนการบริหารสิ่งแวดล้อม พระพุทธเจ้าทรงวางแผนการบริหารสิ่งแวดล้อมด้วยการบัญญัติวินัยไว้เป็นแบบแผนในการบริหารสิ่งแวดล้อม การบริหารสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเสนาสนะ พบว่ามีการแบ่งแยกบุคคลให้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจนประเด็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเสนาสนะพบว่าทรงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยการสนับสนุนให้ปลูกป่า รักษาป่า และดิน ประโยชน์ของการ

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บริหารสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเสนาสนะ พบว่ามี ๔ ประการ ได้แก่ ประโยชน์ด้านสัปปายะ ๗ ประโยชน์ด้านทัศนียะ ประโยชน์ด้านรมณียะ และประโยชน์ด้านปสาทณียะ

ABSTRACT

The title is an administration on residential environment in Buddhism Canonical Texts. A researcher has set of three objectives, they are, 1) to study of an environment in Buddhism Canonical Texts, 2) to study of an administration on residential environment in Buddhism Canonical Texts, and 3) the advantage of an administration on residential environment in Buddhism Canonical Texts.

The result of research found that the study to answer the objectives of research, the researcher had studied the documents and presented the research respectively, and it could be concluded the result of research and suggestion as follows:-

From the study of documents on environment in Buddhism Canonical Texts was found that the term of environment means the nature around us in Buddhist Texts is called followers or requisites. The environments in Buddhist Scriptures are divided into two kinds, e.g., environment is happened by nature and environment is happened by human's creation.

The study of an administration on residential environment in Buddhism Canonical Texts was found that the concept of Buddhist environment has appeared in Vinayapitaka and Suttantapitaka, it emphasized the conservation the environment such as forest, mountain, trees, etc. The main point of environment was found that the environment is benefit as the resident of temple, food, medicines for Buddhist monks. The ecology problem was found that in the Buddha's time, the ecology is not much problem, there get rid of food scraps on the tree's root, urinate and feces in the pool. The point of the residential environment was found that there is fix the Buddha's place, Dhamma's place, and others places which are the place or resident of nuns, monastery boys, and Buddhist Hall.

The advantage of an administration on residential environment was found that the planning of environmental administration by the Buddha, He had laid down Vinaya for the environmental administration. The residential environment administration was found that there is separation the personnel to do for environmental administration clearly. The point of the conservation of residential

environment was found that the Buddha conserved an environment by plant the tree, preserved river and earth. The advantage of an administration on residential environment was found that there are three points of advantage, e.g., beautiful, joyful, and faithful.

๑. บทนำ

การศึกษาการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาผู้วิจัยต้องการศึกษารวบรวมเกี่ยวกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เนื่องจากสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิต และมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม มนุษย์เรามีความสามารถ ในการใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่มีขึ้นมาเองตามธรรมชาติและที่สร้างขึ้นมาโดยฝีมือของมนุษย์ซึ่งมนุษย์มีความสามารถแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ หรือเป็นด้านสร้างสรรค์ หรือทำลายล้าง สิ่งต่างๆ ที่มีอยู่เองตามธรรมชาติหรือสร้างขึ้นใหม่จะเห็นได้ว่ามนุษย์มีการบริหารสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้นเองโดยฝีมือมนุษย์มาตั้งแต่ยุคของการกำเนิดโลก มนุษย์ก็ว่าได้ ดังจะเห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ตั้งแต่สิ่งเล็กๆ จนถึงสิ่งใหญ่ๆ มนุษย์เป็นเพียงสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งที่ไม่ได้มีความแตกต่างหรือเหนือกว่าสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นแต่ประการใดถ้าคิดว่าทุกชีวิตเป็นสิ่งแวดล้อมในโลกนี้ เพราะสิ่งแวดล้อมนั้น ถ้าปราศจากสิ่งมีชีวิตสิ่งแวดล้อมก็ยังคงมีสภาพอยู่ได้ดังเดิมซึ่งแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่ามนุษย์เมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปสภาพความเป็นอยู่หรือการดำรงชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย แต่หากจะกล่าวถึงหลักธรรมคำสั่งสอนตามพุทธศาสนาได้กล่าวว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากตัวมนุษย์หรือเรียกอีกสิ่งหนึ่งว่าความโลภ กิเลส ตัณหา ความอยากได้ อยากมี ที่ไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งทำให้สภาพแวดล้อมต่างๆ ตามธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปอย่างที่เราเห็นอยู่ในปัจจุบันนี้

อย่างไรก็ตาม ควรพิจารณาสิ่งแวดล้อมแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท

๑) สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติคือสิ่งที่เกิดขึ้นเองซึ่งมนุษย์นำมาใช้ประโยชน์ได้ไม่ทางใดก็ทางหนึ่งได้แก่ ดิน น้ำ ป่า ไม้ สัตว์ มนุษย์ได้นำสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ มาตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในแง่ของความเป็นอยู่ระบบครอบครัวจนถึง ระบบเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการผลิตซึ่งนับวันสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติก็จะได้ลดน้อยหรือเสื่อมโทรม บางอย่างก็ได้หมดไปแล้ว การใช้จึงต้องใช้ด้วยความประหยัดและไม่สิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ การนำมาใช้ต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์พร้อมกัน การดำเนินชีวิตของมนุษย์ย่อมมีการเกี่ยวข้องกับการนำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้เกี่ยวข้องกับการเป็นอยู่หรือการแปรรูปทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ต้องการใช้เมื่อประชากรมนุษย์เพิ่มมากขึ้นทรัพยากรธรรมชาติ ก็ถูกใช้มากยิ่งขึ้นทรัพยากรธรรมชาติในโลกซึ่งมีอยู่จำกัดก็ถูกใช้มากจนเกินกำลังการผลิตของธรรมชาติก็ทำให้เกิดปัญหาในระบบธรรมชาติส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทั้งหมดและมนุษย์ด้วย ดังนั้นเราจึงต้องมีการบริหารสิ่งแวดล้อมที่มีขึ้นเองตามธรรมชาติให้

เป็นไปอย่างสมดุลและเพียงพอต่อความต้องการในการดำรงชีวิตอยู่ ของมนุษย์ มนุษย์เราจำเป็นต้องพึ่งสิ่งแวดล้อมในเรื่องของปัจจัย๔ ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค มาตั้งแต่สมัยเริ่มมีมนุษย์โลกเกิดขึ้น ตั้งแต่สมัยมนุษย์ยุคหินจนถึงยุคปัจจุบันก็ได้อาศัยปัจจัย ๔ ที่กล่าวมาแล้ว และมีการพัฒนาการนำมาใช้ในเรื่องของปัจจัย๔ มาจนถึงปัจจุบันในการศึกษาค้นคว้าในกรณีนี้คือปัจจัย๔ กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมของที่อยู่อาศัยเป็นหลักและมีมาตลอดดังที่ได้กล่าวมาแล้วเบื้องต้น

๒) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยพื้นฐานสำหรับชีวิตมนุษย์สิ่งหนึ่งเช่นเดียวกับ ปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่พระสงฆ์จะต้องทราบเมื่อเข้าสู่สังคัมพระสงฆ์เป็นข้อหนึ่งในนိสสัย๔อย่าง คือการเป็นสมาชิกของพระสงฆ์อาศัยเสนาสนะ เมื่อครั้งที่พระผู้มีพระภาคเจ้ายังไม่ทรงอนุญาตให้เสนาสนะแก่พระภิกษุสงฆ์ หรืออาศัยอยู่ในที่เป็นสิ่งก่อสร้าง พระสงฆ์จะต้องอาศัยอยู่ตามป่า เช่น โคนต้นไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชุก ที่แจ้ง และล้อมฟาง มาก่อนที่พระพุทธเจ้าจะได้ทรงอนุญาต ให้มีการสร้างที่อยู่อาศัย โดยครั้งก่อนที่ พระผู้มีพระภาคเจ้าซึ่งประทับอยู่ที่เวฬุวันเขตกรุงราชคฤห์ ครั้งนั้นได้มีเศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์คนหนึ่ง มองเห็นพระสงฆ์เดินออกมาจากที่อาศัยด้วยอาการสงบสำรวม หน้าเลื่อมใส ปราศจากสิ่งก่อสร้างที่อยู่ถวายพระสงฆ์ซึ่งในสมัยแรกอนุญาตให้พระสงฆ์อยู่อาศัยในวิหาร เรือนมุงแถบเดียว ปราสาท เรือนโล้นและถ้ำ ต่อมา อนาถบิณฑิกะเศรษฐีชาวเมืองสาวัตถี ซื้อสวนของเจ้าเชตต์สร้างพระวิหารเชตวัน ได้สร้างวิหาร หลายหลัง ปรับบริเวณพื้นที่ สร้างซุ้มประตู ศาลาหอนัน โรงไฟ โรงเก็บอาหาร วัจกุฎี ที่เดินจงกรม ขุดบ่อน้ำศาลาเรือนไฟ ขุดสระโบกขรณี และมณฑป ในพระเชตวันมหาวิหาร^๒ ดังจะเห็นได้ว่า ทรงอนุญาตให้สร้างเสนาสนะ และมีการสร้างสิ่งต่างๆ เป็นสิ่งแวดล้อมโดยรอบ

ดังนั้น การศึกษาพระพุทธศาสนากับการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้ตรัสไว้เกี่ยวกับระบบนิเวศของมนุษย์ พระพุทธเจ้าเป็นผู้รู้คุณค่าของธรรมชาติมากที่สุด เพราะพระองค์ได้ตรัสรู้ธรรมที่เป็นอุดมธรรม ทรงรู้แจ้งด้วยดี ถึงธรรมที่เป็นเหตุแห่งความเจริญและความเสื่อมแห่งโลกมนุษย์ พระองค์ได้ทรงทราบถึงการอยู่ร่วมกันของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายว่าขึ้นอยู่กับธรรมชาติคือระบบสิ่งแวดล้อม หากระบบสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่สูญเสียไปเมื่อไรชีวิตของมนุษย์และสัตว์ก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้เช่นกัน ธรรมชาติสามารถอยู่ได้โดยไม่อาศัยมนุษย์ แต่มนุษย์จะมีชีวิตอยู่ไม่ได้หากปราศจากธรรมชาติ เหตุนี้เองที่ทำให้พระองค์ทรงรู้จักระบบสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี จึงมีหลักธรรมคำสอนที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกหลายหัวข้อที่ตรัสไว้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และแก้ไขปัญหาสังแวดล้อม เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ได้สำนึกในคุณค่าและเห็นความสำคัญของธรรมชาติ จะได้ช่วยรักษาเพื่อที่มนุษย์จะได้มีแหล่งปัจจัย ๔ ไว้ใช้อย่างพอเพียงตลอดไปอย่างยั่งยืน หากเปรียบพระบัญญัติเป็นเหมือนกับรัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติ

^๑ วิ.จุ.(ไทย) ๗/๘๘.

^๒ วิ.จุ.(ไทย) ๗/๘๘,๙๑.

ที่ใช้เป็นกฎหมายกันในปัจจุบัน ก็เท่ากับว่า พระพุทธศาสนามีกฎหมายที่ใช้คุ้มครองอนุรักษ์ ทรัพยากรมาแล้วมากกว่า ๒๕๕๘ ปี^{๓๔}

พระสงฆ์ในฐานะผู้ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยปัจจัยในการดำเนินชีวิต เพื่อปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และปฏิบัติศาสนกิจตามหน้าที่ของพระสงฆ์ในแต่ละวันจำเป็นต้องมีส่วนในการอาศัยประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของปัจจัย ๔ ได้แก่ เครื่องนุ่งห่มอาหารบิณฑบาต ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับของพระสงฆ์ที่มีมาในคัมภีร์พุทธศาสนาดังกล่าวจะเห็นได้จากคัมภีร์พระไตรปิฎก

การที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระวินัยสำหรับเป็นกฎหมายข้อบังคับสำหรับพระสงฆ์นั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อรักษาความเป็นระเบียบดีงามและความสามัคคีของพระสงฆ์และเป็นแบบแผนข้อปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์และเป็นการควบคุมความประพฤติปฏิบัติให้เป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน ในขณะเดียวกัน ก็เพื่อการอยู่ร่วมกันของหมู่คณะอย่างมีคุณค่าและความหมายกับสิ่งแวดล้อมด้วย

จุดสำคัญอีกประการหนึ่งของพระวินัย จะเห็นได้ว่าพระสงฆ์มีเมตตาต่อสิ่งที่อยู่รอบด้าน พระสงฆ์จะเบียดเบียนสิ่งที่อยู่รอบตัวไม่ได้ ดังเห็นได้จากบัญญัติสิกขาบทห้ามพระสงฆ์ ขุดดิน ห้าม ตัดต้นไม้ ห้ามถากถางและถากปัสสาวะลงในน้ำ เป็นต้นทุกข้อก็ล้วนแต่ มุ่งเน้นการให้ความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมทั้งสิ้นเป็นการมุ่งเน้นความสัมพันธ์กับโลกอย่างถูกต้อง

จากการวางหลักการปฏิบัติไว้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะค้นคว้าว่า บทบัญญัติหรือสิกขาบทใดที่ได้เสนอแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อม และสิกขาบทดังกล่าวจะมี ส่วนเกื้อหนุนต่อการรักษาสภาพแวดล้อมอย่างไร รูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยการยกเอา รูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมสมัยพุทธกาลและสมัยปัจจุบันเป็นอย่างไร ความสอดคล้องระหว่าง พุทธวิธีการบริหารสิ่งแวดล้อมกับการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี หลักการปฏิบัติดังกล่าวข้างต้นนั้นมีความสอดคล้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันมากน้อยเพียงใด เป็นการศึกษาถึงหลักการ วิธีการ แนวทางและวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติ ตลอดจนถึงการปฏิบัติที่คาดว่าจะมีต่อสภาพปัญหา สิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยจึงได้กำหนดประเด็นปัญหาดังกล่าวเป็นประเด็นการศึกษา ผู้วิจัยได้ตั้ง วัตถุประสงค์ไว้ ๓ ข้อ คือ ๑) ศึกษาสิ่งแวดล้อมทั่วไปในคัมภีร์พุทธศาสนา ๒) ศึกษาการบริหาร สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเสนาสนะในคัมภีร์พุทธศาสนา ๓) ประโยชน์ของการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเสนาสนะในคัมภีร์พุทธศาสนา สำหรับการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูล และได้นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ สามารถสรุปผลของการวิจัยและ ข้อเสนอแนะได้ดังนี้

๒.วัตถุประสงค์การวิจัย

^{๓๔} มั่น เสือสูงเนิน, พระพุทธศาสนากับนิเวศวิทยา,(กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑-๒.

๒.๑ เพื่อศึกษาถึงสิ่งแวดล้อมในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

๒.๒ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเสนาสนะในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

๒.๓ เพื่อศึกษาประโยชน์ของการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเสนาสนะในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาอนุฎีกา และ ปกรณ์วิเสส

๒. ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) หนังสือตำรา เอกสารที่เป็นงานเขียน และวิจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

๓. ศึกษาข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาด้วยการวิเคราะห์ ตีความ รวบรวม เรียบเรียง นำเสนอผลของการวิจัยด้านเอกสาร

๔. นำข้อมูลที่ได้มาจากเอกสารมาประมวล และสรุปผลของการวิจัย

๔.ผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูล เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาพบว่า ความหมายของสิ่งแวดล้อม หมายถึง ธรรมชาติที่อยู่รอบตัว ซึ่งในคัมภีร์พุทธศาสนา เรียกว่า บริวาร หรือ บริหารประเภทของสิ่งแวดล้อม ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๒ ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ กับ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมคือป่า สิ่งแวดล้อมคือถ้ำ สิ่งแวดล้อมคือต้นไม้ สิ่งแวดล้อมคือน้ำ สิ่งแวดล้อมคือสัตว์ สิ่งแวดล้อมคือดิน สิ่งแวดล้อมคือไฟ

สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ กุฏิ อาคาร ศาลา วัดหรืออาราม วิหาร อุทยาน

สิ่งแวดล้อมคือป่า ได้แก่ ป่าที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า เช่น ป่าติปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี ป่าอันธวัน เมืองสาวัตถี ป่าโคสิณคสาวัน หมู่บ้านนาทิกะ ป่าเภสภวัน ภัคคชนบท ป่ามหาวัน เมืองกบิลพัสดุ์ ป่าไผ่เวฬุวัน เมืองราชคฤห์ ป่าสุภควัน เมืองอุกกุฏฐา ป่าัมพวัน เมืองราชคฤห์ ป่าอมลวัน หมู่บ้านจตุคามป่ากรรณกัตถลมหิตทายวัน เมืองอุทัญญา

สิ่งแวดล้อม คือ ถ้ำ ได้แก่ ถ้ำอินทสาละเขาเวทียก เมืองราชคฤห์ เหวทั้งโจร ถ้ำสัตตบรรณคูหา ข้างภูเขาเวภารบรรพต. เมืองราชคฤห์ เจ็อมเขาสัปปาสถิตกณีสถวัน เมืองราชคฤห์ ภูเขาศิขณภู เมืองราชคฤห์ ถ้ำสุรขตา เขาสิขณภูเมืองราชคฤห์ ภูเขาอิสสิล เมืองราชคฤห์ ภูเขาอินทภู เมืองราชคฤห์

สิ่งแวดล้อม คือ ต้นไม้ จากการศึกษาพบว่าต้นไม้เป็นจำนวนมากที่ปรากฏอยู่โดยรอบ เสนาสนะที่สำคัญในที่นี้จะเสนอตัวอย่างเพียง ๘ ต้น ได้แก่ ต้นปาริฉัตตัก, ต้นพทุตตนิโครธ , ต้นพระศรีมหาโพธิ , ต้นพระศรีมหาโพธิ, ต้นต้นมูจลินทร์, ต้นราชยตนะ, ต้นสาละ ต้นอชปานิโครธ

สิ่งแวดล้อม คือ น้ำ ได้แก่ แม่น้ำสายต่างๆ ในชมพูทวีป ในสมัยพุทธกาล ที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า และถูกบันทึกลงในพระพุทธประวัติ ที่มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนา คือ สมิกาพา กกุธานที คงคา คันธกะ โคธารวรี จัมปา นัมมทา เนรัญจรา ปัญจมหานที ปัญจมหานที ภาคะธนี มหิ ยมูนา โรหิณี วัคคุมุทา สรภู สัลลวตี ลินธุ โสน หิริญวดี อจิรวดี อโนมา อสคินี

สิ่งแวดล้อม คือ สัตว์ พระพุทธเจ้าทรงห้ามไม่ให้ฆ่าสัตว์ทุกชนิด

สิ่งแวดล้อม คือ ดิน พระพุทธเจ้าทรงห้ามไม่ให้ขุดดิน

สิ่งแวดล้อม คือ ไฟ พระพุทธเจ้าทรงห้ามไม่ให้ภิกษุจุดไฟเล่น

สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ อาคาร อาราม ศาลา อุทยาน วิหาร

ประเด็นสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับเสนาสนะ พบว่า มีการกำหนดเขตพุทธาวาส เขตธรรมาวาส และเขตอื่นๆ คือ สถานที่อยู่อาศัยของภิกษุณี ศิษย์วัดและศาลาการเปรียญ

การบริหารสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเสนาสนะในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่าแนวคิด พระพุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อม ปรากฏทั้งในพระวินัยปิฎก และ พระสุตตันตปิฎก ในพระวินัยปิฎก พบว่าในการพิจารณาในปัจจุบัน ๔ พระองค์สอนให้พิจารณาปัจจัย ๔ ได้แก่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัช ในเสขียวัตรทรงห้ามไม่ให้ภิกษุถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ ลงในน้ำและของเขียว เป็นต้น

จากการศึกษาข้อมูลการบริหารสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเสนาสนะในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่าแนวคิดพระพุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อม ปรากฏทั้งในพระวินัยปิฎก และ พระสุตตันตปิฎก โดยมุ่งเน้นให้เกิดการรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งป่าไม้ ภูเขา ต้นไม้ ประเด็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมพบว่า สิ่งแวดล้อมมีประโยชน์ในภาชนะเป็นเสนาสนะวัด ที่อยู่ อาศัย อาหาร เภสัช ของภิกษุ ประเด็น ปัญหาแบบนิเวศพบว่า ปัญหาแบบนิเวศในสมัยพุทธกาลเป็นปัญหาเล็กน้อยๆ มีการเทศะอาหารบิณฑบาตตามโคนต้นไม้ การปัสสาวะ อุจจาระ ลงในน้ำสาธารณะ เป็นต้น ประเด็นสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับเสนาสนะ พบว่า มีการกำหนดเขตพุทธาวาส เขตธรรมาวาส และเขตอื่นๆ คือ สถานที่อยู่อาศัยของภิกษุณี ศิษย์วัดและศาลาการเปรียญ ประเด็นการวางแผนการบริหารสิ่งแวดล้อม พระพุทธเจ้าทรงวางแผนการบริหารสิ่งแวดล้อมด้วยการบัญญัติวินัยไว้เป็นแบบแผนในการบริหาร สิ่งแวดล้อม จากการศึกษาการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเสนาสนะ พบว่า มีการแบ่งแยกบุคคลให้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน ได้แก่ เจ้าหน้าที่แจกภัตตาหาร (ภัตตทูทเทศกะ) เจ้าหน้าที่ปลูตเสนาสนะ (เสนาสนปัญญากปะ) เจ้าหน้าที่แบ่งเสนาสนะ (เสนาสนคาหาปกะ) เจ้าหน้าที่รักษาเรือนคลัง (ภณฐาการิกะ) เจ้าหน้าที่รับผ้า(จีวรปฏิกคาหกะ) เจ้าหน้าที่แจกผ้า (จีวรภาชกะ) เจ้าหน้าที่แจกข้าวต้ม (ยาคุภาชกะ) เจ้าหน้าที่แจกผลไม้ (ผลภณฐาการิกะ) เจ้าหน้าที่แจกของขบฉัน (ขัชชกภาชกะ) เจ้าหน้าที่แจกของเล็กน้อย (อัปปมัตตกวิสัชชกะ) เจ้าหน้าที่แจกผ้าสาฎก(สาฎกคาหาปกะ) เจ้าหน้าที่แจกบาตร(ปัตตคาหาปกะ) เจ้าหน้าที่จัดสงคน

วัด(เดินสาธน์)(อารามเปสกะ) เจ้าหน้าที่ผู้ใช้สามเณร(สามเณรเปสกะ) เจ้าหน้าที่ทำงาน (นวกัมมิกะ) เจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกก่อสร้างหรือควบคุมการก่อสร้าง(นวกัมมทายก) เป็นต้น ประเด็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเสนาสนะ พบว่า ทรงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยการสนับสนุนให้ปลูกป่า รักษา น้ำ และดิน

จากการศึกษาข้อมูลในบทนี้ จึงสรุปได้ว่า ประเด็นประโยชน์ด้านสัปปายะพบว่า การบริหารสิ่งแวดล้อมมีประโยชน์ต่อ สัปปายะ ๗ ได้แก่ อาวาสสัปปายะ (ที่อยู่อาศัย) คือ ที่อยู่ซึ่งเหมาะสมกัน โคจรสัปปายะ คือ แหล่งอาหาร ที่เกี่ยวข้องบทบาทที่เหมาะสมดี ภัตตสัปปายะ คือ การพูดคุยที่เหมาะสมกัน บุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่ถูกกันเหมาะสมกัน โภชนสัปปายะ คือ อาหารที่เหมาะสมกัน เช่น ถูกกับร่างกาย อุตุสัปปายะ คือ ดินฟ้าอากาศ ธรรมชาติที่แวดล้อมที่เหมาะสมกัน เช่น ไม่นหนาวเกินไปร้อนเกินไป อิริยาบถสัปปายะ คือ อิริยาบถที่เหมาะสม เช่นการเดินจงกรม การนั่งสมาธิ หรือ การเคลื่อนไหวต่างๆ

ประโยชน์ด้านทัศนียะ คือ ทำให้เสนาสนะเหมาะสำหรับการปฏิบัติธรรมเกิดความงดงามสบายตาแก่ผู้พบเห็น ทำให้เสนาสนะมาสกปรก

ประโยชน์ด้านรมณียะสถาน ทำให้เกิดความรื่นรมย์ เหมาะสำหรับการพักผ่อนส่งเสริมทำให้เกิดความสงบจิตของผู้ปฏิบัติธรรม ทำให้จิตสงบได้เร็วยิ่งขึ้น

ประโยชน์ด้านปสาสนียะ คือ เสนาสนะเป็นที่ตั้ง แห่งความเลื่อมใสศรัทธา ซึ่งเกณฑวัดประสิทธิภาพ สิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี ทำให้ผู้มีศรัทธา เลื่อมใส เป็นอย่างดี และจะทำให้ผู้ที่เลื่อมใสแล้วเลื่อมใสมยิ่งขึ้นแล้วช่วยกันสร้างเสนาสนะไว้ในพระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนา เจริญยิ่งขึ้นไป

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

จิราภรณ์ คชเสนี. **มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

ณัฐชานนท์ พันธุ์ธีระภักดี. **การสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเสนาสนะ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑.

มัน เสือสูงเนิน. **พระพุทธศาสนากับนิเวศวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

อนุวัต กระสังข์. “การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2558) : 241-259

กระบวนการสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้าและการสื่อสาร การตลาดสินค้า OTOP ในจังหวัดอุทัยธานี

Process of creating a brand image. Study patterns of communication,
marketing analysis and study of OTOP products in the province of
Uthai Thani

รติบดี สิทธิปัญญา*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้า ศึกษา
รูปแบบการสื่อสารการตลาดและศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของสินค้า OTOP ในเขตจังหวัดอุทัยธานีใช้
วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งรวบรวมข้อมูลโดยศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ผลิต
สินค้า OTOP จำนวน ๑๖ คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง นำมาวิเคราะห์เนื้อหา และการ
วิจัยเชิงปริมาณ รวบรวมข้อมูลโดยอาศัยแบบสอบถาม สอบถามผู้จำหน่ายและผู้ซื้อสินค้า จำนวน
ทั้งหมด ๒๓๐ คน ผู้ซื้อสินค้า OTOP ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าและบริการ มาจาก
การแนะนำและบอกต่อ จากบุคคลอื่นมากที่สุด ส่วนสื่อที่เข้าถึงผู้มาใช้บริการมากที่สุด คือ
วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ แผ่นพับ และการบอกต่อจากคนที่เคยซื้อสินค้า

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้า OTOP สร้างภาพลักษณ์ของสินค้า จากการ
นำเสนอผ่านสื่อ เช่นวิทยุกระจายเสียง สิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ค และสื่อบุคคลหรือ
พนักงาน กลยุทธ์การสื่อสารการตลาด ได้แก่ สินค้า ราคา สถานที่จัดจำหน่าย และการส่งเสริม
การตลาดอื่น ๆ เช่น ลดราคา ซื้อหนึ่งแถมหนึ่ง ผู้ที่ซื้อสินค้า OTOP ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสาร
เกี่ยวกับสินค้า ตราสินค้า มาจากการแนะนำและบอกต่อจากบุคคลอื่นที่เคยซื้อมากที่สุด ส่วนสื่อที่
เข้าถึงผู้ซื้อสินค้า OTOP ในจังหวัดอุทัยธานี มากที่สุด คือ สื่อทางวิทยุกระจายเสียง และสื่อบุคคล
และมีผลต่อการเลือกซื้อ นอกจากนี้ส่วนใหญ่มองว่าภาพลักษณ์ของสินค้า OTOP ไม่ค่อยโดดเด่น
เท่าที่ควรเนื่องจาก การผลิตที่ไม่ต่อเนื่อง รูปแบบของสินค้ายังไม่มีพัฒนาให้เป็นมาตรฐาน การ
ออกแบบบรรจุภัณฑ์ยังไม่มีปรับปรุงให้มีความน่าเชื่อถือของผู้บริโภค การประชาสัมพันธ์ไม่
ครอบคลุมเท่าที่ควรเนื่องด้วยข้อจำกัดของการสื่อสารรูปแบบของการสื่อสารการเข้าถึงสารของ
ผู้บริโภค และการกระจายสินค้าในจังหวัดเพียงอย่างเดียวเป็นส่วนใหญ่ทำให้ผู้บริโภครู้จักน้อย จาก
การสอบถามผู้ซื้อและใช้สินค้า OTOP ส่วนใหญ่ให้คำตอบว่าดี มีประโยชน์ ตรงกับความต้องการ
หาซื้อได้ง่ายเพราะมีการผลิตอยู่ในชุมชน และจำหน่ายอยู่ใกล้บ้านหรือที่ทำงาน ช่วงเวลาที่ซื้อก็จะ
เป็นตอนเช้า โดยภาพรวมจากการสอบถามผู้ซื้อสินค้า OTOP มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

* มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ยกเว้นความเหมาะสมด้านราคา สินค้า OTOP บางชนิดมีราคาค่อนข้างสูงเช่น ผ้าทอ และสินค้าที่มีต้นทุนวัตถุดิบและขั้นตอนการผลิตที่ซับซ้อน

Abstract

To study the process of creating a brand image. Study patterns of communication, marketing analysis and study of OTOP products in the province of Uthai Thani. This research used two methods: qualitative research study, which collected data from documents and in-depth interviews with the producers of OTOP, 16 of which have been selected by model. The content analysis and quantitative research Data collected by questionnaire For suppliers and buyers of all 230 people who buy OTOP products mainly receive information about products and services. From the introduction and Tell. Someone most. The media access to the services most radio and television, leaflets and word of mouth from people who have previously purchased.

The research found that. OTOP products manufacturer and the image of the product. Presented through the media Such as radio, print, Internet and personal media, such as Facebook or line staff. Strategic Marketing Communications and Product Distribution. Marketing promotions and other discounts such as buy one get one free. Most people who buy OTOP goods received information about a brand from the introduction and tell someone who bought the most. The media reach buyers in Uthai Thani OTOP products, most radio and broadcast media, the media and influence buying. In addition, most viewed image of OTOP products less prominent as they should due. Discrete manufacturing. The format of the product has developed into a standard. Packaging design to improve the reliability of consumers. PR is not comprehensive as it should be because of the limitations of the communication modes of communication reach of the consumer. And distribution in the province, mostly alone, making consumers less known. Inquiries from buyers and OTOP products mostly to answer that is beneficial needs. Easy to find because it is produced in the community. And distribution near home or work. During the time of purchase, it will be morning. Overall inquiries from buyers, OTOP satisfaction at the high level. Except for the right price, OTOP some relatively high price of goods such as textiles and raw material costs and a complex manufacturing process.

๑. บทนำ

โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ OTOP เป็นโครงการพัฒนาประเทศเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของวิสัยทัศน์รวมภายใต้ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อวางรากฐานการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็ง ยั่งยืน สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างรู้เท่าทันโลก โดยมีเป้าหมายเพื่อรักษาคุณภาพทางเศรษฐกิจ ยกระดับคุณภาพชีวิต การบริหารจัดการที่ดีและลดความยากจน (กรมพัฒนาชุมชน, ๒๕๔๕ : ๑) ในปัจจุบันพบว่า สินค้า OTOP มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนทำให้ผลผลิตล้นตลาดการส่งเสริมให้ชาวบ้านผลิตนั้นง่าย แต่ให้ขายได้ขายดีนั้นยาก ขายได้บ้างไม่ได้บ้าง แต่วันนี้ผู้ผลิตสินค้าต่างก็ลดกำลังการผลิตและมีอีกหลายกลุ่มเลิกผลิตไป ปัญหาสำคัญของ OTOP เป็นปัญหาที่มีมาอย่างต่อเนื่อง คือ ตั้งใจขายผิด คิดจะทำอะไรก็ตั้งคำถามว่าทำอย่างไร มีเทคนิควิธีการอะไรดี ๆ มีสูตรสำเร็จอะไรบ้าง ทำอย่างไรจึงจะทำได้เยอะ ๆ เพื่อจะได้ขายมาก ๆ ปัญหาของชุมชนวันนี้เป็นปัญหาวิธีคิด ไม่ใช่วิธีทำ ไปบอกไปสอนชาวบ้านทำอะไรก็ได้ทำเป็นหมด ชาวบ้านถูกสอนให้สนใจแต่เพียงว่า "ทำอย่างไร" ไม่ได้เริ่มต้นด้วยคำถามว่า "ทำไปทำไม" ถูกทำให้คิดเองง่าย ๆ ว่า ทำแล้วรวย แต่พอเกิดปัญหาขึ้นมาก็ไม่มีหน่วยงานเข้ามารับทราบและช่วยแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรม สินค้า OTOP ในปัจจุบันนี้มีมากมายหลายอย่าง การส่งเสริมงานขายไม่มี ไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย การพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นไปตามความต้องการของผู้ผลิตมากกว่าที่จะหาจุดลงตัวระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย รวมถึงการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาผสมผสานกับเทคโนโลยีเพื่อยกระดับสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ขณะที่ต้นทุนในการผลิตปัจจุบันสูงซึ่งมาจากหลายปัจจัย การขนส่งปรับราคา ค่าจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น วัตถุดิบภายในประเทศ ผลผลิตน้อยลงจากปัญหาภัยธรรมชาติ สินค้า OTOP ผู้ผลิตขาดทักษะความชำนาญด้านการตลาดในต่างประเทศ เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการประกอบธุรกิจอยู่ในวงจำกัด นอกจากนี้รูปแบบสินค้าไทยขาดความหลากหลาย และไม่ตรงกับความต้องการของผู้ซื้อ เนื่องจากผู้ผลิตขาดการพัฒนาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ อีกทั้งการผลิตสินค้าบางประเภทโดยเฉพาะอาหารยังไม่ได้มาตรฐานตามที่ผู้บริโภคต้องการ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ธุรกิจจึงมีความสำคัญในการสร้างค่านิยมและทำให้สินค้าผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักมากขึ้น การพัฒนาสินค้าให้ได้มาตรฐานสินค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศด้านส่งเสริมการตลาดและช่องทางการจำหน่ายด้านเงินทุนและเชื่อมโยงแหล่งเงินทุนด้านการส่งเสริมให้สามารถดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน ด้านการประชาสัมพันธ์ธุรกิจ ได้แก่ การสำรวจข้อมูลสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ต่าง ๆ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารพร้อมวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการเพื่อการยกระดับการผลิตและพัฒนาสินค้าด้วยเทคโนโลยี

การสร้างภาพลักษณ์ให้แก่สินค้าและบริการด้วยข้อความที่แสดงถึงความตั้งใจในการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อต้องการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับกลุ่มเป้าหมาย เมื่อสินค้าและบริการมีภาพลักษณ์ดี ภาพลักษณ์นั้นก็จะเข้ามามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้นภาพลักษณ์สินค้าและบริการ คือ ภาพในสมองที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคของเรา ภาพลักษณ์เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะเปลี่ยนแปลงได้ยาก เพราะการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ต้องไปกระทบความคิด ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมเดิมของบุคคล การโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้า

ประเภทต่าง ๆ ผ่านทางสื่อหลัก เช่นสื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่อภาพยนตร์ ป้ายโฆษณา ติดตั้งตามสถานที่ต่าง ๆ มีจุดประสงค์หลักอย่างเดียวกัน คือ ต้องการให้กลุ่มเป้าหมายซื้อและใช้สินค้าของตนเอง ดังนั้นสื่อโฆษณาต่าง ๆ จึงมีลักษณะที่มีเนื้อหาที่เข้มข้น มุ่งตรงสู่จุดเด่นที่เป็นจุดขายของสินค้าให้แน่นอนชัดเจนมากที่สุด เพราะการโฆษณามีเวลาที่จำกัด และมีช่วงระยะเวลาในการโฆษณาสั้น ด้วยการจำกัดพื้นที่ และระยะเวลาจึงต้องนำเทคนิคในการนำเสนอที่หลากหลายเพื่อโน้มน้าวใจให้คนมาซื้อและใช้สินค้าและบริการของตน ซึ่งกลยุทธ์ในการโฆษณาที่สิ้นกระชับ เป็นรูปประโยคง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน กินใจ หรือเป็นคำขวัญที่จำได้ง่าย เพื่อให้เกิดการยอมรับและยอมเปลี่ยนการบริโภคตามสื่อที่ผู้ผลิตได้ผลิต

ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า OTOP เพื่อเป็นการสร้างค่านิยมและโน้มน้าวใจให้บุคคลนั้นสนใจในผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP โดยผ่านสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ สื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่อภาพยนตร์ ป้ายโฆษณาสินค้าไม่ใช่เพียงแค่ ภาพ เสียง ตัวหนังสือ ที่น่าสนใจเท่านั้น สื่อโฆษณาเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงคุณสมบัติของตัวสินค้า อีกด้วย จึงนับได้ว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการทำการศึกษาวิจัยเป็นอย่างยิ่งด้วยเหตุนี้ โครงการวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นในการศึกษากระบวนการสร้างภาพลักษณ์ (ตราสินค้า) และการสื่อสารการตลาดสินค้า OTOP ในเขตจังหวัดอุทัยธานี รวมทั้งวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการศึกษาดังกล่าวคาดว่าจะประโยชน์สำหรับผู้ผลิตสินค้า OTOP ผู้บริโภคสินค้า และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะสามารถนำข้อมูลจากการศึกษานี้ไปประยุกต์ใช้ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษากระบวนการสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้า OTOP ในเขตจังหวัดอุทัยธานี
- ๒.๒ เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารการตลาดของสินค้า OTOP ในเขตจังหวัดอุทัยธานี
- ๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของสินค้า OTOP ในเขตจังหวัดอุทัยธานี

๓. ระเบียบวิธีวิจัย

๑.วิธีการศึกษาวิจัย

๑.๑ การวิจัยจากเอกสาร (Document Research) โดยจัดเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารหรือหลักฐานต่าง ๆ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) โดยให้ผู้ผลิตสินค้า OTOP จังหวัดอุทัยธานี เป็นพื้นที่เป้าหมายตอบคำถามต่าง ๆ เกี่ยวกับวิธีการกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้าและการสื่อสารการตลาด

๑.๒ การวิจัยจากกลุ่มสำรวจตัวอย่าง (Sample Survey Research) โดยจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับข้อคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างผู้ซื้อและผู้ใช้สินค้า OTOP ที่ตอบคำถามตามแบบสอบถาม ซึ่งเกี่ยวกับการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทต่างๆ พฤติกรรมการซื้อและความพึงพอใจที่มีต่อการจำหน่ายสินค้า OTOP ในจังหวัดอุทัยธานี โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างให้สอดคล้องเหมาะสม

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย การวิจัยครั้งนี้ ได้จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยผู้ผลิตสินค้า OTOP ในเขตจังหวัดอุทัยธานี (ชุมชน, อุตสาหกรรม, คริวเรือน) เลือกแบบเจาะจงจากผู้ผลิตที่ประสบความสำเร็จ จำนวน ๑๖ คน

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นผู้บริโภคที่ซื้อสินค้า OTOP และร้านค้าที่จำหน่ายสินค้า OTOP ที่ขึ้นทะเบียนกับพาณิชย์จังหวัด ในเขตจังหวัดอุทัยธานี จำนวน ๒๓๐ คน

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

๑. แบบสอบถาม (Questionnaires) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ ตอนที่ ๑ ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ จำนวน ๕ ข้อ ตอนที่ ๒ ข้อมูลการเปิดรับข่าวสารจากสื่อประเภทต่างๆ และพฤติกรรมการซื้อสินค้า OTOP ตอนที่ ๓ ความพึงพอใจที่มีต่อสินค้า OTOP

๒. แบบหรือแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview guideline) จะเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ซึ่งเน้นที่การทดสอบสมมติฐานและการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการใช้แบบสอบถาม

๔. ผลการวิจัย

ส่วนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

แนวคิดด้านกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้าและการสื่อสารการตลาดสินค้า OTOP ในจังหวัดอุทัยธานี

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ คุณทองลี ภูมิพล ประธานศูนย์ผ้าทอพื้นบ้านเมืองบ้านผาทำ เมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๘ ซึ่งสินค้า OTOP เป็นสินค้าที่เกิดขึ้นโดยการรวมตัวกันของคนในชุมชน ช่วยกันผลิตสินค้าขึ้นมาเพื่อที่จะใช้ในครัวเรือนหรือจำหน่ายเพื่อหารายได้ใช้จ่ายในครอบครัว เป็นผลิตภัณฑ์ลักษณะเฉพาะที่ผลิตและจำหน่ายในท้องถิ่นแต่ละตำบล สร้างความเจริญแก่ชุมชนให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น แนวคิดในการผลิตสินค้าเพื่อต้องการให้ชุมชนในกลุ่มมีสินค้าที่ดีมีคุณภาพ มีเอกลักษณ์ สามารถพัฒนาคุณภาพตรงใจตลาดและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าจนสามารถนำส่งออกไปขายยังต่างประเทศได้ ต้องคิดค้นวางแผนทำตลาดใหม่ๆ ประยุคให้ทันสมัยเข้าสู่อาเซียนเพื่อไม่ให้ตกกระแส ตรงกับความต้องการทุกเพศทุกวัย นิยมซื้อเป็นของขวัญ การโฆษณาขายเป็นทางพาณิชย์ องค์การชุมชน และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยด้านวัฒนธรรมเข้ามามีส่วนช่วยในการโฆษณาสินค้า OTOP ของชุมชน และโฆษณาทางปากต่อปากจากนักท่องเที่ยวที่มาเยือน ในอดีตมีการโฆษณาทางวิทยุแต่ในปัจจุบันได้ยกเลิกไปแล้ว ในปัจจุบันอินเทอร์เน็ตได้เข้า

มา มีบทบาทในการโฆษณามากขึ้น ได้ซื้อขายกันทางเฟสบุ๊คก็มี แล้วก็มีการทีวีเข้ามาถ่ายทำในชุมชน ทำให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย มีการออกบูธ แสดงในงานเทศกาลต่างๆ จะมีการโปรโมทให้ในงานส่วนใหญ่สินค้าจะเป็นลายโบราณ มีกระเป๋ายาม ผ้าถุง ช่วงนี้จะขายได้ดี มีการประกวดชนะระดับประเทศหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีการเลี้ยงไหมเองตามฤดูกาล จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ คุณณิศรา โกวิท ผู้ผลิตปลาร้าทรงเครื่อง บ้านสวนลูกแชมป์ เป็นธุรกิจครอบครัว สมาชิกในครอบครัวบริหารกันเอง การโฆษณาประชาสัมพันธ์ในอดีตมีไม่มากนัก มีเพียงการบอกต่อกันปากต่อปาก แต่ในปัจจุบันมีการโฆษณาสินค้าในหนังสือพิมพ์และวิทยุของจังหวัดเพื่อให้สินค้าเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย แต่ในปัจจุบันมีการซื้อขายและโฆษณาทางอินเทอร์เน็ตด้วยเริ่มมีแนวคิดที่จะทำแพ็คเกจแบบใหม่ให้ทันสมัย เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดแรงจูงใจในการเลือกซื้อสินค้ามากยิ่งขึ้น และจะทำการส่งออกขายยังต่างประเทศ ผู้บริโภคส่วนใหญ่จะเป็นลูกค้าประจำซื้อเพื่อบริโภค เป็นของฝาก และจำหน่าย ซึ่งในปัจจุบันมีผลิตภัณฑ์ในรูปแบบเดียวกันออกจำหน่ายเป็นจำนวนมาก ทำให้ช่วงหลังขายได้กำไรน้อยลงจากเดิมมาก มีการแข่งขันกันมากขึ้น การโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่างจึงเป็นแนวทางที่ดีที่จะทำให้ภาพลักษณ์สินค้าเป็นที่รู้จัก และต้องการของผู้บริโภค

ในส่วนนี้จะสรุปผลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้าและการสื่อสารการตลาดสินค้า OTOP ในจังหวัดอุทัยธานี ผ่านการวิเคราะห์ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยสรุปได้ว่าสินค้าเกิดขึ้นโดยการรวมตัวกันของคนในชุมชน ช่วยกันผลิตสินค้าขึ้นมาเพื่อที่จะใช้ในครัวเรือนหรือจำหน่ายเพื่อหารายได้ใช้จ่ายในครอบครัว เป็นผลิตภัณฑ์ลักษณะเฉพาะที่ผลิตและจำหน่ายในท้องถิ่นแต่ละตำบล สร้างความเจริญแก่ชุมชนให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง แนวคิดในการผลิตสินค้าเพื่อต้องการให้ชุมชนในกลุ่มมีสินค้าที่ดีมีคุณภาพมีเอกลักษณ์ สามารถพัฒนาคุณภาพตรงใจตลาดและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าจนสามารถนำส่งออกไปขายยังต่างประเทศได้ มีการคิดค้นวางแผนออกแบบบรรจุภัณฑ์และสินค้าที่มีลวดลายใหม่ๆ ประยุกต์ให้ทันสมัย เพื่อกระจายสู่ผู้บริโภคในกลุ่มอาเซียนเพื่อไม่ให้ตกกระแส ตรงกับความต้องการทุกเพศทุกวัย ส่วนใหญ่จะนิยมซื้อเป็นของฝาก การโฆษณาประชาสัมพันธ์ในอดีตมีไม่มากนัก มีเพียงการบอกต่อกันปากต่อปาก การโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่าง ๆ จึงเป็นแนวทางที่ดีที่จะทำให้ภาพลักษณ์สินค้าเป็นที่รู้จัก และต้องการของผู้บริโภคอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ส่วนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม ๒๓๐ คน ลักษณะส่วนบุคคลที่เป็นกลุ่มประชากรเป้าหมายตามแบบแบบสำรวจ ผู้ซื้อและใช้สินค้า OTOP ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ ๖๐) มีอายุระหว่าง ๒๑ - ๒๕ ปี จำนวน ๘๑ คน (ร้อยละ ๓๕.๒) รองลงมาได้แก่ อายุ ๒๐ ปี หรือต่ำกว่า จำนวน ๕๗ คน (ร้อยละ ๒๔.๘) จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๒๖ คน (ร้อยละ ๕๔.๘) รองลงมาได้แก่ ต่ำกว่าอนุปริญญา/ปวช. จำนวน ๖๒ คน (ร้อยละ ๒๗.๐) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท (ร้อยละ ๓๓.๙)

ส่วนใหญ่ซื้อสินค้าเพื่อบริโภค (ร้อยละ ๒๐.๙) ประเภทที่นิยมซื้อจะเป็นข้าวเกรียบ (ร้อยละ ๔๔.๘) รองลงมาคือกล้วยตาก (ร้อยละ ๓๙.๑) ซื้อสินค้าช่วงเช้า (ร้อยละ ๓๕.๒) รองลงมาคือช่วงกลางวัน (ร้อยละ ๒๘.๓) จะซื้อสินค้าวันจันทร์-วันศุกร์ (ร้อยละ ๔๓.๙) ซื้อครั้งต่อสัปดาห์ (ร้อยละ ๕๓) ระยะเวลาที่ซื้อสินค้าน้อยกว่า ๑ เดือน (ร้อยละ ๓๘.๗) ซื้อสินค้าแต่ละครั้ง ๒-๓ ชิ้น (ร้อยละ ๔๔.๓) ซื้อเพื่อเป็นของฝาก (ร้อยละ ๔๒.๒) รองลงมาซื้อเพื่อบริโภคในครอบครัว (ร้อยละ ๓๙.๖) ปัจจัยในการเลือกซื้อสินค้าด้านราคาค่าบริการ (ร้อยละ ๓๕.๒) รองลงมาคือมั่นใจเรื่องคุณภาพ (ร้อยละ ๒๒.๖) สื่อโฆษณาที่ผู้ซื้อสินค้ารับรู้ข้อมูลข่าวสารคือ สื่อโทรทัศน์ (ร้อยละ ๕๐.๔) รองลงมาคือสื่อวิทยุ (ร้อยละ ๓๐.๙) สื่อที่สามารถเข้าถึงผู้ซื้อคือสื่อโทรทัศน์ (ร้อยละ ๔๓.๙) รองลงมาคือสื่อแผ่นพับ/โบชัวร์ (ร้อยละ ๑๗.๘) การตัดสินใจซื้อสินค้าเป็นผลมาจากการรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ส่วนใหญ่คิดว่าค่อนข้างมีผล (ร้อยละ ๓๖.๕) การตัดสินใจซื้อสินค้า ส่วนใหญ่คิดว่าภาพลักษณ์ค่อนข้างเหมือนที่มีการประชาสัมพันธ์ไว้ (ร้อยละ ๕๐.๙) เมื่อซื้อสินค้า ส่วนใหญ่จะประทับใจกับภาพลักษณ์ (ร้อยละ ๕๙.๖) ผู้ซื้อและผู้ใช้นสินค้า OTOP มีความพึงพอใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๔$) โดย พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ซื้อและผู้ใช้นสินค้ามีความพึงพอใจในเรื่อง ความรวดเร็วในการให้บริการสินค้า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๖$) รองลงมาได้แก่ ความถูกต้องของสินค้า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๙$)

๕.อภิปรายผล

วิเคราะห์จุดแข็งของสินค้า OTOP จากการศึกษาพบว่า จะเป็นสินค้าที่มีคุณภาพดี

การวิเคราะห์จุดอ่อนของสินค้า OTOP จากการศึกษาพบว่าการประชาสัมพันธ์และการสร้างแบรนด์รวมถึงตราสินค้ายังไม่ดี อีกทั้งภาครัฐยังขาดการสนับสนุนและส่งเสริมด้านทุนและให้คำแนะนำการแก้ปัญหา การวิเคราะห์อุปสรรคของสินค้า OTOP จากการศึกษาพบว่าไม่มีผู้ให้การสนับสนุน ผู้บริโภคให้ความสนใจน้อยเพราะสินค้าบางชนิดมีราคาค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าชนิดเดียวกัน เนื่องจากต้นทุนการผลิต ภาพลักษณ์ของผู้ผลิต การออกแบบตราสินค้า การวางแผนการตลาดที่ดี

การวิเคราะห์โอกาสของสินค้า OTOP จากการศึกษาพบว่า การเป็นสินค้า OTOP สามารถกระจายสินค้าได้กว้างขวางมากขึ้น การรับรู้แนวคิดของผู้ผลิตรายอื่นที่มีชื่อเสียงมาก่อน พร้อมทั้งเคยผ่านการอบรมจะช่วยให้บริหารงานได้ง่ายขึ้น

๖.ข้อเสนอแนะ

๖.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๑. ในการวางแผนงานทางด้านการตลาด ช่องทางหรือสิ่งที่จะนำมาใช้เพื่อสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้าของสินค้า OTOP ได้ดี คือ สื่อจากโทรทัศน์ และแผ่นพับ / โบชัวร์ และวิทยุกระจายเสียง และสื่ออินเทอร์เน็ต เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ ซึ่งสามารถเข้าถึงกลุ่ม ผู้ใช้บริการได้

หลากหลายเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการประชาสัมพันธ์และโฆษณา ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยให้ผู้บริโภครู้จักและสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้า OTOP ได้มากขึ้น

๒. นอกจากสื่อต่าง ๆ ควรให้ความสำคัญกับสื่อประเภทบุคคลเข้ามามี ผลอย่างมากในการเลือกใช้และซื้อสินค้า OTOP เนื่องจากผู้ใช้และซื้อสินค้า OTOP จะแสวงหา ความรู้จากแหล่งต่าง ๆ โดยเฉพาะจากบุคคล เพราะได้รับผลของข่าวสารการตอบกลับและปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ได้ดีและรวดเร็ว

๓. การสื่อสารการตลาด ซึ่งหมายถึง สินค้า / บริการ ราคา สถานที่และช่องทางจำหน่าย และการส่งเสริมการขาย เนื่องจากสินค้า OTOP มีการผลิตและจำหน่ายตามแหล่งท่องเที่ยวและในชุมชนที่ผลิต ดังนั้นผู้ผลิตและผู้จำหน่ายจะต้องอาศัยการสื่อสารทางการตลาด เพื่อสร้างภาพลักษณ์เข้ามาเป็นเครื่องมือในเรื่องของการส่งเสริมการขาย เพื่อกระจายสินค้าให้ผู้บริโภคหาซื้อได้ง่ายและจดจำสินค้าได้ดี

๔. ในกระบวนการสร้างภาพลักษณ์และการสื่อสารการตลาดสินค้า OTOP ในเขตจังหวัดอุทัยธานีนั้นผลสรุปจากข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่าง ทำให้ทราบว่าสิ่งที่เพิ่มความรู้ความเข้าใจและความประทับใจให้แก่กลุ่มเป้าหมายมากขึ้นนั้นผู้ผลิตสินค้า OTOP ควรดำเนินการปรับปรุงกระบวนการสร้างภาพลักษณ์และการสื่อสารการตลาดสินค้า OTOP ในเขตจังหวัดอุทัยธานีดังต่อไปนี้

๔.๑. เพิ่มการโฆษณาให้มากขึ้นทุกสื่อโดยเฉพาะสื่ออินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ก ไลน์ เนื่องจากเป็นสื่อที่ผู้คนให้ความสนใจและใช้ในการติดต่อสื่อสารถึงกัน รวมถึงออกแบบสร้างสรรค์งานโฆษณาใหม่ให้น่าประทับใจและน่าจดจำแก่ผู้ใช้บริโภค เพื่อสร้างคุณค่าและความโดดเด่นให้ภาพลักษณ์ของสินค้า OTOP

๔.๒ สร้างกิจกรรมพบปะตัวแทนจำหน่าย และเพิ่มความหลากหลายของสินค้าทั้งด้านขนาด รูปแบบ รสชาติ ให้มากขึ้น

๔.๓ การส่งเสริมการขาย ควรอย่างต่อเนื่อง เน้นคุณภาพวัตถุดิบและลดแลกแจกแถมให้โดดเด่นกว่าคู่แข่ง

๔.๔ การติดต่อสั่งสินค้า ลูกค้าหรือตัวแทนจำหน่ายควรได้รับความสะดวกรวดเร็วกว่าโดยอาศัยสื่ออินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ก ไลน์ เป็นต้น

๖.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

นอกจากจะศึกษากระบวนการสร้างภาพลักษณ์และการสื่อสารการตลาดสินค้า OTOP ในเขตจังหวัดอุทัยธานีแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะศึกษาเปรียบเทียบกับสินค้า OTOP ในจังหวัดและภูมิภาคอื่น ๆ ที่จำหน่ายสินค้าในรูปแบบเดียวกัน อาจจะศึกษาวิจัยในแง่ของภาพลักษณ์ตราสินค้าในเชิงเปรียบเทียบ หรือศึกษาการสื่อสารการตลาดที่แตกต่างกัน

๗.กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยได้รับความกรุณาและการให้คำปรึกษาที่ดีจาก ผศ.ดร. มานิตย์ สิงห์ทองชัย อาจารย์ที่ปรึกษา ดร.สายทิพย์ ยะพู่ อาจารย์นัฐธีรอนันท์ รอดชื่น ซึ่งท่านได้กรุณาสละเวลาเพื่อให้คำแนะนำ คำปรึกษา ข้อคิดเห็นต่าง ๆ รวมทั้งขอขอบพระคุณ คณาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ คำปรึกษาที่ดี ขอขอบพระคุณคณะกรรมการทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำเพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และขอขอบคุณทุกท่านที่มีได้เอื้อยนาม แต่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในงานวิจัยเล่มนี้

บรรณานุกรม

- กัญญา ศรีสกุล. **หลักการปัญหาและกรณีศึกษาด้านการประชาสัมพันธ์**. กรุงเทพฯ : บริษัทศิลปการพิมพ์, ๒๕๓๒.
- ก้องเกียรติ โอภาสวงศ์. **Positioning:กลยุทธ์การสร้างภาพพจน์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑.กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, ๒๕๔๑.
- ชรินทร์ เปลี่ยนกระโทก. (มปป.). **นายกเทศบาลตำบลด่านเกวียน.อดีตประธานชมรมเครื่องปั้นดินเผาตำบลเกวียนและผู้ประกอบการเครื่องปั้นดินเผาขนาดใหญ่ของตำบลด่านเกวียน**. สัมภาษณ์. ข้อมูลเศรษฐกิจพื้นฐาน กลุ่มผลิตภัณฑ์บ้านด่านเกวียน. สืบค้นเมื่อ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.http://cm.nesdb.go.th/cl_uster_baseinfo.
- เชิดชัย นำวิวัฒน์. **การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการตลาด กรณีศึกษาของโรงแรมอิมพีเรียล.วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**, ๒๕๓๒.
- ชูเกียรติ ศิริวงศ์. (๒๕๔๙). **พฤติกรรมการซื้อขายสินค้าของที่ระลึกของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น กรณีศึกษาโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว)**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- दनัย จันท์เจ้าฉาย. (๒๕๔๕). **ภาพลักษณ์ VS การสร้างตราสินค้า**. สืบค้นเมื่อ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.BusinessThai.co.th [๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗].
- ดวงพร คำบุญวัฒน์. **สื่อสารการประชาสัมพันธ์**. กรุงเทพฯ : บริษัท ที.พี พรินส์ จำกัด, ๒๕๓๖.
- ตติยาพร จารุมณีรัตน์. **การศึกษาเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่จากมุมมองนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน.สำนักงานกองทุน-สนับสนุนการวิจัย**. ๒๕๔๘.
- ธีรวิทย์ ฉายภมร. **ภาพลักษณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของผู้บริโภคที่มีต่อร้านค้าปลีกสมัยใหม่. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการโฆษณา**. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๔

นงเยาว์ สุวรรณภาคคีติ. ส่วนผสมทางการตลาดของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ประเภทอาหารแปรรูปจากผลไม้. **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๖

นลินี ชันธีวิทย์. ความคาดหวังและแนวโน้มพฤติกรรมการตัดสินใจใช้บริการสถานบริการ ร่างกายในอาคารไอเอฟซีที ทาวเวอร์ ถนนเพชรบุรีตัดใหม่. **ปริญญานิพนธ์บริหาร-ธุรกิจมหาบัณฑิต** มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๗.

ปรมะ สตะเวทิน. **การสื่อสารมวลชน : กระบวนการและทฤษฎี**. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, ๒๕๕๑.

พรกมล รัตนารณ. รูปแบบการดำเนินชีวิต พฤติกรรมการเปิดรับสื่อและพฤติกรรมการบริโภคสินค้าของวัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่. **วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต** จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พรทิพย์ พิมลสินธุ์. **ภาพพจน์นั้นสำคัญยิ่ง : การประชาสัมพันธ์กับภาพพจน์**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประกายพรึก. ๒๕๕๐

พรทิพย์ วรกิจโกคาทร. **ภาพพจน์นั้นสำคัญยิ่ง : การประชาสัมพันธ์กับภาพพจน์**. กรุงเทพฯ : คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, ๒๕๓๗.

พัลลภ เหมือนศิริ. การสื่อสารการตลาดค้าปลีกของร้านเซเว่นอีเลฟเว่น พ.ศ. ๒๕๓๒- ๒๕๓๗. **วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต** มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๓๘.

พิบูล ทีปะपाल. **การโฆษณาและการส่งเสริมการขาย**. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, ๒๕๓๗.

มานิต รัตนสุวรรณ. **โลกของการประชาสัมพันธ์**. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

ยงยุทธ รักษาศรี. **เอกสารการสอนชุดวิชาการข่าวและบรรณาธิกรณ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๐.

ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ และคณะ. **การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในสถาบันอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

วิชัย คณารักษ์สมบัติ. กลยุทธ์การสร้างภาพลักษณ์ของบริษัทไทย อัลติเมทคาร์ จำกัดศึกษาเฉพาะกรณีรถยนต์ในกลุ่มโรเวอร์. **วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต** มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๐.

วงหทัย ต้นชีวะวงศ์. **การบริหารตราสินค้าไทยด้วยกลยุทธ์**. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท. ๒๕๔๘

วิรัช ลภีรัตนกุล. **นักประชาสัมพันธ์กับงานประชาสัมพันธ์ในเชิงปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙.

วิรัช ลภีรัตนกุล. **นิเทศศาสตร์กับการประชาสัมพันธ์เพื่อการตลาด**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น. ๒๕๕๔

ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์. **หลักการตลาด**. กรุงเทพฯ : ท้อป. ๒๕๕๗

เสรี วงษ์มณฑา. **ภาพพจน์นั้นสำคัญไฉน**. กรุงเทพฯ : วีระฟิล์มและไซเท็กซ์. ๒๕๕๑

เสรี วงษ์มณฑา. **กลยุทธ์การตลาด : การวางแผนการตลาด**. กรุงเทพฯ : วีระฟิล์มและไซเท็กซ์. ๒๕๕๒.

สุดาตวง เรืองปจิริระ. **หลักการตลาด**. กรุงเทพฯ : ประกายพริก, ๒๕๔๑.

สุดาภรณ์ ศีลสร. **ความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์ OTOP (หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์) ของผู้บริโภคในเขต กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒน**
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.๒๕๔๙

สุภาพงษ์ ระวยทรง. **การศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารความรู้ทัศนคติต่อการเสนอข่าว**
ต่างประเทศทางสื่อสารมวลชนของประชาชนในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์-นิ
เทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

สุวัฒนา วงษ์กะพันธ์. **เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการโฆษณาหน่วยที่ ๑-๕. นนทบุรี :**
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมารราช, ๒๕๓๐.

อตุลย์ จาตุรงค์กุล. **พฤติกรรมผู้บริโภค. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ ; มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,**
๒๕๔๒.

อุไรวรรณ แยมเนียม. **การส่งเสริมการตลาด.พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยรามคำแหง,**
๒๕๓๑.

Becker, Samuel L. 1983. **Discovering Mass Communication**. Glenview, IL : Scott,
Foresman and Company.

Schultz, Don E., Tannebaum, Stanley I. and Lautreborn, Robert F. 1994.
Beverly Hills : **Sage Publication**, 1974.

lapper, Joseph T. **The Effects of Mass Communication**. New York : The Free Press.
1960.

McCombs, M.E. and L.E. Becker. **Using Mass Communication Theory**. Englewood
Cliffs : N.J. Practice Hall, 1979.

Mcleod, K.o. **"Socialization Perspective"** In Kline and Tichenor (editor) **Current**
Perspective in Mass Communication. 1972.

Katz, E. Blumler and J.G., Furvitch. **Utilization Of Mass Communication by**
Individual.1977

Katz, E.J.G. Blumler, and M. Gurevithch. **Utilization of Mass Communications**.
Beverly Hills Sage, 1973.

Kotler, Philip. (2000). **Marketing Management** .10th ed.. New Jersey : Prentice-Hall.

Merrill, J.E. & Lowenstion, R.L. **Media Massages and Men : New Perspective in**
Communication. New York : David Meleay Company, Inc, 1971.

Palmgreen Philip and J.D. Rayburn, **"An Expectancy - Value Approach to Media. Gratifi**
cation, "In Media Gratifi Cations Research current Perspectives,

Ed.Kurl FrickRosengreen, Lanerence A. Wenner and Phillip Palmgreen (U.S.A. Sage
Pub, 1985)

Schramm, W. "Channels and Audiences" in *Handbook of Communication*.
Chicago : Raw McNally College Publishing Company. 1973.

Yamane Taro. *Statistics: An Introductory Analysis*. 2' ed, Tokyo : John Weatherhill,
1970.

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพระสุตตันตปิฎก

Sufficiency Economy concern to Buddha's Dhamma

in Suttanta Pitaka

บุญวัฒน์ บุญทะวงศ์ *

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่องการศึกษาเชิงวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพระสุตตันตปิฎก มีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาเชิงวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพระสุตตันตปิฎก ๒) เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพระสุตตันตปิฎก

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำราทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ทรงคุณด้านพระพุทธศาสนาจำนวน ๕ รูป/คน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน ๒ คน และการประชุมระดมความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วม (Work-Shop) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านปรัชญาและศาสนาจำนวน ๑๐ คน รวมทั้งสิ้น ๑๗ รูป/คน โดยทั้ง ๓ กลุ่มผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพระสุตตันตปิฎก จำนวน ๑๔ หัวข้อหลักธรรม ได้แก่ (๑) ปัจจัยปัจจุขณะ (๒) คิหิสุข (๓) ทิฏฐมมิกัตถประโยชน์ (๔) สันตุกฐิ (สันโดษ) (๕) อริยมรรค (๖) อริยสัจ (๗) กุศลมูล (๘) สัมมปธาน (๙) อิทธิบาท (๑๐) พรหมวิหาร (๑๑) สัมปยุตธรรม (๑๒) พละ (๑๓) สาราณียธรรมและ (๑๔) กุศลกรรมบถ

๒) ตัวชี้วัดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพระสุตตันตปิฎก มีดังนี้ (๑) ด้านความพอประมาณ มี ๕ ตัวชี้วัดคือ (๑) สัมมาทิฏฐิ: มีความเห็นถูกต้อง (๒) มัตตัญญู: รู้ประมาณตน (๓) สันตุกฐิ: ความสันโดษ (๔) อตตัญญู: รู้จักสถานภาพของตน (๕) สัมมาอาชีวะ: ประกอบอาชีพสุจริต (๒) ด้านความมีเหตุผล ๕ ตัวชี้วัดคือ (๑) อตตัญญู: รู้จักเหตุ (๒) อัมมัญญู: รู้จักผล (๓) สัมมาสติ: ระลึกชอบ (๔) สัมมาสมาธิ: ความตั้งใจชอบ (๕) โยนิโสมนสิการ: การพิจารณาโดยอุบายที่แยบคาย (๓) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มี ๕ ตัวชี้วัด คือ (๑) อัปมาท: ความไม่ประมาท (๒) พละ: มีความเข้มแข็ง (๓) สติปัฏฐาน: มีสติ (๔) กุศลกรรมบถ: ทำความดี (๕) อตตัญญู: รู้จักสถานภาพของตน (๔) ด้านการมีความรู้ มี ๕ ตัวชี้วัด คือ (๑) ปัญญา: ความรอบรู้ ๓ อย่าง ได้แก่ (๑) สุตมยปัญญา (๒) จินตามยปัญญา (๓) ภวานามยปัญญา (๒) สัทธิธรรม: พระสัทธิธรรม

* อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

๓ อย่าง ได้แก่ (๑)ปริยัติ (๒)ปฏิบัติ (๓)ปฏิเวธ (๓)พหุสูตรศึกษาเรียนรู้มาก (๔)มัชฌิมาปฏิปทา:ปฏิปทาที่ดำเนินสู่ทางสายกลาง(สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ) (๕)คิหิสุข:รู้จักความสุข ๔ อย่าง ได้แก่ (๑)อัตถิสุข (๒)โมคคสุข (๓)อนณสุข (๔)อนวัชชสุข ๕)ด้านการมีคุณธรรม มี ๖ตัวชี้วัด ได้แก่ (๑)ทิวฐธัมมิกัตถประโยชน์ (๒)อิทธิบาท (๓)กุศลมูล (๔)พรหมวิหารธรรม (๕) สปัจริยธรรม (๖) สาราณียธรรม

คำสำคัญ: ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, หลักพุทธธรรม, พระสูตรต้นตอปัญหา

ABSTRACT

The objectives of the research “Analytical Study of Sufficiency Economy Philosophy consistent with the Buddhist principles in Suttanta Pitaka” were 1) to analytically study Sufficiency Economy Philosophy consistent with the Buddhist principles in Suttanta Pitaka, and 2) to develop indicators of Sufficiency Economy Philosophy consistent with the Buddhist principles in Suttanta Pitaka.

This qualitative research was conducted through the documentary research of Tripitaka, and related documents, academic textbooks and researches, including in-depth interviews of five Buddhism-qualified persons and two Sufficiency-Economy-Philosophy-qualified persons and the brainstorming workshop of ten philosophy-and-religion-qualified persons. All three groups of qualified persons were selected by the purposive method. The data were analyzed by the content analysis and the research result was presented through the descriptive analysis.

The research findings were summarized as follows:

1. Sufficiency Economy Philosophy was found consistent with fourteen Buddhist principles in Suttanta Pitaka: 1) PajayaPaccavekkhana (Facts to be again contemplated), 2) Gihi-sukha (Four blisses for a layman), 3) Ditthadhammikattha (Four virtues conducive to benefits in the present), 4) Santutthi (Contentment), 5) Ariya-magga (the Noble Eight-fold Path), 6) Ariya-sacca (Four Noble Truths), 7) Kusala-mula (Wholesome roots of good actions), 8) Sammappadhana (Four right exertions), 9) Iddhi-pada (Four paths of accomplishment), 10) Brahma-vihara (Four sublime states of mind), 11) Sappurisa-dhamma (Seven virtues of a gentleman), 12) Bala (Power), 13) Saraniya-dhamma (Six virtues of conciliation), and 14) Kusala-kammapha (Wholesome courses of action).

2. Indicators of Sufficiency Economy Philosophy consistent with fourteen Buddhist principles in Suttanta Pitaka were found as follows:

1) **Moderation:** it was comprised of five indicators, namely, (1) Samma-ditthi: Right View, (2) Mattanyuta: moderation, (3) Santutthi: contentment, (4) Attanyuta: knowing oneself, (5) Samma-ajiva: Right Livelihood.

2) **Reasonableness:** it was comprised of five indicators, namely, (1) Atthanyuta: knowing the consequence, (2) Dhammanyuta: knowing the cause, (3) Samma-sati: Right Mindfulness, (4) Samma-samadhi: Right Concentration, (5) Yonisomanasikara: critical reflection.

3) **Self-immunity:** it was comprised of five indicators, namely, (1) Appamada: heedfulness, (2) Bala: power, (3) Satipatthana: four foundations of mindfulness, (4) Kusala-kammappatha: Wholesome courses of action, (5) Attanyuta: knowing oneself.

4) **Knowledge:** it was comprised of five indicators, namely, 1) Panya: wisdom, namely, (1) Sutamaya-panya: wisdom resulting from study, (2) Cintamaya-panya: wisdom resulting from reflection, (3) Bhavanamaya-panya: wisdom resulting from mental development, 2) Saddhamma: the true doctrine, namely, (1) Pariyatti: the true doctrine of study, (2) Patipatti: the true doctrine of practice, (3) Pativedha: the true doctrine of penetration, 3) Bahusuta: scholarship, 4) Majjhima-patipada: Path leading to the suffering cessation (Samma-ditthi: Right View, Samma-samkappa: Right Thought, Samma-sati: Right Mindfulness, Samma-samadhi: Right Concentration), 5) Gihi-sukha (Four blisses for laymen): (1) Atthi-sukha: the bliss of ownership, (2) Bhoga-sukha: the bliss of enjoyment, (3) Anana-sukha: the bliss of debtlessness, (4) Anavajja-sukha: the bliss of blamelessness.

5) **Morality:** it was comprised of six indicators, namely, (1) Ditthadhammikattha (Four virtues conducive to benefits in the present), (2) Iddhi-pada (Four paths of accomplishment), (3) Kusala-mula (Wholesome roots of good actions), (4) Brahma-vihara-dhamma (Four sublime states of mind), (5) Sappurisa-dhamma (Seven virtues of a gentleman), (6) Saraniya-dhamma (Six virtues of conciliation).

Keywords: Sufficiency Economy Philosophy, Analytical Study, Buddhist Principle, Suttanta Pitaka

๑.บทนำ

นับตั้งแต่เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติและได้มีพระปฐมบรมราชโองการว่า เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม จนถึงปัจจุบันเป็นเวลาเกินกว่า ๖๐ ปี ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ที่เป็นประโยชน์ต่อพสกนิกรชาวไทยทั่วทุกสารทิศ มีโครงการในพระราชดำริมากกว่า ๔,๐๐๐ โครงการเพื่อช่วยให้ประชาชนชาวไทยและผู้เกี่ยวข้องได้ น้อมนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง^๑ ทรงพระวิริยะอุตสาหะตรากตรำพระวรกายเพื่อความสุขเกษมแห่ง

^๑ สุวกิจ ศรีปัดดา, การประยุกต์ใช้หลักการจัดการธุรกิจตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชน, (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๙), หน้า ๑๐-๑๑

อาณาประชาราษฎร์ ทรงแผ่พระบารมีคุ้มเศียรเกล้านำความร่มเย็นเป็นสุขและความพัฒนาสถาพรมาแก่ประเทศชาติและปสกนิกรทุกหมู่เหล่าอย่างทั่วหน้า^๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งมั่นในพระราชปณิธานที่จะทรงปกครองประเทศโดยธรรม ดังพระปฐมบรมราชโองการที่ได้พระราชทานไว้ มีพระราชประสงค์ที่จะทรงบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่อาณาประชาราษฎร์ของพระองค์เป็นสำคัญ ทรงพระดำริว่าหากประชาชนอันเป็นโครงสร้างสำคัญของประเทศมีความกินดีอยู่ดีย่อมก่อให้เกิดพลังอันจะส่งผลไปถึงความมั่นคงของประเทศชาติและพัฒนารุดด้านต่าง ๆ แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนามันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นเกิดจากพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถในการคิดค้นดัดแปลง ปรับปรุงแก้ไขให้ปฏิบัติได้ง่าย ไม่ซับซ้อนยุ่งยากทรงทำที่ยากให้กลายเป็นสิ่งง่ายทรงนำหลักความรู้จริงในความเป็นไปของธรรมชาติมาเป็นหลักในการพัฒนา เช่น การนำน้ำดื่มมาไล่น้ำเสีย การใช้ฝักตบขวดดูดซับสิ่งสกปรกในน้ำเสีย เป็นการใช่วิธีธรรมปราบอธรรม^๓ แนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการพัฒนามันจะเห็นได้ชัดเจนจากพระบรมราชโองการส่วนหนึ่งที่ได้พระราชทานแก่บัณฑิต มหาวิทยลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ความว่า “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน ต้องสร้างพื้นฐานคือความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นโดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้ปูพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขั้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและประชาชน โดยสอดคล้องด้วยก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้นซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด...”^๔ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำริและตรัสสอนไว้มีความสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทได้แก่พระไตรปิฎก เช่น คำสอนเรื่องความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ การประกอบอาชีพต่าง ๆ โดยรู้จักฝึกฝนให้มีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องหาวิธีการที่เหมาะสมในการบริหารจัดการ รู้จักรักษาโภคสมบัติที่ได้มาด้วยความขยันหมั่นเพียร ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย รู้จักเลือกคบหาเสวนากับกัลยาณมิตร ไม่คบค้าสมาคมกับคนที่จะนำความเสื่อมเสียมาสู่ตนเอง นอกจากนั้น ต้องรู้จักกำหนดรายรับรายจ่าย ไม่ให้ฟืดเคือง หรือฟุ่มเฟือย รู้จักประหยัดอดออม ดำเนินชีวิตแบบพอดี พออยู่ พอกิน สอดคล้องกับพระมหา ศิริวัฒน์ อริยเมธี ที่กล่าวว่า^๕ พุทธธรรมที่สนับสนุนแนวคิด

^๒ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, **จดหมายเหตุเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๔๙, ๒๕๕๐**, หน้า ๓๖

^๓ สำนักงานกปร., **แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนามันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**, (กรุงเทพมหานคร: ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒-๑๔

^๔ สำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย, **๘๐ พรรษา ๘๐ ปรัชญาชีวนาชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อาสาฬหาคาณดินแดน, ๒๕๕๐), หน้า ๒๗

^๕ พระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธี(จันตะ) “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

เศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ คำสอนเรื่องสุขของคฤหัสถ์ 4 ประการ หลักเบญจศีลเบญจธรรม หลักคำสอนเรื่องสันโดษ หลักอภัยมุข เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้ผู้ดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง มีความเป็นอยู่พอดีพออยู่ พอกิน บนฐานมัชฌิมาปฏิปทา คือดำเนินชีวิตแบบพอมีพอกินเป็นสัมาวาชีวะก่อน ต่อจากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การกินดีอยู่ดี เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวคิดที่มีหลักการช่วยพัฒนาชีวิตมนุษย์และสังคมให้มุ่งสู่ความยั่งยืนด้วยการรู้จักตนเอง พึ่งตนเอง พอเพียง พอประมาณ ไม่โลภมาก ไม่ประมาท มีเหตุผลในการดำเนินชีวิตขณะที่โสภณ ขำทัพ กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงมีรากฐานมาจากเศรษฐกิจแนวพุทธ ซึ่งเป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมและมีกระบวนการของไตรสิกขาอยู่ในฐานะที่เป็นปทัสถานให้เกิดดุลยภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสังคม และกายกับจิต อันเป็นหลักมัชฌิมาปฏิปทาในการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และดำเนินชีวิตแบบสัมาวาชีวะก่อนเป็นเบื้องต้น ต่อจากนั้น จึงพัฒนาชีวิตและสังคมไปสู่ความยั่งยืนด้วยการรู้จักตัวเองด้วยการพึ่งตนเอง มีความพอประมาณ ไม่โลภ มีเหตุผลในการดำเนินชีวิต และสร้างภูมิคุ้มกันในตนด้วยความไม่ประมาทตามหลักธรรมที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก ส่วนสหทัย พลปัดพีได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้ผลสรุปว่า “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบ่งเป็น ๓ ประการคือ (๑) พอประมาณ ได้แก่ ความพอประมาณกับศักยภาพของตนพอประมาณกับสภาพแวดล้อม และไม่โลภเกินไปจนเบียดเบียนผู้อื่น (๒) มีเหตุผล ได้แก่ ไม่ประมาท รู้ลึกสาเหตุ พิจารณาค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องและคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำ (๓) มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ได้แก่ พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ พึ่งตนเองได้ในทางสังคม คำนึงถึงผลระยะยาวมากกว่าระยะสั้น รู้เท่าทันและพร้อมยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะทั้ง ๓ นี้ จะเกิดขึ้นได้จากการพัฒนาความรู้และคุณธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขหลักของการพัฒนาคน ส่วนพิพัฒน์ ยอดพฤติการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดยเปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์ ได้ข้อสรุปว่า “พุทธเศรษฐศาสตร์และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด องค์ประกอบของพุทธธรรมที่นำมาใช้ในพุทธศาสตร์ ได้แก่ มัชฌิมาปฏิปทา โยนิโสมนสิการและอปปมาทธรรมมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมัชฌิมาปฏิปทากับความพอประมาณ เป็นวิธีการหรือหนทางในการพัฒนาตน โยนิโสมนสิการกับความมีเหตุผล เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการพัฒนาตนและอปปมาทธรรมกับการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีเป็นเครื่องกำกับการพัฒนาตน

โสภณ ขำทัพ, เศรษฐกิจพอเพียงในบริบทวิถีชีวิตแบบพุทธตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก [ออนไลน์] <http://www.cybervanaram.net/> [๑๕ มีนาคม ๒๕๕๙]

สหทัย พลปัดพี, “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” วิทยานิพนธ์ ปริญญาคุชฌิบัณฑิต. (พัฒนศึกษา) จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๘.

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ, “การใช้การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดยเปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์”. ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. (วิชาพระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นอาจารย์สอนวิชาด้านปรัชญาและศาสนามีความเชื่อว่าการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นต่าง ๆ ทั้ง ๕ ประเด็นที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ จะทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรมมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำมาพัฒนาส่งเสริมด้านชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม ซึ่งจะส่งผลสังคมไทยมีความเจริญ มั่นคง มีความสมดุลทั้งด้านสังคมและจิตใจไปพร้อม ๆ กัน ดังนั้นจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับพุทธธรรมในพระสูตรตันตปิฎก เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับพุทธธรรมในพระสูตรตันตปิฎกและพัฒนาตัวชี้วัดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับพุทธธรรมในพระสูตรตันตปิฎกเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลยและสถาบันการศึกษาอื่นที่สนใจทั่วไป และนอกจากนั้นการวิจัยครั้งนี้ จะได้ประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นอื่น ๆ ต่อไป

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพระสูตรตันตปิฎก

๒.๒ เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม-ในพระสูตรตันตปิฎก

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑ **ด้านเนื้อหา** การศึกษาเชิงวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพระสูตรตันตปิฎก ครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเนื้อหาการวิจัยเกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพระสูตรตันตปิฎก ๕ ด้าน ประกอบด้วยด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ด้านการมีความรู้ และด้านการมีคุณธรรม

๓.๒ **ด้านประชากร** ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา จำนวน ๕ รูป/คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๒ คน รวม ๗ คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านปรัชญา/ศาสนาจำนวน ๑๐ รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง

๓.๓ **ด้านวิธีการ** การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับพุทธธรรมในพระสูตรตันตปิฎกครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประเด็นสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview guide) และประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Woke shop guide) ต่อจากนั้นทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) แล้วนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis)

๔.ผลการวิจัย

๔.๑ ผลการศึกษาเชิงวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม-ในพระสูตรตันตปิฎก

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพระสูตรตันตปิฎก จำนวน ๑๔ หลักธรรม ได้แก่

๔.๑.๑ ปัจจัยปัจเจกขณะ^๙ คือการพิจารณาก่อนใช้สอยบริโภคปัจจัย ๔ ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร เสนาสนะ และ ยารักษาโรค พระพุทธศาสนาสอนให้ใช้สอยบริโภคเพียงพอยังอัตภาพให้เป็นไปได้ เพื่อจะได้พากเพียรพยายามในการปฏิบัติธรรมหรือพัฒนาจิตให้ก้าวหน้าต่อไป ไม่ใช่สอยบริโภคตามความอยาก ความต้องการของตนเอง เรียกว่า “ปัจจัยสันนิสิตศีล”

๔.๑.๒.คิหิสุข^{๑๐} คือความสุขของคฤหัสถ์หรือผู้ครองเรือน ในเบื้องต้นพระพุทธศาสนาสอนสอนให้ผู้ครองเรือนรู้จักและรู้สึกคุ้นเคยกับสาเหตุที่ทำให้การดำเนินชีวิตมีความสุข เป็นไปโดยสะดวกใน ๔ ลักษณะ คือ (๑) **อัตติสุข**:สุขเพราะมีทรัพย์สินไว้ใช้จ่ายบริโภคใช้สอย (๒) **โภกสุข**:สุขเพราะสามารถใช้สอยบริโภคทรัพย์สินที่มี ไม่ตระหนี่ถี่เหนียวเกินไป หรือไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพ (๓) **อนณสุข**:สุขเพราะไม่มีหนี้สินจนล้นพ้นตัว และ (๔) **อนวัชชสุข**:สุขเพราะทำงานหรือประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมายและไม่ผิดศีลธรรม

๔.๑.๓.ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์^{๑๑} คือประโยชน์หรือแนวทางที่จะทำให้ชีวิตประสบสุขในปัจจุบัน ๔ ประการ คือ (๑) **อุฏฐานสัมปทา**:ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ (๒) **อารักขสัมปทา**:รู้จักรักษาห่วงแหนสิ่งที่หามาได้ (๓) **กัลยาณมิตตตา**:รู้จักคบหา เลือกละเล่นกับคนดีและ (๔) **สมชีวิตา**:รู้จักวางแผนในการดำเนินชีวิต ไม่กินหรือใช้มากหรือน้อยเกินไป

๔.๑.๔.สันตมุญี^{๑๒} คือความสันโดษ ๓ ประการคือ (๑) **ยถาลาภสันโดษ** ได้มาเท่าไร ก็พอใจเพียงเท่านั้น ไม่นำตนเองไปเปรียบเทียบกับของคนอื่น เพราะหากนำไปเปรียบเทียบกับอาจเป็นทุกข์ (๒) **ยถาลาภสันโดษ**ตนเองมีกำลัง มีเรี่ยวแรงทำได้เท่าไร ก็พอใจเท่านั้น รู้ข้อจำกัดของตนเอง เมื่อมีเท่าไรก็พอใจตามความสามารถตนเองและ (๓) **ยถาสารูปสันโดษ** เมื่อพิจารณาทุกมิติแล้ว ก็พอใจ ยินดี แต่เพียงเท่านั้น ไม่เป็นทุกข์ โศกเศร้าว่าของตนเองมีน้อยกว่าคนอื่น หรือของคนอื่นมีมากกว่าตนเอง

๔.๑.๕.อริยมรรค^{๑๓} คือหนทางอันประเสริฐที่จะนำไปสู่ชีวิตที่ดีงาม ๘ ประการ ได้แก่ (๑) **สัมมาทิฐิ**:มีความเห็นชอบ เห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เช่นเห็นว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ผลบุญผลบาปมีจริง เป็นต้น (๒) **สัมมาสังกัปปะ**:มีความดำริ หรือนึกตรึกตรองชอบ ได้แก่ ตรึกในการออกจากกาม ตรึกในความไม่พยายาบท ตรึกในทางไม่พยายาบท (๓) **สัมมาวาจา**:เจรจาชอบ คือ เว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ (๔) **สัมมากัมมันตะ**:ทำการงานชอบ ทำหน้าที่อันใด ก็ทำหน้าที่อันนั้นให้ดี (๕) **สัมมาอาชีวะ**:ประกอบอาชีพชอบ ไม่ประกอบอาชีพที่ทุจริต ผิดกฎหมายและผิดหลักศีลธรรม (๖) **สัมมาวายามะ**:พยายามชอบคือพยายามละชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้ผ่องใส (๗) **สัมมาสติ**:มีสติโดยชอบ คือ มีความรอบคอบ ระมัดระวัง มีสติ ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต และ (๘) **สัมมาสมาธิ**:มีสมาธิชอบ คือ มีจิตใจแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ขุ่นมัว มีจิตใจที่ดีงาม

^๙วิสุทธิ.๑/๑๙

^{๑๐} อ.จตุกก.(บาลี) ๒๑/๖๒/๙๐

^{๑๑} อ.อรรถก. (บาลี) ๒๓/๑๔๔/๒๘๙.

^{๑๒} ที.อ.(บาลี) ๑/๒๕๓

^{๑๓} ที.ม.(บาลี) ๑๐/๒๙๙/๓๔๘.

๔.๑.๖.อริยสัจ^{๑๔} คือหนทางอันประเสริฐหรือวิธีการที่จะนำบุคคลเข้าสู่สภาวะชีวิตที่ดีงาม ๔ ประการ คือ (๑)ทุกข์:ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ หรือปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่ต้องบรรจบพบเจอ (๒)สมุทัย:สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์(๓)นิโรธ:ความดับทุกข์ และ (๔)มรรค:ข้อปฏิบัติหรือแนวทางที่จะดำเนินไปสู่ความดับทุกข์

๔.๑.๗.กุศลมูล^{๑๕} คือบ่อเกิดความดี ๓ ประการคือ (๑)อโลภะ:ความไม่โลภ ไม่อยากได้จนเกินควร (๒)อโทสะ:ไม่โกรธ ไม่โมโหจนเสีย ความยับยั้งชั่งใจ เมื่อประสบกับอารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่ารักใคร่ ไม่น่าพอใจ และ (๓)อโมหะ:ความไม่หลง มองสภาวะการณ์และสรรพสิ่งตามเป็นจริง ไม่เข้าใจอะไรผิด ๆ

๔.๑.๘.สัมมปธาน^{๑๖} คือความเพียรชอบ ๔ ประการ คือ (๑)สังวรปธาน:เพียรระวังไม่ให้บาปอกุศลที่ยังไม่เกิด ให้เกิดขึ้น (๒)ปหานปธาน:เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว (๓)ภาวนापธาน:เพียรสร้างบุญกุศล เพียรทำกุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิดและ (๔)อนรักขนาปธาน:เพียรรักษาบุญกุศลที่มีอยู่แล้วให้คงอยู่ต่อไป

๔.๑.๙.อิทธิบาท^{๑๗} คือคุณธรรมเป็นเครื่องสนับสนุนให้บุคคลประสบความสำเร็จในการทำหน้าทํางาน ๔ ประการ คือ (๑)ฉันทะ:มีความรัก ความสนใจ ความชอบใจในสิ่งที่จะประกอบกระทำเป็นพื้นฐาน (๒)วิริยะ:ความพากเพียร ความพยายาม กระทำอย่างต่อเนื่อง ไม่หยุดกลางคัน (๓)จิตตะ:เอาใจใส่ เอาจิตจดจ่อ ต่อสิ่งที่ปฏิบัติกระทำ และ (๔)วิมังสา:ไตร่ตรองพิจารณาทบทวนสิ่งที่ปฏิบัติกระทำ ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

๔.๑.๑๐.พรหมวิหาร^{๑๘} คือคุณธรรมสำหรับผู้เป็นใหญ่ เป็นหัวหน้า เป็นผู้นำ ๔ ประการ คือ (๑)เมตตา: ความรักความปรารถนาดีต่อผู้อื่น โดยไม่หวังผลหรือหวังสิ่งใดตอบแทน (๒)กรุณา:ความสงสารเห็นใจผู้ที่ด้อยกว่าตน ทั้งด้านกายภาพและด้านจิตใจ (๓)มุทิตา:ความชื่นชมยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่ริษยา ไม่อิจฉาคยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี และ (๔)อุเบกขา:ความวางเฉย ความมีใจเป็นกลาง ดำรงตนมั่นคงในความยุติธรรม ซื่อสัตย์ ไม่เอนเอียง ไม่เป็นทาสของอำนาจฝ่ายต่ำ

๔.๑.๑๑.สัปปริสธรรม^{๑๙} คือคุณธรรมของคนดี ๗ ประการ คือ (๑)ธัมมัญญตา:รู้เห็นคือ รู้ว่าสิ่งนี้เป็นเหตุให้เกิดสิ่งนี้ เมื่อไม่ต้องการผลเช่นนั้น ก็ไม่ทำเหตุอย่างนี้ เป็นต้น (๒)อัตถัญญตา:รู้จักผลคือรู้ว่าสิ่งนี้เป็นผลหรือเกิดจากสิ่งนี้ เมื่อได้ผลเช่นนั้น ทั้งที่เป็นผลดี และผลไม่ดี ก็รู้และเข้าใจ ดังนั้น เมื่อต้องการผลดี ต้องสร้างเหตุดี (๓)อัตตัญญตา:รู้จักตน คือรู้จัก สถานะ รู้จักบทบาท รู้จักหน้าที่ของตนเองว่า ตนเองมีสถานะ มีตำแหน่งอะไร ก็ปฏิบัติหน้าที่ให้เหมาะสมกับสถานะของตนเอง (๔)มัตตัญญตา:รู้จักประมาณคือรู้จักประมาณในการใช้สอยบริโภคสิ่งต่าง ๆ ไม่ใช้จ่ายเกินตัว เกินฐานะของตนเอง (๕)กาลัญญตา:รู้จักกาลคือรู้จักคุณค่าของเวลา บริหารเวลาเป็น รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร (๖)ปริสัณญตา:รู้จักชุมชนคือรู้ชุมชน รู้สิ่งแวดล้อมที่ตนเองอยู่ปรับตัวให้เข้ากับชุมชนที่อยู่ และ (๗)บุคคลัญญตา:รู้จักคนคือรู้จักอุปนิสัยของคนที่ตนเองเข้าไปเกี่ยวข้อง ปรับตนเองให้เข้าได้กับคนที่มีลักษณะนิสัยต่าง ๆ

^{๑๔} ส.ม. (บาลี)๑๙/๑๖๖๕/๕๒๘.

^{๑๕} ที.ปา.(บาลี)๑๑/๓๔๔/๒๘๒.

^{๑๖} อ.ง.จตุกก.(บาลี)๒๑/๖๙/๙๙๖.

^{๑๗} ที.ปา.(บาลี)๑๑/๒๓๑/๒๓๓.

^{๑๘} ที.ม.(บาลี)๑๐/๑๘๔/๒๒๕.

^{๑๙} ที.ปา.(บาลี)๑๑/๓๓๑/๒๖๔/๓๑๒.

๔.๑.๑๒.พละ^{๒๐} คือธรรมที่เป็นกำลังสนับสนุนให้คนประสบความสำเร็จในการทำงาน ๕ ประการ คือ (๑)**สัทธาพละ**:มีศรัทธา คือความเชื่อที่ถูกต้องเป็นพื้นฐาน ไม่เชื่ออะไรแบบมง่ายปราศจากเหตุผล (๒)**วิริยพละ**:มีความเพียรพยายาม ทำอะไรก็ทำอย่างสม่ำเสมอ ไม่ทิ้งขว้าง ไม่ละกลางคัน (๓)**สติพละ**: มีสติ รู้ตัวทั่วพร้อม ไม่ประมาทในกิจการงานทั้งปวง ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต (๔)**สมาธิพละ**:มีสมาธิ มีจิตใจมั่นคง ไม่หวั่นไหว ในสิ่งและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ประสบ และ (๕)**ปัญญาพละ**:มีปัญญา มีความรอบรู้ มีปฏิภาณไหวพริบ สามารถแก้ไขปัญหาลุบลพรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งกับตนเองและคนอื่น

๔.๑.๑๓.สาราณียธรรม^{๒๑} คือธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ๖ ประการได้แก่ (๑)**เมตตา**กายกรรม:จะทำอะไรต่อกัน ก็ทำด้วยความรักความเมตตา (๒)**เมตตา**วาจากรรม:จะพูดอะไรต่อกัน ก็พูดด้วยความรักความเมตตา (๓)**เมตตา**มโนกรรม:จะคิดอะไรต่อกัน ก็คิดด้วยความรักความเมตตา (๔)**สาธารณโภคี**:ได้อะไรมาก็แบ่งกันกินกันใช้ ไม่หวงแหน ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว มีจิตอาสา (๕)**สีล**สามัญญดา:มีความเสมอกันในศีล มีความประพฤติและการกระทำไปในทิศทางเดียวกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความสามัคคีกัน และ (๖)**ทัญญู**สามัญญดา:มีความเสมอกันในความเห็น มีมุมมอง มีโลกทัศน์สอดคล้องกัน มีความปรองดอง มีสมานฉันท์

๔.๑.๑๔.กุศลกรรมบถ^{๒๒} คือแนวทางการทำความดีหรือพฤติกรรมที่เป็นความดี ๑๐ ประการ คือ (๑)**ปาณาติปาตา เวรมณี**: เว้นจากการฆ่า การทำลาย การทำร้ายกัน ไม่เบียดเบียนกัน มีมนุษยธรรม ไม่ละเมิดสิทธิสภาพชีวิตของกันและกัน (๒)**อทินนาทานา เวรมณี**: เว้นจากการลักขโมย ไม่ทุจริต ไม่คอร์รัปชัน ไม่ฉ้อโกง ไม่ถือเอสิทธิในทรัพย์สินของผู้อื่น (๓)**กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี**: เว้นจากมิฉฉาจาระคือความประพฤติเสียหายในสถาบันครอบครัว สร้างสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็ง ไม่ทำลายน้ำใจของคนอื่น ด้วยการประพฤติสำส่อน (๔)**มุสาวาหา เวรมณี**: เว้นจากการพูดเท็จ ไม่พูดจาโกหกหลอกลวงผู้อื่น ไม่ทำลายความเชื่อถือของตน ด้วยคำพูด (๕)**ปิสุณาวาจา เวรมณี**: เว้นจากคำพูดส่อเสียด ไม่พูดคำพูดที่มีเจตนาให้ผู้อื่นบาดเจ็บหรือทะเลาะเบาะแว้งกัน ไม่ยุแหยให้คนอื่นแตกแยกกัน (๖)**ผรุสวาจา เวรมณี**: เว้นจากการพูดจาหยาบคาย พูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ ฟังแล้วสบายใจ ไพเราะรื่นหู (๗)**สัมผัปปลาปา เวรมณี**: เว้นจากการพูดจาเพื่อเจ้าเล่ห์ไหล ไม่มีเหตุผล กลั่นกรองคำพูดก่อนพูดจา (๘)**อนภิชชา** : เว้นจากการเพ่งเล็งของผู้อื่น ไม่อยากได้ของผู้อื่น ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่น (๙)**อพพยาบาท**: เว้นจากการพยาบาท ไม่คิดปองร้าย ผู้อื่น มีจิตเมตตา มองผู้อื่นเหมือนตนเอง ไม่พยาบาทคนอื่น และ (๑๐)**สัมมาทิฏฐิ**: มีความเห็นชอบ มีแนวคิดที่ถูกต้องดีงาม ไม่มองอะไรผิดจากความเป็นจริง มีสติปัญญาสามารถแก้ไขปัญหาลุบลพรรคต่าง ๆ ได้

๔.๒ ตัวชี้วัดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๕ ด้านที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพระสูตรตันตปิฎก รายละเอียด มีดังนี้

ตารางที่ ๑ ตัวชี้วัดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๕ ด้านที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๕ ด้าน	ตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม
------------------------------	-------------------------------------

^{๒๐}ที.ปา.(บาลี)๑๑/๓๐๐/๒๕๒.

^{๒๑}ที.ปา.(บาลี)๑๑/๓๑๗/๒๕๗.

^{๒๒}ที.ปา.(บาลี)๑๑/๓๖๐/๒๘๔

๑.ด้านความพอประมาณ	๑.สัมมาทิฐิ:มีความเห็นถูกต้อง ๒.มัตตัญญูตา:รู้จักประมาณ ๓.สันตญี:สันโดษ ๓ อย่างคือ ยินดีตามได้ ยินดีตามกำลัง ยินดีตามสมควร ๔.อัตตัญญูตา:รู้สถานะภาพของตนเอง ๕.สัมมาอาชีวะ:ประกอบอาชีพสุจริต
๒.ด้านความมีเหตุผล	๑.อตัณญูตา:รู้จักเหตุ ๒.ธัมมัญญูตา:รู้จักผล ๓.สัมมาสี:ระลึกชอบ ๔.สัมมาสมาธิ:ความตั้งใจชอบ ๕.โยนิโสมนสิการ:พิจารณาโดยแยบคาย
๓.ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	๑.อัปมาท:ความไม่ประมาท ๒.พละ:มีความเข้มแข็ง ๕ (สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา) ๓.สติปัฏฐาน:มีสติ ๔ ฐาน (กาย เวทนา จิต ธรรม) ๔.กุศลกรรมบถ:แนวทางทำความดี๑๐ ประการ ๕.อัตตัญญูตา:รู้จักตนเอง
๔.ด้านการมีความรู้	๑.ปัญญา:ความรอบรู้ ๓ (สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา ภวนามยปัญญา) ๒.สัทธรรม ๓ (ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ) ๓.พหุสูต:การศึกษาเรียนรู้มาก ๔.มัชฌิมาปฏิปทา(สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาสี สัมมาสมาธิ) ๕.คิหิสุข:รู้จักความสุข ๔ อย่าง
๕.ด้านการมีคุณธรรม	๑.ทิฐุจมีมกัตถประโยชน์๔ (ขยันหา ขยันรักษา รู้จัก คบมิตร ดำเนินชีวิตพอเหมาะ) ๒.อิทธิบาท๔ (พอใจ ตั้งใจ ใส่ใจ เข้าใจ) ๓.กุศลมูล๓ (ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง) ๔.พรหมวิหารธรรม๔(เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) ๕.สัปปุริสธรรม ๖.สาราณียธรรม

๕.อภิปรายผล

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพระสูตรต้นตูปีกนั้น ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลดังนี้

(๑) **ด้านความพอประมาณ** หมายถึง ต้องมีความเห็นถูกต้อง(สัมมาทิฐิ) ต้องมีความรู้ประมาณตน(มัตตัญญูตา) ต้องมีความสันโดษ(สันตญี) ต้องรู้จักสถานะของตนเอง(อัตตัญญูตา)และต้องประกอบอาชีพสุจริต(สัมมาอาชีวะ) สอดคล้องกับพระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธีที่สรุปว่า “เศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับ

^{๒๓} พระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธี(จันตะ) “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองพระพุทธศาสนา”,วิทยานิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต,(พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๔๗.

พระพุทธศาสนาโดยเริ่มต้นจากสัมมาทิฐิคือมีความเห็นถูกต้อง ยึดหลักความสมดุล ๓ ด้านคือ (๑) ด้านมนุษย์กับธรรมชาติ (๒) มนุษย์กับมนุษย์ (๓) วัตถุกับจิตใจ และสอดคล้องโสภณ ขำทัพที่สรุปว่า ^{๒๔} “เศรษฐกิจพอเพียงมาจากเศรษฐกิจแนวพุทธ เป็นระบบเศรษฐกิจที่อยู่บนฐานของไตรสิกขา ทำให้เกิดดุลยภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสังคม และกายกับจิต เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นเศรษฐกิจที่มีความพอดี ๕ ด้าน คือ ^{๒๕} (๑) จิตใจพอดี ไม่สุดโต่ง เอื้ออาทร (๒) สังคมพอดี สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างให้เกิดความพอดี (๓) เศรษฐกิจพอดี รู้จักพอ ไม่ก่อหนี้ ช่วยตัวเองได้แค่ไหนเอาแค่นั้น (๔) เทคโนโลยีพอดี ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสม (๕) ทรัพยากรธรรมชาติพอดี รู้จักใช้ทรัพยากร ไม่ใช่แบบทิ้งขว้าง ใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า สอดคล้องกับพระภิกษุธรรมสุธีที่กล่าวว่า ^{๒๖} “ความพอประมาณก็คือการดำเนินชีวิตแบบมีก้น้อย ต้องการน้อย ไม่โลภมาก มีสติในการดำเนินชีวิต จะทำให้เศรษฐกิจ สังคม การเมืองมีการพัฒนาก้าวหน้า

(๒) **ด้านความมีเหตุผล** หมายถึง ต้องเป็นคนที่มีสติ (อัตถิภาณุตา) ต้องเป็นคนที่มีสติ (อัมมัญญาตา) ต้องมีผู้มีความระลึกชอบ (สัมมาสติ) ต้องเป็นผู้มีความตั้งใจชอบ (สัมมาสมาธิ) ต้องเป็นผู้มีสติปัญญาพิจารณาโดยอุบายที่แยบคาย (โยนิโสมนสิการ)

(๓) **ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี** หมายถึง ต้องเป็นผู้ไม่ประมาท (อัปมาทะ) ต้องเป็นผู้มีความเข้มแข็งทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ต้องเป็นผู้มีสติ (สติปัญญา) ต้องเป็นผู้ดำเนินชีวิตตามแนวทางการทำความดี (กุศลกรรมบถ) ต้องเป็นผู้รู้จักสถานะภาพของตนเอง สอดคล้องกับเฉลิมชัย อินทรชัยศรีที่กล่าวว่า ^{๒๗} “ใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ใจก็คือธรรม ถ้าใจไม่พอเพียงก็ไม่มีธรรม จบไม่ลง วางไม่ลง วางไม่เป็น ถ้าพอเพียงก็จบเป็น วางเป็น วางเป็น

(๔) **ด้านการมีความรู้** หมายถึง ต้องเป็นผู้มีความรอบรู้ ๓ ระดับคือ ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเล่าเรียน ความรู้ที่ได้จากการคิดพิจารณาไตร่ตรองใคร่ครวญ ความรู้ที่เกิดจากลงมือปฏิบัติ กล่าวคือมีทั้งด้านปรีชาปฏิบัติ ปฏิเวธ ต้องเป็นพหุสูตคือศึกษาเรียนรู้มาก และมีความเห็นชอบ ความดำรงชอบ ความระลึกชอบ และตั้งใจชอบ ^{๒๘} ความรู้ในทางโลกได้แก่วิชาการแขนงต่าง ๆ และความรู้ในทางธรรมได้แก่ความรู้ทางพระพุทธศาสนา

(๕) **ด้านการมีคุณธรรม** หมายถึง ต้องเป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาทรัพย์สิน รู้จักถนอมรักษาสินทรัพย์ที่ได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้น รู้จักแสวงหาคบหากับมิตรที่ดี ดำเนินชีวิตแบบพอเหมาะพอดีกับสถานะภาพของตนเอง มีความพอใจ เอาใจใส่ ใคร่ครวญการทำงานและเข้าหลักการวิธีการทำงาน ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง มีเมตตาธรรม กรุณาธรรม มีสัปปุริสธรรมคือคุณสมบัติของคนดีตามหลักพระพุทธศาสนา

^{๒๔} โสภณ ขำทัพ, เศรษฐกิจพอเพียงในบริบทวิถีชีวิตแบบพุทธตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก [ออนไลน์] <http://www.cybervanaram.net/> [๑๕ มีนาคม ๒๕๕๙]

^{๒๕} สุเมธ ตันติเวชกุล, **หลักธรรมหลักทำตามรอยพระยุคลบาท**, (พิมพ์ครั้งที่ ๑๕), กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๕๔.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระภิกษุธรรมสุธี เจ้าคณะจังหวัดเลย (ธ), ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๙.

^{๒๗} สัมภาษณ์ เฉลิมชัย อินทรชัยศรี ปราชญ์เศรษฐกิจพอเพียง อำเภอนองหิน จังหวัดเลย, ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๙.

^{๒๘} สัมภาษณ์ วิเชียร ชาบุตรบุญทริก ผู้ทรงคุณด้านพระพุทธศาสนา, ๘ มิถุนายน ๒๕๕๙.

มีความเป็นผู้รู้เหตุผลเป็นอาทิ มีสราณียธรรม คือจะคิด จะทำ จะพูดสิ่งใด ก็คิด ทำและพูดด้วยความเมตตา มีใจกว้าง มีความประพฤติ ความคิดเห็นประสานสอดคล้องกัน เว้นจากพฤติกรรมที่เป็นอกุศลคือการ เบียดเบียน ทำร้าย ประหัตประหาร การลักขโมยกัน การละเมิดในคุ้มครองของกันและกัน พูดจามีสัจจะ ไม่พูด มดเท็จส่อเสียด เพื่อเจ้อหยาบคาย ไม่คิดละโมบายอยากได้ของคนอื่น ไม่คิดพยายาบทเบียดเบียนคนอื่นและมีความเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

๖. ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมไปประยุกต์กับการบริหารจัดการของทุกภาคส่วน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติสำหรับผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

ส่วนแรก เป็นระดับปฏิบัติ ครูและอาจารย์ ในสถานศึกษาควรนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรม สอนควบคู่กัน เพื่อให้แก่นักเรียนนักศึกษาได้เรียนรู้ทั้งในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักพุทธธรรม

ส่วนที่สอง เป็นส่วนที่ควรศึกษาวิจัยต่อยอด ควรมีการพัฒนาแบบตัวชี้วัดองค์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมทั้ง ๕ ด้าน เพื่อให้ได้แบบตัวชี้วัดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม

ส่วนที่สาม เป็นส่วนนโยบาย เมื่อได้แบบตัวชี้วัดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง ๕ ด้านที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมแล้ว ให้ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการศึกษาสำรวจการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม และนำสิ่งที่ได้ไปขยายผลให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็น “ปรัชญาชีวิต” คือทุกคนในสังคมปฏิบัติเป็นวิถีชีวิตต่อไป

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. จดหมายเหตุเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระ

ปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี พุทธศักราช

๒๕๔๙, ๒๕๕๐.

คุณ โทษณ์. พระพุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

รัตน์ะ ปัญญา (บรรณธิการ). มนุษย์-สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ เล่มที่ ๑ ชุด ไขชีวิต ไชยวรรณกรรม นำความรู้

สู่สังคมมนุษย์. อุบลราชธานี: ทองพูนทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๕๗.

สุเมธ ตันติเวชกุล. หลักธรรมหลักทำตามรอยพระยุคลบาท. (พิมพ์ครั้งที่ ๑๕). กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธา-การพิมพ์

, ๒๕๔๙).

สุวกิจ ศรีปัดดา. การประยุกต์ใช้หลักการจัดการธุรกิจตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง-กับวิสาหกิจ

ชุมชน. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๙.

สำนักงานกปร.แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
กรุงเทพมหานคร:๒๑ เซ็นจูรี,๒๕๕๑.

สำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย.๘๐ พรรษา ๘๐ ปรัชญาชี้นำชีวิต,กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์อาสา
รักษาดินแดน,๒๕๕๐.

โสริช โพธิแก้ว. การประยุกต์อริยสัจ ๔ ของพระพุทธศาสนากับการปฎิภาาเชิงจิตวิทยาและจิตรักษา.
กรุงเทพมหานคร:คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

ทัศนาศ จิรสิริธรรม. “การครองชีวิตของสตรีโสดตามหลักพุทธธรรม” .วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๓ (พฤษภาคม-มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๘)

(๓)วิทยานิพนธ์

กาญจนา พิมพ์สุข. “การประยุกต์ใช้หลักสารณียธรรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑” วิทยานิพนธ์ ปริญญาพุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๖.

พระจำรัส ฐิตธมโม (สวาสโพธิ์กลาง). “การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการบริหารจัดการชุมชน:
กรณีศึกษา ชุมชนวัดใหม่พิเรนทร์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร.วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต(รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ทนงค์ ลำประไพและนารัตน์ พลบจิตต์ “การใช้ปัจฉิมวัยในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน”
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (การบริหารจัดการคณะสงฆ์)มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๓.

นพรัตน์ สมสวัสดิ์. “การศึกษาวิเคราะห์อริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อการหลุดพ้นจากกรรม”.ปริญญา-พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต.(พระพุทธศาสนา)มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ ผศ.ดร.และคณะ “การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองกลุ่ม
แม่น้ำมูล อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์”ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต.(การบริหารจัดการคณะ
สงฆ์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธี(จันทะ) “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมอง
พระพุทธศาสนา”,วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต,(สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๔๗.

สัททยา พลภักดิ์, “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”
วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษณบัณฑิต. (พัฒนศึกษา) จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.๒๕๔๘.

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ, “การใช้การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดยเปรียบเทียบกับพุทธ-
เศรษฐกิจศาสตร์”.ปริญญาพุทธศาสตรคุษณบัณฑิต. (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัย-มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหาพรสวรรค์ กิตติวโร (จันโปรด). “ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐
ประการ” วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัย-มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระวรมน ขนดีโก (วัดถมา). “ศึกษาสัมมปปธาน ๔ อันเป็นองค์แห่งการบรรลุมรรค” วิทยานิพนธ์-ปริญญา
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (วิปัสสนาภาวนา)มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

(๔) การสัมภาษณ์

เฉลิมชัย อินทรชัยศรี, ประชาญ์เศรษฐกิจพอเพียง อำเภอนองหิน จังหวัดเลย. สัมภาษณ์ ๑๕ พฤษภาคม
๒๕๕๙.

พระภัทรธรรมสุธี, เจ้าคณะจังหวัดเลย (ธ), สัมภาษณ์ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๙.

พระสิริรัตนเมธี, รองเจ้าคณะจังหวัดเลย (ม), สัมภาษณ์ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๕๙.

วิเชียร ขาบุตรบุญทริก, ผู้ทรงคุณด้านพระพุทธศาสนา, สัมภาษณ์ ๘ มิถุนายน ๒๕๕๙.

อริชัยวัฒน์ วรณสุทธิ, ประชาญ์เศรษฐกิจพอเพียง อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย, สัมภาษณ์ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๙.

(๕) เว็บไซต์

พระครูใบฎีกาเสมอ ธมมวฑฒโน (เป่ากระโทก), วิธีการประยุกต์หลักพระ ๕ ในพระพุทธศาสนาเพื่อปฏิบัติ
หน้าที่ของข้าราชการตำรวจ [ออนไลน์] <http://www.nkr.mcu.ac.th> [๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐].

โสภณ ขำทัพ, เศรษฐกิจพอเพียงในบริบทวิถีชีวิตแบบพุทธตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก
[ออนไลน์] <http://www.cybervanaram.net/> [๑๕ มีนาคม ๒๕๕๙]

โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ และ พุทธรักษ์ ปรานนอก. .วิธีคิดหลักพรหมวิหารสู่การทำวิจัยทางพระพุทธศาสนา.
[ออนไลน์] <http://www.mcukk.com.> [๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐]

การพัฒนาเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ Development of Teacher's Attitude and Spirituality in Buddhist Way

พิเชฐ ทังโต*
พระระพิน พุทธิสาร**
ลำพอง กลมกุล***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติของครูที่มีเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี ๒) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธและ ๓) เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอผลการพัฒนาเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูตามรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธตัวแปรที่ศึกษา คือ ๑) กระบวนการพัฒนาครูตามรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ และ ๒) เจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ ออกแบบโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น ๓ ระยะกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ครูโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในระยะที่ ๑ จำนวน ๓๖ คน ระยะที่ ๒ จำนวน ๑๘ คน และ ๑ โรงเรียน และระยะที่ ๓ จำนวน ๕๐ คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจงทั้ง ๓ ระยะ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แนวคำถามในการสัมภาษณ์และประเด็นในการสนทนากลุ่ม และคู่มือการพัฒนาครูตามรูปแบบการพัฒนาเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. แนวทางการปฏิบัติของครูที่มีเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีมีประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ หลักพุทธธรรมสำหรับครูในวิถีพุทธ ส่วนที่ ๒ รูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ ส่วนที่ ๓ กระบวนการในการพัฒนาครูตามรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ

๒. รูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธที่พัฒนาขึ้นมี ๓ ส่วน คือ ๑) หลักพุทธธรรมสำหรับครูในวิถีพุทธ ๒) องค์ประกอบของรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ มี ๓ องค์ประกอบ และ ๓) กระบวนการพัฒนาครูตามรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธเรียกว่า กระบวนการสะท้อนคิดในวิถีพุทธ มี ๖ วิธีประกอบด้วย วิธีที่ ๑ รู้หน้าที่การเป็นครูในวิถีพุทธวิธีที่ ๒ ปรับตัวตามหลักไตรสิกขาวิธีที่ ๓

* ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เรียนรู้ให้เป็นแบบอย่างที่ดี วิธีที่ ๔ เปลี่ยนเจตคติที่ดีตามวิถีพุทธวิธีที่ ๕ บูรณาการธรรมนำสู่ผู้เรียน และวิธีที่ ๖ เพียรสร้างนวัตกรรมทางธรรม

๓.ผลการทดลองใช้รูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ พบว่า

๑) ครูมีวิธีการเรียนรู้วัฒนธรรมและธรรมเนียมวิถีพุทธที่หลากหลาย มีแนวทางในการสร้างความรู้สึกลึกให้เกิดศรัทธาในวิถีพุทธจากประสบการณ์ตนเอง และนำแนวทางวิถีพุทธมาเป็นแนวปฏิบัติของตน ๒) ครูดีในดวงใจของผู้เรียนคือครูที่มีคุณลักษณะตามหลักสัปปุริสธรรมและหลักกัลยาณมิตรธรรม ๓) ครูมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติของตนเองโดยการตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นครูในวิถีพุทธตามกระบวนการสะท้อนคิดในวิถีพุทธ ๖ วิธี ๔) การสะท้อนคิดในวิถีพุทธของครูมีความสอดคล้องกับผลการประเมินครูโดยผู้เรียน และ ๕) ครูที่เข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และได้รับรู้ว่ามีครูในวิถีพุทธทั่วประเทศกำลังจัดกิจกรรมวิถีพุทธเพื่อยกระดับมาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียนและครูมีเจตคติต่อการเข้าร่วมโครงการวิถีพุทธสำหรับผลการพัฒนาเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธพบว่า ครูตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาตนให้มีเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ จัดกิจกรรมบูรณาการวิถีพุทธให้ผู้เรียน และพัฒนาโรงเรียนให้มีรูปแบบการบริหารจัดการในวิถีพุทธอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: เจตคติต่อวิชาชีพครู, จิตวิญญาณความเป็นครู, ครูในวิถีพุทธ

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study in practical way of best practice teachers who had teacher's attitude and spirituality in Buddhist way, 2) to develop and examine model of creation teacher's attitude and spirituality in Buddhist way, and 3) to analyze and propose developing result of teacher's attitude and spirituality using model of creation teacher's attitude and spirituality in Buddhist way. The first variable was the process of teacher development using model of creation teacher's attitude and spirituality in Buddhist way, and the second variable was teacher's attitude and spirituality in Buddhist way. Qualitative research was used for the research design which divided into three phases. The target group of this research was Buddhist way teachers from office of the basic education commission, Ministry of Education which consisted of 36 teachers in the first phase, 18 teachers and 1 school in the second phase, and 50 teachers and educators in the third phase. Purposive sampling was used for three phases. Interview questions, topic of focus group discussion, and a manual of teacher development using developing model of teacher's attitude and spirituality in Buddhist way were prepared as the measurement design. Qualitative data were analyzed by using both content analysis and analytic induction. Research results were as follows:

1. Best practice teachers who had performed the attitude and spirituality in Buddhist way consisted of three parts in practices which were 1) Buddhist principles for teachers, 2) model of creation teacher's attitude and spirituality in Buddhist way, and 3) the process of teacher development using model of creation teacher's attitude and spirituality in Buddhist way.

2. There were three parts for developing model of creation teacher's attitude and spirituality in Buddhist way. Buddhist principle for teachers was the first part. The second part was the three components of model for creation teacher's attitude and spirituality in Buddhist way. The third part was the process of teacher development using model of creation teacher's attitude and spirituality in Buddhist way which had been developed and called "Six ways of reflection process in Buddhist way". The first way was to know role of Buddhist way teacher. The second way was to adjust oneself followed by threefold training. The third way was to learn to be a best practice. The fourth way was to change a good attitude in Buddhist way. The fifth way was to integrate Buddhist principles into the classroom, and the sixth way was to create Dhamma innovation.

3. There were five aspects of showing results using model for creation teacher's attitude and spirituality in Buddhist way: 1) teachers had variety of learning Buddhist culture and tradition, created their own faith in Buddhist way through personal experience, practiced Buddhist way in daily life, 2) the best teacher for students normally showed that aspect of qualities of a good man (*Sappurisa-Dhamma*) and qualities of a good friend (*Kalayanamitta Dhamma*), 3) teachers had changed their attitudes and realized of being teacher followed by six ways of reflection process in Buddhist way, 4) teacher's reflection had a correlation with students' writing assessment, 5) teachers who attended the workshop had the opportunity of sharing knowledge, learned how to enhance students learning from others, showed intellectual aspects, and had great attitude of joining in Buddhist activities. In addition, results of development of teacher's attitude and spirituality in Buddhist way found that teachers realized of self-development to have teacher's attitude and spirituality in Buddhist way, students had gain the usefulness from attending Buddhist integrated activities, and school had also shown educational management model with systematically.

Keywords: Attitude to teaching profession, teacher's spirituality, Buddhist way teacher

๑. บทนำ

ครูคือบุคลากรทางการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชนของชาติให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต อาชีพครูมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ กระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน รวมทั้งมีความเข้าใจในจิตวิทยาการศึกษาได้เป็นอย่างดี ครูจึงควรมีเจตคติที่ดีและจิตวิญญาณความเป็นครูซึ่งเป็นหัวใจสำคัญยิ่งในการเป็นครูผู้ซึ่งมีบทบาทในการสร้างคนให้เป็นบุคลากรที่มีศักยภาพในการพัฒนางานในยุคโลกาภิวัตน์ การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๖๑) มีการกำหนดวิสัยทัศน์อย่างชัดเจน คือ คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายหลัก ๑) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย (quality) ๒) โอกาสทางการศึกษา (opportunity) และ ๓) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการการศึกษา (participation) โดยทั้งสามประเด็นหลักนี้จะส่งผลให้คนยุคใหม่มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาอย่างลุ่มลึก สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สื่อสาร วิเคราะห์ สังเคราะห์ แก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีนิสัยในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (พิมพันธ์ เดชะคุปต์, ๒๕๕๔) อย่างไรก็ตาม ครูผู้ที่จะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายดังกล่าวนี้ได้จำเป็นต้องมีเจตคติที่ดีในการประกอบวิชาชีพ รวมทั้งมีจิตวิญญาณของความเป็นครูอย่างยั่งยืน จึงจะเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาตามเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองนี้

ครูนั้นหาเพียงการทำหน้าที่ให้ความรู้แล้วก็หมดหน้าที่ หากแต่ครูนั้นเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยใจรัก มีความอดทน เอาใจใส่ศิษย์ มีเจตคติและที่สำคัญต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครูซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับครู โดยที่ครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูต้องมีคุณสมบัติประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ได้แก่ ความรับผิดชอบในหน้าที่ ความรักในอาชีพ การรักและเมตตาเพื่อนมนุษย์ ความเสียสละ ความอดทน ความยุติธรรม และการเป็นแบบอย่างที่ดี อย่างไรก็ตามครูที่มีเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูที่ปรากฏให้เห็นเป็นเพียงระดับมาตรฐานที่สังคมยอมรับ (ณัฐภรณ์ หลาวทอง และปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ, ๒๕๕๓) ดังนั้น ครูที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธ และครูที่มีเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูที่แท้จริงแล้วควรมีคุณลักษณะอย่างไร จึงเป็นประเด็นให้คณะผู้วิจัยสนใจในการศึกษาครั้งนี้

โดยในโครงการวิจัยนี้ได้มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมตามวิชาชีพ และที่สำคัญคือการเป็นครูที่มีเอกลักษณ์และมีคุณสมบัติเฉพาะตามบริบทที่แตกต่างกัน และด้วยทางคณะผู้วิจัยมีบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาในบริบททางพระพุทธศาสนา และจากความเป็นมาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงทำการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาบุคลากรตามแบบวิถีพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับโจทย์การวิจัยเพื่อพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง และเพื่อให้เข้ากรอบในการพัฒนาตามแบบอย่างวิถีพุทธ โดยการวิจัยครั้งนี้ใช้การพัฒนาเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ โดยเน้นกระบวนการออกแบบการวิจัยเพื่อให้ได้รูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติของครูที่มีเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี

๒.๒ เพื่อพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ

๒.๓ เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอผลการพัฒนาเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูตามรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ออกแบบโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) แบ่งเป็น ๓ ระยะ ได้แก่ ระยะที่ ๑ การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธระยะที่ ๒ การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทดลองใช้รูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธที่พัฒนาขึ้นระยะที่ ๓ การนำเสนอผลการพัฒนาเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ครูโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในระยะที่ ๑ จำนวน ๓๖ คน ระยะที่ ๒ จำนวน ๑๘ คน และ ๑ โรงเรียน และระยะที่ ๓ จำนวน ๕๐ คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจงทั้ง ๓ ระยะ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แนวคำถามในการสัมภาษณ์และประเด็นในการสนทนากลุ่ม และคู่มือการพัฒนาครูตามรูปแบบการพัฒนาเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (analytic induction)

๔. สรุปผลการวิจัย

การนำเสนอสรุปผลการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้แบ่งเป็น ๓ ด้าน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ ด้านแรกคือการศึกษาแนวทางการปฏิบัติของครูที่มีเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี ด้านที่สอง คือ การพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ และด้านที่สาม คือ การวิเคราะห์และนำเสนอผลการพัฒนาเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูตามรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ สรุปผลการวิจัยแต่ละด้านได้ดังนี้

๑. การศึกษาแนวทางการปฏิบัติของครูที่มีเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี

จากการศึกษาด้วยวิธีการเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ครูในวิถีพุทธที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีพบว่า แนวทางการปฏิบัติของครูที่มีเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ หลักพุทธธรรมสำหรับครูในวิถีพุทธส่วนที่ ๒ รูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ และส่วนที่ ๓ กระบวนการในการพัฒนาครูตามรูปแบบการ

สร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธประกอบด้วย ๖ ชั้น คือ ๑) รู้หน้าที่การเป็นครูในวิถีพุทธ ๒) ปรับตัวตามหลักไตรสิกขา ๓) เรียนรู้ให้เป็นสัตบุรุษ๔) เปลี่ยนเจตคติที่ดีตามวิถีพุทธ ๕) บูรณาการธรรมนำสู่ผู้เรียนและ๖) เพียรสร้างนวัตกรรมทางธรรม

๒. การพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ

จากการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธพบว่า รูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธที่พัฒนาขึ้นมี ๓ ส่วน คือ ๑) หลักพุทธธรรมสำหรับครูในวิถีพุทธ คือ หลักพุทธธรรมที่ครูยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติวิชาชีพครูและหลักธรรมที่ครูนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน๒) องค์ประกอบของรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ ๓ องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ ๑ คุณลักษณะของครูในวิถีพุทธ องค์ประกอบที่ ๒ หน้าที่ของครูในวิถีพุทธ องค์ประกอบที่ ๓ แนวทางการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ(สัตตวิธีของครูในวิถีพุทธ) และ ๓) กระบวนการพัฒนาครูตามรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธเรียกว่า กระบวนการสะท้อนคิดในวิถีพุทธ มี ๖ วิถีประกอบด้วย วิถีที่ ๑ รู้หน้าที่การเป็นครูในวิถีพุทธวิถีที่ ๒ ปรับตัวตามหลักไตรสิกขาวิถีที่ ๓ เรียนรู้ให้เป็นแบบอย่างที่ดี วิถีที่ ๔ เปลี่ยนเจตคติที่ดีตามวิถีพุทธวิถีที่ ๕ บูรณาการธรรมนำสู่ผู้เรียนและวิถีที่ ๖ เพียรสร้างนวัตกรรมทางธรรม

๓. การวิเคราะห์และนำเสนอผลการพัฒนาเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูตามรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ

จากผลการวิเคราะห์การพัฒนาเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูตามรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธสรุปได้ดังนี้ ๑) ผลการทดลองใช้รูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ แบ่งเป็น ๕ ด้าน คือ ๑.๑) ผลของครูในวิถีพุทธประเมินตนเองพบว่าครูมีวิธีการเรียนรู้วัฒนธรรมและธรรมเนียมวิถีพุทธที่หลากหลาย ครูมีแนวทางในการสร้างความรู้สึกรู้สึกให้เกิดศรัทธาในวิถีพุทธจากประสบการณ์ตนเอง ครูได้นำแนวทางวิถีพุทธมาเป็นแนวปฏิบัติของตน ๑.๒) ผู้เรียนประเมินครูในวิถีพุทธ พบว่า ครูดีในดวงใจของผู้เรียนคือครูที่มีคุณลักษณะตามหลักสัปปุริสธรรมและหลักกัลยาณมิตรธรรม ๑.๓) ผลการบันทึกการสะท้อนคิดในวิถีพุทธของครูพบว่า ครูมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติของตนเองโดยการตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นครูในวิถีพุทธตามกระบวนการสะท้อนคิดในวิถีพุทธ ๖ วิถี ๑.๔) ผลการวิเคราะห์จากบันทึกการสะท้อนคิดในวิถีพุทธของครูมีความสอดคล้องกับผลการประเมินครูโดยผู้เรียน ๑.๕) ผลการเรียนรู้ของครูในวิถีพุทธจากการบันทึกบทการสะท้อนคิดหลังเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ครูได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และได้รับรู้ว่ามีครูในวิถีพุทธทั่วประเทศกำลังจัดกิจกรรมวิถีพุทธเพื่อยกระดับมาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และครูมีเจตคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมและเข้าร่วมโครงการวิถีพุทธและ ๒) การนำเสนอผลการพัฒนาเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธในกิจกรรมถอดบทเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้พบว่า ครูตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาตนให้มีเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนที่มี

การบูรณาการในวิถีพุทธผ่านครูที่มีเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธอย่างแท้จริง และโรงเรียนมีรูปแบบการบริหารจัดการตามแนววิถีพุทธอย่างเป็นระบบ

๕. ข้อเสนอแนะ

๕.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

๑. ควรนำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการตามรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ ไปใช้เป็นส่วนหนึ่งในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ หรือศึกษาศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั่วประเทศ โดยเฉพาะนิสิตในระดับชั้นปีที่ ๕

๒. ควรนำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการตามรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ ไปใช้ในสถานศึกษากับครูโรงเรียนวิถีพุทธที่เป็นครูปฏิบัติการ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเพื่อนครูและผู้บริหารโรงเรียน

๓. ในการพัฒนาครูทั้งโรงเรียนควรเป็นโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับการนำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการตามรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธไปใช้ในโรงเรียน

๔. ในการดำเนินกิจกรรมเชิงปฏิบัติการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณครู ครูหรือโรงเรียนที่จะนำไปใช้ควรปรับหรือเพิ่มรายละเอียดของกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทในแต่ละสถานศึกษารวมถึงการส่งเสริมให้ครูได้ฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

๕. ในการพัฒนาครูในวิถีศาสนาอื่นๆ สามารถใช้เป็นแนวทางได้ในการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของตน อย่างไรก็ตามควรมีการปรับเนื้อหาภายในกิจกรรมให้มีความเป็นพุทธวัฒนธรรมทางศาสนาทั้งนี้เพื่อให้แนวทางการพัฒนาครูตามรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้นเผยแพร่ไปสู่ครูทั่วประเทศ

๕.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ เพื่อศึกษาความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

๒. ควรมีการออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อพัฒนาเป็นทฤษฎีฐานรากเกี่ยวกับตัวแปรเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธ ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่มีความท้าทายและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือขยายองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้

๓. ควรมีการออกแบบการวิจัยที่เป็นการวิจัยและพัฒนาที่มีการดำเนินการวิจัยอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการพัฒนาเจตคติและจิตวิญญาณครูและขยายผลการศึกษาในทุกประเภทของสถานศึกษาในระดับต่างๆ โดยมีฐานจากงานวิจัยครั้งนี้

๔. ควรออกแบบการวิจัยโดยการนำรูปแบบการสร้างเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครูในวิถีพุทธที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้แล้วออกแบบการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตการจัดการเรียนการสอนของครูในวิถีพุทธร่วมด้วย

๕. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาครูหรือการพัฒนาเจตคติความเป็นครูของประเทศไทยหรืออื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จ แล้วนำมาออกแบบการวิจัยเชิงเปรียบเทียบกับของไทยเพื่อต่อยอดหรือเติมเต็มให้แนวทางในการพัฒนาครูของไทยมากยิ่งขึ้น

๖. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบขอบคุณ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช) ผู้จัดสรรทุนวิจัยมุ่งเป้าประจำปี ๒๕๕๘ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ร่วมบริหารดูแลคณะนักวิจัย ในการการดำเนินการวิจัยตลอดเวลาต่อเนื่องมา รวมถึงขอขอบคุณโรงเรียนวิถีพุทธที่กลุ่มเป็นตัวอย่างจากจังหวัดต่าง ๆ เช่น กระบี่ สุราษฎร์ธานี นครราชสีมา สระแก้ว ราชบุรี สระบุรี เชียงราย น่าน นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร พระนครศรีอยุธยา ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการดำเนินการวิจัย รวมทั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอันมี ศ.ดร.กาญจนา เจริญศิริ พร้อมคณะติดตามประเมินงานวิจัยอย่างต่อเนื่องตลอด ๑ ปี จนกระทั่งงานวิจัยแล้วเสร็จ รวมทั้งขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ศ.ดร.กาญจนา เจริญศิริ รศ.ดร.สุธี อักษรกิตต์ ดร.จินตนาภา โสภณ เป็นต้น เป็นประธานและคณะกรรมการตรวจรับประเมินงานในการส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ครั้งสุดท้าย และขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และผู้บริหารตามสายบังคับบัญชา ที่สนับสนุนบุคลากรในฐานะนักวิจัย ให้ดำเนินการวิจัย เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งกลไกในการพัฒนาบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยดังปรากฏ

บรรณานุกรม

ณัฐธรรณ หลาวทอง และปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ. การพัฒนาแบบวัดจิตวิญญาณความเป็นครู.

รายงานฉบับสมบูรณ์, มูลนิธิสตรี้-สฤชต์วิงศ์.๒๕๕๓

ทิศนาชมมณี. ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.

พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.๒๕๕๐

นงลักษณ์ วิรัชชัย. วิจัยและสถิติ: คำถามชวนตอบ. กรุงเทพฯ : โอคอนพรีนติ้ง.๒๕๕๒

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (๒๕๕๔). เนื้อหาและวิธีสอนจริงๆ. ในวิทยาสาร ๑๑๐ ปี ๑๑๐ (๑๑) : ๗๙.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.๒๕๕๕

Taylor. (2015). **Transformative learning theory— An Overview**. Retrieved on 15 October 2015, from http://www.calpro-online.org/eric/docs/taylor/taylor_02.pdf

Teddlie, C., & Tashakkori, A. (2009). Foundations of mixed methods research: integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences. Los Angeles: Sage.

สหพันธรัฐ: การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักอภิธานิธรรม ๗

The Federal Government: A good governance based

On the 7 conditions of welfare

พระครูรัตนสุตาภรณ์*

เรืองศักดิ์ เดชอนุกุล**

บทคัดย่อ

สหพันธรัฐ เป็นรัฐอธิปไตย มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ปกครองตนเองบางส่วนที่รวมเข้าด้วยกันโดยรัฐบาลกลาง ซึ่งได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ก่อตั้งขึ้นจากความตกลงร่วมกันระหว่างรัฐอธิปไตย โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน ในพหุทกาส สหพันธรัฐ มีแนวโน้มที่ปกครองโดยระบอบสามัคคีธรรม หรือสหพันธรัฐ ซึ่งเป็นระบอบการปกครองที่เข้มแข็ง อำนาจอธิปไตยในการปกครองมีได้อยู่ที่ประมุขของรัฐแต่เพียงผู้เดียว หากแต่มีรัฐสภาเป็นผู้กำหนดนโยบาย และมีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการบ้านเมืองที่เป็นขบวนการในการบริหารประเทศที่ชัดเจน ซึ่งจะต้องร่วมกันของทุกภาคส่วน มีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ๖ ในปัจจุบัน กล่าวคือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วมหลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า นอกจากนี้ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีนั้น มีการประยุกต์เอาหลักพุทธธรรม คือ อภิธานิธรรม ๗ ประกอบด้วย การหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว สักการะ เคารพ นับถือผู้มีอายุมาก และสำคัญถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง ไม่ฉุดคร่าขึ้นใจกุลสตรีให้อยู่ร่วมด้วย สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจตีย์ และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยสักการะต่อเจตีย์ให้เสื่อมสูญไป และประการสุดท้าย จัดการรักษาคู่มือป้องกันพระอรหันต์โดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า ขอให้พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แว่นแคว้นของเรา และท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุก มาประยุกต์ใช้ในการบริหารประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ผู้บริหารประเทศเมื่อมีการประยุกต์หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล ๖ ให้ประสานสอดคล้องเข้ากับหลักอภิธานิธรรมทั้ง ๗ ประการ มีการผนวกรัฐหรือจังหวัดต่างๆ เข้าไว้เป็นหนึ่งเดียวกันตามหลักพันธสัญญา ย่อมจะมีความเข้มแข็งเป็นปึกแผ่น มีความมั่นคง ปลอดภัย ไม่มีศึกสงคราม ทำให้ระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมีเสถียรภาพ ไม่ต้องสั่งซื้ออาวุธยุทธโปกรณ์ทางทหารไว้อย่างมากมาย ด้วยเหตุผลว่า เมื่อทุกคนนำเอาหลักอภิ

* สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช.

** สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช.

หानีธรรมทั้ง ๗ ซึ่งเป็นพุทธนโยบายมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัดแล้ว ย่อมจะทำให้ประเทศชาติมั่นคง มั่นคง มีความสามัคคี มีความปรองดองกัน และมีสันติภาพภายในประเทศได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: สหพันธรัฐ: การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี, อปริหานีธรรม ๗

ABSTRACT

The federal government is the sovereign state which population consists of different types of races. The partially self-governing states are centralized by the central government and they are protected under the constitution. The federal government is established by agreement, based on mutual benefits, between the self-governing states. The federal system existed since the ancient Buddhist era. The Vijjian Confederacy of Mithila was one of the first examples of a republic which was governed under the system of republic. The system of republic was strong government system. The authority enforcement was not limited to the king only. The congress was the unit which set the government policy and had authority enforcement under the agreement and cooperation from other sections. This form of government followed the six principles of good governance which consist of the rule of law, morality, accountability, participation, responsibility and cost effectiveness or economy. Moreover a principle of Aparihaniya Dhammas (7 conditions of welfare) is applied to good governance. Those 7 conditions are 1) to hold regular and frequent meetings 2) to meet together in harmony, to disperse in harmony and to do their business and duties in harmony 4) to introduce no revolutionary ordinance or break up no established ordinance 5) to honor and respect the elders among the vijjians and deem them worthy of listening to 6) the women and girls of the families are to dwell without being forced or abducted 7) to provide the rightful protection, shelter and support for the Arahants and wish that the Arahants who have not come may enter the realm and those who have entered may dwell pleasantly therein. All principles above are applied to country government to make the most benefits for people living in the country.

If the leader of the country applies the six principles of good governance and the principles of 7 condition welfare to manage the country by forming the unity of states or provinces under the agreement and commitment, the country will be safe and secure. There will be no war and conflict, therefore the economic system and political system will be stable. It is not necessary to have many weapons. When the principles of 7 condition welfare, which is the Buddha's

guidline, are seriously applied, there will be peace and harmony, safe and security in the country.

Keywords: the federal government, good governance, the 7 conditions welfare

๑. บทนำ

สหพันธรัฐ หรืออีกชื่อหนึ่งว่า รัฐสหพันธ์ เป็นรัฐอธิปไตยประเภทหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะของสหภาพรัฐหรือภูมิภาคที่ปกครองตนเองบางส่วน ที่รวมเข้าด้วยกันโดยรัฐบาลกลาง หรือรัฐบาลสหพันธ์ ในสหพันธรัฐ สถานการณ์ปกครองตนเองของสหพันธรัฐนั้น ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยการตัดสินใจฝ่ายเดียวของรัฐบาลกลาง ระบอบการปกครองหรือโครงสร้างตามรัฐธรรมนูญที่พบในสหพันธรัฐนั้น เป็นที่เข้าใจตรงกันในชื่อ ระบอบสหพันธรัฐ เป็นระบอบการปกครองที่ตรงข้ามกับรูปแบบรัฐ อีกประเภทหนึ่ง คือ รัฐเดี่ยว ตัวอย่างสหพันธรัฐ เช่น ประเทศเยอรมนี ซึ่งประกอบด้วยสิบหกรัฐ ที่รวมเข้ากันเป็นสหพันธ์ สหพันธรัฐนั้นอาจประกอบไปด้วยประชาชนที่หลากหลายทางเชื้อชาติ และมีพื้นที่กว้างใหญ่ เช่น ความหลากหลายอย่างที่สุดในอินเดีย แม้สหพันธรัฐ จะไม่จำเป็นต้องประกอบด้วยทั้งสองประการที่กล่าวมาก็ตาม สหพันธรัฐนั้น ส่วนมากก่อตั้งขึ้นจากความตกลงแต่เดิมระหว่างรัฐอธิปไตยจำนวนหนึ่ง โดยตั้งอยู่บนความกังวลหรือผลประโยชน์ร่วมกัน ความตกลงแรกเริ่มได้สร้างเสถียรภาพ ซึ่งเกื้อหนุนผลประโยชน์ร่วมกัน โดยนำดินแดนที่แตกต่างกันสิ้นเชิงมาใกล้ชิดกัน และให้ดินแดนทั้งหมดมีหลักความเห็น (Common ground) กว่าแต่ก่อน ในขณะเดียวกัน ความตกลงนี้ ได้รับการรับรองและมีการจัดขบวนการ เพื่อประสานรวมกันให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

สหพันธรัฐ ในพุทธกาลนั้น มีแคว้นวัชชี ที่ปกครองโดยระบอบสามัคคีธรรม ที่มีระบอบการปกครองที่เข้มแข็ง มีเมืองหลวง คือ เมืองไพศาลี หรือเวสาลี โดยมีพระเจ้าลิจฉวีปกครองโดยระบบสามัคคีธรรม (Republic State) หรือ สมาพันธรัฐ ซึ่งอำนาจสิทธิ์ขาดในการปกครองมิได้อยู่ที่ประมุขของรัฐแต่เพียงผู้เดียว จะมีรัฐสภาเป็นผู้กำหนดนโยบายและมีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการบ้านเมือง รัฐสภาจะทำหน้าที่เลือกสมาชิกเป็นหัวหน้า ฝ่ายบริหาร เรียกว่า ราชา เป็นการรวมตัวกันของหลายๆ รัฐ แล้วเลือกผู้นำเข้ามาบริหารจัดการ ซึ่งเทียบเท่ากับระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน กล่าวคือ การปกครอง การกำหนดนโยบาย การออกกฎหมาย การตัดสินใจปัญหาต่างๆ ผู้ปกครองจะกระทำโดยมีการปรึกษาหารือกันก่อน มีการถือเสียงข้างมากในการตัดสินใจ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๖, น. ๖๕๙).

อภิธานิยธรรม ๗ ของกษัตริย์วัชชี หรือวัชชีอภินิยธรรม ๗ เป็นธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารประเทศชาติบ้านเมือง จะเห็นได้ว่า แคว้น วัชชีมีระบอบการปกครองที่เข้มแข็ง แต่ภายหลังได้มีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ในรัชทายาทลำดับที่ ๑ อายุน่าจะราวๆ ๓๐ ชันษา ได้ดวงตาเห็นธรรม พากันสละราชย์ออกบวช รัชทายาทลำดับที่ ๒ อายุน่าจะราวๆ ๒๐ ชันษา ถูกเจ้าชายพันธุละมหาเสนาบดี แคว้นโกศลใช้วิชานรเวทสังหารไปทั้ง ๕๐๐ องค์ และรัชทายาทลำดับที่ ๓ อายุน่าจะราวๆ ๑๐ ชันษา

ถูกวิสสการพราหมณ์ เสียมสอนยุยงจนแตกแยก ทำให้ถูกแคว้นมคธยึดครองได้โดยไม่ต้องใช้กำลังใด ๆ

๒. นาคาโลกเจดีย์: ทรงทอดพระเนตรนครเวสาลีครั้งสุดท้าย

ในพรรษาที่ ๔๕ อันเป็นพรรษาสุดท้ายแห่งพระชนมายุ ในช่วงเหมันตฤดู พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จประทับ ณ บ้านเวฬุคาม เขตเมืองเวสาลี หรือไพศาลี แคว้นวัชชี อันเป็นสถานที่ทรงพิจารณาชาธรรมาแสดงโอฬารกนิมิต และปลงมาয়สังขาร ต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาค จึงนำภิกษุจำนวน ๕๐๐ รูป เสด็จประทับ ณ ภูฏาคารศาลาในป่ามหาวัน ในครั้งนั้นบรรดาภิกษุทั้งหลายจึงนิยมนำแคว้นวัชชีทั้งหมด ซึ่งร่วมกันปกครองแบบสามัคคีธรรม ได้ทราบข่าวการเสด็จมาของพระพุทธองค์ จึงนำเครื่องสักการบูชาถวายเป็นอันมาก พร้อมน้อมฟังพระธรรมเทศนาบังเกิดความรื่นเริงในธรรม ครั้นรุ่งเช้า พระบรมศาสดาพร้อมกับภิกษุสงฆ์ได้เสด็จเข้าไปรับอาหารบิณฑบาตตามที่บรรดาภิกษุทั้งหลายทูลนิมนต์ และจัดถวายในพระราชนิเวศ ครั้นทำภัตกิจและแสดงพระธรรมเทศนาโปรดแล้ว จึงนำเหล่าภิกษุสงฆ์เสด็จออกจากพระนครเวสาลี พระบรมศาสดาเสด็จประทับยืนอยู่หน้าประตูเมืองเวสาลี เยื้องพระกายผินพระพักตร์มาทอดพระเนตรเมืองเวสาลีเป็นครั้งสุดท้าย พร้อมรับสั่งว่า

“ดูก่อนอานนท์ การเห็นเมืองเวสาลีของตถาคตครั้งนี้ เป็นปัจฉิมทัศนะ คือ เป็นการเห็นครั้งสุดท้าย”

สถานที่เสด็จประทับยืนทอดพระเนตร โดยพระอาการที่แปลกจากเดิม พร้อมทั้งรับสั่งเป็นนิมิตเช่นนั้น เป็นเจดีย์สถานอันสำคัญเรียกว่า "นาคาโลกเจดีย์" คือ การเหลียวมองอย่างพญาช้าง คือ การยืนหันหลังให้กับสิ่งนั้น หรือเดินจากสิ่งนั้นแล้วหันพระพักตร์เอี้ยวคอหันไปทอดพระเนตรสิ่งของ หรือสถานที่ที่อยู่ทางเบื้องหลัง ซึ่งเป็นอาการที่พระพุทธเจ้าทรงทำเป็นครั้งแรกและครั้งเดียว เหตุที่พระบรมศาสดาตรัสเช่นนั้นถือเป็นมรณญาณ คือ เป็นลางบอกให้พระสงฆ์สาวกและพุทธบริษัททราบล่วงหน้า เพราะเป็นเวลาใกล้ที่จะปรินิพพานจึงไม่อาจกลับมาเห็นเมืองเวสาลี และอีกประการหนึ่งคือ พระพุทธองค์ทรงทราบด้วยพระญาณล่วงหน้าถึงความเป็นไปภายหลังพุทธปรินิพพานว่า นอกจากพระองค์แล้ว แม้มหาชนทั่วไปก็ไม่อาจได้เห็นเมืองเวสาลีอีก เนื่องจากเมื่อพระบรมศาสดาปรินิพพานแล้ว กองทัพของพระเจ้าอชาตศัตรู ผู้เป็นกษัตริย์แห่งแคว้นมคธได้มีชัยเหนือเมืองเวสาลี เอกราชของบรรดาภิกษุทั้งหลายที่ปกครองโดยสามัคคีธรรม ก็สูญสิ้นไปนับแต่นั้นมา ทั้งนี้เพราะบรรดาภิกษุทั้งหลายมิได้ตั้งมั่นอยู่ใน “ลิจฉวูปริหานิยธรรม” อันเป็นธรรมที่พระบรมศาสดาประทานสำหรับใช้ปกครองร่วมกันแบบสามัคคีธรรม ซึ่งสามารถต้านทานกองทัพอันเกรียงไกรของพระเจ้าอชาตศัตรูไว้ได้ถึง ๒ ครั้ง แต่ในครั้งที่ ๓ พระเจ้าอชาตศัตรู ได้ส่งวิสสการพราหมณ์ เข้ามายุยงปลุกปั่นให้บรรดาภิกษุทั้งหลายแตกร้างในความสามัคคี ไม่ตั้งมั่นอยู่ในหลักอุปปริหานิยธรรม เมืองเวสาลีก็นับกาลอันล่มสลาย

ความสำคัญของเมืองเวสาลี เมืองเวสาลี หรือไวศาลี คือ เมืองโบราณในสมัยพุทธกาลมีความสำคัญในฐานะที่เป็นเมืองหลวงของคณะเจ้าลิจฉวี่ ที่มีการปกครองแคว้นวัชชี ด้วยระบอบ

คณาธิปไตยแห่งแรก ๆ ของโลก บ้างก็ว่าด้วยระบอบประชาธิปไตย เมืองนี้เป็นเมืองที่เจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่งในสมัยพุทธกาล เป็นเมืองที่มั่นแห่งสำคัญของพระพุทธศาสนาในสมัยนั้น โดยพระพุทธเจ้าเคยเสด็จเยี่ยมเมืองแห่งนี้ในปีที่ ๕ หลังการตรัสรู้ ตามการกราบบังคมทูลเชิญจากเจ้าผู้ครองแคว้น และในช่วงหลังพุทธกาล เมืองแห่งนี้ได้ตกเป็นของแคว้นมคธโดยการนำของพระเจ้าอชาตศัตรู พระราชาแห่งเมืองราชคฤห์ และหลังการล่มสลายของราชวงศ์พิมพิสารในเมืองราชคฤห์ พระราชาองค์ต่อมา จึงได้ย้ายเมืองหลวงแห่งแคว้นมคธมายังเมืองเวสาลี ทำให้เมืองแห่งนี้เจริญถึงขีดสุด และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมืองนี้ได้เป็นสถานที่ทำหุติสังคายนาของพระพุทธศาสนา ก่อนที่จะเสื่อมความสำคัญและถูกทิ้งร้างลงเมื่อมีการย้ายเมืองหลวงของแคว้นมคธไปยังเมืองปาฏลิบุตร หรือเมืองปัตนะอันเป็นเมืองหลวงของรัฐพิหารในปัจจุบัน เวสาลีมีความสำคัญมาตั้งแต่สมัยก่อนพุทธกาล โดยเป็นเมืองหลวงแห่งแคว้นที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากแคว้นหนึ่งในบรรดา ๑๖ แคว้นของชมพูทวีป มีการปกครองด้วยระบบสามัคคีธรรม หรือคณาธิปไตย ที่สามารถเรียกได้ว่าเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยระบบหนึ่ง คือ ไม่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขทรงอำนาจสิทธิ์ขาด มีแต่ผู้เป็นประมุขแห่งรัฐ บริหารงานโดยความเห็นชอบจากรัฐสภา ซึ่งจะประกอบไปด้วยเหล่าสมาชิกจากเจ้าวงศ์ต่าง ๆ ซึ่งรวมเป็นคณะผู้ครองแคว้น ในคัมภีร์พระพุทธศาสนากล่าวว่า เจ้าวงศ์ต่าง ๆ มีถึง ๘ วงศ์ และในจำนวนนี้ วงศ์เจ้าลิจฉวีแห่งเวสาลี และวงศ์เจ้าวิเทหะแห่งเมืองมิลลา เป็นวงศ์ที่มีอิทธิพลที่สุด

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าเคยเสด็จมาที่เวสาลีหลายครั้ง แต่แต่ละครั้งจะทรงประทับที่ภูฏาคารศาลาปามหาวันเป็นส่วนใหญ่ พระสูตรหลายพระสูตรเกิดขึ้นที่เมืองแห่งนี้ และที่ภูฏาคารศาลานี้เอง ที่เป็นที่ ๆ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี พระน้านางของพระพุทธองค์ พร้อมกับบริวาร สามารถอุปสมบทเป็นภิกษุณีได้เป็นครั้งแรกในโลก และในการเสด็จครั้งสุดท้ายของพระพุทธองค์ พระองค์ได้ทรงรับสวนมะม่วงของนางอัมพปาลี นางคณิกาประจำเมืองเวสาลี ซึ่งนางได้อุทิศถวายเป็นอารามในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ได้ทรงจำพรรษาสุดท้ายที่เวฬุวนาม และได้ทรงปลงอายุสังขารที่ปาวาลเจดีย์ และเมื่อหลังพุทธปรินิพพานแล้วได้ ๑๐๐ ปี ได้มีการทำสังคายนาครั้งที่ ๒ ณ วาฬิการาม ซึ่งทั้งหมดล้วนอยู่ในเมืองเวสาลี ในช่วงไม่นานหลังพุทธปรินิพพาน เมืองเวสาลีได้ตกไปอยู่ในอำนาจของแคว้นมคธ โดยการนำของพระเจ้าอชาตศัทรุกษัตริย์แห่งราชคฤห์ คัมภีร์พระพุทธศาสนา กล่าวว่า สาเหตุของการเสียเมืองแก่แคว้นมคธ เพราะความแตกสามัคคีของเจ้าวัชชี ด้วยการยุยงของวัสสการพราหมณ์ พราหมณ์ที่พระเจ้าอชาตศัทรุส่งเป็นไส้ศึก เพื่อบ่อนทำลายภายใน เมื่อพระเจ้าอชาตศัทรุกองทัพมายึดเมือง จึงสามารถยึดได้โดยง่าย เพราะไม่มีเจ้าวัชชีองค์ใดต่อสู้ เพราะขัดแย้งกันเอง ทำให้แคว้นวัชชีล่มสลาย และเมืองเวสาลีหมดฐานะเมืองหลวงแห่งแคว้น และตกไปอยู่ในอำนาจของแคว้นมคธ แต่จากเหตุการณ์ย้ายเมืองหลวงแห่งแคว้นมคธหลายครั้งในช่วง พ.ศ. ๗๐ ที่เริ่มจากอำมาตย์และราษฎรพร้อมใจกันถอดกษัตริย์นาคทิสส์แห่งราชวงศ์ของพระเจ้าพิมพิสาร แห่งราชคฤห์ออกจากพระราชบัลลังก์ และยกสุสนาคอำมาตย์ ซึ่งมีเชื้อสายเจ้าลิจฉวีในกรุงเวสาลีแห่งแคว้นวัชชีเก่าให้เป็นกษัตริย์ ตั้งราชวงศ์ใหม่แล้ว พระเจ้าสุสนาค จึงได้ทำการย้ายเมืองหลวงของแคว้นมคธไปยังเมืองเวสาลีอันเป็นเมืองเดิมของตน ทำให้เมืองเวสาลีมีความสำคัญในฐานะเมืองหลวงอีกครั้ง แต่ทว่าก็เป็นเมืองหลวงได้ไม่นาน

เพราะกษัตริย์พระองค์ต่อมา คือ พระเจ้ากาลาโศกราช ผู้เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุสุนาท ได้ย้ายเมืองหลวงของแคว้นมคธอีก จากเมืองเวสาลีไปยังเมืองปาตลีบุตร ทำให้เมืองเวสาลีถูกลดความสำคัญลงและถูกทิ้งร้าง ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เมืองแห่งนี้ถูกทิ้งร้างอย่างสิ้นเชิง

๓. การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

สถาบันราชประชาสมาสัย ได้กล่าวว่า ธรรมาภิบาล หรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หมายถึง ขบวนการหรือขั้นตอนในการทำงานหรือกิจกรรมใด ๆ ที่จัดขึ้นในสถาบัน เริ่มจากงานในหน้าที่รับผิดชอบแต่ละคน งานที่ได้รับคำสั่งให้ทำ หรืองานที่ร่วมกันทำ จะต้องเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ๖ (สถาบันราชประชาสมาสัย, ๒๕๔๙, น.๖). คือ

๑. **หลักนิติธรรม** เคารพและปฏิบัติตามกติการะเบียบแบบแผนและกฎหมายต่างๆ โดยไม่ละเมิดอย่างตั้งใจ หรือจงใจหลีกเลี่ยงหรือไม่ตั้งใจ เพราะฉะนั้น ถ้าไม่แน่ใจต้องศึกษาก่อนว่า จะผิดหลักนิติธรรมหรือไม่ ก่อนที่จะทำลงไป

๒. **หลักคุณธรรม** ในหลายแง่มุม เช่น เมตตาธรรม คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข จริยธรรมทำอะไรให้ถูกต้องครบถ้วนทุกขั้นตอน กตัญญูกตเวทีตา การรู้จักบุญคุณและคิดจะตอบแทน หิริโอตตัปปะ การรู้จักละอายและเกรงกลัวบาปกรรมไม่ดี โดยการมีคุณธรรม จะช่วยยกคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้สูงขึ้นเป็นที่ยกย่องของคนทั่วไป

๓. **หลักความโปร่งใส** ตรวจสอบได้ทุกเรื่องราวในการทำงานตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย อยู่ ตอบข้อสงสัยได้ชัดเจนทุกคำถาม

๔. **หลักการมีส่วนร่วม** พึงระลึกไว้ว่า ตนเองเป็นสมาชิกของสถาบันนอกเหนือจากงานในหน้าที่แล้ว กิจกรรมอื่นที่มีผลต่อสถาบันจะต้องร่วมมือกันทำ อะไรที่ไม่ดีต้องทักท้วง

๕. **หลักความรับผิดชอบ** ต่อผลงานที่ทำเอง ทำโดยกลุ่ม ทำในนามสถาบัน ถ้าคืออยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ถ้าผิดพลาดบกพร่องต้องช่วยกันแก้ไขไม่วางเฉย

๖. **หลักความคุ้มค่า** ทั้งในแง่รูปธรรมและนามธรรมที่สัมผัสจับต้องมองเห็นได้ หรือรู้สึก คำนึงค่า หรือไม่คุ้มค่า ถ้าทำตามหลักข้างต้นทั้ง ๕ มาครบถ้วนแล้ว เมื่อพิจารณาถึงหลักความคุ้มค่าแล้ว ไม่ผ่านก็ควรทบทวน ปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าต่อผลงานให้มากที่สุด

การนำหลักธรรมาภิบาล ไปเป็นแนวทางการปฏิรูปการบริหารการปกครองของหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐเป็นการส่งสัญญาณว่า ประเทศไทย มีการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี และอธิบายองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล (บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี, ๒๕๔๔, น. ๔๙). ไว้ดังนี้

๑. **ความชอบธรรม (Legitimacy)** ซึ่งมีความหมายรวมถึงหลักนิติธรรม (rule of law) และความเป็นอิสระของกระบวนการยุติธรรม (independence of judiciary) ได้แก่ การทำให้อกฎหมายเป็นบรรทัดฐานและทุกคนเคารพกฎหมายโดยกรอบกฎหมายที่ใช้ในประเทศต้องมีความยุติธรรม และบังคับใช้กับคนทุกกลุ่มอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

๒. ความโปร่งใส (Transparency) เป็นการพิจารณาที่เปิดเผยมูลเกี่ยวกับนโยบาย กระบวนการทำงาน กฎกติกา และความตั้งใจจริงในการบริหารงานของหน่วยงานต่อสาธารณชน มีความอิสระในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารทั้งทางเศรษฐกิจ การค้า สังคม และสิ่งแวดล้อม ข้อมูลที่เผยแพร่ต้องมีความทันสมัย

๓. ความรับผิดชอบและการตรวจสอบได้ (Accountability) การตัดสินใจใด ๆ ต้องกระทำโดยมีพันธะความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองกระทำกับสาธารณชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับหน่วยงานโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นหลัก มีจิตใจเสียสละและเห็นคุณค่า สังคมที่ตนเองสังกัดอยู่

๔. ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) กระบวนการ และสถาบันของรัฐ สามารถจัดสรรและใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมโดยรวม รวมถึงการทำงานที่รวดเร็ว มีคุณภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๕. การมีส่วนร่วม (Participation) หลักธรรมาภิบาลขึ้นอยู่กับพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายรวมถึงคนไทยทุกคน ไม่ว่าจะประกอบอาชีพใด ต้องรู้จักสิทธิและการใช้สิทธิ ต้องตื่นตัว กระตือรือร้นที่จะรับรู้ ตรวจสอบกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐ ที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนอื่น สร้างภาคประชาชนและสังคมที่เข้มแข็ง มีทัศนคติต่อส่วนรวมที่ถูกต้องและมีคุณธรรมหลักธรรมาภิบาลต้องคำนึงถึงหลักความสำคัญ คือ ความโปร่งใส ความซื่อสัตย์ (Integrity) ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานตามหน้าที่ และความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) (โสมนัส ญ บางช้าง, วารสารนักบริหาร, ๒๑ กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๔: น. ๔๘-๕๐). ประกอบด้วย ความสมเหตุสมผลที่อธิบายได้ (Accountability) ความโปร่งใส เข้าใจตรงกัน ความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ (Responsibility) ความเสมอภาคและความเป็นธรรม (Equitable Treatment) (สมหมาย ปฐมชัยวัฒน์, วารสารนักบริหาร ๒๑, กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๔: น.๕๑-๕๓). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย หลักความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (Responsibility) ความรับผิดชอบต่อ การตัดสินใจ และการกระทำของตน (Accountability) ความยุติธรรม ความโปร่งใส คุณค่าระยะยาว (Long-term Value) และการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (best practices) (อัจรา โยมสินธ์, วารสารนักบริหาร ๒๑, กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๔: น.๔๘-๕๐). องค์ประกอบของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน เน้นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล และการให้บริการของรัฐ เป็นองค์ประกอบของธรรมาภิบาล ที่เสนอโดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๓, น. ๒). ไว้ดังนี้

๑) หลักนิติธรรม ประกอบด้วยกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มีความเป็นธรรม สามารถปกป้องคนดีและลงโทษคนไม่ดีได้ มีการปฏิรูปกฎหมายอย่างสม่ำเสมอ ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป การดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็วโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และได้รับการยอมรับจากประชาชน

๒) **หลักความโปร่งใส** ประกอบด้วยการสำรวจความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการ จำนวนเรื่องกล่าวหาร้องเรียน หรือสอบสวนเจ้าหน้าที่รัฐ เกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจของส่วนราชการ มีความชัดเจนเป็นที่ยอมรับ ส่วนราชการเป็นตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรมและเปิดเผยต่อสาธารณะ

๓) **หลักความรับผิดชอบ** ประกอบด้วยการได้รับการยอมรับและความพอใจจากผู้รับบริการและผู้เกี่ยวข้อง การบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้ของงานที่ปฏิบัติ คุณภาพของงานทั้งด้านปริมาณ ความถูกต้องครบถ้วน รวมทั้งจำนวนความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน และจำนวนการร้องเรียนหรือการกล่าวหาที่ได้รับ

๔) **หลักความคุ้มค่า** ประกอบด้วยความพึงพอใจของผู้รับบริการ ความมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

๕) **หลักการมีส่วนร่วม** ประกอบด้วยความสัมพันธ์ของโครงการต่างๆ รวมถึงการประหยัดงบประมาณ ความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือผู้ได้รับผลกระทบ จำนวนผู้เข้าร่วม แสดงความคิดเห็น หรือจำนวนข้อเสนอแนะ หรือข้อคิดเห็นของประชาชนในการดำเนินงานเรื่องต่าง ๆ รวมถึงคุณภาพของการเข้ามามีส่วนร่วม

๖) **หลักคุณธรรม** ประกอบด้วยการร้องเรียน หรือร้องทุกข์ในการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ทั้งในและนอกองค์กรลดลง คุณภาพชีวิตของคนในสังคมดีขึ้น มีการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรในชาติอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด สังคมมีเสถียรภาพ อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขด้วยความมีระเบียบวินัย

๔. การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักอปริหานิยธรรม ๗

การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี แม้จะยึดหลักธรรมาภิบาลทั้ง ๖ ประการ กล่าวคือ หลักนิติธรรมหลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า แล้วก็ตามถึงอย่างนั้น ผู้บริหารประเทศ ยังต้องประยุกต์หลักอปริหานิยธรรม ๗ ประการ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งหลักอปริหานิยธรรม ๗ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า วัชชูปริหานิยธรรม ๗ คือ ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง เป็นหลักการสร้างมหานคร อันเป็นบทที่พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่กลุ่มกษัตริย์จ้าวลิจฉวี เพื่อเป็นหลักการปกครอง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ๒๕๕๘, น.๒๘๙-๒๙๐). ดังนี้

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ (to hold regular and frequent meetings)

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ (to meet together in harmony, disperse in harmony, and do their business and duties in harmony) ข้อนี้อีกอย่างหนึ่งว่า : พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย

๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ อันขัดต่อหลักการเดิม ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ ถือปฏิบัติ
นั้นตามวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม (to introduce no revolutionary ordinance, or break up no
established ordinance, but abide by the original or fundamental Vijjan norm and
principles) : ยกกรณีสมมุติ เช่น หากเดิมมีการบัญญัติว่าด้วยเรื่องการประกาศเตือนภัยแก่
ประชาชน ก็จะไม่ถอดบัญญัตินั้นออก แม้ว่าเวลาจะผ่านไปนานขนาดไหนแล้วก็ตาม และไม่บัญญัติ
เรื่องใหม่ใดๆ ก็ตามที่ขัดแย้งกับข้อบัญญัติเดิมที่มีอยู่ แต่อาจขยายบัญญัติเดิมออกไปอีกได้ เช่น การ
บัญญัติให้เพิ่มช่องทางการประกาศเตือนภัยแก่ประชาชนให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

๔. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่าน
ว่า เป็นสิ่งอันควรรับฟัง (to honor and respect the elders among the and deem them
worthy of listening to)

๕. บรรดากุลสตรีกุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรือฉุดคร่าขึ้นใจ (the
women and girls of the families are to dwell without being forced or abducted) :
กฎหมายเกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองสตรีถูกประกาศขึ้นจากพุทธวจนะ เป็นข้อที่ ๕ ในอภิธานีย
ธรรมทั้ง ๗ ข้อ

๖. เคารพสักการะบูชาเจดีย์ ปูนียสถานและปูนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่างๆ ของวัช
ชีทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้ เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อม
ทรามไป (to honor and worship the Vajjian shrines, monuments and objects of
worship, both central and provincial, and do not neglect those righteous
ceremonies held before for them) : คือ ความเชื่อดั้งเดิมใดๆ ที่มีมาก่อนศาสนาพุทธนั้น หาก
ไม่เป็นความเชื่อที่ขัดต่อหลักคำสอนในศาสนาพุทธ และไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม ก็ให้ทำ
การสักการะต่อไปตามปกติ ห้ามละทิ้งความเชื่อเหล่านั้นเด็ดขาด ซึ่งผลที่ได้ คือ การผนวกกลืน
วัฒนธรรมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาพุทธ โดยไม่ต้องใช้กำลังต่อต้านดั่งดันกันไปมา และเป็นการ
ปฏิบัติตามหลักการที่ว่า พึงเที่ยวไปดูจแมลงงูมุ่งไปสู่ดอกไม้ เพื่อหมายน้ำหวาน คือ รับความรู้จาก
ความเชื่อและวัฒนธรรมนั้นๆ และผสมเกสร คือเผยแพร่คำสอนที่ถูกต้อง โดยไม่ทำให้ดอกไม้
(วัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมของดินแดนนั้นๆ) ต้องบอบช้ำ จนพัฒนากลายเป็นภูมิความรู้ที่สร้าง
ความมั่นคงแข็งแรงเป็นเอกลักษณ์ และเอกภาพของประเทศ

๗. จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลายตั้งใจว่า
ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมิได้มา พึงมาสู่แคว้นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นโดยผาสุก (to
provide the rightful protection, shelter and support for the Arahants and wish that
the Arahants who have not come may enter the realm and those who have
entered may dwell pleasantly therein) : ใน ๑๖ แคว้นทั้งหมดของสมัยพุทธกาลนั้น มีเพียง
แคว้นวัชชีเท่านั้น ที่กล้าประกาศกฎหมายคุ้มครองพระอรหันต์ ซึ่งเป็นการประกาศหลังจากคนใน
แคว้นมคธทำร้ายพระมหาโมคคัลลานะจนปรินิพพาน

อภิธานิยธรรม ๗ ประการนี้ พระพุทธเจ้า ตรัสแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลาย ผู้ปกครองรัฐ โดยระบอบสามัคคีธรรม (Republic) ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้ นอกจากจะการใช้การเกลี้ยกล่อมหรือแยกให้แตกสามัคคี แต่ทว่า ความเจริญรุ่งเรืองของแคว้นวัชชีนี้ กลับยั่งยืนอยู่ได้ไม่ถึง ๑๐๐ ปี เนื่องจากมีเหตุการณ์พลิกผัน ทำให้ประวัติศาสตร์แห่งแคว้นวัชชีถูกทำลายความมั่นคงลง จนทำให้เกิดปางก่อนปรีณิพพาน ซึ่งเป็นปางเกือบท้ายสุดของพระพุทธองค์ คือ ปางนาควาโลก ตามที่กล่าวแล้วข้างต้น โดยนัยยะพุทธศิลป์ของปางนี้ แสดงถึงความอาลัยต่อแคว้นวัชชีที่พระองค์ได้ทรงประทานนโยบายการสร้างมหานครไว้ แต่กลับไม่สำเร็จ เพราะจะสิ้นพุทธกาลเสียก่อน

๕. วิเคราะห์หลักอภิธานิยธรรม ๗ เพื่อการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร พระราชาแห่งแคว้นมคธ มีพระประสงค์จะเสด็จไปปราบแคว้นวัชชี ทรงรับสั่งว่า “เราจะโค่นล้มพวกวัชชี ผู้มีฤทธิ์มากอย่างนี้ มีอานุภาพมากอย่างนี้ ให้พินาศย่อยยับ” จึงทรงรับสั่งเรียกวัสสการพราหมณ์ มหาอำมาตย์แคว้นมคธมา ตรัสว่า “มาเถิดพราหมณ์ ท่านจงไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถึงที่ประทับ กราบพระยุคลบาทด้วยเศียรเกล้า แล้วทูลถามถึงพระสุภาพ ความมีพระโรคาพาทน้อย กระปรี้กระเปร่า มีพระพลานามัยสมบูรณ์อยู่สำราญตามคำของเราว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระราชาแห่งแคว้นมคธ พระนามว่า อชาตศัตรู เวเทหิบุตร มีพระประสงค์จะเสด็จไปปราบแคว้นวัชชี มีรับสั่งอย่างนี้ว่า “เราจะโค่นล้มพวกวัชชี ผู้มีฤทธิ์มากอย่างนี้ มีอานุภาพมากอย่างนี้ ให้พินาศย่อยยับ” พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์แก่ท่านอย่างไร ท่านพึงจำคำพยากรณ์นั้นให้ดีแล้วมาบอกเรา เพราะว่า พระตถาคตทั้งหลาย ย่อมไม่ตรัสคำเท็จ เมื่อวัสสการพราหมณ์ มหาอำมาตย์แคว้นมคธ ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว เทียมยานพาหนะ คันงามๆ ขึ้นยานพาหนะ ออกจากกรุงราชคฤห์ไปยังภูเขาคิชฌกูฏ จนสุดทางที่ยานพาหนะจะเข้าไปได้ ลงจากยานพาหนะ เดินเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกัน จึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม พระราชาแห่งแคว้นมคธ พระนามว่า อชาตศัตรู เวเทหิบุตร ขอกราบพระยุคลบาทของพระโคตมด้วยพระเศียร ทูลถามถึงพระสุภาพ ความมีพระโรคาพาทน้อย กระปรี้กระเปร่า มีพระพลานามัยสมบูรณ์อยู่สำราญ พระราชาแห่งแคว้นมคธ พระนามว่า อชาตศัตรู เวเทหิบุตร มีพระประสงค์จะเสด็จไปปราบแคว้นวัชชี มีรับสั่งอย่างนี้ว่า “เราจะโค่นล้มพวกวัชชี ผู้มีฤทธิ์มากอย่างนี้ มีอานุภาพมากอย่างนี้ ให้พินาศย่อยยับ” (อง สุตตค.(ไทย) ๒๓/๒๒/๓๒-๓๖).

สมัยนั้น พระอานนท์ ยืนถวายงานพัดพระผู้มีพระภาคอยู่ ณ เบื้องพระปฤษฎางค์ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสหลักอภิธานิยธรรม ๗ ซึ่งสอดคล้องกับที่ทรงตรัสไว้ในสารันทพสูตร ว่าด้วยการแสดงอภิธานิยธรรม ๗ แก่เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย ที่สารันทพเจตีย์ เขตกรุงเวสาลี (ที.ม. ๑๐/๑๓๔/๖๖-๖๘). ดังนี้

๑. พวกเจ้าวัชชี พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ ประชุมกันมาครั้ง

๒. พวกเจ้าวัชชี พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พวกเจ้าวัชชีพึงทำ

๓. พวกเจ้าวัชชี พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียัง ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นในวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม

๔. พวกเจ้าวัชชี พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาชนชาววัชชีผู้มีพระชนมายุมาก และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง

๕. พวกเจ้าวัชชี พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียัง ไม่อุคคร่าขึ้นใจกุลสตรีหรือกุลกุมาริให้อยู่ร่วมด้วย

๖. พวกเจ้าวัชชี พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชี ของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้ เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป

๗. พวกเจ้าวัชชี พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังจัดการรักษา คุ่มครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรม ด้วยตั้งใจว่า ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นของเรา และท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุก

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค รับสั่งกับวัสสการพราหมณ์ มหาอำมาตย์แคว้นมคธว่า “ดูก่อนพราหมณ์ สมัยหนึ่ง เราอยู่ที่สารัททเจดีย์ เขตกรุงเวสาลี ได้แสดงอภิธานิยธรรม ๗ ประการนี้ แก่พวกเจ้าวัชชี พวกเจ้าวัชชี พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังมีอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่ และใส่ใจอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ วัสสการพราหมณ์ มหาอำมาตย์แคว้นมคธได้กราบทูลดังนี้ว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม พวกเจ้าวัชชี มีอภิธานิยธรรมแม้เพียงข้อเดียว ก็พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวไม่มีความเสื่อมเลย ไม่จำต้องกล่าวว่า มีครบทั้ง ๗ ประการ ข้าแต่ท่านพระโคตม พระราชาแห่งแคว้นมคธพระนามว่า อชาตศัตรู เวเทหิบุตร ไม่ควรทำสงครามกับพวกเจ้าวัชชี นอกจากจะใช้วิธีปรองดองทางการทูต หรือไม่ก็ทำให้แตกสามัคคีกัน ข้าแต่ท่านพระโคตม ถ้าอย่างนั้น บัดนี้ ข้าพระองค์ขอทูลลากลับ เพราะมีกิจมากมีหน้าที่ที่จะต้องทำอีกมาก พระพุทธเจ้าข้า”

จะเห็นได้ว่า วัสสการพราหมณ์ เป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการออกอุบายวางแผนและดำเนินการยุยง จนเหล่ากษัตริย์แตกความสามัคคี ทำให้พระเจ้าอชาตศัตรูเข้าครอบครองแคว้นวัชชีได้สำเร็จ วัสสการพราหมณ์ เป็นพราหมณ์อาวุโส ผู้มีความสามารถ สติปัญญาดี รอบรู้ศิลปวิทยาการและมีวาทีศิลป์เป็นที่ไว้วางใจจากฝ่ายศัตรู และสามารถโน้มน้าวเปลี่ยนความคิดของฝ่ายตรงข้าม ให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้สำเร็จ บางทฤษฎีน่าจะเห็นว่า วัสสการพ

ราหมณ์ เป็นคนที่ขาดคุณธรรมใช้อุบายล่อลวงผู้อื่น เพื่อประโยชน์ฝ่ายตน แต่อีกมุมหนึ่ง วัสสการพราหมณ์ มีคุณสมบัติที่น่ายกย่อง กล่าวคือ มีความจงรักภักดีต่อพระเจ้าอชาตศัตรูและบ้านเมืองเป็นอย่างมาก ยอมเสียสละความสุขส่วนตน ยอมลำบากเจ็บตัว ยอมเสี่ยงไปอยู่ในหมู่ศัตรูต้องใช้ความอดทนสูง และรู้จักรักษาความลับได้ดี เพื่อให้อุบายสำเร็จ ส่วนเหล่ากษัตริย์ลิจฉวีชาติวิจารณ์จนในที่สุดทำให้แตกความสามัคคีจนเป็นเหตุให้แคว้นวัชชีตกเป็นของแคว้นมคธ

หลักอภิธานิยธรรม ๗ เป็นเครื่องป้องกันความเสื่อม และสร้างความเจริญก้าวหน้า ควรค่าแก่การที่จะเป็นที่สนใจในการนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติ ยึดเป็นธรรมาภิบาลในองค์กรที่ทรงคุณค่า ยิ่งได้นำเสนอถึงหลักอภิธานิยธรรม ๗ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

อภิธานิยธรรมข้อที่ ๑ การหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ คือ ธรรมข้อแรกในหลักอภิธานิยธรรม ๗ ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ให้ไว้ และดูเหมือนคนทำงานในยุคสมัยนี้ ก็นิยมการประชุมกันเป็นนิตย์ เพราะเป็นการได้พูดคุยบ่อยๆ งานก็จะก้าวหน้าไปด้วยดี นอกจากนี้การประชุมกันเนื่องนิตย์ ยังเป็นการสร้างบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนความรู้ ระดมสติปัญญาในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ หรือเพื่อหาทางแก้ไขปัญหา ต่าง ๆ (ชัยวัฒน์ ถิระพันธุ์ และดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์, ๒๕๔๗, น. ๔๕).

อย่างไรก็ตาม การประชุมรวมหมู่คณะเป็นนิตย์ ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการดำรงรักษาองค์กร ให้มีอุดมการณ์ร่วมกันในระยะยาว ทั้งนี้ เพราะการรวมกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา จะทำให้สมาชิกขององค์กรเกิดความรู้สึกที่ดีในการอยู่ร่วมกันอย่างน้อย ๓ ประการ คือ ๑) รู้สึกว่าตนเป็นเจ้าขององค์กร ๒) รู้สึกว่าตนมีโอกาสนในการสร้างสรรค์องค์กร และ ๓) รู้สึกว่าตนเป็นผู้รับผิดชอบองค์กร องค์กรใดที่สมาชิกมีความรู้สึกที่ดีทั้ง ๓ ประการนี้ ย่อมจะนำไปสู่ความมีอุดมการณ์เป็นหนึ่งเดียวกัน และพร้อมที่จะพิทักษ์ปกป้องรักษาองค์กรอย่างเต็มกำลังความรู้ ความสามารถ แม้แต่ชีวิตก็อุทิศให้กับองค์กรได้ นี่คือนาภาพของการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอขององค์กร (พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว), ๒๕๔๘, น. ๑๙). ดังนั้น การหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ก็เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา รวมถึงการพิจารณาในเรื่องต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร และโดยเฉพาะการประชุมนั้น จะต้องเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ไม่นำมาซึ่งความเบื่อหน่ายหรือรำคาญ

อภิธานิยธรรมข้อที่ ๒ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่จะพึงทำ ความพร้อมเพรียงกันของหมู่คณะทั้ง ๓ วาระนี้คือ การแสดงออกถึงเอกภาพของหมู่คณะหรือความพร้อมใจเป็นหนึ่งเดียวกันของสมาชิกทั้งหมู่คณะ ยินดีเต็มใจที่จะร่วมเป็นร่วมตายกัน ทั้งในยามทุกข์และในยามสุข เพื่อแบกรับภารกิจของหมู่คณะ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ตามเป้าหมายและกำหนดเวลา ขณะเดียวกันหากยามใด ที่มีภัยอันตรายมากล่ำราย สมาชิกทั้งหมด ต่างก็พร้อมใจกันพิทักษ์รักษาองค์กรให้ผ่านพ้นอุปสรรค และวิกฤติอันตรายไปได้อย่างปลอดภัยและสง่างาม โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากลำบากใดๆ ทั้งสิ้นนี่คือ นาภาพแห่งความเป็นเอกภาพของหมู่คณะ ซึ่งทำให้องค์กรมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นยืนยาวมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ การพร้อมกันประชุมและพร้อมกันเลิกประชุม โดยเลิกพร้อมกันไม่หนีการประชุม รับเบี้ยประชุม ก็

อยู่จนเล็ก ไม่ใช่รับเบี้ยประชุมเสร็จก็หายไป จะได้ว่า เขาประชุมกันเรื่องอะไร มอบหมายภารกิจอะไรให้ใครบ้าง จะได้ติดตามงานกันได้ถูกต้อง อย่างไรก็ตาม การประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน เลิกประชุมโดยพร้อมเพรียง และพร้อมเพรียงกันปฏิบัติของหมู่คณะ มีความรับผิดชอบร่วมกัน ดำเนินไปอย่างพร้อมเพรียงและเมื่อถึงตอนทำงานก็ต้องทำงานของส่วนรวมให้ดี (พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต), ๒๕๕๐, น.๑๐). จะเห็นได้ว่า การพร้อมเพรียงกันประชุม และพร้อมเพรียงกันเลิกประชมนั้น ผู้เข้าร่วมประชุมจะต้องเข้าให้ตรงเวลา อยู่ร่วมประชุมจนครบกำหนดเวลาร่วมรับผิดชอบหน้าที่ในการประชุมร่วมกัน

อภิธานิธรรมข้อที่ ๓ ไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม ในทางพระพุทธศาสนา สิกขาบททุกข้อที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว ใครๆ ไม่พึงถอน คือไม่ตัดออก ไม่ยกเลิก แม้บางข้อ อาจไม่เหมาะสมแก่กาลสถานที่ที่มีพระพุทธานุญาตพิเศษไว้แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องถอนสิกขาบทใดๆ ทั้งสิ้น เหมือนกฎหมายทางฝ่ายอาณาจักร ใครๆ ไม่พึงถอน เพราะถ้าต่างคนต่างเลิกถอนสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้ตามความต้องการของตน ผลสุดท้ายก็ไม่มีอะไรเหลือเป็นหลักไว้ควบคุมหมู่คณะ พระพุทธศาสนาก็ย่อมตั้งอยู่ไม่ได้ เหมือนกฎหมาย ถ้าต่างคนต่างถอนที่ละมาตราไม่ช้าก็หมดประเทศชาติบ้านเมืองไม่มีกฎหมาย ก็เหมือนบ้านเรือนไม่มีชื่อไม่มีแปกมีแต่พินาศ (พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก), ๒๕๕๒, น.๑๘๔-๑๘๕). อย่างไรก็ตาม การไม่บัญญัติสิ่งที่ได้บัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติตามสิกขาบทที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ สำหรับข้อนี้ ถือเป็นความมั่นคงสูงสุดของพระพุทธศาสนา เปรียบเหมือนประเทศชาติ จะมั่นคงสูงสุดก็ต้องมีบทบัญญัติที่เรียกว่า รัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นแม่บทกฎหมายสูงสุดที่ทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติตาม ใครจะละเมิดมิได้ จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามใจชอบมิได้ เพราะรัฐธรรมนูญ คือ โครงสร้างของระบอบการปกครองประเทศ การแก้ไขรัฐธรรมนูญตามใจชอบก็คือการทำลายโครงสร้างระบอบการปกครองของประเทศโดยตรง ซึ่งจะเป็นเหตุให้เกิดความสับสนวุ่นวายไร้ระเบียบวินัยขึ้นในสังคมและประเทศชาติ อันจะนำพาบ้านเมืองไปสู่ความล่มสลายในที่สุด พระธรรมวินัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงมอบไว้ให้เป็นศาสดาแทนพระองค์ ก็เปรียบได้กับรัฐธรรมนูญของพระพุทธศาสนา การแก้ไขเปลี่ยนแปลงพระธรรมคำสอนตามใจชอบ ย่อมเป็นการทำลายโครงสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนาโดยตรง เป็นเหตุให้เกิดการปฏิบัติผิดๆ ขึ้นในหมู่สงฆ์ ซึ่งจะยังผลให้พุทธบริษัททั้งหลายสิ้นศรัทธา แล้วเกิดสิ่งเลวร้ายตามมาอีกมากมาย จนกระทั่งทำให้พระพุทธศาสนาต้องสูญหายไปจากโลกนี้โดยปริยาย ดังนั้น หมู่สงฆ์ทั้งหลาย จำเป็นต้องศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยให้ครบถ้วนทั้ง ๓ ประการ คือ ปรีชาปฏิบัติ และปฏิเวธ ชนิดอุทิศชีวิตเป็นเดิมพัน เพื่อให้ประจักษ์แจ้งในอริยผลระดับต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาด้วยตนเอง แม้เพียงระดับต้นก็ตาม ซึ่งย่อมจะสามารถค้าจุนพระพุทธศาสนาให้ยืนยงมั่นคงต่อไปได้ โดยไม่อันตรายหายไประลอกนี้คืออานุภาพของการรักษาพระธรรมวินัยไว้ด้วยการศึกษา และปฏิบัติของหมู่สงฆ์พร้อมกันทั้งแผ่นดิน ซึ่งจะยังผลให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นจากการทำหน้าที่เผยแผ่อย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์ของหมู่สงฆ์ (พระภิกษุวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), ๒๕๔๘, น. ๒๐-๒๑). นอกจากนี้ การไม่บัญญัติสิ่งที่ขัดต่อบัญญัติเดิม ข้อนี้สำคัญ เพราะพูดถึงวัฒนธรรมขององค์กรว่า สิ่งไหนที่ดั่งาม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมที่ดีของบ้านเมือง

ของชาติ ขององค์กร ซึ่งสืบทอดกันมานั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะนั่น คือ ความเป็นชาติ เป็นเอกลักษณ์ หรือสัญลักษณ์ ถือเป็นธรรมาภิบาลอันสำคัญยิ่ง องค์กรนั้นย่อมเข้มแข็งและแกร่งได้นาน ดังนั้น การไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิมนั้น จะต้องมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนให้ทุกคนปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจผู้บริหาร หรือผู้ที่มีอำนาจจะต้องไม่ทำการยกเลิก หรือตั้งบัญญัติอื่นให้ขัดต่อของเดิม แต่หากการตั้งกฎใหม่ขึ้นมาแล้วเพื่อต่อของเดิมก็สามารถกระทำได้

อภิธานิยธรรมข้อที่ ๔ มีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา การให้ความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา องค์กรใดๆ ย่อมมีผู้นำ หากเราให้เกียรติผู้นำ เชื่อฟังกันปฏิบัติตามความคิดในทางที่ดีของผู้นำ เดินไปในกรอบในทิศทางเดียวกัน ไม่ลบหลู่ผู้นำ ความมั่นคงในองค์กรก็เกิดขึ้น นอกจากนี้ การให้ความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา อภิธานิยธรรมข้อที่ ๔ ให้ความเคารพภิกษุที่เป็นประธานสงฆ์ และรับฟังถ้อยคำของท่าน สำหรับข้อนี้ มุ่งใช้การเคารพนับถือซึ่งกันและกัน อันเป็นหัวใจในการปกครองสงฆ์ กล่าวคือในพระภิกษุสงฆ์หมู่หนึ่ง ๆ ที่บวชกันมานาน จะประกอบด้วยสมาชิก ๔ ประเภท คือ ๑) พระเถระผู้บวชมานานและมีอายุมาก ๒) พระเถระผู้มีพรรษามาก ๓) พระอุปัชฌาย์ผู้เป็นสังฆบิดร ๔) สังฆปริณายกผู้ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหัวหน้าและมีอำนาจในการปกครองสงฆ์หมู่หนึ่ง การที่สงฆ์ยังปกครองกันอยู่ได้ก็เพราะอาศัยความเคารพอยู่ ๒ สถานะ คือ

๑. ในด้านการปกครอง ก็อาศัยความเคารพนับถือเชื่อฟังตามฐานะของท่านผู้มีอำนาจที่ได้รับการแต่งตั้งนั้น

๒. ในด้านความประพฤติ อาศัยความเคารพเชื่อฟังผู้มีอายุพรรษามากกว่า ผู้สามารถเป็นต้นแบบความประพฤติให้กับเราได้ ดังนั้น การปฏิบัติด้วยความเคารพนับถือ และเชื่อฟังถ้อยคำของพระเถระผู้ใหญ่เช่นนี้ย่อมทำให้การปกครองสงฆ์ มีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง เพราะมีพระเถระผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบเป็นต้นแบบด้านความประพฤติ เป็นผู้ชี้แนะและเป็นต้นแบบด้านการปฏิบัติธรรม เพื่อการบรรลุมรรคผลนิพพานนี้คืออานุภาพของการปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ย่อมทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงเป็นปึกแผ่น

อย่างไรก็ตาม การเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเจริญก้าวหน้าในอาชีพ โดยอาจส่งไปอบรมสัมมนาค้นคว้าวิจัย สนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ละคนได้ทำงานที่เหมาะสมแก่ตน ทั้งด้านความสามารถและบุคลิกภาพ เพื่อให้ทำงานได้ด้วยดีและมีความสุขในการทำงาน สื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างชัดเจน เมื่อต้องการให้ทำงานใดหรือปฏิบัติอย่างไร หลีกเลี่ยงการสื่อสารทางเดียวให้มากที่สุด รักษาผลประโยชน์ของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้ทุกคนอยู่ได้อย่างไม่ลำบากและมีความสุข ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเสียสละและทำประโยชน์ให้หน่วยงานเพิ่มขึ้น ยกย่องผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปรากฏแก่ผู้อื่น เมื่อเขาทำดี แต่เมื่อมีสิ่งผิดพลาดเกิดขึ้นควรเชิญเข้าพบพูดคุยเป็นการส่วนตัวในบรรยากาศของความจริงใจ (นันทรัตน์ จำปาแดง, ๒๕๔๘, น.๒๓). ดังนั้น การทำงานในหน่วยงานใด ๆ ก็ตาม บุคลากรทุกคนทุกฝ่าย จะต้องรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มศักยภาพ หากพบปัญหาใด ๆ ก็ยังมีบุคคลอื่น ๆ ภายในองค์กรที่มีความรู้ ความสามารถ ความถนัดที่แตกต่างกันไป การวางตนให้เหมาะสมตามบทบาท

หน้าที่ของตน ย่อมทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อกัน การยอมรับนับถือซึ่งกันและกันย่อมทำให้เกิดความร่วมมือในการทำงานที่ดี และมีประสิทธิภาพเป็นองค์กรที่ดีและมีความสุขในการทำงาน

อุปทานิยธรรมข้อที่ ๕ ให้ความเคารพต่อเพศสตรี การให้ความเคารพต่อเพศสตรีข้อนี้สำคัญมิใช่น้อย เพราะเตือน เพราะห้ามมิให้ล่วงเกินบุตร ภริยาของใคร เรื่องบุตรภริยาของผู้ร่วมงานของคนอื่น ควรให้เกียรติกันไม่นินทาว่าร้าย หรือพูดถึงกันในทางไม่ดี เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญในองค์กรใด ๆ ก็ตาม หากเว้นไม่ปฏิบัติเช่นนี้เสียได้ ย่อมมีแต่ความสงบ มีแต่ความสามัคคี อย่าลืมนวลูกเมียมีอิทธิพลต่อจิตใจของทุกคน การให้ร้าย การนินทาว่ากล่าว มีผลกระทบต่อผู้นำและบุคลากรในองค์กร องค์กรใดมีเรื่องเช่นนี้มาก ๆ ย่อมขาดความมั่นคง อย่างไรก็ตาม การให้ความเคารพต่อเพศสตรี ไม่ทำ ไม่พูด ไม่คิดอะไรตามอำนาจของความอยากอันธรรมชาติของทุกคนยังมีค้นหา คือความอยากจึงจำเป็นต้องระวังตน คอยข่มจิตตน อดทนต่อความอยากไม่ปล่อยให้เกิดตกอยู่ภายใต้อำนาจความอยากนั้น เมื่อควบคุมจิตได้ก็ไม่ทำ ไม่พูด ไม่คิดด้วยอำนาจความอยาก ชื่อว่า ไม่ลู่อำนาจแก่ความอยาก ก็มีแต่ความเจริญ (พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก), ๒๕๕๒, น. ๑๘๖). ดังนั้น ทุกคนที่อยู่ใต้อำนาจเดียวกัน จะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการให้เกียรติต่อเพศสตรี โดยการไม่ทำร้าย ไม่ประพฤติดนในทางชั่วช้า ไม่กดขี่ทางเพศ ซึ่งจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อองค์กร จะเห็นได้ว่า หลักการทางพระพุทธศาสนานั้น ไม่ได้กีดกันสตรีเพศแต่อย่างใด ตรงกันข้ามยังให้เกียรติและสอนให้เคารพต่อสตรีเพศ เพราะทุกคนที่เกิดมาบนโลกนี้ มีสิทธิ เสรีภาพเท่าเทียมกัน

อุปทานิยธรรมข้อที่ ๖ ให้ความเคารพต่อสถานที่ การให้ความเคารพต่อสถานที่สำคัญของหน่วยงาน คนไทยส่วนใหญ่นับถือถึงความสำคัญของสถานที่ที่อยู่ ไม่ว่าจะเป็นบ้านหรือที่ทำงาน หากใครไม่เชื่อถือ ใครดูถูกสถานที่ของคนในองค์กรที่เขาเชื่อถือหรือเช่นไหว้บูชา กราบไหว้อยู่ ก็ต้องเกิดอาการขัดใจกัน องค์กรก็อยู่ไม่ได้ ข้อนี้หมายรวมไปถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและศาสนา ซึ่งคนในองค์กรก็ต้องให้เกียรติกันไม่ลบหลู่ของของใคร ถือเป็นธรรมาภิบาลที่ต้องใช้จิตวิทยาเข้ามาช่วยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น ทุกสถานที่ที่มีสิ่งที่สำคัญและเป็นที่เคารพบูชาของคนในองค์กรนั้น ๆ ทุกคนจะต้องให้ความเคารพไม่ดูหมิ่นหรือลบหลู่ โดยเฉพาะสถานที่ทางศาสนาอันตั้งอยู่บนหลักการของศรัทธาของศาสนิกชน

อุปทานิยธรรมข้อที่ ๗ ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน การให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน องค์กรแต่ละแห่งในบ้านเมือง ในชาติ แต่ละชาติย่อมมีคนดี คนอาวุโส มีคนสำคัญ ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญยิ่งต่อองค์กรนั้น ๆ บุคคลเหล่านี้ ถือเป็นหลักขององค์กร ซึ่งเป็นชุมพลังความคิด ชุมประสบการณ์ เป็นสิ่งอันทรงคุณค่าขององค์กร ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ก่อให้เกิดรากฐานอันมั่นคงขององค์กร นอกจากนี้ การต้อนรับและสร้างความประทับใจ และคำนึงแก่ผู้ที่มาเยือนได้ว่า ควรจัดสถานที่ให้เหมาะสม ให้ความเอาใจใส่ต่อผู้มาติดต่อ การเตรียมการล่วงหน้าสำหรับผู้มาติดต่อ ควรเตรียมเอกสารให้พร้อม การต้อนรับผู้มาติดต่อที่นัดหมายไว้ล่วงหน้า ควรเอ่ยชื่อได้ถูกต้อง การสนทนากับผู้มาติดต่อควรสนทนาในเรื่องทั่วไป การแนะนำ (Introductions) การขัดจังหวะควรใช้วิธีการขัดจังหวะที่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ การรักษา

เวลานัดหมายไม่ให้ล่วงเลยเวลาจนเกินไป การขอเข้าพบของพนักงานในหน่วยงาน หากผู้บังคับบัญชาไม่ว่างควรบอกให้เขากลับไปยังแผนกของตนเองก่อน เมื่อผู้บังคับบัญชาว่างแล้วจึงโทรเรียก การต้อนรับผู้มาติดต่อที่มีได้นัดหมายไว้ล่วงหน้า ควรแสดงความเป็นมิตรเสมอ การปฏิเสธการขอเข้าพบโดยการปฏิเสธอย่างสุภาพ การปฏิบัติเมื่อผู้มาติดต่อกลับควรจัดทำสมุดทะเบียนผู้มาติดต่อให้เรียบร้อย เพื่อเป็นหลักฐานประจำวัน (สมศรี มงคลชัย, ๒๕๔๕, น. ๒๒). ดังนั้น การให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือนนั้น จะต้องให้ความเคารพอย่างจริงจัง มีการปฏิสนัการพร้อมทั้งเชื่อฟังคำแนะนำจากท่านผู้รู้เหล่านั้น ที่ได้มาเยือนถึงองค์กรของเรา

๖. บทสรุป

สหพันธรัฐ หรือรัฐสหพันธ์ เป็นรัฐอธิปไตย ซึ่งมีลักษณะของสหภาพรัฐ ที่ปกครองตนเอง บางส่วน ที่รวมเข้าด้วยกันโดยรัฐบาลกลาง หรือรัฐบาลสหพันธ์ สถานการณ์ปกครองตนเองของสหพันธรัฐนั้น ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญและไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ โดยการตัดสินใจฝ่ายเดียวของรัฐบาลกลาง สหพันธรัฐนั้น อาจประกอบไปด้วยประชาชนที่หลากหลายทางเชื้อชาติ และมีพื้นที่กว้างใหญ่ เช่น ความหลากหลายอย่างที่สุดในอินเดีย สหพันธรัฐนั้น ก่อตั้งขึ้นจากความตกลงแต่เดิมระหว่างรัฐอธิปไตยจำนวนหนึ่ง โดยตั้งอยู่บนความกังวลหรือผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งสหพันธรัฐ ในพุทธกาลนั้น มีแคว้นวัชชี ที่ปกครองโดยระบอบสามัคคีธรรม ที่มีระบอบการปกครองที่เข้มแข็ง มีเมืองหลวงคือ เมืองไพศาลี โดยมีพระเจ้าลิจฉวีปกครองโดยระบบสามัคคีธรรม (Republic State) หรือสมาพันธรัฐ ซึ่งอำนาจสิทธิขาดในการปกครอง มิได้อยู่ที่ประมุขของรัฐแต่เพียงผู้เดียว หากแต่จะมีรัฐสภาเป็นผู้กำหนดนโยบาย และมีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการบ้านเมือง รัฐสภาจะทำหน้าที่เลือกสมาชิกเป็นหัวหน้า ฝ่ายบริหาร เรียกว่า ราชา เป็นการรวมตัวกันของหลายๆ รัฐ แล้วเลือกผู้นำเข้ามา บริหารจัดการ ซึ่งเทียบเท่ากับระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน

การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เป็นขบวนการหรือขั้นตอนในการทำงานที่จัดขึ้นในสถาบัน เริ่มจากงานในหน้าที่รับผิดชอบแต่ละคน ซึ่งจะต้องร่วมกันทำให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ๖ หลักนิติธรรม เคารพและปฏิบัติตามกติกา ระเบียบแบบแผน และกฎหมายต่างๆ หลักคุณธรรม คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข จริยธรรมทำอะไรให้ถูกต้องครบถ้วนทุกขั้นตอน โดยการมีคุณธรรม จะช่วยยกคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้สูงขึ้น หลักความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ทุกเรื่องในการทำงานตามภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบอยู่ หลักการมีส่วนร่วม ตนเองเป็นสมาชิกของสถาบัน นอกเหนือจากงานในหน้าที่แล้ว กิจกรรมอื่นที่มีผลต่อสถาบัน จะต้องร่วมมือกันทำ อะไรที่ไม่ดีต้องหักท้วง หลักความรับผิดชอบต่อผลงานที่ทำเอง ทำโดยกลุ่ม ทำในนามสถาบัน ถ้าดีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ถ้าผิดพลาดบกพร่องต้องช่วยกันแก้ไข ไม่วางเฉย หลักความคุ้มค่า ทั้งในแง่รูปธรรมและนามธรรมที่สัมผัสจับต้องมองเห็นได้ หรือรู้สึกคุณค่า

การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักอปริหานิยธรรม ๗ ที่พระพุทธเจ้า ทรงตรัสไว้ในสารันทพสูตร ว่าด้วยการแสดงอปริหานิยธรรม ๗ แก่เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย ที่สารันทพเจดีย์ เขตกรุงเวสาลี ใจความว่า

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิิตย์ ประชุมกันมากครั้ง
 ๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พวกเจ้าวัชชีพึงทำ
 ๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นในวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม
 ๔. สักการะ เคารพ นับถือ บูชาวัชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววัชชี และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง
 ๕. ไม่ฉุดคร่าขึ้นใจกุลสตรีหรือกุลกุมาริให้อยู่ร่วมด้วย
 ๖. สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้ เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป
 ๗. จัดการรักษา คุ่มครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรม ด้วยตั้งใจว่า ทำอย่างไรพระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นของเรา และท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุก
- ผู้ปกครองประเทศชาติเมื่อได้ประยุต์หลักอปริหานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้ ผนวกรัฐหรือจังหวัด ต่าง ๆ เข้าไว้เป็นหนึ่งเดียวตามหลักพันธสัญญา หรือตามนโยบายที่ได้ให้ไว้ ย่อมจะมีความเข้มแข็งเป็นปึกแผ่น มีความมั่นคง ไม่เกิดศึกสงคราม และไม่จำเป็นที่จะต้องซื้อสะสมอาวุธ ยุทโธปกรณ์ทางทหารด้วยการรบไว้อย่างมากมายเหมือนในปัจจุบัน หากแต่การจะทำให้เกิดความสามัคคีกันนั้น จะต้องใช้วิธีปรองดองทางการทูต หากจะทำให้ประเทศชาติล่มสลาย ก็ใช้วิธียุยงทำให้แตกสามัคคีกัน เหมือนวัชชีการพราหมณ์ มหาอำมาตย์แคว้นมคธได้ทำสำเร็จต่อเจ้าลิจฉวีทั้งหลายมาแล้วเป็นอุทาหรณ์นั้นแล

บรรณานุกรม

- ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์ และดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์. การประชุมอย่างสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง.๒๕๔๗
- นันทรัตน์ จำปาแดง. การเป็นลูกน้องที่ดี. กรุงเทพมหานคร: วังอักษร.๒๕๔๘
- บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี. “ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล”. รายงานการวิจัย. สถาบันพระปกเกล้า: ครูสภาลาดพร้าว.๒๕๔๔
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. “ปรัชญาการเมือง”. พิมพ์ครั้งที่ ๒๐ กรุงเทพมหานคร: หจก. อรุณ การพิมพ์.๒๕๔๖
- พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตฺโต). อปริหานิยธรรม. กรุงเทพมหานคร: หจก. ดวงกมล ปริ้นติ้ง.๒๕๕๐
- พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก). อธิบายธรรมวิภาค. พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย.๒๕๕๒

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ผลิธรรม ในเครือบริษัท สำนักพิมพ์แพรวแอนดโฮม จำกัด. ๒๕๕๘

พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว). **ความรู้ประमाणฐานรากของพระพุทธศาสนา**.

กรุงเทพมหานคร : พีพีพรินติ้ง. ๒๕๕๘

สมศรี มงคลชัย. **การบริการที่ดี**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วังอักษร. ๒๕๕๕

สมหมาย ปฐมชัยวัฒน์. “หลักการปกครองที่ดีกับสภาวะแวดล้อมของระบบควบคุมภายใน”.

วารสารนักบริหาร ๒๑, กรกฎาคม – กันยายน ๒๕๕๔.

สถาบันราชประชาสมาสัย. **“ธรรมาภิบาลบันดาลสุข”**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข.
๒๕๕๔

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. **การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีรายงาน**

ประจำปี ๒๕๕๑ – ๒๕๕๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพล
เรือน. ๒๕๕๓

โสมนัส ฌ บางช้าง. “การกำกับดูแลที่ดี”. **วารสารนักบริหาร. ๒๑** กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๕๔.

อจรา โยมสินธ์. “บรรษัทภิบาลกลยุทธ์ธุรกิจแบบยั่งยืน”. **วารสารนักบริหาร. ๒๑** กรกฎาคม –
กันยายน ๒๕๕๔.

อนุกวัต กระสังข์. “อุดมการณ์รัฐไทยกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์
ปริทรรศน์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๐** : 413-424

นวัตกรรม: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธในยุคไทยแลนด์ ๔.๐
Innovation: The Buddhist Applying Human Resource Development during
Thailand 4.0 Era

พระศรีรัตนมุนี*
พระครูปลัดเกรานุกวัตร**

บทคัดย่อ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นกระบวนการบริหารจัดการงานและการจัดการคน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตก และตามหลักการทางพระพุทธศาสนา มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ทฤษฎีตะวันตกเน้นการพัฒนาเพื่อสนองความต้องการ การแสวงหาผลประโยชน์แก่ตน กลุ่มของตนให้ได้มากที่สุด แต่พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีปรัชญาที่ว่า มนุษย์เป็นผู้มีจิตใจสูง และเป็นสัตว์ประเสริฐที่สามารถฝึกฝนพัฒนาให้ได้ดี กระบวนการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เริ่มต้นที่ตัวบุคคล เพื่อพัฒนาให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะ ทศนคติที่ดี และมีประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบ พร้อมทั้งมีความมุ่งมั่นและทุ่มเทพัฒนาตนเอง พัฒนาองค์กร พัฒนาสังคม และประเทศชาติ ให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

คำสำคัญ: นวัตกรรม, การพัฒนา, ทรัพยากรมนุษย์, ไทยแลนด์ ๔.๐

ABSTRACT

The human resource development is the process of work and personnel management to achieve goals. The goals of the western HRD is different from of the Buddhist applying HRD. The western HRD focuses on the development to response the demand and to get self or own group benefits, however, the Buddhist applying HRD focuses on the sustainable development. The Buddhist philosophy is that human being is the noble being which can be trained to be the better being. The HRD process begins with personal training for developing knowledge, skills, good attitude, better performance in responsible work, and determination for self-

* หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช.

** หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช.

development, organization development, social development as well as nation development to response the changes of the world.

Keywords: innovation, development, human resource, Thailand 4.0

๑.บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ โดยการนำเอาคำ สอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นฐานความคิด ให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน มีความเจริญเติบโตทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ด้วยวิธีการพัฒนาตนตามหลักภavana ๔ คือ การทำให้เป็นให้มีขึ้น และการฝึกอบรม ซึ่งสามารถที่จะเป็นเกณฑ์ในการวัดประสิทธิผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้ด้วย เพราะผู้ที่พัฒนาตนตามหลักภavana ๔ ประการนี้ ถือเป็นบุคคลที่สูงที่สุดในทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นบุคคลที่มีปัญญา ทำงานต่าง ๆ อย่างมีสติ ไม่มีข้อผิดพลาด สังคมจะพัฒนาไปมากน้อยเพียงใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ในสังคมนั้น ๆ เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ จะก่อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ตามมา เช่น ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม เป็นต้น จำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมจะต้องมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถ ดำรงชีวิตอยู่ในกฎระเบียบที่สังคมได้วางเอาไว้ เมื่อทรัพยากรมนุษย์ได้ถูกพัฒนาให้มีทั้งความรู้ และความดีแล้วก็จะทำให้ระบบอื่น ๆ ในสังคม มีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงไปในทางที่ดีงามตามมาอีกด้วย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น เป็นการพัฒนาตน เป็นการพัฒนาคุณสมบัติที่อยู่ในตัวบุคคล ทั้งร่างกายและจิตใจ ผู้ที่พัฒนาตนแล้ว ย่อมได้รับความเคารพนับถือ ยกย่องเชิดชู การพัฒนาตนจะช่วยให้บุคคลสำรวมกายและใจมากขึ้น รู้จักควบคุมตนเองในการแสดงออกอย่างเหมาะสม รู้จักข่มใจ มีความอดทนอดกลั้น เพื่อรักษาความดี ความงามของตน จนได้ชื่อว่าเป็นกัลยาณมิตร การพัฒนาตน คือ การสร้างคนใหม่ในตนเองให้มีสุขภาพที่แข็งแรง สุขภาพจิตดี มีทักษะในด้านกำลังใจและจุดมุ่งหมายของชีวิต (สงวน สุทธิเลิศอรุณ, ๒๕๔๓: น.๑๔๕-๑๔๖.)

การศึกษามีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาชีวิตของบุคคล ให้ดำรงคงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การเพิ่มพูนความรู้ด้วยการศึกษานั้น จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นกำลังที่สำคัญของชาติ เพราะการศึกษาจะสร้างและพัฒนาคคนในชาติให้มีความรู้ ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม และทำงานได้อย่างดี เกิดประสิทธิภาพในทุกวงการทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อันเป็นการตอบสนองต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม จากสภาพสังคมในปัจจุบัน เป็นสังคมที่นิยมความเจริญด้านวัตถุและเทคโนโลยีอันทันสมัย อันเป็นผลให้ค่านิยมของคนมุ่งไปที่วัตถุมากกว่าจิตใจ การดำเนินชีวิตจึงเป็นไปด้วยความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เพราะต่างคนต่างมุ่งคิดที่จะเอาตัวรอด โดยจะดำเนินชีวิตไปตามบทบาทหน้าที่ที่ตนได้รับ ซึ่งบางครั้ง อาจเป็นไปในลักษณะที่ไม่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ที่ควรจะเป็น (กษมา วรวรรณ ณ อยู่ธยา, ๒๕๔๒ : น.๒.)

ประเทศไทยเข้าสู่ยุค “Thailand ๔.๐” แนวโน้มที่กำลังจะเกิดขึ้น คือ จะมีสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) เพิ่มขึ้น องค์การจะต้องปรับตัวให้เหมาะสมกับคนยุคใหม่ ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมที่พึ่งพาความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และการใช้เทคโนโลยี

ดิจิทัล การเชื่อมโยงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเข้มข้นทำให้เรามีโอกาสเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและคาดไม่ถึง การเกิดที่ทำงานแบบใหม่ที่เรียกว่า Digital Workplace ข้อมูลแทบทุกอย่างในอนาคตจะถูกเชื่อมโยงอยู่ในโลกอินเทอร์เน็ต ทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตจะอยู่ใน Mobile Technology วัฒนธรรมการเชื่อมโยงกันของคนในอนาคตจะเป็นการติดต่อที่ทำได้ทุกที่ทุกเวลา สังคมของการมีส่วนร่วม ในอนาคตสังคมจะต้องการการมีส่วนร่วมมากขึ้นเรื่อย ๆ แม้แต่การผลิตสินค้าใด ๆ ก็ตาม หากผู้ซื้อสามารถมีส่วนในการออกแบบ แลกเปลี่ยนไอเดีย สินค้าชิ้นนั้นจะขายดี มีการเรียนรู้ผ่าน Social ไม่ว่าจะเป็น Social networking, Social media หรือ Social Learning และองค์การในอนาคต ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มมากขึ้น และให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน โลกยุคใหม่กำลังขับเคลื่อนจาก CSR (Corporate Social Responsibility) ไปเป็น CSV (Creating Shared Value) ที่ปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม ชีวิตสิ่งแวดล้อม และธรรมชาติ เพราะเหตุนี้ ผู้บริหารองค์การจึงควรประยุกต์ใช้นวัตกรรม ๔ ประเภท คือ ด้านการผลิต ด้านการบริการ ด้านกระบวนการ และด้านการจัดการ มาพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจแนวใหม่ให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน

๒.ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

คำว่า “การพัฒนา” คือ การมุ่งให้เกิดความเจริญก้าวหน้า มุ่งให้ทุกคนมีความสุข เป็นกระบวนการที่นำมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่มีการวางแผนและกำหนดเป้าหมายไว้ การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่ง ซึ่งกำหนดให้มีคุณค่าและเป็นไปตามขั้นตอนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพื่อตอบสนองข้อเรียกร้องและความต้องการของมวลมนุษยชาติ ที่มุ่งให้เกิดความเสมอภาค และการกระจายอย่างเป็นธรรม เพื่อให้เกิดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยให้น้อยที่สุด การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์การ เพราะมนุษย์เป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้องค์การไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวได้และถ้าองค์การใดมีบุคลากรที่มีคุณภาพ องค์การนั้นก็จะมีประสิทธิภาพ ความสำเร็จหรือเป็นกระบวนการวางแผนล่วงหน้าเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถ ดังนั้น มนุษย์จึงเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาองค์การ สังคม และประเทศชาติ การตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของมนุษย์ จึงได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณค่า และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (กัญญา แซ่โจ้ว , ๒๕๔๖ : น. ๙.)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (๒๕๔๓ : น. ๕๑.) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นการมองมนุษย์ในฐานะทรัพยากร คือ เป็นทุน เป็นปัจจัยในการที่จะนำมาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ส่วนการพัฒนาคนโดยมองคนในฐานะเป็นมนุษย์ มีความหมายว่า มนุษย์มีความเป็นมนุษย์ของตนเอง ชีวิตมนุษย์นั้นมีจุดหมายจุดหมายของชีวิต คือ ความสุข อิศราภาพ ความดี ความงามของชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล

ในด้านรัฐศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การเตรียมประชาชนสำหรับการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง โดยเฉพาะประชาชนในระบอบประชาธิปไตย (จิระ หงส์ลดารมภ์, ๒๕๔๐, น.๕.) และปรับปรุงพฤติกรรมของบุคลากรในการทำงานให้แก่บุคลากรนั้น โดยองค์การเป็นผู้จัดขึ้นให้แก่บุคลากรในระยะเวลาที่จำกัด ผ่านกระบวนการพัฒนาปัจเจกบุคคล เช่น การฝึกอบรม และกระบวนการพัฒนาองค์การ ทั้งนี้ เพื่อดึงเอาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อเอื้ออำนวยต่อการช่วยองค์การให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (กิริติ ยศยิ่งยง, ๒๕๔๘: น.๒.) ในส่วนของการส่งเสริมให้ทรัพยากรมนุษย์ในองค์การมีความรู้ความสามารถและมีสมรรถนะในการทำงานสูงขึ้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการที่จะเสริมสร้างและเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานในด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ อุปนิสัย ทัศนคติ และวิธีการทำงานที่จะนำไปสู่ประสิทธิภาพในการทำงาน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญต่อองค์การอันเนื่องมาจากทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้องค์การประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลว ถ้าองค์การใดมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ความสามารถมาก องค์การนั้นก็จะมีโอกาสจัดการองค์การให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ (เชาว์ โรจนแสง, ๒๕๔๕ : น.๓๙๓.)

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (๒๕๔๙ : น.๓๙.) ได้อธิบายถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่า การศึกษาอบรมในพระพุทธศาสนายึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังจะเห็นได้จากการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยที่พระพุทธเจ้าทรงเทียบความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียนของบุคคลเข้ากับบัวสี่เหล่า และทรงจำแนกประเภทของบุคคลที่จะเข้ารับการศึกษอบรมไปตามจริต ๖ และที่สำคัญคือ พระพุทธเจ้ามุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ตัวอย่างเช่น การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่การรับคนเข้ามาบวช ที่ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตร เมื่อบวชเข้ามาแล้ว พระบวชใหม่จะต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและการศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่านจนบรรพชา ๕ พรรษา

๓. ความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ เป็นการดำเนินงานบนพื้นฐานกระบวนการลูกโซ่ ตั้งแต่การวางนโยบาย กำหนดแผนงาน อัตรากำลังคน การสรรหาคัดเลือกคนดีมีความสามารถเข้ามาทำงานในอัตราค่าตอบแทนที่เหมาะสม การวางโครงสร้างและกำหนดค่าตอบแทนและสวัสดิการ การฝึกอบรมให้คนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินผลการปฏิบัติงาน การเลื่อนตำแหน่งโยกย้าย การพัฒนาศักยภาพให้คนในองค์การทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง มีขวัญกำลังใจ และมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมในองค์การ มีความจงรักภักดีจนกระทั่งพ้นสภาพการเป็นคนในองค์การ ความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

๑. ธุรกิจอุตสาหกรรมแข่งขันกันมากขึ้น จึงเกิดความต้องการคนที่มีความสามารถสูงมาทำงานให้

๒. รัฐเล็งเห็นความสำคัญของการใช้คน ภายใต้เงื่อนไขของยุคสมัยทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เช่น ตามหลักมนุษยธรรมสากล สิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ และระเบียบที่เกี่ยวข้องให้ทุกหน่วยธุรกิจถือปฏิบัติ

๓. ความซับซ้อนและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้นวิธีการ และเครื่องมือ เครื่องใช้มาอำนวยความสะดวกสบายให้แก่การดำรงชีวิตในลักษณะที่แข่งขันกันสนองความต้องการของมนุษย์มากขึ้น

๔. พลังของสถาบันแรงงานที่เติบโตและแข็งแกร่ง เป็นแรงผลักดันให้นายจ้างต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพิ่มขึ้น เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาแรงงานซึ่งจะบั่นทอนความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงขององค์การ

๕. องค์การใหญ่โตซับซ้อนมากขึ้น ตามสภาพแข่งขันและความเจริญทางเศรษฐกิจการแบ่งงานกันทำในองค์การขนาดเล็ก จะมีลักษณะคนเดียวทำงานได้หลายอย่าง แต่เมื่อองค์การขยายตัวใช้เทคโนโลยีสูงขึ้น ก็ต้องการความชำนาญเฉพาะอย่างมากขึ้น

๖. บทบาทของการจัดการเปลี่ยนไปจากเดิมเป็นอันมาก เพราะต้องการผู้บริหารมืออาชีพจริง เพื่อมาบริหารงานยามวิหฤตได้ หรือจัดการงานได้ตามสถานการณ์โดยใช้สหวิทยาการเพื่อการแก้ปัญหา เพราะความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในองค์การและภายนอกองค์การเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว

๗. พฤติกรรมศาสตร์ก้าวหน้าและเข้าไปมีบทบาทในการบริหารงานมากขึ้น เพราะผู้บริหารจะต้องเข้าใจธรรมชาติของคน และธรรมชาติของงานมากขึ้นด้วย จึงจะอยู่กับเพื่อนร่วมงานในองค์การได้ดีมีสมานฉันท์ (บรรยงค์ โตจินดา, ๒๕๔๖ : น. ๒๐-๒๑.)

จึงอาจกล่าวได้ว่า ความสำคัญของการจัดการทรัพยากรมนุษย์นั้น ช่วยให้ผู้คนที่ปฏิบัติงานในองค์การมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เกิดความจงรักภักดีต่อองค์การที่ตนปฏิบัติงาน ช่วยพัฒนาให้องค์การเจริญเติบโต เพราะการจัดการทรัพยากรมนุษย์ เป็นสื่อกลางในการประสานงานกับแผนกต่าง ๆ เพื่อแสวงหาวิธีการให้ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้ามาทำงานในองค์การให้เกิดประโยชน์สูงสุดทำให้องค์การเจริญเติบโตและพัฒนาขึ้น และช่วยเสริมสร้างความมั่นคงแก่สังคมและประเทศชาติ ถ้าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างองค์การและผู้ปฏิบัติงาน ทำให้สภาพสังคมโดยรวมมีความสุข ความเข้าใจที่ดีต่อกัน ความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น เป็นการพัฒนาที่ใช้กลยุทธ์เชิงรุกที่มีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุดขององค์การ นั่นคือบุคคลที่ทำงานทั้งกรณีทำงานรวมกันและกรณีที่ทำงานคนเดียวเพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตั้งไว้

๔. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา

มีพุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่ง ใจความว่า “ทนต์ เสฏโฐ มนุสเสสุ” แปลว่า ในหมู่มนุษย์ผู้ที่ฝึกแล้ว เป็นผู้ประเสริฐที่สุด” (ขุ.ธ.๒๕/๕๗) เพราะมนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา กล่าวคือมนุษย์ต้องเป็นผู้กระทำให้ด้วยการฝึกอบรมให้เกิดคุณสมบัติภายในตน ซึ่งได้แก่ คุณสมบัติทางกาย ทางศีล ทางจิต และทางปัญญา ที่ส่งผลไปสู่ภายนอกตน เป็นความสัมพันธ์กับมนุษย์และวัตถุ ซึ่งแสดงออกผ่านพฤติกรรมทางกายและวาจา ดังนั้น มนุษย์จึงเป็นผู้กระทำ หรือผู้สร้างให้เกิดมีคุณสมบัติดังกล่าวนี้นี้ ให้เกิดการพัฒนาในแง่ความเป็นมนุษย์ และมนุษย์ก็ยังเป็นผู้ที่ถ่ายทอดคุณสมบัติที่ตนทำให้มีขึ้นไปสู่ภายนอก ซึ่งเป็นการพัฒนาในแง่ของทรัพยากรมนุษย์

คำว่า “มนุษย์” หมายความว่า ผู้มีใจสูง สูงโดยหนาขึ้น มากขึ้น พอกพูนขึ้น ก่อขึ้น สัมสมขึ้น คือ ปฏิบัติฝึกหัดอบรมสั่งสมขึ้นนั่นเอง ใจที่ประกอบด้วยมนุษยธรรม คุณธรรม มีศีลธรรมหรือใจที่คิดเป็นบุญเป็นกุศล ส่วนอีกนัยหนึ่งหมายถึง การวัดผลแห่งการปฏิบัติว่า มนุษย์มีคุณสมบัติครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่อย่างไร โดยใช้หลักภาวนา ๔ ซึ่งผู้ที่สามารถพัฒนาครบทั้ง ๔ ด้าน โดยสมบูรณ์ ก็คือคุณสมบัติของพระอรหันต์นั่นเอง (พิทยา ศรีโกตะเพ็ชร, ๒๕๔๕ : น. ๑๔.) ธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ คือ เปนสัตว์ที่ต้องฝึกและฝึกได้ การที่มนุษย์เราจะมีชีวิตที่ดีงาม เราจะต้องศึกษาฝึกฝนพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นไปในระบบการดำเนินชีวิตของเราซึ่ง ประกอบด้วยพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เมื่อเราฝึกฝนพัฒนาการศึกษา ก็ทำให้การดำเนินชีวิตของเราดีขึ้น แต่ถาเราไม่เรียนรู้ ไม่ฝึกเราที่เป็นมนุษย์นั้นก็จะดำเนินชีวิตให้ไม่ดีเลย ทั้งนี้ เพราะมนุษย์อยู่ด้วยสัญชาตญาณอย่างเดียวไม่พอ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ๒๕๔๐ : น. ๓๐.) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ว่าคือศิลปะในการเลือกสรรคนใหม่และใช้คนเก่าในลักษณะที่จะได้ผลงานและบริการจากบุคคลเหล่านั้นสูงสุดทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ (Nigeo Felix A., ๑๙๕๙ : p. ๘๖.)

๔.๑ ความคิดพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา

ความคิดพื้นฐานทางพระพุทธศาสนามี ๔ อย่าง คือ

๑. พระพุทธศาสนา มีทัศนะว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นธรรมชาติที่มีอยู่และเป็นไปตามธรรมชาติ ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย และมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาตินั้น เมื่อธรรมชาติเป็นระบบความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัย มนุษย์ซึ่งเป็นธรรมชาติส่วนหนึ่งด้วย ก็จึงเป็นส่วนหนึ่งอยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยที่เป็นองค์รวม อันนี้ การที่สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยนี้ เราเรียกว่า ความเป็นไปตามกระบวนการของเหตุปัจจัย

๒. ชีวิตและการกระทำของมนุษย์ ย่อมเป็นไปตามระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย เพราะฉะนั้น มนุษย์ทำอะไรขึ้นมา ก็มีผลในระบบเหตุปัจจัยนี้ กระทบต่อสิ่งภายนอกบ้าง กระทบตัวเองบ้าง และในทำนองเดียวกัน สิ่งที่เกิดขึ้นภายนอก ก็มีผลกระทบต่อตัวมนุษย์ด้วย คือทั้งในมุกิริยาและปฏิมุกิริยา ตัวเองทำไปก็กระทบสิ่งอื่น สิ่งอื่นเป็นอย่างไรมาก็กระทบตัวเอง

๓. มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และต้องฝึก ทางพระเรียกว่า เป็นทัมมะ คือ เป็นสัตว์ที่พัฒนาได้ ข้อนี้ถือว่าเป็นความคิดรากฐานที่สำคัญที่สุด การเกิดระบบจริยธรรมในพระพุทธศาสนาขึ้นมาก็

เพราะถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และต้องฝึก หลักนี้เป็นแกนสำคัญของจริยธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งทำให้จริยธรรมมีความหมายเท่ากับการศึกษา และเพราะเหตุที่มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกฝนพัฒนาได้ จริยธรรมจึงเป็นระบบที่มีความประสานกลมกลืน เช่น ทำให้จริยธรรมกับความสุขเป็นสภาพที่พัฒนาไปด้วยกันได้หรือเป็นจริยธรรมแห่งความสุข หลักการนี้ถือว่า ความประเสริฐของมนุษย์อยู่ที่การฝึกฝนพัฒนา ถ้าไม่พัฒนาแล้วมนุษย์ไม่ประเสริฐ และมนุษย์นั้นเมื่อพัฒนาแล้วสามารถเข้าถึงอิสรภาพและความสุขได้จริง

๔. ความสามารถของมนุษย์ที่พัฒนาแล้วอย่างหนึ่ง คือ การทำให้ความแตกต่างกลายเป็นความประสานเสริมเติมเต็มกลมกลืนซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความสมบูรณ์และดุลยภาพ เมื่อมนุษย์ยังไม่พัฒนา ทำให้เกิดความแตกต่างเป็นขัดแย้ง หรือเกิดความสับสนแล้วความแตกต่างก็กลายเป็นความขัดแย้ง

เครื่องวัดการพัฒนาของมนุษย์ที่แท้จริง คือการที่ความสามารถยิ่งขึ้น ๆ ในการทำให้ความเป็นอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายเกื้อกูลเอื้อประโยชน์แก่กันมากขึ้น เบียดเบียนกันน้อยลง และทำให้โลกอุดมสมบูรณ์งดงามเหมาะแก่การอยู่อาศัยมากยิ่งขึ้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ๒๕๕๐ : น.๑๕๑.)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนานั้น ต้องพัฒนาตนให้เป็นคนดีก่อนแล้ว สังคมก็จะดีไปด้วย ซึ่งตรงกับข้อความที่ว่า “**หลักแห่งความประพฤติ**” หรือแนวทางของการประพฤติดี ปฏิบัติชอบของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะหลักศีลธรรมเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตนที่สร้างสรรค์ชีวิตคนให้เป็นคนดี ทั้งเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต เพื่อบรรลุถึงจุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิต (พระธรรมโกศาจารย์ ศ.ดร. (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ๒๕๓๓ : น. ๓๑.)

จุดเริ่มต้นของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ คือ เริ่มจากการพัฒนา “ตนเอง” ซึ่งเป็นหน่วยย่อยของสังคม การพัฒนาตนตามแนวพุทธศาสนา ได้มีการวิเคราะห์พฤติกรรม (การกระทำของคน) ไว้ในสองลักษณะ คือ

๑) พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดทุกข์ เกิดจากการไม่รู้หรืออวิชชา ตัณหา เช่น ความโลภอยากได้ของคนอื่น เกิดการลักขโมยเป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดทุกข์

๒) พฤติกรรมสลายทุกข์ (การแก้ปัญห) เมื่อคนเราเกิดความทุกข์จะก่อให้เกิดพฤติกรรมในการแก้ปัญหาคือสร้างปัญญาและฉันทะ เพื่อให้เกิดการศึกษา รู้วิธีการในการแก้ปัญหจากพฤติกรรมดังกล่าว

๔.๒หลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ

หลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธนั้น การที่บุคคลจะพัฒนาได้ ก็ด้วยการน้อมจิตใญ่มารองรับเอาธรรมะของพระพุทธเจ้าไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้กระบวนการในการพัฒนาทรัพยากรนั้นเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะโดยที่สุด และสำคัญที่สุด การพัฒนานั้น จะต้องเริ่มที่การพัฒนาตนก่อนเป็นลำดับแรก เพราะพระพุทธศาสนานั้น ให้ความสำคัญที่ตนมากที่สุด เมื่อตนพัฒนาแล้วบุคคลรอบข้างหรือสิ่งแวดล้อมรอบข้างก็จะถูกพัฒนาตามไปด้วย เหมือนกับห่วงโซ่ของการพัฒนา หลักธรรมสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ ภาวนา ๔ คือ หลักของความเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรมซึ่งเรียกให้เข้าใจง่าย ๆ ก็คือหลักของการพัฒนา ๔ ประการ ซึ่งสามารถที่จะเป็นเกณฑ์ในการวัดประสิทธิผลการพัฒนาบุคคลได้ด้วย เพราะผู้ที่พัฒนาตนตามหลักภาวนา ๔ ประการนี้ถือเป็นบุคคลที่สูงที่สุดในทางพระพุทธศาสนา เพราะท้ายที่สุดผู้ที่พัฒนาแล้วนั้นก็จะกลายเป็นบุคคลที่มีปัญญา ทำงานต่าง ๆ ก็จะไม่ผิดพลาด เพราะคำว่าภาวนานี้ เป็นหลักที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ เมื่อจิตใจมีการภาวนาอยู่อย่างต่อเนื่อง สติก็จะไม่หาย เมื่อสติไม่ขาดหายผู้นั้นก็จะได้ชื่อว่า ผู้มีปัญญาซึ่งถือเป็นบุคคลที่พัฒนาแล้วทั้งด้ายกาย วาจาและใจ ซึ่งบุคคลสามารถปฏิบัติตาม

หลักสูตรนี้ เพื่อจะก่อให้เกิดประโยชน์ ๔ ประการ (ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๒๘/๑๗๘) มีรายละเอียดดังนี้

๑) **กายภาวนา** คือ การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรียทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ ให้กุศลธรรมงอกงามให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ กายภาวนานี้ เป็นวิธีการพัฒนาบุคคลด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางกายและวาจา เรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมให้บุคคลแสดงออกเฉพาะพฤติกรรมในด้านดีเท่านั้น

๒) **ศีลภาวนา** คือ การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ด้วยดี

๓) **จิตภาวนา** คือ การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย ทำให้มนุษย์มีจิตใจที่สูงและมีอารมณ์มั่นคง เป็นผู้มีคามเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนอื่นเป็นคนที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม พระพุทธเจ้าสอนให้บุคคลลดเว้นความโลภ ความพยาบาทแล้วให้ประพฤติดมโนสุจริต ไม่มีความโลภ ไม่มีความพยาบาท หรือมีจิตใจเสียสละและยินดีให้อภัยตามมโนสุจริต เป็นการพัฒนาจิตใจตามหลักของสมาธิที่เรียกว่า จิตภาวนา

๔) **ปัญญาภาวนา** คือ การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ และทำให้มนุษย์ได้รู้และเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง เป็นสัมมาทิฐิ ละมโนทุจริต ปฏิบัติตามมโนสุจริตเป็นการพัฒนาบุคคลตามหลักปัญญา เรียกว่า ปัญญาภาวนา การปฏิบัติข้อนี้ เป็นการพัฒนามนุษย์ให้เข้าใจชีวิตอย่างแจ่มแจ้งจนถึงสัมมาญาณและบรรลู่ สัมมาวิมุติ คือ ความหลุดพ้นจากกิเลสได้อย่างสิ้นเชิง ซึ่งถือเป็นปัญญาภาวนาเช่นกัน (โกศล เพ็ชรวงศ์, ๒๕๔๓ : น. ๓๓.)

๕. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุค ๔.๐

ประเทศไทย ๔.๐ โมเดลพัฒนาเศรษฐกิจใหม่ เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือโมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล ภายใต้การนำของ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่เข้ามาบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ที่ว่า “**มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน**” ที่มีภารกิจสำคัญในการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ เพื่อปรับแก้ จัดระบบ ปรับทิศทาง และสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญ สามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วรุนแรงในศตวรรษที่ ๒๑ ได้ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจในยุคแรก เรียกว่า “ประเทศไทย ๑.๐” เน้นการเกษตรเป็นหลัก เช่น ผลิตและขาย พืชไร่ พืชสวน เป็นต้น ยุคสอง เรียกว่า “ประเทศไทย ๒.๐” เน้นอุตสาหกรรมแต่เป็นอุตสาหกรรมเบา เช่น การผลิตและขายรองเท้า เครื่องหนัง เครื่องดื่ม เครื่องประดับ เครื่องเขียน กระเป๋า เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น และยุคที่สาม เรียกว่า “ประเทศไทย ๓.๐” เป็นอุตสาหกรรมหนักและการส่งออก เช่น การผลิตและขาย ส่งออกเหล็กกล้า รถยนต์ กลั่นน้ำมัน แยกก๊าซธรรมชาติ ปูนซีเมนต์ เป็นต้น แต่ไทยในยุค ๑.๐ ๒.๐ และ ๓.๐ รายได้ประเทศยังอยู่ในระดับปานกลางอยู่อย่างนี้ไม่ได้ ต้องริบพัฒนาเศรษฐกิจสร้างประเทศ จึงเป็นเหตุให้หันไปสู่วัยที่สี่ ให้รหัสใหม่ว่า “ประเทศไทย ๔.๐” ให้เป็นเศรษฐกิจใหม่ (New Engines of Growth) มีรายได้สูงโดยวางเป้าหมายให้เกิดภายใน ๕-๖ ปีนี้ คล้าย ๆ กับการวางภาพอนาคตทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนของประเทศที่พัฒนา เช่น สหรัฐอเมริกา “A Nation of Makers” อังกฤษ “Design of Innovation” อินเดีย “Made in India” หรือประเทศเกาหลีใต้ที่วางโมเดลเศรษฐกิจในชื่อ “Creative Economy” ประเทศไทย ๔.๐ เป็นความมุ่งมั่นของนายกรัฐมนตรี ที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ ไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม และเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่ว่า “**มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน**” ดังมีรายละเอียดดังนี้

ความมั่นคง: การมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยและการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในประเทศ ภายนอกประเทศในทุกระดับ ทั้งสังคม ชุมชน ปังเจกบุคคล และความมั่นคงในมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง ประเทศมีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย มีสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ที่เข้มแข็ง เป็นศูนย์กลางและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน ดังนั้น ระบบการเมืองที่มั่นคง เป็นกลไกที่นำไปสู่การบริหารที่ต่อเนื่องและโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล สังคมมีความปรองดองและความสามัคคี สามารถผนึกกำลังเพื่อพัฒนา องค์กรและชุมชนมีความเข้มแข็ง ครอบครัวมีความอบอุ่น ความมั่นคงของอาหาร พลังงานและน้ำ ให้มีความมั่นคงในชีวิต มีงานและรายได้ที่มั่นคงพอเพียงกับการดำรงชีวิต มีที่อยู่อาศัยและความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน

ความมั่งคั่ง: ประเทศไทยมีการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องจนเข้าสู่กลุ่มประเทศรายได้สูง ความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาลดลง ประชากรได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น เศรษฐกิจมีความสามารถในการแข่งขันสูง สามารถสร้างรายได้ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ สร้างฐานเศรษฐกิจและสังคมแห่งอนาคต และเป็นจุดสำคัญของการเชื่อมโยงในภูมิภาคทั้งการคมนาคมขนส่ง การผลิต การค้า การลงทุน มีบทบาทสำคัญในระดับภูมิภาคและระดับโลก เกิดสายสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าอย่างมีพลัง ดังนั้น ความสมบูรณ์ในทุนที่จะสามารถสร้างการพัฒนาต่อเนื่อง ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางปัญญา ทุนทางการเงิน ทุนที่เป็นเครื่องมือ เครื่องจักร ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความยั่งยืน: การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้ และคุณภาพชีวิตให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่ไม่ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เกินพอดี และไม่สร้างมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมจนเกินความสามารถในการรองรับและเยียวยาของระบบนิเวศน์ การผลิต และการบริโภคเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับกฎระเบียบของประชาคมโลก ซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกัน คนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเอื้ออาทร เสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม มุ่งประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน ในสังคมยึดถือและปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาในระดับอย่างสมดุล มีเสถียรภาพและยั่งยืน

๖. นวัตกรรม: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธในยุคไทยแลนด์ ๔.๐

๑. Product Innovation ด้านการผลิต คือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ (New product) คือ ผลิตภัณฑ์ที่มีการพัฒนาขึ้นมาใหม่ หรือมีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมของธุรกิจให้มีคุณสมบัติที่ดีขึ้นกว่าเดิม โดยได้มีการวิจัยพัฒนาคิดสร้างสรรค์ออกมาเป็นครั้งแรก และยังไม่มีการก๊อปปี้ในตลาด เช่น iPhone รุ่น ๑ หรือ iPad รุ่น ๑ ที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ ซึ่งผลิตภัณฑ์ในประเภทนี้ เราเรียกว่า “นวัตกรรม” นอกจากนี้ ยังเป็นการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้น ตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้ ได้แก่ โทรทัศน์ใช้เทคโนโลยีสูงหรือ High Definition TV (HDTV) ผลิตภัณฑ์ที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ธุรกิจการเงินธนาคารโดยผ่านทางโทรศัพท์ (telephone finance banking) นวัตกรรม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศไทยในการจะยืนอยู่บนเวทีโลกอย่างเข้มแข็ง ทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน การปรับเทคโนโลยีในกระบวนการผลิตของอุตสาหกรรมสู่การทำนวัตกรรมเป็นเรื่องที่จำเป็น โดยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน หรือประเทศที่พัฒนาแล้ว พบว่า ขณะนี้ การใช้เทคโนโลยีที่คิดค้นเองในประเทศเพิ่งเริ่มต้น จึงต้องมีการเร่งกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการสร้างนวัตกรรมให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในด้านการจัดการทรัพยากรทางปัญญา และการบริหารจัดการภายใต้แนวคิดและรูปแบบใหม่ ทั้งในภาคอุตสาหกรรมและระดับท้องถิ่น โดยสร้างให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดนวัตกรรมจำนวนมากพอที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้อย่างรวดเร็ว

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ มีการร่วมมือร่วมใจ หรือมีส่วนร่วมทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ในการที่จะส่งเสริมด้านการผลิต ให้เป็นสินค้า เชิงนวัตกรรม การจะก้าวไปสู่จุดหมายนั้นได้ หลักการทางพระพุทธศาสนา เน้นให้มีการฝึกฝน อบรมตน

พัฒนาด้านให้มีปัญญา ที่เรียกว่า **ปัญญาภาวนา** คือ การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ และทำให้มนุษย์ได้รู้และเข้าใจในสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง

๒. Service Innovation ด้านการบริการ คือ เปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการ เพราะการบริการ เป็นกิจกรรมที่ถูกออกแบบมาเพื่อใช้ในการเสริมสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าให้เพิ่มขึ้น และยังทำให้องค์กรได้ประโยชน์ด้วย ในทศวรรษที่ผ่านมาเป็นที่ยอมรับกันว่า เศรษฐกิจโลกได้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจที่มีภาคบริการเป็นพื้นฐาน และไม่เพียงเท่านั้นในทุกๆ ภาคส่วนของธุรกิจ ก็เน้นการสร้างรายได้เปรียบด้านการแข่งขัน ด้วยคุณลักษณะด้านการบริการที่จะต้องโดดเด่นเหนือคู่แข่งของตนอีกด้วย อย่างไรก็ตาม นวัตกรรมบริการ (Service Innovation) เป็นการนำเอาความคิดและแนวทางการดำเนินงานใหม่ ๆ ที่ผ่านการคิดอย่างเป็นระบบ และเข้าใจถึงความต้องการของผู้ใช้บริการ มาใช้เป็นแนวทางการสร้างการบริการที่แตกต่างเพื่อมุ่งตอบสนองต่อความพึงพอใจของลูกค้า ที่มีจะอยากได้บริการที่เกินความคาดหวังเสมอ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เป็นการพัฒนาองค์รวมของการพัฒนาบุคคล (ID) เพื่อมุ่งสู่การผลิตสูงสุด คุณภาพ โอกาสและการเพิ่มพูนสูงสุด เพื่อให้องค์กรเป้าหมาย (โกศล เพ็ชรวงศ์, ๒๕๔๓ : น. ๓๓.)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ มีการพัฒนากาย การเจริญกาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น บริการด้วยความรวดเร็ว มั่นใจ นิ่งอยู่ในใจของลูกค้า ทำให้ลูกค้าเกิดความเข้าใจ พึงพอใจ ประทับใจ และมีเอื้อยสัมพันธ์ พัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ **กายภาวนา** เป็นวิธีการพัฒนาบุคคลด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางกายและวาจา ที่เกี่ยวข้องกับสังคมให้บุคคลแสดงออกเฉพาะพฤติกรรมในด้านที่ดี ดังนั้น การพัฒนาบุคคล (ID Individual Development) ช่วยให้พนักงานเห็นถึงจุดอ่อน จุดแข็งของตน เสริมจุดแข็งและพัฒนาจุดอ่อนโดยใช้ศักยภาพทั้งหมด เพื่อสร้างประสิทธิภาพองค์การ ขณะเดียวกันก็บรรลุเป้าหมายส่วนบุคคลด้วย เป็นการพัฒนาบุคคลที่เกิดจากการผ่านทักษะงานหลายตำแหน่ง เช่น ผู้วิเคราะห์ วางแผน สร้างโปรแกรม บรรยาย เป็นต้น เพื่อมุ่งพัฒนาความรู้ทัศนคติทักษะใหม่ ๆ และพฤติกรรมให้ดีขึ้น เพื่อที่จำทำให้ผลการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้นและดีขึ้น อาจกระทำผ่านแผนงานที่เป็นทางการหรือไม่เป็น หรือการอบรมขณะปฏิบัติงานก็ได้

๓. Process Innovation ด้านกระบวนการ คือ เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ เป็นการเปลี่ยนแนวทางหรือวิธีการผลิตสินค้าหรือการให้บริการในรูปแบบที่แตกต่างออกไปจากเดิม จะเห็นได้ว่านวัตกรรมกระบวนการทางเทคโนโลยี (Technological process Innovation) : เป็นสินค้าทุนที่ถูกใช้ในกระบวนการผลิต ซึ่งถูกปรับปรุงขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เช่น โรงงานผลิตรถยนต์ เป็นต้น นวัตกรรมกระบวนการทางองค์กร (Organizational process Innovation) : เป็นกระบวนการที่เพิ่มประสิทธิภาพและขีดความสามารถของการจัดการองค์กรให้สูงขึ้น ตัวอย่างของนวัตกรรมชนิดนี้ เช่น โรงพยาบาล Karolinska ในกรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน สามารถลดเวลาในการรอตรวจรักษาของผู้ป่วยลงได้กว่า ๗๕% โดยการจัดรูปแบบขององค์กรใหม่ ซึ่งเน้นหนักในด้าน คุณภาพ ความรวดเร็ว และประสิทธิภาพ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ มีการพัฒนาจิต เพื่อให้เป็นผู้ที่มีแนวคิดในการสร้างสรรค์ การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรม มีจิตใจที่สูงและมีอารมณ์มั่นคง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีจิตใจเสียสละ และยินดีให้อภัยตามมโนสุจริต เป็นการพัฒนาจิตใจตามหลักของสมาธิ ที่เรียกว่า **จิตภาวนา** ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาแล้ว อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนานวัตกรรมด้านกระบวนการ เป็นการการพัฒนาวิชาชีพ (CD Career Development) เน้นการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบความสนใจ ค่านิยม ความรู้ความสามารถ กิจกรรม และการมอบหมายงานให้บุคคลปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะสำหรับการปฏิบัติงานในอนาคตการพัฒนาอาชีพนั้น ทั้งบุคลากรและองค์กรต่างต้องมีกิจกรรมที่จะต้องปฏิบัติ

ทั้ง ๒ ฝ่าย ทางฝ่ายบุคลากรจะต้องมีการวางแผนอาชีพ ตระหนักในอาชีพตน ใช้ประโยชน์จากศูนย์พัฒนาอาชีพในหน่วยงานตนให้มากที่สุด ส่วนกิจกรรมองค์การครอบคลุม ระบบให้คำปรึกษา จัด Workshop สัมมนา การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การประเมินผลการปฏิบัติงาน แผนงานเส้นทางอาชีพ

๔. Management Innovation ด้านการจัดการ คือ มีการจัดการด้านการตลาด การเงิน หรือองค์การเข้าไว้ด้วยกัน พัฒนางค์ความรู้ใหม่ ๆ สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าของการเทคโนโลยี อาจกล่าวได้ว่า นวัตกรรมการจัดการ เป็นงานบริหารไม่ใช่สินค้าใหม่ แต่เป็นระบบการทำงานใหม่ วิธีการทำงานใหม่ การผสมผสานการทำงานใหม่ การสร้างสิ่งใหม่ ๆ ในการบริหารจัดการ และสิ่งที่เป็นประโยชน์ ได้รับการยอมรับ □ ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเทคโนโลยี พฤติกรรมผู้บริโภคและกฎหมาย ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น สิ่งที่อยู่ประกอบการหรือผู้บริหารองค์กรต้องริบดำเนิการ คือ การนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้บริหารจัดการและพัฒนาการทำงานให้สอดคล้องกับโลกปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคดิจิทัล (Digital) และยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ มีการพัฒนาความประพฤติกการฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ด้วยดี ที่เรียกว่า **ศีลภาวนา** ฉะนั้น องค์กรจะต้องยึดหลักกฎระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด มีการพัฒนาองค์การ (OD Organization Development) อย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งพัฒนาวิธีแก้ปัญหาองค์การด้วยวิธีการใหม่ ๆ และสร้างสรรค์โดยพยายามปรับโครงสร้าง วัฒนธรรม กระบวนการบริหารและกลยุทธ์ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ให้สอดคล้องกันวิธีการแก้ปัญหาโดยปรับส่วนต่าง ๆ ให้กลมกลืนกัน สามารถทำให้องค์กรปรับตัวได้ด้วยตนเอง และมองเห็นปัญหาและความอ่อนแอของตนเองแล้วนำมาแก้ไข

การเริ่มต้นของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เริ่มที่การพัฒนากายให้พร้อม และเรียบร้อยด้วยการมีศีลเป็นบาทฐานในการพัฒนา และเมื่อมีศีลบริบูรณ์แล้วก็เข้าสู่กระบวนการบำเพ็ญเพียรทางจิต ให้จิตมีพลัง มีความเข้มแข็ง สามารถที่เข้าสู่ขั้นตอนของการพัฒนาขั้นสุดท้าย นั่นคือ การเจริญปัญญา โดยการใช้ปัญญาพิจารณาสภาพสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริง เรียกให้เข้าใจก็คือ การไม่เพลิดเพลินนั่นเอง การมีสติอยู่ทุกขณะนี้เองที่เรียกว่า ปัญญา (ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๒). หลักธรรมสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ คือ หลักภาวนา ๔ นั้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับหลักนวัตกรรมทั้ง ๔ ประเภท ข้างต้นได้เป็นอย่างดีและมีความสอดคล้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นเหตุปัจจัยอาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นพลวัตเพิ่มศักยภาพให้กับบุคลากรในองค์การได้เป็นอย่างดี

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนานั้นต้องพัฒนาร่วมกันหลายอย่างเช่น การพัฒนากาย การพัฒนาจิต การพัฒนาปัญญา เข้าด้วยกันจึงจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยไม่เน้นอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะการพัฒนา เป็นการทำให้สิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น เจริญขึ้น กล่าวคือ เป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น ให้เจริญขึ้นทั้งร่างกายและจิตใจ ด้วยการนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติ ซึ่งมีผลอยู่เป็น ๓ ระดับ คือ ระดับเบื้องต้น ส่งผลให้ผู้ได้รับการพัฒนาเป็นกัลยาณชน ระดับท่ามกลาง ส่งผลให้ผู้ได้รับการพัฒนา เป็นกัลยาณบุรุษ คือ บุรุษผู้มีคุณธรรมสูง และระดับที่สุด ส่งผลให้ผู้ได้รับการพัฒนา เป็นอริยบุคคล การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าทรัพยากรมนุษย์ เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการบรรลุถึงการพัฒนาด้านร่างกายและจิตใจ จนถึงขั้นเป็นผู้ประเสริฐสูงสุดคือปัญญานั่นเอง เนื่องจากมนุษย์สามารถพัฒนาศักยภาพได้ และมีบทบาทในการสร้างสรรค์ผลก่อดินสังคมให้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาได้

๗. บทสรุป

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นกระบวนการบริหารจัดการงานและจัดการคน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเริ่มที่ตัวมนุษย์ ซึ่งเป็นสัตว์ประเสริฐที่สามารถฝึกฝนพัฒนาได้ ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะ ทศนคติ และมีประสิทธิภาพ ซึ่งตรงกันข้ามกับทฤษฎีตะวันตก ที่มุ่งเน้นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์อย่างไม่มีที่สิ้นสุด หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการพัฒนาปัญญา เป็นหลักการพัฒนามนุษย์ให้เกิดความรู้ตามความเป็นจริงในสองส่วน คือ ในส่วนที่เป็นวิชาชีพ จัดว่าเป็นปัญญาที่ใช้ในการประกอบอาชีพการงาน บุคคลต้องมีความรู้และเชี่ยวชาญในอาชีพนั้น และในส่วนที่เป็นทางธรรม เป็นความรู้ชีวิตและธรรมชาติที่แท้จริงจนสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้หมดสิ้น การพัฒนามนุษย์ที่เป็นเป้าหมายของพระพุทธศาสนามีหลักสุดท้ายอยู่ที่ปัญญา ที่จะทำให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ หรือบรรลุอิสรภาพที่แท้จริง ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงได้ทรงวางหลักการพัฒนาด้วยปัญญาไว้ก็เพื่อให้มนุษย์มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายอย่างแท้จริง หรือตามที่เป็นอยู่จริง ๆ จนทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความคิดเห็น เปลี่ยนค่านิยม มีโลกทัศน์และชีวิตทัศน์อย่างใหม่ได้ ตลอดทั้งเป็นปัจจัยนำไปสู่การพ้นทุกข์คือหมดกิเลสได้ และการพัฒนาคนตามหลักพุทธศาสนาเป็นทั้งการพัฒนามนุษย์ โดยเน้นการสร้างเสริมคุณภาพของคน ที่จะมาเป็นส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของ ยุคสมัย และเป็นการพัฒนาคนที่สอดคล้องกับจุดหมายระยะยาว แห่งความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วย ไม่ใช่เป็นเพียงการพัฒนาคนเพื่อมาสนองความต้องการด้านทรัพยากรคนเฉพาะกาล เฉพาะกรณี การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น ให้ความสำคัญกับเรื่องของการสร้างสัมพันธภาพของคนในองค์กร เพราะการที่จะทำให้องค์กรมีผลประกอบการที่ดีขึ้น องค์กรจะต้องสามารถตอบสนองความต้องการของบุคลากรในองค์กรให้เหมาะสม และเมื่อบุคลากรได้รับการตอบสนองที่ดีก็จะเกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ทำให้องค์กรเกิดภาวะอยู่ดีมีสุขทางสังคมขึ้น อันจะนำไปสู่คุณภาพและปริมาณงานที่ดีขึ้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถเอื้ออำนวยให้องค์การบรรลุเป้าหมาย เพราะว่า งานด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นงานที่มุ่งเลือกสรร คนดี มีความรู้ ความสามารถ เข้ามาทำงาน โดยมีการดำเนินการฝึกอบรม พัฒนาปรับปรุงให้พนักงานมีความรู้ ความสามารถ ทันสมัยต่อสภาพสังคม เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีค่าสูงสุดขององค์กรหรือที่เรียกว่า “ทุนมนุษย์” และยังเป็นปัจจัยสำคัญที่จะบ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือล้มเหลวในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร

สังคมปัจจุบันเป็นยุคที่เศรษฐกิจมีการขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ทั้งด้านการผลิต มีสินค้าเชิงนวัตกรรม ด้านการบริการ เน้นภาคบริการที่เป็นเลิศ ด้านกระบวนการ มีการขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์ และด้านการจัดการ มีการจัดการด้านการตลาด การเงิน องค์กรเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อความเป็นเอกภาพของการพัฒนาคน พัฒนาวิชาชีพ และพัฒนาองค์กร เพื่อให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวคิดทฤษฎีตะวันตก แม้จะพัฒนาความเจริญได้อย่างมั่นคงเพียงใด แต่ในสังคมปัจจุบัน ก็ยังมีปัญหา มีความสับสนวุ่นวายอยู่มาก ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เช่น ปัญหาความขัดแย้งทางความคิด ปัญหาความรุนแรงทางอาชญากรรม ยาเสพติด เป็นต้น เพราะมนุษย์ส่วนใหญ่มุ่งการพัฒนาแต่ทางวัตถุมากกว่าทางด้านจิตใจ แต่เมื่อได้นำเอาแนวคิดทฤษฎีตะวันตกมาบูรณาการกับหลักการทางพระพุทธศาสนาที่เป็นองค์รวม คือ การพัฒนากาย พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา โดยนำเอาหลักภาวนา ๔ คือ การทำให้เป็นให้มีขึ้นและการฝึกอบรม มาประยุกต์ใช้ในการบริหาร เพื่อเพิ่มศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ สร้างความเจริญมั่งคั่งให้กับประเทศชาติและสังคมโลก ขณะเดียวกัน ก็พัฒนาโดยให้ทรัพยากรมนุษย์ได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนาไปด้วย เพื่อขัดเกลาทางด้านจิตใจ จึงจะเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริงและมีความยั่งยืนในที่สุด

บรรณานุกรม

- กษมา วรวรรณ ณ ออยุธยา. (๒๕๔๒). “แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้น **ความมีวินัยและประชาธิปไตย**”. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กิริติ ยศยิ่งยง. (๒๕๔๘). “การวางแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์”. กรุงเทพมหานคร: บริษัท มิสเตอร์ ก๊อปปี้ (ประเทศไทย) จำกัด.
- กัญญา แซ่โจ้ว. (๒๕๔๖). “การศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานใช้ทฤษฎีธรรมาภิบาลพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของร้อยเอก ศาสตราจารย์ ดร.จิตรจำนง สุภาพ”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- โกศล เพ็ชรวงศ์. (๒๕๔๓). “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาคน: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรเตรียมผู้บริหารการศึกษาของสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา วัดไร่ขิง”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จีระ หงส์ลดารมภ์. (๒๕๔๐). “แนวคิดและหลักการขยายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์”. พิมพ์ครั้งที่ ๓๑. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เชาว์ โรจนแสง. (๒๕๔๕). “องค์กรและการจัดการ หน่วยที่ ๗”. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- บรรยงค์ โตจินดา. (๒๕๔๖). “การบริหารงานบุคคล”. กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น.
- พระธรรมโกศาจารย์ ศ.ดร. (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (๒๕๓๓). “**พุทธศาสนากับปรัชญา**”. กรุงเทพมหานคร: อรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป.
- . (๒๕๔๙). “**พุทธวิธีการบริหาร**”. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (๒๕๔๐). “**ถึงเวลาพัฒนาคนกันใหม่**”. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- . (๒๕๔๓). “**ทศวรรษธรรมทัศน์พระปิฎกหมวดศึกษาศาสตร์**” กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา”.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (๒๕๕๐). “**การพัฒนาที่ยั่งยืน**”. พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พิทยา ศรีโกตะเพชร. (๒๕๔๕). “พระพุทธศาสนากับพัฒนามนุษย์: กรณีศึกษาเฉพาะกรณีการพัฒนาคนตาบอดในสังคมไทยปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (๒๕๔๓). “**พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**”. กรุงเทพมหานคร: อักษราพัฒนา.
- อนุวัต กระสังข์. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม”. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์**. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2560)
- Nigeo Felix A.. (1959). **Public Personal Administration New York**: Henry Holt and Company.

จรรยาบรรณข้าราชการ Code of Conduct of government officer

ศศิภา พึ่งเนียม*

บทคัดย่อ

จรรยาบรรณเป็นข้อกำหนดเชิงปรัชญา และอุดมการณ์ เป็นเรื่องละเอียดอ่อนมาก จรรยาบรรณมีความหมายลึกซึ้ง และกว้างไกลซึ่งเริ่มจากคุณค่าของตัวตน หรือค่านิยมของเราต่อตัวเรา ต่อหน่วยงาน ต่อส่วนรวม ต่อสังคมนี้เป็นจุดเริ่มต้นของจรรยาบรรณ เพราะว่าคุณค่า หรือค่านิยมจะไปกำหนดทัศนคติ และทัศนคติก็นำไปกำหนดพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นได้ จรรยาบรรณมาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Ethics” ซึ่งหมายถึงจริยธรรม หรือจริยศาสตร์ที่เป็นแขนงหนึ่งของปรัชญาทางศีลธรรม หรือหมายถึงมาตรฐานความประพฤติทางวิชาชีพ และมาตรฐานทางศีลธรรมสำหรับที่จะกล่าวในบทความนี้จะเน้นจรรยาบรรณในประเด็นมาตรฐานความประพฤติทางวิชาชีพเท่านั้น

ABSTRACT

Ethics is a philosophical and ideological requirement. Code of Conduct has a deep meaning. And the distance that starts from the value of identity. Our values for ourselves, our society, are the starting point of our ethics. Because value Or values will go to determine the attitude. And the attitude is going to define the behavior as it appears. Ethics comes from the English word "Ethics", which means ethics. Or ethics that is a branch of moral philosophy. Or refers to the professional conduct standard. And moral standards In this article, we will focus on the Code of Conduct for Professional Ethics.

๑. บทนำ

สังคม และเศรษฐกิจได้พัฒนาเจริญก้าวหน้าไปไกล มีการมุ่งเน้นการแข่งขันสร้างความมั่งคั่งด้านรายได้ หรือทางเศรษฐกิจจนมีผลกระทบต่อค่านิยมของคนในสังคมอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือในปัจจุบันคนยึดถือค่านิยมความมั่งคั่งทางวัตถุมากกว่าจิตใจอันเป็นผลให้คนในสังคมมุ่งแสวงหาวัตถุมากกว่าการพัฒนาจิตใจทำให้วิถีชีวิต และค่านิยมที่พึงงามของคนในสังคมสูญหายไป ค่านิยมสร้าง ความมั่งคั่งดังกล่าวดำเนินมายาวไกลเข้ามาในระบบข้าราชการรวม ซึ่งข้าราชการตำรวจบางส่วนได้ละทิ้ง ค่านิยมด้านจิตใจหันไปยึดถือค่านิยมทางวัตถุ พฤติกรรมของข้าราชการตำรวจดังกล่าวจึงเป็น

* ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ นครสวรรค์

เป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่นขาดจิตสำนึก และทัศนคติที่ในการปฏิบัติหน้าที่ การเอา-รัดเอาเปรียบประชาชน ให้บริการโดยขาดน้ำใจต่อประชาชนผู้มาติดต่อราชการ ประชาชนผู้มารับบริการไม่ได้รับความสะดวก รวดเร็ว เสมอภาค เป็นต้น ซึ่งมีผลให้ประชาชนไม่เลื่อมใส ศรัทธา ในตัวข้าราชการตำรวจ ดังนั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดย คณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (ก.ตร.) จึงได้กำหนดให้มีประมวลจริยธรรม และจรรยาบรรณของตำรวจขึ้นไว้เพื่อไว้เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตนของข้าราชการตำรวจให้มีความประพฤติดี สำนึกในหน้าที่ ปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น^๑

๒. ความหมายของจรรยาบรรณ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “เป็นประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้นเพื่อรักษา และส่งเสริมเกียรติ-คุณ ชื่อเสียง และฐานะของสมาชิก อาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้”

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “จรรยาบรรณ คือมาตรฐานแห่งความชอบธรรม และเกียรติฐานะของความเป็นข้าราชการ” ทั้งนี้เพราะจรรยาบรรณเป็นกติกาของสังคมที่กำหนดขึ้นไว้ให้ปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคม ผู้ที่ปฏิบัติตามจรรยาบรรณย่อมแสดงออกถึงการมีวัฒนธรรมและคุณธรรมของผู้นั้น จึงเป็นผู้มีเกียรติอันสมควรเชิดชูยกย่อง

ธีรยุทธ์ หล่อเลิศรัตน์ รองเลขาธิการ ก.พ. ได้อธิบายว่า จรรยาบรรณเป็นข้อกำหนดเชิงปรัชญา และอุดมการณ์ เป็นเรื่องละเอียดอ่อนมาก จรรยาบรรณมีความหมายลึกซึ้ง และกว้างไกลซึ่งเริ่มจากคุณค่าของตัวตน หรือค่านิยมของเราต่อตัวเรา ต่อหน่วยงาน ต่อส่วนรวม ต่อสังคมนี้เป็นจุดเริ่มต้นของจรรยาบรรณ เพราะว่าคุณค่า หรือค่านิยมจะไปกำหนดทัศนคติ และทัศนคติก็น่าจะไปกำหนดพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นได้

จรรยาบรรณ มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Ethics” ซึ่งหมายถึงจริยธรรม หรือจริย-ศาสตร์ที่เป็นแขนงหนึ่งของปรัชญาทางศีลธรรม หรือหมายถึงมาตรฐานความประพฤติทางวิชาชีพ และมาตรฐานทางศีลธรรม สำหรับที่จะกล่าวต่อไปนี้จะเน้นจรรยาบรรณในประเด็นมาตรฐานความประพฤติทางวิชาชีพ

๓. คำที่มีความหมายเชื่อมโยงถึงคำว่าจรรยาบรรณ

จริยธรรม (Ethics) หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม หลักเกณฑ์ หรือกฎที่สังคมใช้ตัดสินว่าการกระทำเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม ควรปฏิบัติ และการกระทำใดเป็นสิ่งที่ ไม่ควรปฏิบัติ

^๑ แ ห ล่ ง อ อ น ไ ล น์ https://www.rmutsb.ac.th/rmutsbkm/document/good-practice/good_practice_๕๖/๑๒_๕๖.pdf (เข้าถึงข้อมูล ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐)

คุณธรรม (Virtue) หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนในกรอบที่ดีงาม และสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้ถูกต้องและเป็นธรรมสอดคล้องกับหลักธรรมและคำสอนของศาสนา สามารถจำแนกความถูกผิดได้ สามารถอบรมสั่งสอนให้ผู้อื่นปฏิบัติตามมาตรฐานของพฤติกรรมที่ถูกต้อง มีสติสัมปชัญญะ มีความรับผิดชอบชั่วดีตามทำนองคลองธรรม มีอุปนิสัยความตั้งใจ และเจตนาที่ดีงาม

กฎหมาย (Law) หมายถึง กฎที่สถาบัน หรือผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐตราขึ้นหรือที่เกิดขึ้นจากจารีตประเพณีอันเป็นที่ยอมรับนับถือ เพื่อใช้ในการบริหารประเทศเพื่อให้บุคคลปฏิบัติตาม หรือเพื่อกำหนดระเบียบแห่งความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล หรือระหว่างรัฐกับบุคคล

ศีลธรรม (Morals) ความประพฤติที่ดีสำหรับบุคคลพึงปฏิบัติ

ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างจรรยาบรรณกับกฎหมาย

จรรยาบรรณ	กฎหมาย
๑.เป็นการควบคุมจากภายใน ๒.เป็นการสมัครใจทำเองด้วยจิตสำนึก และความภาคภูมิใจในการกระทำที่ถูกต้อง ๓. เป็นอุดมคติที่สูงกว่ากฎหมาย ๔. ไม่มีเจ้าหน้าที่ดำเนินการ ๕.เป็นสิ่งที่คิดขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำผิด	๑. เป็นการควบคุมจากภายนอก ๒. เป็นข้อบังคับของรัฐ ๓. เป็นข้อบังคับขั้นต่ำของสังคม ๔. เป็นสิ่งที่ต้องมีเจ้าหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามสภาพบังคับ ๕.เป็นสิ่งที่คิดขึ้นได้ภายหลังการกระทำผิด

จากตารางเปรียบเทียบด้านบนจึงพอสรุปสาระสำคัญของคำว่าจรรยาบรรณได้ดังนี้

๑. เป็นประมวลความประพฤติที่กำหนดขึ้นไว้โดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นข้อเตือนใจ และเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้ข้าราชการปฏิบัติงาน และปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

๒. กำหนดขึ้นโดยมีเป้าหมายให้การปฏิบัติงานของข้าราชการมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ และตัวข้าราชการมีคุณธรรม ไม่ประพฤติผิดจรรยาบรรณอันจะทำให้ภาพพจน์ของข้าราชการเป็นภาพพจน์ที่ดีในสายตาของบุคคลทั่วไป

๓. อาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ในอดีตจรรยาบรรณของข้าราชการมีปรากฏในรูปของนโยบายรัฐบาล แต่ในปัจจุบันได้กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่ง พ.ร.บ. ตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ หมวด ๕ วินัย และการรักษาวินัย มาตรา ๗๗ ได้กำหนดไว้ว่า “ข้าราชการตำรวจต้องถือ และปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบของทางราชการ มติคณะรัฐมนตรี และจรรยาบรรณของตำรวจตามที่กำหนดในกฎ ก.ตร. และต้องรักษาวินัยตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้โดยเคร่งครัด”

โดยสรุปจรรยาบรรณ^๒ เป็นเครื่องช่วยให้เราพิจารณาได้ว่าอะไรถูก อะไรผิด เป็นเครื่องช่วยตอบคำถามให้กับตัวเราว่า เราควรจะทำอย่างไร เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าคุณค่า หรือค่านิยมที่แท้จริงของเราเป็นอย่างไร และเราแสดงออกอย่างไร ในการปฏิบัติตน และปฏิบัติงาน

๔. ที่มาของจรรยาบรรณ

ที่มาของประมวลจริยธรรม และจรรยาบรรณของข้าราชการนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ หมวด ๑๓ จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ มาตรา ๒๗๙ บัญญัติไว้ว่า “มาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ละประเภทให้เป็นไปตามประมวลจริยธรรมที่กำหนดขึ้น

มาตรฐานทางจริยธรรมตามวรรคหนึ่ง จะต้องมีกลไก และระบบในการดำเนินงาน เพื่อให้การบังคับใช้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งกำหนดขั้นตอนการลงโทษตามความร้ายแรงแห่งการกระทำ

การฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าเป็นการกระทำผิดวินัย ในกรณีที่มีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตาม ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินรายงานต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือสภาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี และหากเป็นการกระทำผิดร้ายแรงให้ส่งเรื่องคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติพิจารณาดำเนินการ โดยให้ถือเป็นเหตุที่จะถูกถอดถอนจากตำแหน่งตามมาตรา ๒๗๐

การพิจารณา สรรหา กลั่นกรอง หรือแต่งตั้งบุคคลใด เข้าสู่ตำแหน่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้อำนาจอธิปไตย รวมทั้งการโยกย้าย การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนเงินเดือน และการลงโทษบุคคลนั้น จะต้องเป็นไปตามระบบคุณธรรม และคำนึงถึงพฤติกรรมทางจริยธรรมของบุคคลดังกล่าวด้วย” และนอกจากกฎหมายรัฐธรรมนูญแล้ว จรรยาบรรณยังมีที่มาดังต่อไปนี้

๑. จรรยาบรรณที่ได้จากอิทธิพลของพระพุทธศาสนา คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมมีความผูกพันกับแนวทางคำสอนของพระพุทธองค์ พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์เป็นอัครศาสนูปถัมภก ดังนั้นคนไทยซึ่งมีพระมหากษัตริย์อันเป็นศูนย์รวมของคนในชาตินับถือพระพุทธศาสนา และข้าราชการตำรวจก็นำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมมาใช้เป็นหลักในการปฏิบัติตนตลอดมา จรรยาบรรณประเภทนี้ที่เรารู้จักกันมากคือ ทศพิธราชธรรม ซึ่งทศพิธราชธรรมไม่เพียงแต่เป็นธรรมของพระราชาเท่านั้น แต่เป็นหลักธรรมที่ข้าราชการควรปฏิบัติตามด้วย ซึ่งมี ๑๐ ประการ คือ^๓

๑.๑ ทาน การให้ การสละทรัพย์ สิ่งของเพื่อสงเคราะห์ผู้อื่นที่ได้รับความเดือดร้อน

^๒ <https://dictionary.sanook.com/search/dict-th-th-royal-instituteZ/> เข้าถึงข้อมูล ๑๒ มิ.ย. ๒๕๖๐)

^๓ ดุรายละเอียดใน ขุ.ชา. ๒๘/๒๔๐/๘๖.

๑.๒ คีล คือความประพฤติงามเรียบร้อยตามกฎหมาย จารีตประเพณี

๑.๓ ปริจาคะ การบริจาค การให้ การสละความสุขของตนเพื่อส่วนรวม

๑.๔ อาชวะ ความซื่อตรง ซื่อสัตย์ มี ๖ ประการ คือ ตรงต่อบุคคล ตรงต่อเวลา ตรงต่อ
วาจา ตรงต่อหน้าที่ ตรงต่อความดี และตรงต่อตนเอง

๑.๕ มัทวะ ความอ่อนโยน ไม่เย่อหยิ่ง ดูหมิ่นผู้อื่นด้วยอำนาจมานะ เพราะชาติ เพราะ
โคตร เพราะยศ เพราะทรัพย์ มีกิริยาสง่างามที่เกิดจากความสุภาพน้อมนวล มีสัมมาคารวะ

๑.๖ ตบะ ความพากเพียร รู้เท่าทันตัณหา ระงับยับยั้งชั่งใจ ไม่หลงไหลและหมกมุ่นอยู่ใน
ความสุขสบาย ความสำราญ ความปรนเปรอ

๑.๗ อักโกธะ ความไม่โกรธ ไม่มุ่งร้ายผู้อื่น ไม่ลุแก่อำนาจความโกรธจนเป็นเหตุให้การ
วินิจฉัยความผิดพลาดจากหลักธรรม ไม่หลงระเหิรในอำนาจ มีเมตตาประจักษ์

๑.๘ อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ลำบาก ไม่ก่อทุกข์ยากให้แก่ชีวิตผู้อื่น ไม่ทำร้าย
และรังแกชีวิตผู้อื่นเพื่อความบันเทิงใจของตน ไม่บีบบังคับขี่ ช่มเหงเพราะความอาฆาต และเกลียดชัง
ด้วยการลำเอียงด้วยอคติ ๔ คือ ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรัก โทสาคติ ลำเอียงเพราะโกรธ ภยาคติ
ลำเอียงเพราะกลัวภัย และโมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง

๑.๙ ขันติ ความอดทน อดกลั้น อดทนต่อความตรากตรำ ไม่ทอดถอนใจต่อความยากลำบาก
คำกระทบกระเทียดเสียดี தாகต่าง เป็นต้น

๑.๑๐ อวิโรธะ ความหนักแน่น เป็นกลางไม่เอนเอียงด้วยลาภสักการะ อารมณ์ดี อารมณ์
ร้าย มีความเที่ยงธรรม ยุติธรรมตามแบบแผนการปกครอง และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม

๒. หลักราชการพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๖ ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “หลักราชการ” ไว้ซึ่งมีอยู่ ๑๐ ประการพอสรุปได้ว่า การ
ปฏิบัติหน้าที่ราชการจะอาศัยวิชาความรู้อย่างเดียวยังไม่พอจะต้องมีคุณวิเศษอื่น ๆ ประกอบด้วย ซึ่ง
ได้แก่ความสามารถ ความเพียร ความไหวพริบ ความรู้เท่าถึงการณ ความซื่อตรงต่อหน้าที่ และต่อคน
ทั่วไป ความรู้จักนัยคน ความรู้จักผ่อนผัน ความมีหลักฐาน และความจงรักภักดี โดยพระองค์ท่านได้
ทรงอธิบายในเรื่องดังกล่าวไว้อย่างละเอียดทุกแง่มุม ซึ่งหลายเรื่องมีปรากฏอยู่ในจรรยาบรรณของ
ตำรวจด้วยเช่น ในการรวบรวมพยานหลักฐาน การสืบสวนสอบสวน การสอบปากคำ หรือการซักถาม
ผู้กระทำความผิดผู้ต้องหา ผู้ที่อยู่ในความควบคุมตามกฎหมาย ผู้เสียหาย ผู้รู้เห็นเหตุการณ์ หรือ
บุคคลอื่น ข้าราชการตำรวจต้องแสดงความเป็นมืออาชีพโดยใช้ความรู้ความสามารถทางวิชาการ
ตำรวจ รวมทั้งใช้ปฏิภาณไหวพริบ และสติปัญญา เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริง และธำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม
เป็นต้น

๓. พระบรมราโชวาทรัชกาลที่ ๙ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
รัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทให้แก่ข้าราชการพลเรือนในวันข้าราชการพลเรือน และ
ในวันพระราชทานกระบี่แก่ผู้ที่จบการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจเป็นประจำทุกปี ซึ่งพระบรม-
ราโชวาทดังกล่าวมีเรื่องเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติของข้าราชการตำรวจอยู่หลายประการซึ่ง

สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้น้อมนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดประมวลจริยธรรม และจรรยาบรรณของตำรวจเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่

๔. นโยบายของรัฐบาล นโยบายของรัฐบาลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้มีการกำหนดนโยบายในส่วนที่เกี่ยวกับการประพฤติ ปฏิบัติตน และการทำงานของข้าราชการไว้ซึ่งอาจออกเป็นกฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี และหนังสือเวียนต่าง ๆ

๕. จรรยาบรรณของข้าราชการพลเรือน จรรยาบรรณของตำรวจได้แม่แบบมาจากจรรยาบรรณของข้าราชการพลเรือนแล้วนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะการปฏิบัติหน้าที่ เช่น อำนาจความสะดวกแก่ประชาชนในการร้องทุกข์กล่าวโทษ ขออนุญาต ขอข้อมูลข่าวสาร หรือติดต่อราชการอื่น ด้วยความเต็มใจ เป็นมิตร ไม่เลือกปฏิบัติ และรวดเร็ว เพื่อไม่ให้ประชาชนเสียสิทธิ หรือเสรีภาพตามกฎหมาย, สุขภาพ อ่อนน้อม และให้เกียรติประชาชนเพื่อให้เกิดความน่าเคารพยำเกรง ไม่ใช้ถ้อยคำ กริยา หรือท่าทางที่มีลักษณะหยาบคาย ดูหมิ่น หรือเหยียดหยามประชาชน, แสดงถึงการอุทิศตน และจิตใจให้แก่การปฏิบัติหน้าที่อย่างกล้าหาญ และมีสติปัญญา เป็นต้น

๖. จรรยาบรรณเฉพาะวิชาชีพ ซึ่งจรรยาบรรณเฉพาะวิชาชีพมีมากตามแต่ละวิชาชีพซึ่งได้กำหนดขึ้นเพื่อรักษา ส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และฐานะของสมาชิก เช่น จรรยาบรรณแพทย์ จรรยาบรรณครู ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงจรรยาบรรณของข้าราชการตำรวจ

โดยที่จรรยาบรรณเป็นข้อกำหนดว่าด้วยแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่ดั่งงามของบุคคลที่ประกอบอาชีพอย่างเดียวกัน เช่น แพทย์ วิศวกร ครู และตำรวจ เป็นต้น และโดยที่การรับราชการเป็นอาชีพอย่างหนึ่ง ดังนั้น จึงต้องมีจรรยาบรรณเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เป็นเครื่องมือในการกำหนดแนวทางประพฤติปฏิบัติของผู้ประกอบอาชีพราชการ เพื่อให้ข้าราชการตระหนักในศักดิ์ศรี และชื่อเสียง เกียรติคุณ เกียรติฐานะของตน มีจิตสำนึกในหน้าที่ สามารถประสานงานกับทุกฝ่ายตลอดจนปฏิบัติหน้าที่ราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล อันจะทำให้เป็นที่เชื่อถือ และศรัทธาของบุคคลทั่วไป

๕.จรรยาบรรณกลาง

จรรยาบรรณกลาง^๔ หมายถึงกรอบแห่งการประพฤติปฏิบัติของข้าราชการ และพนักงานหรือลูกจ้างอื่นของรัฐ ซึ่งมีพื้นฐานจากแนวความคิดที่ว่า บุคคลผู้เป็นข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างอื่นของรัฐพึงประพฤติ ปฏิบัติ หรือรับผิดชอบต่อประเทศชาติ สถาบันองค์กรวิชาชีพ หรือสังคมอย่างไบบ้าง ควรมีคุณลักษณะที่จำเป็นในการประพฤติปฏิบัติอย่างไร

จากการระดมความคิดของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดทำจรรยาวิชาชีพ สามารถสรุปแนวทางในเรื่องนี้ออกมาได้ว่าข้าราชการ และพนักงาน หรือลูกจ้างอื่นของรัฐพึงมีหน้าที่ต่อสถาบัน และ

^๔ แหล่งออนไลน์ที่มา : <http://www.okkbkk.net/index.php?mo=3&art=589412>(๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๐)

องค์กรต่าง ๆ ซึ่งเป็นแกนหลักในการปฏิบัติหน้าที่ และการดำเนินชีวิตอย่างน้อย ๙ ประการ ซึ่งกำหนดออกมาเป็นจรรยาบรรณกลางได้ดังนี้

๕.๑ ขาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และวัฒนธรรม

๑) พึงเป็นผู้มีความสำนึกในความเป็นไทย และนิยมไทย โดยปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ประเพณีไทย รวมทั้งการใช้ของที่ผลิตในประเทศไทย

๒) พึงเทิดทูน และจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

๓) พึงเป็นผู้มีวัฒนธรรม และศีลธรรมตามศาสนาที่ตนนับถือ และไม่ลบหลู่ดูหมิ่นศาสนาอื่น

๔) พึงรักษาประโยชน์ของชาติ

๕) พึงเป็นผู้มีความซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ได้ ไม่เข้าข้างคนผิด เป็นคนซื่อตรงทั้งต่อหน้า และลับหลัง

๖) พึงประกอบคุณงามความดีให้แก่ประเทศชาติ เพื่อให้อนุชนได้สืบทอดต่อไป

๕.๒ ระบอบประชาธิปไตย

๑) พึงเลื่อมใสศรัทธา และรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ

๒) พึงยึดถือคุณค่าประชาธิปไตย มีน้ำใจ ประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน และทำงานร่วมกันตามอุดมการณ์ และรูปแบบของประชาธิปไตยด้วยการปฏิบัติหน้าที่ด้วยเสมอภาค ไม่ใช้อภิสิทธิ์ ปฏิบัติงานตามขั้นตอนด้วยความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และรับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน และผู้รับบริการ รวมทั้งการไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และในการปฏิบัติหน้าที่

๓) ไม่พึงอ้างประชาธิปไตยเพื่อประโยชน์ส่วนตน หรือพวกพ้อง

๕.๓ รัฐธรรมนูญ

๑) พึงศรัทธา ปกป้อง ค้ำชู ไม่แสวงหาประโยชน์ในทางที่ไม่ชอบจากช่องว่างของรัฐธรรมนูญ รวมตลอดทั้งปฏิบัติหน้าที่ และใช้สิทธิเสรีภาพตามตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

๒) พึงส่งเสริมประชาชนชาวไทยให้มีความเลื่อมใสในระบอบการปกครองของประเทศไทย

๓) พึงนำความในรัฐธรรมนูญไปดำเนินการให้บังเกิดผลดีต่อประเทศ และความผาสุกของประชาชน

๔) พึงมีส่วนร่วมในการปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพ ประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลโดยคำนึงถึงความเจริญมั่นคงของบ้านเมือง ความผาสุก และความคิดเห็นของประชาชน

๕.๔ กฎหมาย

๑) พึงเคารพกฎหมายของบ้านเมือง และจรรยาบรรณในวิชาชีพ ตลอดจนหลักเกี่ยงการกระทำที่ส่อไปในทางละเมิดกฎหมาย หรือมาตรฐานทางจรรยาบรรณ

- ๒) พึงตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบในอันที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย
 - ๓) พึงปฏิบัติตนในทางที่ชอบ และซื่อสัตย์ สุจริต ตามกระบวนการของกฎหมาย โดยเฉพาะไม่ประพฤติปฏิบัติ หรือส่งเสริมให้เกิดการทุจริต
 - ๔) พึงถือเป็นหน้าที่ และความรับผิดชอบที่จะร่วมมือกันป้องกัน ป้องปรัม ทักท้วง ทัดทาน และเปิดเผยการทุจริต และประพฤติมิชอบ
 - ๕) พึงเสนอแนะ ปรับปรุง พัฒนา และใช้กฎหมายเพื่อประโยชน์สาธารณะ
 - ๖) พึงถือเป็นหน้าที่ที่จะแจ้งให้ประชาชนผู้เกี่ยวข้องทราบถึงสิทธิ หน้าที่ และขั้นตอนตามกฎหมาย ตลอดจนเหตุผล และผลกระทบที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่
 - ๗) พึงส่งเสริม ดูแล ปกป้อง และคุ้มครองผู้ปฏิบัติตามกฎหมายตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ และผู้เปิดเผยการทุจริต และประพฤติมิชอบ
 - ๘) พึงสนับสนุน ส่งเสริมการรักษากฎหมายให้เป็นไปโดยยุติธรรม สม่าเสมอ และถูกต้องตามทำนองคลองธรรม
 - ๙) พึงถือเป็นหน้าที่ในการชำระภาษีด้วยความถูกต้อง
- ๕.๕ ปทัสถาน และวัฒนธรรมขององค์กร
- ๑) พึงส่งเสริม เคารพ รักษาศักดิ์ศรี และปฏิบัติตามปทัสถาน และวัฒนธรรมขององค์กร โดยเคร่งครัด
 - ๒) พึงปฏิบัติตนในทางที่ชอบธรรม ซื่อสัตย์สุจริต และจงรักภักดีต่อองค์กร
 - ๓) พึงยึดถือความจริง และความถูกต้องในสิ่งที่พู เขียน และกระทำ เพื่อความเจริญมั่นคงขององค์กร
 - ๔) พึงยึดมั่นในหน้าที่ และพันธะที่มีต่อองค์กรโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม
 - ๕) พึงเสริมสร้างค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต และความถูกต้องในองค์กร
 - ๖) พึงรักษา ส่งเสริม และสืบสานเกียรติภูมิ และคุณงามความดีขององค์กร และไม่กระทำการใด ๆ ที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อองค์กร
 - ๗) พึงถือเป็นหน้าที่ในการป้องกัน ป้องปรัม ทักท้วง ทัดทาน และเปิดเผยการทุจริต และประพฤติมิชอบในองค์กร
 - ๘) พึงประหยัด และใช้ทรัพยากรขององค์กรอย่างถูกต้อง และคุ้มค่า
 - ๙) พึงเคารพเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ขององค์กร
 - ๑๐) พึงยกย่องผู้ที่ประพฤติ ปฏิบัติตามกรอบแห่งวินัย และจรรยาบรรณ และผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์แก่องค์กร
 - ๑๑) พึงสนับสนุน ส่งเสริมการบริหารงานในองค์กรให้เป็นไปตามระบบคุณธรรม
 - ๑๒) พึงรักษาความสามัคคีในองค์กร
- ๕.๖ วิชาชีพ และหน้าที่ความรับผิดชอบ
- ๑) พึงซื่อสัตย์สุจริต อุทิศตน และมีความภาคภูมิใจในวิชาชีพของตน

๒) พึงปฏิบัติงานโดยไม่ขัดต่อหลักวิชา กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของสถาบันตลอดจน ศีลธรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม

๓) พึงมีความรับผิดชอบต่อสิ่ง และผลที่ศึกษาวิจัย และต่อพันธกรณีกับหน่วยงานที่ สนับสนุนการวิจัย และพึงปฏิบัติตนในทางที่ชอบธรรมต่อผู้รับบริการเพื่อนร่วมอาชีพ และมหาชน ส่วนรวม

๔) พึงปฏิบัติตนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของแต่ละวิชาชีพ และปฏิบัติหน้าที่บนพื้นฐานของ คุณธรรม มีความยุติธรรม มีใจเป็นกลาง ไม่เลือกปฏิบัติด้วยอคติ ไม่นำความรู้สึกที่เห็นแก่ประโยชน์ ส่วนตนไปปะปนกับการปฏิบัติหน้าที่

๕) พึงรักษาความลับในงานที่รับผิดชอบ

๖) พึงประพฤติตนเป็นแบบอย่างของอนุชนในวิชาชีพเดียวกัน

๗) พึงปฏิบัติหน้าที่ด้วยความอดทน อดกลั้น และเป็นระเบียบเรียบร้อย ติดตามผลงานจน แล้วเสร็จ

๘) พึงสนองต่อนโยบายของรัฐบาล และวางตัวเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่

๙) พึงใช้วิชาชีพ และปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะ

๑๐) พึงพร้อมรับการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่

๑๑) พึงหาวิธีป้องกัน แก้ไข ขจัดความขัดแย้ง และแสวงหาทางออกที่เหมาะสมเพื่อ ผลประโยชน์ส่วนรวม

๑๒) ไม่ใช่อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน และถือเป็นหน้าที่ในการ ป้องกัน ป้องปราม ทักท้วง ทัดทาน และเปิดเผยการทุจริต และประพฤติมิชอบ

๑๓) พึงประพฤติตนให้ถูกต้องตามศีลธรรม ทำนองคลองธรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม

๑๔) ไม่รับทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดซึ่งมีมูลค่าเกินปกติวิสัยที่วิญญูชนจะให้แก่กันโดย เสน่หา

๑๕) พึงละเว้นการดำเนินธุรกิจ หรือกิจการที่อาจอาศัยอำนาจหน้าที่ของตนให้คุณให้โทษ ในกิจการที่เกี่ยวกับหน้าที่นั้น

๑๖) พึงมีความกล้าหาญที่จะปฏิเสธความไม่ถูกต้อง ไม่ยอมตกเป็นเหยื่อของกรทุจริต และ ประพฤติมิชอบ

๑๗) พึงละเว้นการลอกเลียน หรืออ้างเอาผลงานของผู้อื่นไปใช้ประโยชน์โดยไม่ให้เกียรติ แก่เจ้าของผลงาน

๑๘) พึงดำรงรักษา ส่งเสริม และสืบสานชื่อเสียง เกียรติคุณ และศักดิ์ศรีของวิชาชีพ

๑๙) พึงศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้า มีทัศนคติสร้างสรรค์ ทนต่อ เหตุการณ์ และมุ่งสู่ความเป็นเลิศในวิชาชีพอยู่เสมอ

๒๐) พึงเคารพเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต่อวิชาชีพของตน

๒๑) พึงส่งเสริมให้มีความเสมอภาคในโอกาสที่จะได้รับการพัฒนา และความก้าวหน้าใน หน้าที่การงาน

๒๒) พึงให้บริการประชาชนด้วยความยุติธรรม รวดเร็ว มีน้ำใจ และสุภาพเรียบร้อย

๒๓) พึงปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยมุ่งปกป้องสิทธิของประชาชน

๒๔) พึงสนับสนุนกิจกรรม และสวัสดิการของชุมชนที่เป็นประโยชน์ และเกี่ยวข้องกับวิชาชีพ หรืองานในหน้าที่

๒๕) พึงรักษาคำมั่นสัญญา ไม่รับปากเพียงให้ฟังตัวโดยไม่สนใจว่าจะทำได้ตามที่รับปากหรือไม่

๒๖) พึงอุทิศเวลาให้กับงาน

๕.๗ ครอบครัว และเพื่อน

๑) พึงตระหนักในความสำคัญ และเคารพศักดิ์ศรีของสถาบันครอบครัว ไม่ประพฤติเสื่อมเสียในทางเพศ และศีลธรรม

๒) ไม่ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจให้สมาชิกในครอบครัว เพื่อน และบุคคลใกล้ชิดอาศัยอำนาจหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

๓) พึงช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนร่วมงานในทางที่ชอบ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความสามัคคี และร่วมแรงร่วมใจในบรรดาผู้ร่วมงานในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

๔) พึงมีความปรารถนาดี และความจริงใจในการปฏิบัติต่อผู้ร่วมงาน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องด้วยความสุภาพ มีน้ำใจ และมนุษยสัมพันธ์อันดี

๕) พึงเป็นแบบอย่าง และปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่สมาชิกในครอบครัว

๕.๘ ประโยชน์สาธารณะ ชุมชน และสังคม

๑) พึงช่วยเหลือ และวางตัวให้เป็นที่เชื่อถือ และประพฤติจนเป็นประโยชน์ต่อสังคม

๒) พึงประพฤติตนให้เหมาะสม และถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคมไทยในฐานะเป็นพลเมืองดี และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชน

๓) พึงยกย่อง ส่งเสริม สนับสนุน ปกป้อง ค้ำครองคนดีของสังคม และไม่ส่งเสริมคนไม่ดีให้มีอำนาจ

๔) พึงถือเป็นหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสังคมที่จะต้องปกป้องผลประโยชน์สาธารณะ ขวนขวาย และอาสาในการให้บริการแก่ชุมชน และสังคมโดยเฉพาะในยามวิกฤติ

๕) พึงให้ข่าวสารข้อมูล และคำแนะนำแก่ประชาชนอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และเสมอภาค

๖) พึงกระทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ชุมชน และสังคม

๕.๙ มวลมนุษยชาติ และสิ่งแวดล้อม

๑) พึงเป็นผู้มีคุณธรรม ตระหนักในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคของบุคคล และพึงละเว้นการปฏิบัติที่มีอคติ

๒) พึงละเว้นการนำ หรือยอมให้ผู้อื่นนำผลงานทางวิชาการไปใช้ในทางทุจริต หรือเป็นภัยต่อมวลมนุษยชาติ และสิ่งแวดล้อม

๓) พึงมีน้ำใจต่อมวลมนุษยชน เมตตาต่อสรรพสัตว์ อนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

๔) พึงทำงาน และสร้างสรรค์ประโยชน์เพื่อความเจริญของงามของสภาพแวดล้อม

๕) พึงส่งเสริม และสนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพ

๖) พึงเป็นผู้นำในด้านความคิด และการกระทำในการอนุรักษ์ และพัฒนา ภูมิธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาที่ยั่งยืน

๗. จรรยาบรรณข้าราชการพลเรือน

จรรยาบรรณข้าราชการพลเรือนนี้ ต้องศึกษาโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๘ (๕) และมาตรา ๙๑ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่ได้ออกข้อบังคับ ก.พ. ว่าด้วยจรรยาบรรณของข้าราชการพลเรือนไว้ดังต่อไปนี้^๕

๑.จรรยาบรรณต่อตนเอง

จรรยาบรรณต่อตนเอง จดมุ่งหมายอยู่ที่ตัวข้าราชการผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำงานเพื่อนำความสุข ความเจริญให้กับประชาชน และประเทศชาติ ข้าราชการจึงเป็นผู้ที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี จึงต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเพื่อรักษาไว้ซึ่งเกียรติ และศักดิ์ศรีของการเป็นข้าราชการโดยยึดหลักสร้างความเชื่อถือศรัทธา คือให้บุคคลทั่วไปมีความเชื่อถือ ศรัทธาในตัวข้าราชการ ซึ่งมี ๓ ข้อ คือ

ข้อ ๑ ข้าราชการพลเรือนพึงเป็นผู้มีศีลธรรมอันดี และประพฤติตนให้เหมาะสมกับการเป็นข้าราชการ

ข้อ ๒ ข้าราชการพลเรือนพึงใช้วิชาชีพในการปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์ และไม่แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ในกรณีที่วิชาชีพใดมีจรรยาวิชาชีพกำหนดไว้ ก็พึงปฏิบัติตามจรรยาวิชานั้นด้วย

ข้อ ๓ ข้าราชการพลเรือนพึงมีทัศนคติที่ดี และพัฒนาตนเองให้มีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และทักษะ ในการทำงานเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ราชการมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒.จรรยาบรรณต่อหน่วยงาน

จรรยาบรรณต่อหน่วยงาน ตั้งแต่ส่วนย่อยจนถึงส่วนใหญ่มุ่งหมายให้หน่วยงานดังกล่าวสามารถตั้งมั่นอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้าราชการซึ่งเป็นกลไกของหน่วยงานนั้นจึงต้องยึดหลักประโยชน์ราชการ ด้วยการประพฤติตนในทางที่จะช่วยกันทำให้หน่วยงานของตนสามารถตั้งมั่นอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมี ๔ ข้อ คือ

ข้อ ๔ ข้าราชการพลเรือนพึงปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความสุจริตเสมอภาคและปราศจากอคติ

^๕ แหล่งออนไลน์ ที่มา <http://www.ocsc.go.th/> ข้อบังคับ ก.พ.ว่าด้วยจรรยาบรรณของข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๕๓๗. (เข้าถึง ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๐)

ข้อ ๕ ข้าราชการพลเรือนพึงปฏิบัติหน้าที่ราชการ อย่างเต็มกำลังความสามารถ รอบคอบ รวดเร็ว ขยันหมั่นเพียร ถูกต้องสมเหตุสมผล โดยคำนึงถึงประโยชน์ของทางราชการและประชาชนเป็นสำคัญ

ข้อ ๖ ข้าราชการพลเรือนพึงประพฤติตนเป็นผู้ตรงต่อเวลา และใช้เวลาราชการให้เป็นประโยชน์ต่อทางราชการอย่างเต็มที่

ข้อ ๗ ข้าราชการพลเรือนพึงดูแลรักษา และใช้ทรัพย์สินของทางราชการอย่างประหยัด คำนึงค่า โดยระมัดระวังมิให้เสียหายหรือสิ้นเปลืองเยี่ยงวิญญูชนจะพึงปฏิบัติต่อทรัพย์สินของตนเอง

๓. จรรยาบรรณต่อผู้บังคับบัญชา ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และผู้ร่วมงาน

จรรยาบรรณกลุ่มนี้ จุดมุ่งหมายอยู่ที่ผู้ปฏิบัติงานทั้ง ๓ ฝ่าย คือผู้บังคับบัญชา ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และผู้ร่วมงานในอันที่จะให้บุคคลดังกล่าวปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น ไม่ติดขัด ไม่ขัดแย้ง มีบรรยากาศการทำงานที่ดี โดยยึดหลักมนุษยสัมพันธ์ โดยได้กำหนดข้อพึงปฏิบัติไว้ ๕ ข้อ ดังนี้

ข้อ ๘ ข้าราชการพลเรือนพึงมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน การให้ความร่วมมือช่วยเหลือกลุ่มงานของตนทั้งในด้านการให้ความคิดเห็น การช่วยทำงาน และการแก้ปัญหาาร่วมกัน รวมทั้งการเสนอแนะในสิ่งที่เห็นว่าจะมีประโยชน์ต่อการพัฒนางานในความรับผิดชอบด้วย

ข้อ ๙ ข้าราชการพลเรือนซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา พึงดูแลเอาใจใส่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาทั้งในด้านการปฏิบัติงาน ขวัญ กำลังใจ สวัสดิการ และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนปกครองผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาด้วยหลักการ และเหตุผลที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

ข้อ ๑๐ ข้าราชการพลเรือนพึงช่วยเหลือเกื้อกูลกันในทางที่ชอบ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจในบรรดาผู้ร่วมงานในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ข้อ ๑๑ ข้าราชการพลเรือนพึงปฏิบัติต่อผู้ร่วมงาน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องด้วยความสุภาพ มีน้ำใจ และมนุษยสัมพันธ์อันดี

ข้อ ๑๒ ข้าราชการพลเรือนพึงละเว้นจากการนำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน

๔. จรรยาบรรณต่อประชาชน และสังคม

จรรยาบรรณกลุ่มนี้ จุดมุ่งหมายอยู่ที่ประชาชนผู้รับบริการโดยมุ่งหมายที่จะให้ประชาชนได้รับบริการที่ดี มีคุณภาพ และบังเกิดความพึงพอใจในการบริการของรัฐ ข้าราชการผู้ให้บริการจึงต้องยึดหลักการให้บริการ ซึ่งกำหนดไว้ ๓ ข้อ คือ

ข้อ ๑๓ ข้าราชการพลเรือนพึงให้บริการประชาชนอย่างเต็มกำลังความสามารถด้วยความเป็นธรรม เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจ และใช้กิริยาวาจาที่สุภาพอ่อนโยน เมื่อเห็นว่าเรื่องใดไม่สามารถปฏิบัติได้ หรือไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของตนจะต้องปฏิบัติ ควรชี้แจงเหตุผล หรือแนะนำให้ติดต่อหน่วยงานหรือบุคคลซึ่งตนทราบว่ามีความอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ ต่อไป

ข้อ ๑๔ ข้าราชการพลเรือนพึงประพฤติตนให้เป็นที่เชื่อถือของบุคคลทั่วไป

ข้อ ๑๕ ข้าราชการพลเรือนพึงละเว้นการรับทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด ซึ่งมีมูลค่าเกินปกติวิสัยที่วิญญูชนจะให้แก่กันโดยเสน่หาจากผู้มาติดต่อราชการ หรือผู้ซึ่งอาจได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติหน้าที่ราชการนั้น หากได้รับไว้แล้ว และทราบภายหลังว่าทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่ได้รับไว้มีมูลค่าเกินปกติวิสัย ก็ให้รายงานผู้บังคับบัญชาทราบโดยเร็ว เพื่อดำเนินการตามสมควรแก่กรณี

๘.สรุปท้าย

โดยที่ข้าราชการพลเรือนมีหน้าที่และความรับผิดชอบสำคัญในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการให้บริการแก่ประชาชน ซึ่งจำเป็นต้องทำงานร่วมกันหลายฝ่าย ฉะนั้น เพื่อให้ข้าราชการพลเรือนมีความประพฤติดี สำนึกในหน้าที่ สามารถประสานงานกับทุกฝ่าย ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่ราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงสมควรให้มีข้อบังคับ ก.พ. ว่าด้วยจรรยาบรรณของข้าราชการพลเรือนไว้เป็นประมวลความประพฤติเพื่อรักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรีและส่งเสริมชื่อเสียง เกียรติคุณ เกียรติฐานะของข้าราชการพลเรือน อันจะยังผลให้ผู้ประพฤติเป็นที่เลื่อมใส ศรัทธาและยกย่องของบุคคลโดยทั่วไป

บรรณานุกรม

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- https://www.rmutsb.ac.th/rmutsbkm/document/good-pratice/good_practice๕๖/๑๒_๕๖.pdf (เข้าถึงข้อมูล ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐)
- <https://dictionary.sanook.com/search/dict-th-th-royal-instituteZ/> (เข้าถึงข้อมูล ๑๒ มิ.ย. ๒๕๖๐)
- [http://www.okkbkk.net/index.php?mo=3&art=589412\(๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๐\)](http://www.okkbkk.net/index.php?mo=3&art=589412(๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๐))
- <http://www.ocsc.go.th/> ข้อบังคับ ก.พ.ว่าด้วยจรรยาบรรณของข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๕๓๗. (เข้าถึง ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๐)

งานสารบรรณ : หัวใจของฝ่ายอำนวยการ

Documentation: Director's Heart

สังเวียน อันตระโลก*

วัลลภ ทองหล่อ**

บทคัดย่อ

งานสารบรรณส่วนใหญ่ก็คือการทำงานด้านเอกสาร ผู้ที่จะทำงานสารบรรณต้องมีความรู้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ.๒๕๒๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งกำหนด ไว้ว่า งานสารบรรณ หมายถึง งานที่เกี่ยวกับการบริหารงานเอกสาร เริ่มตั้งแต่ การจัดทำ การรับ การส่ง การเก็บรักษา การยืม จนถึงการทำลาย แต่ในทางปฏิบัติการบริหารงานเอกสาร หรือกระบวนการบริหารงานเอกสาร เริ่มตั้งแต่ การคิด อ่าน ร่าง เขียน แต่ง พิมพ์ จัดจำ ทำสำเนา ส่งหรือสื่อข้อความ การรับ การบันทึก จดรายงานการประชุม สรุปย่อเรื่อง เสนอ การสั่งการ ตอบโต้ ทำรหัส เก็บเอกสาร การค้นหา การติดตามและการทำลาย รวมถึงการประสานงานภายในหน่วยและภายนอกหน่วยงาน จะเห็นได้ว่าหน่วยงานราชการจะให้ความสำคัญกับงานสารบรรณ เพราะงานสารบรรณเป็นเครื่องในการบริหารเอกสาร การจัดทำหนังสือติดต่อทำความเข้าใจกัน เป็นแหล่งรวมหลักฐานข้อมูล สามารถค้นคว้าอ้างอิง ประกอบการตัดสินใจ ในการวางแผน การสั่งการของผู้บริหาร และเสมือนเป็นเครื่องเตือนความจำของหน่วยงาน

คำสำคัญ : งานสารบรรณ, หัวใจของฝ่ายอำนวยการ

ABSTRACT

Most correspondence is document work. For those who work in the journal, the knowledge and knowledge of the Office of the Prime Minister on the Official Journalism Act BE 2526 (1983) and the Amended Document (No. 2) BE 2548 (2005). Document From the preparation, receipt, delivery, storage, borrowing to destruction. But in practice, document management. Or document management process, starting with thinking, reading, drafting, memorizing, copying, sending or receiving messages, receiving notes, taking minutes, summaries, presentations, countermeasures, coding, search, tracking, and destruction. Including internal and

* อาจารย์ (สบ๓) กลุ่มงานอาจารย์ ศฝร.ภ.๖ จังหวัดนครสวรรค์

** อาจารย์ (สบ๓) กลุ่มงานอาจารย์ ศฝร.ภ.๖ จังหวัดนครสวรรค์

external coordination. It will be seen that government agencies will focus on journalism. The documentary is a document management. Make a contact book to understand each other. A source of evidence. Can be researched. Decision-making in executive order planning. And as a reminder of the unit.

Keyword: Documentation: Director's Heart

๑.บทนำ

งานสารบรรณ เป็นหัวใจของระบบการบริหารในการขับเคลื่อนของหน่วยงาน และเป็นหัวใจของฝ่ายอำนวยการด้วย บุคลากรที่จะทำงานสารบรรณในหน่วยงานราชการ ต้องมีความรู้ความเข้าใจ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ.๒๕๒๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๘ นอกจากนี้มีระเบียบว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๒๒ ได้กล่าวถึงความปลอดภัยเกี่ยวกับเอกสารชั้นความลับ ของหนังสือ ระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ พ.ศ.๒๕๔๔ และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ มาประกอบใช้ในการปฏิบัติงาน

ผู้เขียนในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายอำนวยการ มีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการจัดทำหนังสือ การรับส่งหนังสือ การเก็บรักษาหนังสือ การทำลายหนังสือ พบปัญหาความไม่เข้าใจ ไม่ยึดระเบียบ ทำตามแบบรุ่นพี่ คิดว่าถูกต้อง จึงมีจิตที่จะสื่อสารให้ผู้อ่านได้เห็นความสำคัญของงานสารบรรณซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิบัติงานอำนวยการ และผู้ปฏิบัติงานสารบรรณจะต้องยึดระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ.๒๕๒๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๘ นำไปปฏิบัติงาน เพื่อจะทำงานให้มีความถูกต้อง เป็นระบบ มีความสะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ประหยัดเวลา แรงงานและค่าใช้จ่าย ผู้บังคับบัญชามีความพึงพอใจในผลงาน สุดท้ายความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งก็ตามมาในที่สุด

๒.ความหมายของงานสารบรรณ

งานสารบรรณ หมายถึง งานที่เกี่ยวกับการบริหารงานเอกสาร เริ่มตั้งแต่การจัดทำ การรับ การส่ง การเก็บรักษา การยืม จนถึงการทำลาย แต่ความหมายในทางปฏิบัติการบริหารงานเอกสาร หรือกระบวนการบริหารงานเอกสาร เริ่มตั้งแต่ การคิด อ่าน ร่าง เขียน แต่ง พิมพ์ จัดทำ ทำสำเนา ส่งหรือสื่อข้อความ การรับ การบันทึก จดรายงานการประชุม สรุปย่อเรื่อง เสนอ การสั่งการ ตอบโต้ ทำรหัส เก็บเอกสาร การค้นหา การติดตามและการทำลาย

ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง การรับส่งข้อมูลข่าวสาร หรือ หนังสือผ่านระบบสื่อสารด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์

๓.ความสำคัญงานสารบรรณ

งานสารบรรณมีความสำคัญต่อผู้ปฏิบัติงานฝ่ายอำนวยการและผู้บริหารองค์กร คือ

๑.เป็นเครื่องมือในการบริหารเอกสาร หรือหนังสือที่จัดทำขึ้นเป็นหนังสือในการติดต่อทำความเข้าใจระหว่างหน่วยงานกับหน่วยงาน หน่วยงานกับบุคคล และบุคคลกับบุคคล

๒.เป็นแหล่งข้อมูลประกอบการตัดสินใจ การวางแผนการวินิจฉัย การสั่งการของผู้บริหารอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสำคัญต่อระบบงาน

๓.เป็นแหล่งรวมหลักฐานเอกสารต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับองค์กรไว้เป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติงาน

๔.เพื่อค้นคว้า อ้างอิง เพื่อสานต่อ หรือให้ความรู้เรื่องเดิม

๕.เป็นเสมือนเครื่องเตือนความจำของหน่วยงาน เป็นหลักฐานการอ้างอิง มีคุณค่าในการศึกษา ค้นคว้า

๔.ประโยชน์งานสารบรรณ

๑.ทำให้การปฏิบัติงานเกี่ยวกับหนังสือของทางราชการเป็นระบบและมีมาตรฐานในการทำงานเหมือนกัน

๒.มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการทำงาน

๓.ทำให้ประหยัดเวลา แรงงานและประหยัดเงินงบประมาณ และมีประสิทธิภาพในการทำงาน

๔.ทำให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงาน

๕.ทำให้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงาน

ระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานสารบรรณ

๑.ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. ๒๕๒๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๘

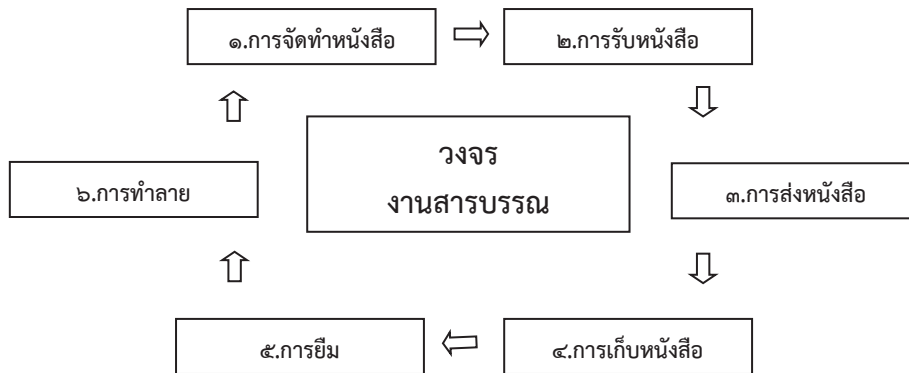
๒.ระเบียบว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๒๒ (ความปลอดภัยเอกสาร)

๓.ระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ พ.ศ.๒๕๔๔

๔.พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารทางราชการ พ.ศ.๒๕๔๐

๕.ระเบียบไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ ๕๔ งานสารบรรณตำรวจ

แผนภาพแสดงวงจรของงานสารบรรณ

ที่มา: สังเวียน อินทรโลก ๒๕๖๐

งานสารบรรณเป็นกระบวนการบริหารงานเอกสารตามวงจรดังกล่าว ในทางปฏิบัติมีหลายขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การคิดว่าจะทำอะไร ทำที่ไหน ทำอย่างไร ทำทำไม ใครเป็นคนทำ เมื่อคิดได้แล้วก็ต้องศึกษาค้นคว้า โดยการอ่านให้เข้าใจในงานที่จะทำ จดจำ นำมา ร่างหนังสือ หรือแต่งเติมหรือเขียนตามความเข้าใจที่ได้ศึกษามา แล้วทำการทบทวนงานที่ร่างว่ามีความถูกต้องชัดเจนหรือไม่ ก็ดำเนินการจัดพิมพ์หนังสือ ซึ่งการจัดทำเป็นหนังสือถือว่าเป็นหลักฐานของทางราชการ การพิมพ์หนังสือราชการต้องมีสำเนา เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานของหน่วยงานเจ้าของเรื่อง ส่วนต้นฉบับส่งให้ผู้รับ เพื่อเป็นการสื่อสารข้อความให้ผู้รับได้รับทราบข้อความ หรืออาจมีการโต้ตอบหนังสือกัน โดยผู้รับจะต้องลงรับหนังสือราชการและลงบันทึกในทะเบียนหนังสือรับ เลขที่เท่าใด เมื่อวันเดือนปีใด เรื่องอะไร ใครส่งมา และหลักฐานที่ทุกหน่วยงานต้องจัดเป็นหลักฐานคือการจดบันทึกรายงานการประชุม มีการสรุป ย่อเรื่อง แล้วแต่ประธานในที่ประชุมจะสั่งการว่าจดยรายงานการประชุมแบบใด แล้วทำการเสนอรายงานให้ผู้บังคับบัญชาสั่งการในบันทึกนั้น ผู้ใต้บังคับบัญชารับทราบในสิ่งการ ก็ต้องมีการจัดเก็บเอกสารเพื่อเป็นหลักฐาน โดยการจัดทำรหัสแฟ้มเพื่อสะดวกในการค้นหา การติดตามเรื่องเมื่อต้องการ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานเอกสารมานานเป็น ๑๐ ปี ๒๐ ปี เอกสารที่ไม่จำเป็นก็ต้องทำลาย เพื่อมิให้งานล้นสำนักงาน แต่อย่างไรก็ตาม การประสานงานกับหน่วยงานภายในและนอกหน่วยก็เป็นงานสารบรรณทั้งสิ้น ซึ่งก็ถือว่าเป็นวงจรที่ครบรอบงานสารบรรณดังกล่าว

๕. ปัญหาและแนวทางปฏิบัติงานสารบรรณ

๑.การจัดทำหนังสือโต้ตอบ การส่งตัวข้าราชการเข้ารับการฝึกอบรมภายในหน่วยงาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จะต้องจัดทำหนังสือภายใน โดยใช้กระดาศบันทึกข้อความ แต่ผู้ปฏิบัติงานสารบรรณจัดทำหนังสือภายนอก และใช้กระดาศตราครุฑ ซึ่งผิดรูปแบบหนังสือราชการ และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ.๒๕๒๖ ซึ่งระเบียบกำหนดไว้ ดังนี้

หนังสือภายนอก คือ หนังสือติดต่อราชการที่เป็นแบบพิธี โดยใช้กระดาษตราครุฑ เป็นหนังสือติดต่อระหว่างส่วนราชการ หรือ ส่วนราชการมีถึงหน่วยงานอื่นใดซึ่งมิใช่ส่วนราชการ หรือ มีถึงบุคคลภายนอก

ข้อสังเกตหนังสือภายนอก มีดังนี้ ๑)เป็นหนังสือที่เป็นแบบพิธี ๒)ใช้กระดาษตราครุฑ ๓)เป็นหนังสือติดต่อระหว่างส่วนราชการ เช่น สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดพิษณุโลก มีหนังสือถึงศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ ๔)ส่วนราชการมีถึงหน่วยงานอื่นใดซึ่งมิใช่ส่วนราชการ เช่น ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ มีหนังสือถึง การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดนครสวรรค์ ๕)ส่วนราชการมีถึงบุคคลภายนอก เช่น ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์มีหนังสือถึงนายเกรียงไกร อินทระโลก

หนังสือภายใน คือ หนังสือติดต่อราชการที่เป็นแบบพิธีน้อยกว่าหนังสือภายนอก เป็นหนังสือติดต่อภายในกระทรวง ทบวง กรม หรือจังหวัดเดียวกัน ใช้กระดาษบันทึกข้อความ

ข้อสังเกต หนังสือภายใน มีดังนี้ ๑)หนังสือติดต่อราชการที่เป็นแบบพิธีน้อยกว่าหนังสือภายนอก ๒)ใช้กระดาษบันทึกข้อความ ๓)เป็นหนังสือติดต่อภายในกระทรวง ทบวง กรม หรือจังหวัดเดียวกัน เช่น กรมธนารักษ์ มีหนังสือถึง กรมบัญชีกลาง หรือ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์มีหนังสือถึง สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (อยู่ในกระทรวงเดียวกัน) หรือ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์มีหนังสือถึง ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ (อยู่ในจังหวัดเดียวกัน) ก็กระทำได้ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ.๒๕๒๖ แต่ถ้าศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์จะมีหนังสือถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จะกระทำมิได้เนื่องจาก สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนดระเบียบไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ ๕๔ ว่าด้วยงานสารบรรณ ที่เรียกกันว่างานสารบรรณตำรวจ ซึ่งกำหนดว่า หนังสือราชการภายในที่ใช้หรือติดต่อกันภายในหน่วยงานสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้ปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ.๒๕๒๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๘ และต้องปฏิบัติตามระเบียบไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ ๕๔ คือ ชื่อส่วนราชการ วัน เดือน ปี และข้อความในหนังสือกำหนดไว้ให้ใช้ ค่าย่ออย่างไร ก็ให้ใช้ ค่าย่อตามนั้น ดังนั้น การจัดทำบันทึกข้อความของหน่วยงานตำรวจ จะต้องใช้ค่าย่อ เช่น ค่าย่อหน่วยงานตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ เป็น ศปร.๖ จึงมีผลที่ว่าถ้าศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จะทำหนังสือไปถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จะต้องทำหนังสือภายนอกเท่านั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นจังหวัดเดียวกันตามที่กล่าวข้างต้น ถ้าจะทำหนังสือเป็นบันทึกข้อความ เป็นหนังสือภายในก็กระทำไม่ได้ แต่งานสารบรรณตำรวจกำหนดให้ การจัดทำหนังสือโดยใช้กระดาษบันทึกข้อความจะต้องใช้ค่าย่อ ก็เกรงว่าบุคคลภายนอกซึ่งมิใช่ข้าราชการตำรวจหรือหน่วยงานตำรวจ จะไม่เข้าใจในค่าย่อของหน่วยงานตำรวจจะต้องจัดทำหนังสือภายนอก ดังนั้น ถ้ามีการส่งตัวข้าราชการตำรวจเข้าอบรมภายในหน่วยงานสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จะต้องจัดทำหนังสือภายใน ใช้กระดาษบันทึกข้อความ

๒.การพิมพ์เนื้อความในหนังสือมักพิมพ์ผิดบ่อย ๆ เช่น กฎหมาย ปฏิบัติ ปราบกฎ นิเทศ สัมมนา สังเกตการณ์ อนุญาต กระตือรือร้น กะทันหัน กะทัดรัด คำนวณ ชะลอ เซนต์เมตร เซ็นชื่อ ลายเซ็น ศีรษะ ฉะนั้น นะคะ รสชาติ หอยย ทะนุถนอม เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ไอศกรีม คลินิก เป็นต้น

๓.การรับหนังสือมีความล่าช้า ไม่ระบุตัวผู้มีหน้าที่รับหนังสือให้ชัดเจน เอกสารที่มีชั้นความเร็วไม่ได้รับการดำเนินงานตามลำดับชั้นความเร็ว เส้นทางเดินเอกสารรวน เอกสารมีปริมาณมาก ในขณะที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานสารบรรณจะต้องปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ ด้วย อีกทั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่ขาดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน เช่น หนังสือเจ้าหน้าที่ของระบุชื่อผู้บังคับบัญชา ผู้ปฏิบัติงานสารบรรณเปิดซอง นั่นก็หมายความว่าเปิดซองจดหมายซึ่งเป็นจดหมายส่วนตัว หรือเอกสารที่เป็นความลับ ผู้ปฏิบัติงานเปิดซอง โดยมิได้รับการแต่งตั้งให้เข้าถึงเอกสารชั้นลับนั้น ๆ

การรับหนังสือ คือ หนังสือที่ได้รับเข้ามาจากภายนอก ให้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานสารบรรณกลาง ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้

ข้อสังเกตการรับหนังสือราชการ เป็นวิธีการและลำดับขั้นตอนการรับหนังสือเข้ามาจากภายนอก เจ้าหน้าที่งานสารบรรณกลางจะต้องตรวจสอบว่าหนังสือส่งถูกหน่วยงานของตนเองหรือไม่ การ จำหน่ายของเป็นชื่อบุคคล หรือลงตำแหน่ง ถ้าลงตำแหน่งสามารถเปิดซองลงรับหนังสือได้ ถ้าเป็นชื่อบุคคลห้ามเปิดซองจดหมาย และพิจารณาว่าเป็นหนังสือชั้นความลับหรือไม่ ถ้าเป็นหนังสือชั้นความลับ ต้องให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งเข้าถึงชั้นความลับ ลงทะเบียนในทะเบียนเอกสารลับ หรือมีชั้นความเร็ว เรียงลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของหนังสือ เพื่อดำเนินก่อนหลังและให้ผู้เปิดซองตรวจเอกสาร หากไม่ถูกต้อง ให้ติดต่อส่วนราชการเจ้าของเรื่องหรือหน่วยงานที่ออกหนังสือ เพื่อดำเนินการให้ถูกต้อง หรือบันทึกข้อบกพร่องไว้เป็นหลักฐาน แล้วจึงดำเนินการลงทะเบียนรับหนังสือ

๔.การส่งหนังสือผิดหน่วยงาน เรื่องที่ส่งกลับหน่วยงาน หนังสือส่งไม่ถึงผู้รับ เนื่องจากพิมพ์หน้าของจดหมายไม่ชัดเจน ไม่ได้ตรวจสอบความเรียบร้อยก่อนส่ง รวมถึงเอกสารที่จะส่งไปด้วยไม่ครบถ้วน ไม่ได้ลงวันที่ และไม่ได้ออกเลขที่หนังสือ สัมกับสำเนาฉบับเข้าแฟ้ม การส่งไม่ได้ปฏิบัติตามชั้นความเร็วของเอกสาร

การส่งหนังสือ คือ หนังสือที่ส่งออกไปภายนอก ให้ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้

ข้อสังเกตการส่งหนังสือที่ได้เสนอผู้บังคับบัญชาลงนามแล้ว ผู้ปฏิบัติงานสารบรรณคือเจ้าหน้าที่สารบรรณกลางจะต้องตรวจสอบความเรียบร้อยของหนังสือ การลงวันที่ การออกเลขที่หนังสือ หนังสือส่งถึงใคร ตรงกับหน้าของจดหมายหรือไม่ ตรวจข้อความ ตลอดจนสิ่งที่ต้องส่งไปด้วยให้ครบถ้วน และจะต้องมีการลงทะเบียนส่งไว้เป็นหลักฐานก่อนดำเนินการส่งออกไปนอกหน่วย อาจจะส่งทางไปรษณีย์ หรือข้อความผ่านเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ ประเภทหนังสือที่ไม่สำคัญ ส่งได้โดยวิธียึดติดแถบขาว พับ แทนการ บรรจุซอง หนังสือที่ต้องปฏิบัติเร็วกว่าปกติ หรือหนังสือที่มีชั้นความลับ ให้ปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ พ.ศ.๒๕๔๔ และกำหนดชั้นความเร็วของหนังสือ การจำหน่ายของจดหมายให้ระบุชื่อผู้รับและสถานที่อย่างชัดเจนตามที่

การสื่อสารแห่งประเทศไทยกำหนด รวมถึงสำเนาต้องเก็บใส่แฟ้มเมื่อออกเลขที่หนังสือส่ง ส่วนสำเนาฉบับคืนเจ้าของเรื่อง

๕.การเก็บเอกสารไม่เป็นที่ ไม่มีระบบ ไม่แยกชนิดแฟ้มงาน เอกสารสูญหาย หายาก ต้องใช้ระยะเวลาในการค้นหา การจัดเก็บมีความซ้ำซ้อน เมื่อผู้จัดเก็บเอกสารไม่อยู่ ไม่มีใครสามารถค้นหาเอกสารได้

การเก็บรักษาหนังสือ จำแนกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ ๓ ประเภท คือ

๑.การเก็บระหว่างปฏิบัติ คือ การเก็บระหว่างปฏิบัติยังไม่เสร็จ อยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าของเรื่อง โดยกำหนดการเก็บให้เหมาะสมตามขั้นตอนการปฏิบัติงาน

๒.การเก็บเมื่อปฏิบัติเสร็จแล้ว คือ การเก็บหนังสือที่ปฏิบัติเสร็จแล้ว และไม่มีอะไรจะต้องปฏิบัติต่อไปอีก ให้เจ้าของเรื่องจัดทำบัญชีหนังสือส่งเก็บไปให้หน่วยเก็บที่ส่วนราชการนั้นกำหนด

๓.การเก็บไว้เพื่อใช้ในการตรวจสอบ คือ การเก็บหนังสือที่ปฏิบัติเสร็จแล้ว แต่จำเป็นต้องใช้ในการตรวจสอบ ให้เจ้าของเรื่องเก็บเป็นเอกเทศ หรือแต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบก็ได้

ข้อสังเกตการจัดเก็บหนังสือ ให้มีระเบียบง่ายต่อการค้นหา ไม่สูญหาย รวบรวมและจัดเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้องไว้ในแหล่งเดียวกัน กำหนดผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน จัดแฟ้มให้เป็นระบบหมวดหมู่ หรือเรียงลำดับหมายเลข หรือเรียงตามแฟ้มสี ถ้าผู้รับผิดชอบไม่อยู่ บุคคลอื่นสามารถค้นหาได้

๖.เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในการทำลายไม่รู้ระเบียบการทำลาย ทำลายไม่ถูกต้อง ไม่รู้ขั้นตอนการทำลาย ไม่ได้สำรวจเอกสารที่ต้องทำลาย ไม่ทำลายเอกสารในแต่ละปี กลัวความผิดผู้บังคับบัญชาไม่ได้ให้ความสำคัญ เป็นภาระในการจัดเก็บ ไม่มีพื้นที่สำหรับจัดเก็บเอกสารใหม่

ข้อสังเกตการทำลาย มีการกำหนดขั้นตอนตามระเบียบงานสารบรรณ วิธีการในการปฏิบัติคือ ภายใน ๖๐ วัน หลังจากสิ้นปีปฏิทิน ให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการเก็บหนังสือ สำรวจหนังสือ เอกสารที่ครบกำหนดอายุการเก็บในปีนั้น แล้วจัดทำบัญชีหนังสือขอทำลายและเสนอหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมเพื่อพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการทำลาย โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการทำลายหนังสือมีประธานกรรมการ และกรรมการอีกอย่างน้อย ๒ คน โดยปกติให้แต่งตั้งข้าราชการตั้งแต่ระดับ ๓ หรือเทียบเท่าขึ้นไป คณะกรรมการทำลายหนังสือมีหน้าที่พิจารณาหนังสือที่ขอทำลายตามบัญชีหนังสือขอทำลาย ซึ่งหนังสือที่ขอทำลายดังกล่าวต้องครบอายุการเก็บแล้วตามประเภทของหนังสือนั้น ๆ ถ้าเป็นหนังสือที่มีอายุการเก็บยังไม่ครบกำหนด ต้องเก็บไว้ให้ครบอายุเสียก่อน กรณีหนังสือนั้นครบอายุการเก็บแล้ว และคณะกรรมการมีความเห็นว่าหนังสือนั้นยังไม่ควรทำลาย และควรขยายเวลาการจัดเก็บไว้ ให้ลงความเห็นว่าจะขยายเวลาการเก็บถึงเมื่อใด ในกรณีที่คณะกรรมการมีความเห็นว่า หนังสือเรื่องใดควรทำลายผู้มีอำนาจอนุมัติให้ทำลายหนังสือได้ จึงทำลายหนังสือโดยการเผาหรือโดยวิธีอื่นที่จะไม่ให้หนังสือนั้นอ่านเป็นเรื่องราวได้ ซึ่งอาจทำได้หลายวิธี เช่น ฉีกเป็นชิ้นเล็ก ๆ หรือการเข้าเครื่องย่อย หั่นเป็นฝอยหรือตัด การทำลายเอกสารจะต้องตรวจสอบ ปฏิบัติตามระเบียบงานสารบรรณ กล่าวคือ หนังสือราชการที่มีระยะเวลาของการ

จัดเก็บมี ๖ ประเภท คือ ๑) หนังสือที่เป็นเรื่องธรรมดา ซึ่งไม่มีความสำคัญและเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นประจำ ซึ่งดำเนินการเสร็จแล้ว เก็บรักษาไม่น้อยกว่า ๑ ปี ๒) หนังสือที่ได้ปฏิบัติงานเสร็จแล้ว และเป็นคู่สำเนาที่มีต้นเรื่องจะค้นได้จากที่อื่นเก็บรักษาไว้ไม่น้อยกว่า ๕ ปี ๓) หนังสือที่ต้องสงวนเป็นความลับ ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือระเบียบว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๒๒ ๔) หนังสือที่เป็นหลักฐานทางอรรถคดี สำนวนของศาล หรือของพนักงานสอบสวน หรือหนังสืออื่นใดที่มีกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนกำหนดไว้เป็นพิเศษ ๕) หนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี สถิติ หลักฐานหรือเรื่องที่ต้องใช้สำหรับการค้นคว้าหรือหนังสืออื่นในลักษณะเดียวกัน เก็บหลักฐานทางราชการตลอดไปหรือตามที่กองจดหมายเหตุแห่งชาติกำหนด ๖) หนังสือที่เกี่ยวกับการเงิน ซึ่งไม่ใช่เอกสารสิทธิให้เห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องเก็บถึง ๑๐ ปี ให้ความสำคัญลงกระทรวงการคลัง เพื่อขอทำลาย

๖.คุณสมบัติของผู้ปฏิบัติงานสายอำนวยการ

๑. ต้องมีความรู้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ.๒๕๒๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๘

๒. ต้องมีความรู้หลักภาษาไทย โดยยึดพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕

๓. ต้องเข้าใจวัฒนธรรมองค์กร มีความรู้ ความเข้าใจในโครงสร้าง ภาระงานและภารกิจของหน่วยงาน เข้าใจผู้บังคับบัญชา ทราบนโยบายของผู้บังคับบัญชาในการบริหารองค์กร เพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันและถูกต้อง

๔. ต้องมีมวลชนสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรภายในหน่วยและประสานกับหน่วยงานภายนอกเป็นอย่างดี

๕. มีความรู้ความสามารถในการอ่านการตีความและสรุปสาระสำคัญ

๖. มีความรู้ ความเข้าใจ ในโครงสร้าง ภาระงานและภารกิจของหน่วยงาน

๗. มีความสามารถในการจัดลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของงาน (เอกสาร)

๘. มีความสามารถในการจัดทำแผนการปฏิบัติงานและกำหนดงานในหัวระยะเวลาต่าง ๆ ได้

๙. มีความรักและศรัทธาในงานที่รับผิดชอบ

๑๐. ทำงานอย่างเต็มที่ เต็มศักยภาพ และเต็มเวลา

๑๑. เป็นผู้รักษาระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด

๑๒. มีความรู้และสามารถใช้งานในระบบสารสนเทศและการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๗.บทสรุป

การบริหารงานเอกสารเริ่มตั้งแต่การจัดทำหนังสือ การรับหนังสือ การส่งหนังสือ การเก็บรักษาหนังสือ การยืมจนถึงทำลาย เป็นวงจรของการบริหารงานสารบรรณ ซึ่งรวมถึงการประสานงานภายในหน่วยและภายนอกหน่วยงาน การปฏิบัติงานเอกสารแต่ละขั้นตอน มีปัญหาเรื่องการจัดทำหนังสือผิดรูปแบบ หนังสือส่งติดต่อกายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ต้องจัดทำเป็นหนังสือภายใน ใช้กระดาษบันทึกข้อความก็จัดทำเป็นหนังสือภายนอก ใช้กระดาษตราครุฑ กระบวนการรับและส่งหนังสือล่าช้า ไม่มีขั้นตอนการรับหนังสือ การส่งหนังสือ ไม่มีผู้รับผิดชอบ ชำนาญที่ชัดเจน ไม่มีสมุดคุมงาน ทำให้ไม่รู้ว่าหนังสือเดินทางถึงขั้นไหน ตามทางานไม่ถูก เสียเวลา งานเสียหาย ผู้บังคับบัญชาตำหนิ ดังนั้น ทุกชั้นงานที่รับหนังสือเข้ามาต้องตรวจสอบ ถ้าเป็นหนังสือราชการลับ ต้องแยกให้ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เข้าถึงชั้นความลับ ลงทะเบียนรับเอกสารลับ ถ้าเป็นหนังสือที่มีชั้นความเร็ว ก็ต้องลงทะเบียนหนังสือรับ ตามลำดับชั้นความเร็ว ปฏิบัติตามขั้นตอนการรับและส่งหนังสือ การเก็บเอกสารไม่แยกแฟ้มงานให้ชัดเจน ทำให้หางานยาก ใช้เวลานาน งานสูญหาย การเก็บเอกสารต้องตั้งชื่อแฟ้มงานให้ชัดเจนกับเรื่องที่เก็บ เรียงแฟ้มตามลำดับหมายเลข หรือสีแฟ้มให้ดูง่ายต่อการค้นหา ผู้จัดเก็บไม่อยู่ คนอื่นสามารถค้นหางานได้ เก็บเอกสารไว้นานเป็นภาระต่อการจัดเก็บ ก็ต้องทำลายเอกสารบ้างเมื่อครบอายุการเก็บ ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ไม่ยอมทำลายกลัวความผิด โดนตั้งกรรมการ ขั้นตอนการทำลาย คิดว่ายากและต้องใช้เวลาานาน ผู้บังคับบัญชาไม่ให้ความสนใจ ทำให้เอกสารการเก็บเต็มสำนักงาน

ดังนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าผู้ปฏิบัติงานสารบรรณที่ดี ต้องปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ.๒๕๒๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๘ ระเบียบไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ ๕๔ สารบรรณตำรวจ นอกจากนั้น ต้องมีความรู้การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เช่น โปรแกรมเวิร์ด โปรแกรมเอ็กเซล การใช้งานในระบบสารสนเทศและการสื่อสาร ได้เป็นอย่างดี สิ่งที่สำคัญที่ผู้ปฏิบัติงานสารบรรณ ต้องมีใจรักและศรัทธาในงานที่รับผิดชอบ ทำงานด้วยความเต็มใจ เต็มศักยภาพและเต็มเวลา เป็นผู้รักษาระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด ทำให้งานที่ได้รับมอบหมาย มีความถูกต้อง รวดเร็ว ทันทต่อเหตุการณ์ อันจะทำให้งานฝ่ายอำนวยการเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานรอบข้างและผู้บังคับบัญชาพึงพอใจ ส่งผลให้หน่วยงานอื่นมีความเชื่อมั่นอย่างแน่นนอน

บรรณานุกรม

- นิวัฒน์ วชิรวิภากร, ธงชัย นิติธรรม,ระเบียบสำนักกษัตริย์ว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. ๒๕๒๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่๒) พ.ศ. ๒๕๔. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมหวน จำกัด.๒๕๔๔.
- นัยนา เกิดวิชัย. คำอธิบายระเบียบสำนักกษัตริย์ว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ.๒๕๒๖. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นครปฐม: สำนักพิมพ์นิตินัย,๒๕๔๓.

การเขียนหนังสือราชการ

Official Letter

ศรณรินทร์ เปลรินทร์*

บทคัดย่อ

งานสารบรรณได้ดีจำเป็นต้องมีบุคลากรผู้ปฏิบัติหน้าที่รู้งานด้านธุรการด้วย เช่นการประสานงาน การติดต่อโต้ตอบ มีความคล่องแคล่ว ว่องไว ต้องมีความรู้ด้านภาษาเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาไทย การใช้อักขระ ตัวสะกด การันต์ วรรคตอนให้ถูกต้อง ใช้คำธรรมดาที่เข้าใจง่าย แต่เป็นสำนวนราชการ ใช้ถ้อยคำสุภาพ เหมาะสมกับฐานะของผู้รับหนังสือ ควรรู้ระบบข่าวสาร ทั้งปวง มีความรู้ ด้านการใช้คอมพิวเตอร์ เนื่องจากปัจจุบันการส่งเอกสารในบางเรื่องจะใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ รู้คำศัพท์ใหม่ ๆ พิมพ์งานได้ดี ถูกต้อง รวดเร็ว และที่สำคัญต้องเป็นผู้ที่ร่างหนังสือที่ดี การร่างหนังสือ คือการเรียบเรียงข้อความขึ้นต้นตามเรื่องที่จะแจ้งความประสงค์ ไปยังผู้รับหรือผู้ที่ต้องทราบหนังสือนั้นก่อนที่จะพิมพ์เป็นต้นฉบับ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมากในการจัดทำหนังสือราชการทุกชนิดหากประสงค์ให้ได้ข้อความเหมาะสมรัดกุม ควรผ่านการร่างที่ดีด้วย ถึงแม้ว่าการร่างหนังสือจะไม่มีการสอนในสถานศึกษาใด ๆ แต่ก็สามารถฝึกปฏิบัติให้เป็นผู้ร่างหนังสือที่ดีได้ถ้าให้ความสนใจ และเป็นนักสังเกต

คำสำคัญ : การเขียนหนังสือราชการ

ABSTRACT

Journalists need to have a staff member who knows the administrative tasks. Such as coordinating Interactions Fluency in English is required. Especially in Thai. Use punctuation, punctuation, punctuation. Use plain words that are easy to understand. But it is a phrase. Politely Suit the status of the book recipient. Should know all the information system with computer knowledge. Currently, some electronic documents are sent electronically. Know new words, print well, be accurate, fast and important to be a good book. Drafting the book This is a basic text based on the subject of the request. To the recipient or those who need to know the book before printing the original. This is very important in the preparation of all kinds of government books if you want to have a strong message. It should be through a good body. Although the drafting of the book is not taught in any institution, it can be practiced as a good bookworm if interested. And as an observer.

Keyword: Official Letter

* อาจารย์ (สบ ๓) กลุ่มงานอาจารย์ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๑ จ.นครสวรรค์

๑. บทนำ

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. ๒๕๒๖ ข้อ ๖ ได้กำหนดไว้ว่า งานสารบรรณ หมายถึง งานที่เกี่ยวกับการบริหารงานเอกสาร เริ่มตั้งแต่การจัดทำ การรับ การส่ง การเก็บรักษา การยืม จนถึงการทำลาย ซึ่งในทางปฏิบัติการบริหารงานเอกสารทั้งปวง หรือกระบวนการ งานสารบรรณ จะเริ่มตั้งแต่การคิด อ่าน ร่าง เขียน แต่ง พิมพ์ ตอบ ทำสำเนา บันทึก รับ ส่ง จดรายงาน การประชุม สรุป ย่อเรื่อง เสนอ สั่งการ เก็บรักษา การยืม การติดตาม การทำลาย

งานสารบรรณ เป็นงานที่มีอยู่ทุกหน่วยงาน เพราะการดำเนินงานทั้งปวง ต้องดำเนินงานด้วยระบบเอกสาร ดังนั้นจึงต้องมีการกำกับ ดูแล รับผิดชอบระบบงานสารบรรณ โดยมีหน้าที่สอดส่องดูแลให้ผู้ได้บังคับบัญชาปฏิบัติงานไปด้วยความเรียบร้อย ตำแหน่งที่กำกับดูแลรับผิดชอบงานสารบรรณนั้น อาจกำหนดไว้แตกต่างกันตามความสำคัญและลักษณะของหน่วยงานนั้นๆ โดยอาจมีตั้งแต่อธิบดี เจ้ากรมเสมียนตรา เลขาธิการกรม ผู้อำนวยการกอง หน้าหน้าฝ่าย หรือหัวหน้างานสารบรรณ นายทหาร ฝ่ายสารบรรณเป็นต้น ส่วนฐานะของหน่วยงาน อาจเป็น กรม กอง ฝ่าย หรือหน่วยงานที่เล็กกว่าฝ่ายก็ได้

งานสารบรรณนั้นเป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ ที่เป็นศาสตร์ได้แก่ตัวระเบียบงานสารบรรณ พ.ศ. ๒๕๒๖ กฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง และตำราคู่มือต่าง ๆ ส่วนที่เป็นศิลปะได้แก่แนวทาง วิธีปฏิบัติ ซึ่งต้องอาศัย การสังเกต จดจำ เรียนรู้ และมีประสบการณ์จากการปฏิบัติงานจริง

ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่งานสารบรรณได้ดีจำเป็นต้องรู้งานด้านธุรการด้วย เช่นการประสานงาน การติดต่อโต้ตอบ มีความคล่องแคล่ว ว่องไว ต้องมีความรู้ด้านภาษาเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาไทย การใช้ข้อพระ ตัวสะกด การันต์ วรรคตอนให้ถูกต้อง ใช้คำธรรมดาที่เข้าใจง่าย แต่เป็นสำนวนราชการ ใช้ถ้อยคำสุภาพ เหมาะสมกับฐานะของผู้รับหนังสือ ควรรู้ระบบข่าวสาร ทั้งปวง มีความรู้ ด้านการใช้คอมพิวเตอร์ เนื่องจากปัจจุบันการส่งเอกสารในบางเรื่องจะใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ รู้คำศัพท์ใหม่ ๆ พิมพ์งานได้ดี ถูกต้อง รวดเร็ว และที่สำคัญต้องเป็นผู้ที่ร่างหนังสือที่ดี

การร่างหนังสือ คือการเรียบเรียงข้อความขึ้นต้นตามเรื่องที่จะแจ้งความประสงค์ไปยังผู้รับหรือผู้ที่ต้องทราบหนังสือนั้นก่อนที่จะพิมพ์เป็นต้นฉบับ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมากในการจัดทำหนังสือราชการทุกชนิดหากประสงค์ให้ได้ข้อความเหมาะสมรัดกุม ควรผ่านการร่างที่ดีด้วย ถึงแม้ว่าการร่างหนังสือจะไม่มีการสอนในสถานศึกษาใด ๆ แต่ก็สามารถฝึกปฏิบัติให้เป็น ผู้ร่างหนังสือที่ดีได้ถ้าให้ความสนใจ และเป็นนักสังเกต ซึ่งมีข้อแนะนำดังนี้

๑. ผู้ร่างต้องรู้และเข้าใจอย่างชัดเจน แยกประเด็นที่เป็นเหตุผล และความมุ่งหมายที่จะทำหนังสือนั้น โดยตั้งหัวข้อว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร

๒. ต้องเข้าใจว่าเรื่องเดิมเป็นอย่างไร รูปแบบใด มีหนังสือมาเพื่อจุดประสงค์ใด การร่างหนังสือให้ขึ้นต้นเริ่มใจความที่เป็นเหตุก่อน จึงตามด้วยข้อความที่เป็นความต้องการหรือข้อตกลง หรือเป็นคำตอบในกรณีตอบหนังสือราชการ ถ้ามีหลายข้อให้แยกเป็นข้อ ๆ เพื่อให้ชัดเจน

เข้าใจง่าย ข้อความใด อ้างกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง หรือเรื่องตัวอย่างต้องระบุให้ชัดเจนพอที่ฝ่ายรับหนังสือจะค้นหาตรวจสอบได้สะดวก

๓. ใช้ข้อความสั้น ๆ เป็นสำนวนราชการ ไม่ใช่ใช้ถ้อยคำมีความหมายหลายทาง เขียนให้ผู้รับหนังสืออ่านเข้าใจง่าย และต้องระลึกละเอียดว่าผู้รับหนังสือจะเข้าใจถูกต้องตามความประสงค์ ที่มีหนังสือไป

๔. เขียนให้เป็นผลดี เนื่องจากหนังสือราชการเป็นตัวแทนการติดต่อระหว่างส่วนราชการ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นท่าทีวัฒนธรรมของหน่วยงานจึงควรเขียนให้รักษาความสัมพันธ์อันดีไว้และให้เกิดผลดีแก่บุคคลและหน่วยงาน

๕. ระมัดระวังเรื่องการใช้ภาษา การเขียนตัวสะกด การรันต์ ย่อหน้า เครื่องหมายวรรคตอนและการเขียนคำทับศัพท์ต่าง ๆ ซึ่งควรยึดพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เป็นหลัก

๖. ต้องรู้จักชื่อตำแหน่ง ชื่อส่วนราชการที่ถูกต้อง ซึ่งต้องพยายามศึกษาให้รู้อย่างถ่องแท้

๗. ต้องพิจารณา สังเกต จดจำการใช้ถ้อยคำสำนวนหนังสือราชการต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นแบบอย่างที่ดี และนำมาปรับปรุงแก้ไขการร่างหนังสือของตนอยู่เสมอ

๘. ถ้าเป็นการปฏิเสธคำขอควรแจ้งเหตุผลในการที่ต้องปฏิเสธเพื่อให้ผู้ขอเข้าใจในที่นี้จะกล่าวถึงหนังสือติดต่อราชการ ๒ ชนิด ไปพร้อม ๆ กัน คือ หนังสือภายนอกและหนังสือภายใน

๒. ส่วนหัวเรื่อง

๑. “ที่” ให้ลงรหัสตัวพยัญชนะสองตัว แล้วต่อด้วยเลขประจำของเจ้าของเรื่อง ทับเลขทะเบียนหนังสือส่งซึ่งจะมีในหนังสือภายนอก หนังสือภายใน และหนังสือประทับตรา

๑.๑ รหัสตัวพยัญชนะสองตัว ใช้แทนชื่อกระทรวง ทบวง หรือส่วนราชการที่ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี หรือจังหวัด การกำหนดรหัสพยัญชนะนี้ให้ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้รักษาการตามระเบียบนี้เป็นผู้กำหนด สำหรับรหัสพยัญชนะประจำจังหวัดก็ให้กำหนดโดยหารือกับกระทรวงมหาดไทยเพื่อมิให้การกำหนดตัวอักษรซ้ำกัน

รหัสพยัญชนะประจำกระทรวง ทบวง และส่วนราชการที่ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี เช่น นร กห, กค, กต, คค, รล, รธ, ตช, อส, ฯลฯ

รหัสพยัญชนะประจำจังหวัด และกรุงเทพมหานคร กำหนดไว้เช่น กบ, พย, ชน, พล พช, สป ฯลฯ

๑.๒ เลขประจำของเจ้าของเรื่อง ประกอบไปด้วยเลขสี่ตัวให้กำหนดดังนี้

สำหรับราชการบริหารส่วนกลาง

เลขสองตัวแรกสำหรับกระทรวง หรือทบวง หมายถึงส่วนราชการระดับกรม โดยเริ่มจาก ตัวเลข ๐๑ เรียงไปตามลำดับส่วนราชการ หากยุบส่วนราชการใดให้ปล่อยตัวเลขนั้นว่าง หากมีการจัดตั้ง ส่วนราชการขึ้นใหม่ให้ใช้เรียงลำดับถัดไป

ถ้ากระทรวง หรือทบวงใดมีกรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเป็นกรม ตั้งแต่ ๑๐๐ ส่วนราชการขึ้นไปให้ใช้เลขได้สามตัว โดยเริ่มจาก ๐๐๑ เรียงไปตามลำดับ

สำหรับส่วนราชการที่ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวงให้ใช้
ตัวเลข ๐๐

เลขสองตัวหลังหมายถึง สำนัก กอง หรือส่วนราชการที่เทียบเท่ากองโดยเริ่มจาก
ตัวเลข ๐๑ เรียงไปตามลำดับส่วนราชการ

ตัวอย่างเลขที่หนังสือออก

ที่ ตช ๐๐๑๖...../ หมายถึง ตำรวจภูธรภาค ๑

ที่ ตช ๐๐๐๑(.....) / หมายถึง สำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ที่
ตช ๐๐๐๑(จต) / หมายถึง สำนักงานจรตำรวจแห่งชาติ ซึ่งเลขสองตัวแรก จะขึ้นต้นด้วย ๐๐
ทั้งหมด

สำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติให้อักษรย่อชื่อผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติภายในวงเล็บ
ส่วนสำนักงานรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ให้อักษรย่อ
ลักษณะงาน ที่ได้รับมอบหมาย และหมายเลขลำดับอาวุโสแล้วแต่กรณีภายในวงเล็บต่อท้าย

แนวทางปฏิบัติในการกำหนดเลขประจำส่วนราชการเจ้าของเรื่องของส่วนราชการระดับ บก.,
กก. และงาน หรือหน่วยงานเทียบเท่า ให้หัวหน้าส่วนราชการต้นสังกัด กำหนดเลขไม่ให้เกินสามตำแหน่ง
โดยให้ใส่จุดหลังเลขประจำของส่วนราชการเจ้าของเรื่องระดับ บข. และ บก.

การกำหนดเลขสามตำแหน่งนี้ให้เริ่มจากเลข ๑ เรียงไปตามลำดับส่วนราชการตาม
กฎหมายว่าด้วยการแบ่งส่วนราชการ ซึ่งเลขแต่ละตำแหน่งให้ใช้แทนส่วนราชการดังนี้

ก. ส่วนราชการระดับ บข. หรือเทียบเท่า

- เลขหลังจุดตำแหน่งแรก ให้ใช้แทน บก. หรือหน่วยงานเทียบเท่า
- เลขหลังจุดตำแหน่งที่สอง ให้ใช้แทน กก.
- เลขหลังจุดตำแหน่งที่สาม ให้ใช้แทนงาน

ข. ส่วนราชการระดับ บก.ในสังกัดสำนักงาน ผบ.ตร. หรือหน่วยงานเทียบเท่า

- เลขหลังจุดตำแหน่งแรก ให้ใช้แทน กก. หรือหน่วยงานเทียบเท่า
- เลขหลังจุดตำแหน่งที่สอง ให้ใช้แทนงาน หรือหน่วยงานเทียบเท่า

การใช้ตัวรหัสพยัญชนะ และเลขประจำหน่วยงาน ให้ปฏิบัติดังนี้

- หนังสือที่มีไปยังหน่วยงานภายในสังกัด ตร. ให้ใช้เลขประจำหน่วยงานโดยไม่ต้องมี
รหัสตัวพยัญชนะ ตช

- หนังสือที่มีไปยังส่วนราชการนอกสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้ใช้รหัส
พยัญชนะ ตช และตามด้วยเลขประจำของเจ้าของเรื่อง

- ตำรวจภูธรจังหวัด การกำหนดเลขประจำส่วนราชการเจ้าของเรื่องให้ถือตาม
ภาคผนวก ๑ สำหรับราชการส่วนภูมิภาคคือ นว ๐๐๒๙/

ตำรวจภูธรภาค ๑ ตช ๐๐๑๖

ศฝร.ภ. ๑ ตช ๐๐๑๖.๓

ที่ พณ ๐๓๐๑ /๐๓ หมายถึง กรมการค้าภายใน ๐๑ หมายถึง กองกลาง

ที่ นร ๐๑๐๑/๐๑ หมายถึง กรมประชาสัมพันธ์ ๐๑ หมายถึง กองกลาง
สำหรับราชการส่วนภูมิภาค

เลขสองตัวแรกหมายถึง อำเภอ หรือกิ่งอำเภอ โดยเริ่มจากเลข ๐๑ ซึ่งปกติให้ใช้สำหรับ
อำเภอเมืองเรียงไปตามลำดับตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

สำหรับหน่วยงานที่ขึ้นกับจังหวัดโดยตรงเลขสองตัวแรกให้ใช้ ๐๐

เลขสองตัวหลังหมายถึง หน่วยงานในราชการส่วนภูมิภาคที่สังกัดจังหวัด หรืออำเภอ
ตัวอย่างเลขที่หนังสือ

พจ ๐๐๐๙/ หมายถึง เกษตรจังหวัดพิจิตร

พจ ๐๑๐๙/ หมายถึง เกษตรอำเภอสามง่าม หรืออาจจะเพิ่มตัวอักษรหลัง
รหัสพยัญชนะก็ได้ เช่น นว (บค.) ๐๐๑๖.๕/ ว ๙๕๕๐

เลขประจำของเจ้าของเรื่องนี้จะมีการปรับปรุงทุก ๕ ปี โดยถือปีพุทธศักราชที่ลงท้ายด้วย
เลข ๐ และเลข ๕ เป็นหลัก

การกำหนดเลขประจำของเจ้าของเรื่องนี้ส่วนราชการใดจะกำหนดขึ้นเพิ่มเติมจากที่ได้
กล่าวไว้แล้วก็ได้ แต่ต้องแจ้งให้ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีทราบด้วย

หนังสือเวียน คือ หนังสือที่มีถึงผู้รับเป็นจำนวนมาก มีใจความอย่างเดียวกัน ให้เพิ่มรหัส
ตัวพยัญชนะ ว หน้าเลขทะเบียนหนังสือส่งซึ่งอาจจะกำหนดเป็นเลขหนังสือเวียนโดยเฉพาะ หรือใช้
เลขที่ของหนังสือส่งออกก็ได้ ดังตัวอย่าง ๐๐๒๒(ปร ๒) / ว ๑๘ หรือ นร ๑๐๐๒/ ว ๙ ซึ่ง
หนังสือเวียนจะมีในหนังสือภายนอก หนังสือภายใน และหนังสือประทับตรา

๒. “ส่วนราชการเจ้าของหนังสือ” ให้ลงชื่อส่วนราชการ สถานที่ราชการ หรือ
คณะกรรมการซึ่งเป็นเจ้าของหนังสือนั้น โดยปกติให้ลงที่ตั้งไว้ด้วย เช่น

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ถนนพระราม ๑ กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐

หรือ ศาลากลางจังหวัดสระบุรี ถนนพิชัยณรงค์สงคราม อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี
๑๘๐๐๐

การลงที่ตั้งนั้น ระเบียบมิได้กำหนดรายละเอียดไว้ ซึ่งการเขียนหนังสือติดต่อราชการนั้น
ต้องเขียน ให้ชัดเจน เข้าใจง่าย และใช้ถ้อยคำรัดกุม ไม่เปิดช่องให้ตีความได้หลายนัย โดยปกติจึงไม่
ใช้คำย่อ เช่น กรุงเทพมหานคร จังหวัดนครสวรรค์ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี เนื่องจากชื่อส่วนราชการ ชื่อจังหวัด และที่ตั้งของจังหวัดมีความสั้นยาวไม่
เท่ากัน และเนื้อที่ของกระดาษก็มีจำกัด ประกอบกับการลงที่ตั้งของส่วนราชการมีวัตถุประสงค์
เพื่อให้ผู้รับหนังสือได้ทราบที่ตั้งของส่วนราชการเจ้าของหนังสือ ให้สามารถติดต่อได้ส่วนราชการ จึง
อาจใช้คำย่อของที่ตั้งเพื่อความเหมาะสม สวยงามของรูปแบบหนังสือก็ได้ แต่ควรจะต้องเป็น คำย่อ
ซึ่งเป็นที่เข้าใจ และใช้กันอยู่โดยทั่วไป ดังนั้น “กรุงเทพมหานคร” สำนักนายกรัฐมนตรี จึงมี

ความเห็นว่าการใช้ กรุงเทพฯ หรือ กทม.ตามหนังสือหลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอนของราชบัณฑิตยสถานได้^๑

สำหรับหนังสือภายใน ให้ลงชื่อส่วนราชการเจ้าของเรื่อง หรือหน่วยงานที่ออกหนังสือ โดยให้มีรายละเอียดพอสมควร ถ้าส่วนราชการที่ออกหนังสืออยู่ในระดับกรมขึ้นไปให้ ลงชื่อส่วนราชการเจ้าของเรื่อง ทั้งระดับกรม และกอง เช่น ส่วนราชการ สำนักงาน ก.พ. กองวิชาการ โทร. ๐ ๒๘๒๗ ๓๖๕๐

ถ้าส่วนราชการที่ออกหนังสือ อยู่ในระดับต่ำกว่ากรมลงมา ให้ลงชื่อส่วนราชการเจ้าของเรื่อง เพียงระดับกอง หรือส่วนราชการเจ้าของเรื่อง พร้อมทั้งหมายเลขโทรศัพท์ (ถ้ามี) เช่น

ส่วนราชการ บช.ศ. โทร. ๐ ๒๕๑๓ ๒๐๘๕ หรือ

ส่วนราชการ กก.๒ อศ. โทร. ๐ ๒๕๑๓ ๒๐๘๕ เป็นต้น

๓. “วัน เดือน ปี” ให้ลงตัวเลขของวันที่ ชื่อเต็มของเดือน และตัวเลขของปีพุทธศักราช ที่ออกหนังสือ เช่น ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๒

๔. “เรื่อง” ให้ลงเรื่องย่อที่เป็นใจความสั้นที่สุด ของหนังสือนั้น ในกรณีที่หนังสือต่อเนื่อง โดยปกติ ให้ลงเรื่องของหนังสือฉบับเดิม ถ้าหนังสือฉบับเดิมซึ่งติดต่อกันมาก่อนใช้ชื่อเรื่องอย่างไร หนังสือฉบับต่อไปที่มีไปก็ ให้ใช้ชื่อเรื่องอย่างนั้น ซึ่งการเขียน “เรื่อง” นั้นเพื่อให้พอรู้ใจความที่สั้นที่สุดของหนังสือ และเพื่อความสะดวกแก่การเก็บค้นอ้างอิง^๒

อย่างไรก็ตามถ้าหนังสือฉบับเดิมมีชื่อเรื่องไม่เหมาะสมจะใช้ชื่อเรื่องใหม่ก็ได้แต่ให้มีเค้าความใกล้เคียงกับเรื่องเดิม เช่น หนังสือเรื่องเดิมใช้ว่า

เรื่อง ขออนุมัติเลื่อนขึ้นเงินเดือนข้าราชการตำรวจเป็นกรณีพิเศษใช้ชื่อเรื่องใหม่เป็น

เรื่อง การขออนุมัติเลื่อนขึ้นเงินเดือนข้าราชการตำรวจเป็นกรณีพิเศษ หรือถ้าให้ตามคำขอ จะใช้ชื่อเรื่องดังนี้ก็ได้คือ

เรื่อง อนุมัติเลื่อนขึ้นเงินเดือนข้าราชการตำรวจเป็นกรณีพิเศษ แต่ถ้าไม่อนุมัติถ้าเขียนไปว่า

เรื่อง ไม่อนุมัติให้เลื่อนขึ้นเงินเดือนข้าราชการตำรวจเป็นกรณีพิเศษ ดังนั้นอาจทำให้ผู้รับหนังสือไม่พอใจ หรือเสียความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ควรใช้คำว่า เรื่อง การขออนุมัติเลื่อนขึ้นเงินเดือนข้าราชการตำรวจเป็นกรณีพิเศษ

๕. “คำขึ้นต้น” ให้ใช้คำขึ้นต้นตามฐานะของผู้รับหนังสือตามตารางการใช้คำขึ้นต้นสรพนาม และคำลงท้าย ที่กำหนดไว้ในภาคผนวก ๒ ของระเบียบฯ แล้วลงตำแหน่งของ ผู้ที่หนังสือนั้นมีถึงหรือชื่อบุคคลในกรณีที่มีถึงตัวบุคคลไม่เกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่

^๑ หนังสือสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ นร ๑๓๐๕/ว ๗๙๙๕ ลงวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๔๔ เรื่อง การลงรายละเอียดที่ตั้งของส่วนราชการเจ้าของหนังสือในหนังสือภายใน

^๒ ประวิณ ณ นคร.การเขียนหนังสือติดต่อราชการ. (กรุงเทพฯ พิมพ์ที่ บริษัท ประชาชน จำกัด. ๒๕๓๕) น. ๒๘

ในกรณีนี้จะไม่ใช้ ฯพณฯ นำหน้าตำแหน่งของผู้รับหนังสือเพราะไม่ได้กำหนดไว้ในตารางการใช้คำขึ้นต้น สรรพนาม และคำลงท้ายที่กำหนดไว้ในภาคผนวก ๒ เช่น

เรียน นายเจริญ ทองใบใหญ่

กราบเรียน นายกรัฐมนตรี

กราบเรียน ประธานรัฐสภา

ซึ่งไม่ใช่

กราบเรียน ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี หรือ **กราบเรียน** ฯพณฯ ประธานรัฐสภา^๓

คำขึ้นต้นในหนังสือภายในก็ให้ใช้คำขึ้นต้นตามฐานะของผู้รับหนังสือตามตาราง การใช้คำขึ้นต้น สรรพนาม คำลงท้ายที่กำหนดไว้ในภาคผนวก ๒ แล้วลงตำแหน่งของผู้ที่หนังสือนั้นมีถึง หรือชื่อบุคคลในกรณีที่มีถึงตัวบุคคลไม่เกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่

สำหรับงานสารบรรณตำรวจ ได้กล่าวไว้ในส่วนที่ ๑ การใช้บันทึกข้อความ ข้อ ๓ คำขึ้นต้นในบันทึกข้อความให้ใช้คำว่า เรียน ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาสั่งการผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่ต้องมีคำว่า เรียน ให้ระบุตำแหน่งผู้ที่มีไปถึงได้

๖. “อ้างถึง” (ถ้ามี) ให้อ้างถึงหนังสือที่เคยมีติดต่อกันเฉพาะหนังสือที่ส่วนราชการผู้รับหนังสือได้รับมาก่อนแล้ว จะจากส่วนราชการใดก็ตาม โดยให้ลงชื่อส่วนราชการเจ้าของหนังสือ และเลขที่หนังสือ วันที่ เดือน ปีพุทธศักราชของหนังสือนั้น

การอ้างถึง ให้อ้างถึงหนังสือฉบับสุดท้ายที่ติดต่อกันเพียงฉบับเดียว เว้นแต่มีเรื่องอื่น ที่เป็นสาระสำคัญต้องนำมาพิจารณา จึงอ้างถึงหนังสือฉบับอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ ให้ทราบด้วย เช่น

อ้างถึง หนังสือจังหวัดนครสวรรค์ที่ นว (บค.) ๐๐๑๖.๕/ ว ๙๑๕๐ ลงวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๐

ถ้ามีหนังสือติดต่อกันหลายฉบับ ให้อ้างถึงหนังสือฉบับสุดท้ายที่ติดต่อกันเพียงฉบับเดียว เว้นแต่มีเรื่องอื่น ที่เป็นสาระสำคัญต้องนำมาพิจารณาจึงอ้างถึงหนังสือฉบับอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะให้ทราบด้วย

ถ้าเป็นการติดต่อกันครั้งแรก หน่วยงานที่ออกหนังสือไม่ต้องใส่อ้างถึง

กรณีในหนังสือภายใน การอ้างถึงหนังสือที่เคยติดต่อกันจะอยู่ในข้อความ เช่น

ตามหนังสือ จังหวัดนครสวรรค์ที่ นว (บค.) ๐๐๑๖.๕/ ว ๙๑๕๐ ลงวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๐

ให้สำรวจเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรบุคคล นั้น

๗. “สิ่งที่ส่งมาด้วย” เป็นกรณีที่ได้ส่งเอกสาร สิ่งของ ไปพร้อมกับหนังสือนั้น แต่ถ้าไม่ได้ส่งไปในซองพร้อมกันต้องแจ้งด้วยว่าส่งไปทางใด

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาพระราชกฤษฎีกาโอนกรมตำรวจกระทรวงมหาดไทย

ไปจัดตั้งเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๑ จำนวน ๑ เล่ม

^๓ หนังสือสำนักนายกรัฐมนตรีที่ นร ๐๑๐๕/ ว ๙๕๓ ลงวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๐ เรื่อง การใช้คำ “ฯพณฯ” เป็นคำนำหน้าตำแหน่งในหนังสือราชการ.

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวแลกเงินของ ธนาคารกรุงไทยจำกัด สาขาปากน้ำโพ เลขที่ ๐๒๕๕๔๓ จำนวนเงิน ๑,๒๐๐ บาท (เงินหนึ่งพันสองร้อยบาทถ้วน) ถ้าไม่ได้ส่งสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปด้วย กับหนังสือฉบับนั้นก็ไม่ต้องพิมพ์ “สิ่งที่ส่งมาด้วย” ในหนังสือภายใน สิ่งที่ส่งมาด้วยจะอยู่ในเนื้อความ

๓.เนื้อเรื่อง และจุดประสงค์ของเรื่อง

“ข้อความ” เป็นสาระสำคัญของเรื่อง ลงให้ชัดเจน เข้าใจง่าย ไม่สับสน ไม่ใช่ถ้อยคำมีความหมายหลายทาง ถ้ามีความประสงค์หลายข้อให้แยกเป็นข้อ ๆ ซึ่งในส่วนของข้อความจะแยกเป็นเนื้อเรื่องหรือข้อความที่เป็นเหตุ และตามด้วยจุดประสงค์ของเรื่อง

สำหรับคำเริ่มต้นข้อความจะเริ่มด้วยคำใดคำหนึ่งคือ ด้วย เนื่องจาก ตาม ตามที่^๔

“ด้วย” และ “เนื่องจาก” ใช้ในกรณีเป็นเรื่องใหม่ ซึ่งไม่เคยติดต่อกัน หรือรู้เรื่องกันมาก่อนระหว่างผู้ส่งหนังสือ กับผู้รับหนังสือ เช่น

ด้วยสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้เปิดรับสมัครบุคคลภายนอกเพื่อสอบแข่งขันเข้ารับราชการตำรวจระหว่างวันที่..... ณ.....

จึงขอให้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยประกาศการรับสมัครโดย.....หรือ ด้วยขณะนี้ใกล้ถึงวาระการแต่งตั้งประจำปีแล้ว จึงขอให้ท่านแจ้งข้าราชการตำรวจในปกครอง หากมีผู้ใดประสงค์ขอรับการแต่งตั้งให้รับแบบฟอร์มได้ที่ งาน ๑ อ.ก.ศพร.ภ. ๑ โดยยื่นคำร้องผ่านผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นและให้ทุกหน่วยงานรวบรวมส่งภายในวันที่.....

การใช้คำว่า “เนื่องจาก” ควรใช้ในกรณีที่อ้างเหตุที่จำเป็นต้องมีหนังสือไป เพื่อให้ผู้รับหนังสือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น

เนื่องจาก ส.ต.อ.ศรชัย ทองแท้ ได้หยุดราชการไป ๕ วันโดยไม่ได้ยื่นใบลาตามระเบียบฯ จึงขอให้ ส.ต.อ.ศรชัยฯ ชี้แจงเหตุผลที่หยุดราชการในครั้งนี้ หรือ

เนื่องจากบิดาของ ส.ต.ท. รังชัย เล็กอรุณ ได้ถึงแก่กรรม และตั้งศพสวดพระอภิธรรมที่วัดพระนอน จึงขอเชิญข้าราชการตำรวจ และครอบครัวไปร่วมฟังการสวดพระอภิธรรม ในวัน เวลา ดังกล่าว

การใช้คำว่า “ตาม” หรือ “ตามที่” ใช้ในกรณีเคยมีเรื่องติดต่อ หรือรับรู้กันมาก่อนระหว่างผู้มีหนังสือไปกับผู้รับหนังสือ “ตาม” จะต่อด้วยคำนาม และ “ตามที่” จะต่อด้วยประโยค เช่น

ตามหนังสือที่อ้างถึง สำนักงานคลังจังหวัดนครสวรรค์ได้ขอข้อมูลเกี่ยวกับอัตราเงินเดือนของข้าราชการตำรวจในสังกัด ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๑ เพื่อจัดทำรายงาน ส่งกรมบัญชีกลางนั้น

^๔ ประวิณ ณ นคร, อ้างแล้ว, เชิงอรรถที่ ๒ น. ๖

หรือ ตามหนังสือ ภ.๑ ที่ ๐๐๑๖.๑๑/ ๑๓๒ ลงวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๒ ให้ส่งข้อมูลข้าราชการตำรวจในสังกัด ศฝร.ภ. ๑ เพื่อจัดทำข้อมูลลงในทะเบียนประวัติ นั้น

หรือ ตามที่มีข่าวในหนังสือพิมพ์มติชนฉบับประจำวัน ที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๒ ว่า ข้าราชการตำรวจสังกัด ศฝร.ภ.๑ ได้ขั้บรณยนต์ขนายแดง สีทอง ได้รับบาดเจ็บเมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๒ ที่จังหวัดลพบุรี นั้น

ศฝร.ภ. ๑ ได้ตรวจสอบแล้ว ปรากฏว่าข้อมูลดังกล่าวไม่เป็นความจริงตามที่หนังสือพิมพ์มติชน ลงข่าวแต่ประการใด

การเขียนข้อความที่เป็นเหตุซึ่งต้องรู้ และเข้าใจเรื่องให้ชัดเจนก่อน ต้องรู้เหตุเดิมในกรณีตอบหนังสือ หรือรู้เรื่องของตนเองก่อนที่จะออกหนังสือขอความร่วมมือ หรือขอความช่วยเหลือ ถ้าต้องอ้างถึงหนังสือ ที่ติดต่อมาให้ขึ้นต้นว่า “ตามหนังสือที่อ้างถึง ให้.....นั้น” หรือในหนังสือภายในจะใช้ว่า “ตามหนังสือ จังหวัดสระบุรีที่ สบ ๐๐๔ / ว ๕๔๑๕ ลงวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๒ ให้สำรวจเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรบุคคล นั้น”

ข้อความที่เป็นจุดประสงค์ ให้ผู้รับหนังสือเข้าใจชัดเจนว่า ผู้มีหนังสือไปต้องการอะไร ปฏิบัติอย่างไร เช่นถ้าต้องการเพียงให้ทราบ ก็ลงท้ายให้ชัดเจนว่า “จึงเรียนมาเพื่อทราบ” หรือ “จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ” ถ้าต้องการขอความร่วมมือ หรือขอความช่วยเหลือ ก็ควรเขียนโดยใช้ถ้อยคำสำนวนสุภาพให้เหมาะสม นอบน้อม และขอขอบคุณล่วงหน้า

ข้อความที่เป็นจุดประสงค์สุดท้ายที่นิยมเช่น “เพื่อพิจารณา เพื่อโปรดพิจารณา เพื่อทราบ เพื่อโปรดทราบ เพื่อชักซ้อมความเข้าใจ เพื่อดำเนินการต่อไป เพื่อถือปฏิบัติ ฯลฯ”

๔.ตัวอย่างหนังสือที่บรรลุจุดประสงค์ แต่ไม่เป็นผลดี

เรื่อง ขอให้ชำระค่าเล่าเรียน

เรียน ผู้ปกครอง นายพรชัย ทองดี

ด้วยถึงกำหนดชำระค่าเล่าเรียนประจำภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๒ แล้ว ขอได้โปรดนำเงินจำนวน ๕,๔๐๐ บาท (ห้าพันสี่ร้อยบาทถ้วน) ไปชำระ ณ โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม ภายในวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๒ หากพ้นกำหนดนี้แล้วท่านยังไม่ชำระเงินจำนวนดังกล่าว ทางโรงเรียนมีความจำเป็นจะต้องดำเนินการตามระเบียบ

จากตัวอย่างนี้ ผู้ปกครองอาจรีบนำเงินมาชำระตามกำหนดแต่อาจรู้สึกว่าเป็นการขู่เข็ญทำให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อโรงเรียนได้

๕.ตัวอย่างหนังสือที่เข้าใจยาก

เรื่อง การสั่งซื้อเครื่องช่วยฝึก

เรียน ผู้จัดการบริษัท โอ้เอ้ศาลาลอย จำกัด

อ้างถึง หนังสือบริษัท โอ้เอ้ศาลาลอยที่ ๑๘๙/๒๕๕๐ ลงวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๐

ตามหนังสือที่อ้างถึง บริษัทฯ ได้ตกลงขายเครื่องช่วยฝึกให้กับศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๑ จำนวน ๒๐ รายการ นั้น

บัดนี้เวลาได้ล่วงเลยมานานแล้ว บริษัทฯ ยังไม่ได้ส่งเครื่องช่วยฝึกดังกล่าวมาตามที่ตกลง ศูนย์ฝึกอบรมฯ จึงไม่อาจรอนานต่อไปได้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

จากตัวอย่างหนังสือนี้ไม่ได้บอกชัดเจนว่าจะดำเนินการกับบริษัทไอ้เอ้ศาลาลอยอย่างไร และไม่ได้บอกให้บริษัทฯ ทำอย่างไร^๕

๖.การร่างหนังสือราชการ

หลักเกณฑ์และข้อปฏิบัติของการร่างหนังสือราชการ ผู้ร่างหนังสือราชการควรคำนึงถึงหลักเกณฑ์และปฏิบัติดังนี้

๑. ผู้ร่างหนังสือจะต้องรอบรู้และเข้าใจเรื่องราวที่จะร่างอ่านรายละเอียดแจ่มแจ้งเสียก่อนว่า หนังสือที่จะร่างนั้น เกี่ยวกับเรื่องอะไร ใคร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไร สำคัญอย่างไร เป็นหนังสือประเภทตอบรับหรือปฏิเสธ หรือสร้างขึ้นเพื่อเสนอไปเป็นครั้งแรก

๒. ในการกำหนดข้อความจะต้องเริ่มต้นด้วยเหตุก่อนต่อไปถึงเป็นผล หรือความประสงค์ที่ต้องการหรือข้อตกลงเงื่อนไขใดๆ ถ้ามีหลายตอนควรแยกเป็นข้อๆหรือเป็นตอนๆ เพื่อให้เกิดความชัดเจนและเข้าใจง่ายความตอนใดได้กล่าวถึงหนังสือราชการใด มติ หรือ หลักการ ระเบียบข้อบังคับ หรือกฎหมายในข้อใด เรื่องใดต้องระบุให้ชัดเจน

๓. ข้อความใดที่ควรย้อนกล่าวถึง หรืออ้างกฎ กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง มติ ที่ประชุมของส่วนราชการในเรื่องใด ที่...../.....ลงวันที่เท่าใด ต้องระบุให้ชัดเจน

๔. ใช้ถ้อยคำสำนวนแบบเรียบง่ายเขียนเป็นข้อความสั้นๆ กระชับรัด อ่านเข้าใจง่ายไม่ใช้คำที่มีความหมายหลายทาง ควรใช้คำที่ทันสมัยเหมาะสมกับกาลเทศะและท้องเรื่อง ตลอดจนสถานการณ์ เหตุการณ์ เช่น ใช้คำว่า “ส่งไป” “ส่งมา” ควรใช้ให้ตรงตามความเท็จจริง ไม่ควรให้สับสนหรือคำว่า “ไป” ก็เช่นกัน

ข้อสังเกตการใช้ข้อความตอนเหตุโดยขึ้นต้นคำว่า “ด้วย” มักเป็นคำที่ผู้น้อยใช้กับผู้ใหญ่ไม่นิยมให้ผู้ใหญ่ใช้กับผู้ย่อย แต่ผู้ใหญ่นิยมใช้คำว่า “ตาม” หรือ “อาศัย”เมื่อใช้คำขึ้นต้นในตอนเหตุว่า ด้วย..... เมื่อจบข้อความตอนสุดท้ายก็ไม่ควรใช้คำ ด้วยซ้ำอีกเพราะไม่เหมาะสมในเชิงภาษา

ข้อความตอนผล หรือความตอนจุดประสงค์ สรุปความตอนท้าย เพื่อย้ำให้ผู้รับหนังสือได้ทราบว่าเป็นปฏิบัติอย่างไรอีกต่อไปข้อความตอนเหตุจะต้องสัมพันธ์กับ เนื้อเรื่อง ตอนต้น (ตอนเหตุ) อย่างสอดคล้องกัน

^๕ หนังสือ สำนักนายกรัฐมนตรีที่ นร ๐๙๐๔/๓๓๕๒ ลงวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๖๖ เรื่อง การขอเพิ่มเติมข้อความในภาคผนวก ๓ ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. ๒๕๖๖

๕. รมั้ดระวังเรื่องการเขียนตัวสะกด การันต์และวรรคตอน ผู้ร่างหนังสือจะต้องมีความรู้ภาษาไทยเป็นอย่างดี ต้องใช้สำนวนภาษาให้ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเขียนศัพท์ ถ้อยคำต้องใช้ตัวการันต์ วรรณยุกต์ ให้ถูกต้อง ชัดเจน โดยยึดพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานปี ๒๕๓๕ เป็นหลักในการเขียน

๖. การเขียนชื่อตำแหน่ง ส่วนราชการ ชื่อตัว ชื่อสกุล ผู้รับหนังสือตลอดจนกรมเจ้าสังกัดกระทรวง จะต้องเขียนให้ถูกต้องและชัดเจน การเขียนคำลงท้ายก็ต้องเหมาะสมกับ ระเบียบกำหนด ในระเบียบงานสารบรรณ อย่าเขียนชื่อดังกล่าวให้ผิดพลาด เพราะจะเกิดความเข้าใจผิดและไม่พอใจของผู้เป็นฝ่ายรับหนังสือ ผู้เขียนร่างหนังสือจะต้องศึกษารายละเอียดดังกล่าวให้เป็น ที่ถูกต้อง อย่าใช้คำผิดๆ ถูกๆ เป็นอันขาดรวมทั้งวันเดือนปี ที่เขียนร่างก็ให้ถูกต้องด้วยทุกครั้ง

๗. ผู้ร่างหนังสือ จะต้องคำนึงถึงผู้รับหนังสือเสมอว่า หนังสือที่ร่างส่งไปนั้นผู้ร่างจะเข้าใจถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของผู้ที่มีหนังสือไปติดต่อหรือไม่ คือหมายความว่าผู้รับสามารถ เข้าใจตรงกันกับผู้ร่างหนังสือที่ส่งไปนั้นเอง วิธีการที่ดี เมื่อผู้ร่างหนังสือเสร็จแล้ว ก็สมมุติว่าตนเป็นฝ่ายรับหนังสือ ทดลองอ่านหนังสือนั้นดู เมื่ออ่านและตรวจทานเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงให้พิมพ์เป็นหนังสือส่งออกได้

๘. พึงควรใช้ถ้อยคำที่สุภาพที่สมฐานะของผู้รับ และผู้ส่งหนังสือ ถ้าเป็นกรณีจะปฏิเสธคำขอข้อควรมิเหตุผล ให้ผู้ขอเห็นใจและเข้าใจ

๗.สรุป

การใช้ถ้อยคำสุภาพสำนวนโวหารเรียบง่าย เป็นคุณสมบัติสำคัญอย่างหนึ่งของหนังสือราชการ ดังนั้นจึงพึงหลีกเลี่ยงภาษาถ้อยคำที่แข็งกระด้าง ไม่สุภาพทั้งหลาย เช่นไม่ควรใช้สำนวนที่ว่า “เรื่องนี้ท่านเข้าใจผิดชนิดทีเดียว” หรือ “ความเข้าใจของท่านในเรื่องนี้ไม่ถูกต้องแน่ๆ” แต่ควรใช้สำนวนที่ว่า “ความเข้าใจดังกล่าวของท่านยังคลาดเคลื่อนอยู่” หรือ “กรุณาทบทวนดูใหม่อีกครั้งว่าความเข้าใจของท่านยังไม่ตรงกับของข้าพเจ้า” การตอบหนังสือ ไม่ควรใช้ภาษากระแทกกระเทือน เปรียบเปรยหรือหยาบคาย ควรจะต้องใช้ภาษาสุภาพอ่อนโยนไม่เอาแต่อารมณ์ของตนเป็นใหญ่ เช่น การตอบเป็นทำนองปฏิเสธว่ารู้สึกเสียใจที่เข้าใจคลาดเคลื่อนไปพร้อมกับอธิบายข้อเท็จจริงที่ถูกต้องให้เขาได้รับรู้ด้วย หลักการใช้ถ้อยคำสุภาพนั้น เช่น กรณีขอร้องหรือขอความร่วมมือจะต้องใช้คำว่า “ได้โปรด” ผู้ร่างหนังสือจะต้องเป็นคนช่างสังเกต กรุณาเลือกสรรถ้อยคำสำนวนและการใช้ถ้อยคำในหนังสือราชการต่างๆ ให้สมควรนำมาเป็นแบบฉบับที่ดี และรู้จักปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอด้วย

บรรณานุกรม

กองบัญชาการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. คู่มือตำรวจเล่ม ๓๐ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๕๘).

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตำรวจ , ๒๕๕๘.

กองเทพ เคลือบพณิชยกุล และคณะ. งานสารบรรณ การปฏิบัติงานสำนักงาน. กรุงเทพฯ : บริษัท

ภูมิบัณฑิตการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๘.

กองบัญชาการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. คู่มือตำรวจเล่ม ๔. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตำรวจ ,

๒๕๕๐.

ประวีณ ณ นคร. การเขียนหนังสือติดต่อราชการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. บริษัท ประชาชน จำกัด, ๒๕๓๕.

สุภรณ์ ประดับแก้ว. งานสารบรรณฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕.

การบริหารจัดการเพื่อการเสริมสร้างสมานฉันท์ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น Management for Solidarity in Local Government Organization

สุบัณฑิต จันทรสวาง*

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการที่เป็นการเสริมสร้างสมานฉันท์ที่เกิดกับบุคคลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากการศึกษาพบว่าการบริหารจัดการเป็นเพียงวิธีการในการจัดการกับทรัพยากรที่มีในองค์กร สิ่งที่สำคัญในการเสริมสร้างสมานฉันท์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็คือการนำหลักการหรือวิธีการบริหารมาใช้ร่วมกับกลยุทธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจและเป็นแนวทางในการสร้างสมานฉันท์ให้เกิดกับบุคคลในองค์กร เมื่อนำมาวิเคราะห์กับกลยุทธ์ซึ่งก็คือการจัดความขัดแย้งและส่งเสริมความร่วมมือในองค์กร จะได้แนวทางในการเสริมสร้างสมานฉันท์คือ การสร้างวัฒนธรรมในองค์กร, โครงสร้างและการบริหารองค์กร, การเสริมกำลังและพัฒนาบุคลากร, การติดต่อประสานงาน, การติดตามและประเมินผล ปัจจัยเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของบุคลากรซึ่งจะทำให้เกิดความสมานฉันท์

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, การเสริมสร้างสมานฉันท์, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ABSTRACTS

Management that fosters solidarity with people in the organization. First of all, it must first be understood that management is the only way to manage the resources available in the organization. The key to building solidarity in the organization is to adopt principles or management approaches in conjunction with the strategy. To gain insight and guidance on how to reconcile people in organizations. The administration consists of planning, organization, staffing, governance, and oversight. When analyzed with strategy, it is to eliminate conflict and promote cooperation in the organization. The way to strengthen reconciliation. Organizational culture, organizational structure and administration, human resources reinforcement and development, liaison, monitoring and evaluation. These factors will determine the behavior of the personnel, which will bring about reconciliation.

* หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

Keywords: administration, strengthening, reconciliation

๑. บทนำ

การบริหารจัดการเพื่อเสริมสร้างสมานฉันท์ เป็นการควบคุมการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างสมัครสมานสามัคคี ร่วมมือกันปฏิบัติงาน มีความเข้าใจกันในองค์กร มีการประสานงานเป็นอย่างดี ซึ่งในการจะเกิดความสมานฉันท์ขึ้นในองค์กรปัจจัยสำคัญคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ที่ดี สามารถสร้างกระบวนการบริหารจัดการและการปฏิบัติงานที่เต็มไปด้วยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน สิ่งที่เป็นปัญหาต่อการเสริมสร้างสมานฉันท์ก็คือ ความขัดแย้ง ซึ่งในการจะทำให้เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในองค์กรนั้นจำเป็นจะต้องจัดปัญหาด้านความขัดแย้งให้ได้เสียก่อน ซึ่งความขัดแย้งมีหลายระดับ ทั้งการขัดแย้งในตัวเอง การขัดแย้งในองค์กร และการขัดแย้งระหว่างองค์กร โลกในยุคปัจจุบันเป็นโลกของการแข่งขันด้านผลประโยชน์แนวความคิดค่านิยมอุดมการณ์ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งการบริหารเป็นการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่าที่สุดเป็นผลให้เกิดความขัดแย้งขึ้นทุกระดับและยังเป็นที่เกิดขึ้นได้ในทุกสังคม ไม่ว่าสังคมนั้นจะเป็นสังคมขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ก็ตามรูปแบบของความขัดแย้งนั้นมีอยู่ในหลายลักษณะด้วยกันไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างปัจเจกบุคคลกับกลุ่มคนในสังคมความขัดแย้งระหว่างองค์กรกับองค์กรหรือความขัดแย้งระหว่างรัฐกับองค์กรก็ตาม^๑

การจัดการความขัดแย้งในองค์กรจะทำให้เกิดความเข้าใจกันในองค์กรมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างสมานฉันท์ที่จะเป็นสิ่งที่กำหนดความร่วมมือ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการทำงานร่วมกันเป็นแรงผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนองค์กรไปอย่างมีประสิทธิภาพ หากผู้บริหารและนักบริหารงานบุคคลเข้าใจถึงธรรมชาติแห่งความขัดแย้งและเข้าใจถึงความต้องการของบุคลากรอย่างถ่องแท้แล้ว ย่อมจะทำให้ปัญหาของการขาดความสมานฉันท์ในองค์กร สามารถบริหารจัดการได้อย่างไม่ยาก และไม่ใช่อุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าขององค์กรอย่างแน่นอน รวมทั้งก่อให้เกิดบรรยากาศแห่งความเข้าใจระหว่างฝ่ายบริหารกับบุคลากร ทำให้เพิ่มขวัญและกำลังใจ และความร่วมมือเป็นอย่างดีจากบุคลากรทุกๆ คนทำให้การปฏิบัติงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

การบริหารมีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ กล่าวคือ การบริหารจัดการเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปเพราะมีองค์ประกอบของความรู้ (knowledge) มีหลักเกณฑ์ (principle) และทฤษฎี (theory) ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นศาสตร์ทางสังคม ซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ ส่วนในทางปฏิบัตินั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะนำความรู้หลักการและทฤษฎีไปปรับหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องศิลปะ ดังนั้น นัก

^๑ชลิดา ศรมณี, “การบริหารความขัดแย้งในองค์กร”, วารสารรามคำแหง, ปี ๒๒ ฉบับที่ ๓, (๒๕๔๘): ๖.

บริหารที่เก่งต้องมีศาสตร์และศิลป์ประกอบในการพิจารณาหน้าที่ (Function) ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC มีดังนี้

P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางเนื้องานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

O คือ Organization หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะกับงาน

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ

C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร^๒

สรุปได้ว่าแนวคิดทฤษฎีการบริหารเป็นพฤติกรรม และเป็นกระบวนการทางสังคมที่ผู้บริหารใช้สำหรับตัดสินใจวิธีการต่างๆ ล้วนแต่เป็นวิธีการที่มีหลักเกณฑ์ ทำให้เกิดทฤษฎีการบริหารใหม่ๆ ขึ้นมาแต่การบริหารเป็นเพียงวิธีการในการจัดการกับทรัพยากรที่มีในองค์กร สิ่งที่สำคัญในการเสริมสร้างสมานฉันท์ในองค์กรก็คือการนำหลักการหรือวิธีการบริหารมาใช้ร่วมกับกลยุทธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจและเป็นแนวทางในการสร้างสมานฉันท์ให้เกิดกับบุคคลในองค์กร

๓.แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง

ความขัดแย้งระหว่างองค์กรสามารถเกิดจาก ๒ ปัจจัยใหญ่ๆ คือ จากความต้องการทรัพยากรหรือเงินงบประมาณของหน่วยงานภาครัฐ และเกิดจากความคิดเห็นที่แตกต่างกันหลายๆ ด้าน เช่น ชาติพันธุ์ วิถีชีวิต และตามความเชื่อที่แตกต่าง^๓ ความเห็นที่แตกแยกทางความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา และมีมุมมองที่ต่างกัน การใช้แนวทางการบริหารความขัดแย้งด้วยแนวทางที่ดี จะช่วยให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในองค์กรลดลง มีการพูดคุยมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและ

^๒ เต๋น ชะเนติยัง, การบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๓๓), หน้า ๕๒.

^๓ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๙, หน้า ๓-๕.

^๔ ทิพย์ โอสธ, “การบริหารความขัดแย้งระหว่างองค์กรในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านอ้อน อำเภองาว จังหวัดลำปาง”, การวิจัยอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตร์, (วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐), หน้า ๓๔.

ให้การทำงานร่วมกันมากขึ้น ซึ่งเป็นสัญญาณที่ดีและเป็นสิ่งท้าทายของผู้บริหารองค์กร ให้เกิดการตื่นตัวและกระตุ้นให้ผู้บริหารเพื่อเป็นการสร้างการยอมรับในองค์กรเป็นต้น^๕

ความขัดแย้ง” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Conflict” ซึ่งมีรากศัพท์จากภาษาละตินว่า Confligere แปลว่า การต่อสู้ (Fight) การทำสงคราม (Warfare) ความไม่ลงรอยต่อกันหรือเข้ากันไม่ได้ (Incompatible) ตรงกันข้ามกัน (Opposition) ความแตกต่างระหว่างกลุ่มหรือเผ่าพันธุ์ สัมพันธภาพที่แตกต่างกันนี้ทำให้เป็นชนวนแห่งการต่อสู้แข่งขันระหว่างกัน” จะเห็นได้ว่าความขัดแย้งคือการไม่เข้าใจของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอันเนื่องมาจากความแตกต่างในเรื่องความคิด การกระทำ การตัดสินใจ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อการทำงานของกลุ่มหรือบุคคล ซึ่งมีความหมายคล้ายกับของ ชูเกียรติ แฉวปัดดา ที่เพิ่มเติมว่า ความพยายามที่จะเป็นเจ้าของ การเผชิญหน้าเพื่อมุ่งร้ายการกระทำที่ไปด้วยกันไม่ได้ คือ มีลักษณะตรงกันข้าม คือการไม่ถูกกันเมื่อบุคคลมีความคิด ความสนใจ ความต้องการ หรือการกระทำที่ไม่เหมือนกัน^๖

ความขัดแย้งในสังคมย่อมเกิดขึ้นได้เสมอโดยเฉพาะความขัดแย้งในองค์กรในส่วนของนายจ้างกับลูกจ้างเพราะว่าคนทั้งสองฝ่ายมีจุดประสงค์และจุดมุ่งหมายต่างกัน จากการศึกษาของ March และ Simon^๗ พบว่าความขัดแย้งแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑) ความขัดแย้งต่อตนเอง (Individual Conflict) เป็นความขัดแย้งที่บุคคลมีต่อการกระทำของตนเอง แบ่งออกเป็น (๑.๑) รักพี่เสียดายน้อง (Approach-Approach Conflict) เป็นความต้องการหรือพอใจทั้งสองอย่าง แต่เลือกได้เพียงอย่างเดียว (๑.๒) หินสือปะจระเข้ (Avoidance-Avoidance Conflict) เป็นความรู้สึกที่ไม่ต้องการไม่ปรารถนาทั้ง ๒ อย่าง แต่ต้องเลือก ๑ อย่าง (๑.๓) เกลียดตัวกินไข่ (Approach-Avoidance Conflict) คือมีทั้งสิ่งที่พอใจไม่พอใจอยู่ร่วมกัน จำเป็นต้องเผชิญหน้าทั้ง ๒ อย่างในเวลาเดียวกัน

๒) ความขัดแย้งในองค์กร (Organizational Conflict) เมื่อคนแต่ละคนมาอยู่ร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันจะมีความคิดเห็นต่างกันไปมีวิธีการคิดที่ไม่เหมือนกัน ค่านิยมคติ การรับรู้ ผลประโยชน์เกิดจากการแบ่งทรัพยากรและงบประมาณมีจำนวนจำกัดหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงเทคนิคในการทำงาน ความแตกต่างในหน้าที่การทำงานล้วนเป็นสาเหตุที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งได้ทั้งสิ้น

^๕ ถนอม อัดโน และพระมหาปณิธาน เป้งอิน, “การบริการความขัดแย้งของผู้นำองค์กร : กรณีศึกษาองค์กรบ้านแหลมมะขบ”, การค้นคว้าอิสระ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๑), หน้า ๔๑.

^๖ สิทธิพงศ์ สิทธิจิร, การบริหารความขัดแย้ง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.moe.go.th/wijai/conflict.doc> [๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐].

^๗ ชูเกียรติ แฉวปัดดา, พฤติกรรมการแก้ไขความขัดแย้งของผู้บริหาร ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูอาจารย์ โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๓๗.

^๘ March, JG and Herbert A. Simon, Organization, (New York : John Wiley & Sons. 1958), p.

๓) ความขัดแย้งระหว่างองค์กร (Inter organization Conflict) เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างองค์กรกับองค์กร หรือระหว่างกลุ่มกับกลุ่มเช่นผลประโยชน์ขัดกันกระบวนการ ความขัดแย้งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่าง ๒ ฝ่าย หรือมากกว่า ๒ ฝ่ายขึ้นไป คำว่าฝ่ายในที่นี้หมายถึงบุคคลหรือองค์กรก็ได้ซึ่ง ฟิตเร่ (Filley)^๙ เสนอกระบวนการความขัดแย้งฟิตเร่ (Filley) ได้เสนอกระบวนการของความขัดแย้ง โดยแบ่งออกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ

(๓.๑) สภาพก่อนเกิดความขัดแย้ง (Antecedent Condition of Conflict) เป็นลักษณะของสภาพการณ์ที่อาจปราศจากความขัดแย้ง แต่จะนำไปสู่การขัดแย้งเช่นลักษณะส่วนบุคคลคนบางคนมีลักษณะที่พร้อมจะก่อให้เกิดความขัดแย้งกับผู้อื่นอยู่เสมอ เช่น ก้าวร้าวไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีอคติต่อผู้อื่น จู้จี้ จุกจิก ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ลักษณะของจุดมุ่งหมาย ค่านิยม วัตถุประสงค์ แตกต่างกันลักษณะของปัญหาอุปสรรคจากการสื่อสารลักษณะความจำกัดของทรัพยากร และลักษณะโครงสร้างประเภทขององค์กร

(๓.๒) ความขัดแย้งที่รับรู้ได้ (Perceived Conflict) เป็นการรับรู้จากสภาพการณ์ ที่เกิดขึ้นของฝ่ายต่างๆ ว่ามีความขัดแย้งเกิดขึ้น

(๓.๓) ความขัดแย้งที่รู้สึกได้ (Felt Conflict) เป็นความรู้สึกของบุคคลว่าเกิดความขัดแย้งโดยอาจมีความรู้สึกที่ถูกคุกคาม ถูกเกลียดชัง กลัว หรือไม่ไว้วางใจ

(๓.๔) พฤติกรรมที่ปรากฏชัด (Minifest Behavior) เป็นการแสดงออกของบุคคลเมื่อรับรู้หรือรู้สึกว่ามีความขัดแย้งเกิดขึ้น อาจแสดงความก้าวร้าว การแข่งขันการโต้เถียงหรือการแก้ปัญหา

ชนิดความขัดแย้งตามแนวคิดของ Christopher Moore แบ่งออกได้ ๔ ด้าน ประกอบด้วย^{๑๐}

๑. ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data Conflict) เป็นปัญหาพื้นฐานของความขัดแย้ง อาจมาจากข้อมูลน้อยไป การแปลผลผิดพลาดการวิเคราะห์ออกมาด้วยความเห็นต่าง หรือแม้แต่ว่าข้อมูลมากเกินไปบางครั้งก็เป็นปัญหาความแตกต่างในการรับรู้ข้อมูล (Perception) บางครั้งก็เป็นปัญหาขัดแย้งกันได้

๒. ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ (Interest Conflict) เป็นเหตุผลแห่งการแย่งชิงผลประโยชน์ในสิ่งที่ดูเหมือนมีหรือมีไม่เพียงพอเป็นเรื่องของตัวเนื้อหา กระบวนการ และจิตวิทยา (เช่น ยุติธรรมไหม)

๓. ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) เป็นเรื่องของอำนาจ แย่งชิงอำนาจ การใช้อำนาจ การกระจายอำนาจ ปัญหาโครงสร้างรวมถึงกฎระเบียบ บทบาท ภูมิศาสตร์ ระยะเวลาและระบบ

^๙Filley Alan C, Interpersonal Conflict Resolution, Glenview, (Illinois : Scott, Foresman, 1975), p. 116.

^{๑๐}วันชัย วัฒนศัพท์, ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา, (สถาบันพระปกเกล้า. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๗), หน้า ๑๑.

๔. ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) เป็นปัญหาด้านบุคลิกภาพ พฤติกรรมต่างๆ ในอดีต อารมณ์ที่รุนแรง ความเข้าใจผิด และการสื่อสารที่บกพร่อง

๕. ความขัดแย้งด้านค่านิยม (Values Conflict) เป็นปัญหาระบบของความเชื่อ ความแตกต่างในค่านิยมชนบประเพณี ประวัติ การเลี้ยงดูที่หล่อหลอมเขาขึ้นมา

การแยกแยะความขัดแย้งออกไปแต่ละชนิด ช่วยให้เห็นความชัดเจนของความขัดแย้งว่ามี องค์ประกอบอะไร เพื่อนำไปสู่การแก้ไขให้ถูกต้อง แต่ไม่ได้หมายความว่าความขัดแย้งต่างๆ มี เฉพาะชนิดใดชนิดหนึ่ง แต่จริงๆ แล้วจะผสมผสานกันอยู่เกือบทุกชนิดหรือมีทุกชนิดในเรื่องเดียวกัน แต่แตกต่างกันในความรุนแรง^{๑๑}

ผู้บริหารเป็นปัจจัยซึ่งมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการบริหารองค์กรเนื่องจากผู้บริหารเป็น ผู้ที่มีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลในองค์กรอย่างมาก ทั้งในด้านการสร้างพฤติกรรมและการควบคุม พฤติกรรมของบุคคลมีลักษณะที่สามารถบรรเทาหรือระงับข้อขัดแย้งในองค์กรได้ดี มนุษย์อยู่กันเป็น สังคมย่อมหนีไม่พ้นความขัดแย้งเริ่มจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับตนเองลงเลไม่สามารถตัดสินใจได้ และเมื่ออยู่กันตั้งแต่สองคนขึ้นไปก็เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลสองคนเมื่อขนาดเป็นสังคมกว้างใหญ่ ขึ้น จะเกิดความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ ความขัดแย้งเป็นสถานการณ์ที่คนหรือกลุ่มคนมีความคิดเห็นไม่ ตรงกัน เนื่องมาจากการมีพื้นฐานความต้องการความเชื่อค่านิยมข้อมูลเป้าหมายหรือวิธีการทำงานที่ แตกต่างกันความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและพบได้บ่อยปัจจุบันสภาพความเป็นอยู่และ การพัฒนาได้เปลี่ยนแปลงเพียงแต่ความเปลี่ยนแปลงอันรุนแรงและรวดเร็วทางสังคม บางครั้งได้ทำให้ องค์กรหลงลืมไปว่า อันที่แท้จริงแล้วองค์กรมีต้นทุนที่สามารถหยิบมุมขึ้นมาใช้แก้ปัญหาความขัดแย้ง ในองค์กรผู้บริหารองค์กรจึงเป็นผู้รักษาหรือประสานให้สมาชิกขององค์กรอยู่ร่วมกันเป็นผู้ปฏิบัติ ภารกิจขององค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์และยังมีบทบาทในการสนับสนุนให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์กัน ในองค์กรผู้บริหารจึงเป็นผู้หนึ่งที่มีบทบาทและหน้าที่ในการจัดการเกี่ยวกับความขัดแย้งในองค์กร ระบบและกระบวนการ การขัดแย้งขององค์กรที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของการคำนึงถึงหลักศาสนา วัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนในองค์กรเป็นประเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งเพราะทำให้สามารถทำความเข้าใจ ถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมตลอดจนทุนทางสังคมขององค์กรที่นำมาใช้ในกระบวนการจัดการ ความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นอันจะนำไปสู่การปรับใช้เป็นแนวทางในการสร้างความสมานฉันท์ให้เกิด ขึ้นกับองค์กร^{๑๒}

๔.แนวคิดเกี่ยวกับความสมานฉันท์

กระบวนการที่จะทำให้ผู้คนที่กำลังขัดแย้งแตกแยกกันอยู่นั้น มีความพอใจเหมือนกัน แล้วตัดสินใจยุติความขัดแย้ง ซึ่งมาตรการหรือขบวนการดังกล่าวนี้มีหลายวิธี หากวิธีไหนใช้แล้ว

^{๑๑} อธิพัฒน์ สิ้นทรโก, “การจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๕), หน้า ๒๓-๒๔.

^{๑๒} พรนพ พุกกะพันธุ์, การบริหารความขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท.เพ็ชรสกุลจำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒๘.

พอใจทุกฝ่ายก็จะเป็นทางยุติความขัดแย้งได้ ขณะนี้ก็กำลังแสวงหากันอยู่ หลายวิธีเช่นกันหลักธรรมที่คิดว่าจะสามารถนำมาใช้เพื่อการสมานฉันท์ได้ก็คือ หลักแห่งผาสุกวิหารธรรม หลักธรรมเพื่อการสมานฉันท์ซึ่งจัดเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมลดความแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนาได้แก่หลักแห่งผาสุกวิหารธรรมหรือหลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมี๕ประการคือ^{๑๓}

๑. เมตตาการุณยธรรม การกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา หมายถึง การแสดงออกทางกายบนพื้นฐานของความรัก ไม่มีความโกรธ ความเกลียดชังเจือปน ไม่ใช้ความรุนแรงทุกประเภท ไม่ทุบตี ไม่ฆ่าฟัน ไม่ทำลาย แต่แสดงออกทางกายให้บุคคลอื่นรับรู้ ได้ว่า การแสดงออกนั้นๆออกมาจากความเมตตา เพราะความเมตตา หรือความรักสากลเป็นธรรมชาติที่มนุษย์หรือแม้แต่สัตว์ก็สามารถรับรู้หรือสัมผัสได้

๒. เมตตาวจีธรรม การแสดงออกทางวาจาที่ประกอบด้วยเมตตา หรือพูดด้วยความเมตตา คำพูดที่ประกอบไปด้วยความเมตตานี้ จะไม่มี คำเท็จ คำหยาบ คำส่อเสียด คำเพ้อเจ้อ แต่จะมีแต่ความจริง ไพเราะ มีสาระ ผู้ฟังๆแล้วสบายใจไม่เป็นทุกข์ การพูดเท็จ พูด คำหยาบ พูด ส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ เป็นสาเหตุสำคัญที่สุดที่ก่อความแตกแยกทางสังคม ยิ่งพูดคำประเภนี้มากเท่าไรยิ่งเท่ากับเติมเชื้อไฟมากเท่านั้น ยิ่งยุคปัจจุบันนี้เป็นยุคที่ข้อมูลข่าวสารจะถูกกระจายไปได้อย่างรวดเร็ว และสร้างความร้าวฉานได้กว้างขวาง ในทางตรงกันข้าม หากได้พูด ความจริง พูด ไพเราะ มีสาระ ผู้ฟังฟังแล้วมีความสุข โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ถ่ายทอดไป วาจาเช่นนี้จะเป็นตัวสร้างสมานฉันท์คือ ความพอใจร่วมกันในคำพูดที่ประกอบด้วยเมตตา

๓. เมตตาเมทนีธรรม ความคิดที่ประกอบไปด้วยความเมตตา เป็นพื้นฐานของการพูดและคิด ถ้าจิตประกอบด้วยเมตตา เวลาพูดก็จะพูดออกมาด้วยเมตตา เวลากระทำก็จะกระทำด้วยความเมตตา ดูตัวอย่างเวลาพูดกับคนที่รักและตนกำลังรักใคร่อย่างเต็มที่ จะไม่พูดจาหยาบคายเลย หรือเวลาแสดงออกต่อหน้าคนที่ตนเองรู้สึกรักมาก จะแสดงความสุภาพอ่อนโยน เป็นที่น่าประทับใจ เพราะภายในเป็นผู้สั่ง

๔. ทิฐิสามัญญตา มีความเห็นตรงกัน แม้เรื่องนี้จะทำได้ยากเพราะความเห็นของคนแตกต่างกันตามภูมิหลังและเงื่อนไขที่แตกต่างกัน แต่ความเห็นร่วมในทางสังคมและในทางการเมืองต้องมี เช่นจะต้องเห็นร่วมกันว่า สังคมต้องสงบ มีระเบียบ มีข้อตกลงที่เรียกว่ากฎหมายที่จะต้องปฏิบัติกันอย่างเท่าเทียมกัน

๕. สีลสามัญญตา มีความเสมอกันโดยศีล บุคลากรในองค์กร ไม่ว่าจะมีความคิดเห็นต่างกันอย่างใดก็คิดได้ แต่จะต้องคิดอยู่ในกรอบการปฏิบัติเดียวกันภายใต้ความเสมอภาคและความเท่าเทียม การใช้สิทธิเสรีภาพนั้นใช้ได้แต่หากอยู่ภายในกรอบของศีลห้า แล้วจะไม่มีวันล่วงละเมิดทรัพย์สินชีวิตและสิทธิส่วนบุคคลของคนอื่นเลย นอกจากจะมีศีลตามศาสนาที่ตนนับถือ หรือชาว

^{๑๓} พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันตภิกขุ), หลักธรรมเพื่อการสมานฉันท์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://oknation.nationtv.tv/blog/praprommonkalachan/2010/05/23/entry-3> (๕ มิถุนายน ๒๕๖๐)

พุทธต้องมีศีลห้าเป็นตัวกำกับแล้ว จะต้องเคารพพระเปียบ วินัย กฎ ระเบียบ วัฒนธรรม กฎหมาย ต่างๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อความสงบสุขของบ้านเมือง

๕. การวิเคราะห์การบริหารจัดการเพื่อการเสริมสร้างสมานฉันท์

การบริหารที่เสริมสร้างสมานฉันท์ที่เกิดในองค์กรอุปสรรคสำคัญคือ ความขัดแย้งทั้งส่วนตัว และการทำงาน ซึ่งผู้บริหารต้องมองถึงสภาพปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพื่อหาสาเหตุของปัญหาแล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการขจัดปัญหาและเสริมสร้างสมานฉันท์ให้บุคคลในองค์กร ซึ่งในการบริหารเพื่อเสริมสร้างสมานฉันท์นั้นสามารถทำได้โดยการสนับสนุนผ่าน นโยบาย การออกกฎระเบียบ การบริหาร และการสร้างการมีส่วนร่วมแนวทางสมานฉันท์ คือแนวทางของความปรองดองเห็นพ้องร่วมกัน นั่นคือ การรับฟังปัญหาเพื่อเข้าถึง รับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วน เพื่อแก้ไขให้หมดสิ้นในระยะยาว โดยไม่มุ่งเน้นการใช้ความรุนแรง แต่มุ่งสร้างความเข้าใจ การสร้างความสมานฉันท์จะต้องคำนึงถึงความความยุติธรรม และความเท่าเทียมที่มีให้กับบุคลากรในองค์กรสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยในการทำให้เกิดแนวทางการบริหารเพื่อเสริมสร้างสมานฉันท์ ซึ่งการนำทฤษฎีในการบริหารมาวิเคราะห์สามารถสร้างแนวทางเพื่อเสริมสร้างสมานฉันท์ได้ดังนี้

๑. การสร้างวัฒนธรรมในองค์กร วัฒนธรรมในองค์กรนั้นเปรียบเสมือนการปลูกฝังแนวคิดและทัศนคติต่างๆ ให้กับผู้คนในองค์กร เพื่อให้คนในองค์กรมีแนวคิดในการทำงานที่คล้ายคลึงกันเพื่อไปสู่เป้าหมายเดียวกันในองค์กร ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างบุคคลในองค์กร บางแห่งก็อาจมีกิจกรรมต่างๆ ทุกสัปดาห์เพื่อเกิดบรรยากาศแห่งความสุขและให้บุคลากรนั้นรู้สึกดีที่เป็นส่วนหนึ่งในองค์กรมากขึ้น เพราะทั้งหมดนี้คือการสร้าง การกระทำสร้างวิธีการในการทำงานร่วมกัน สร้างจริยธรรมในการทำงานไม่ต่างจากวัฒนธรรมโดยทั่วไปซึ่งวัฒนธรรมในองค์กรมีส่วนอย่างมากในการสร้างสมานฉันท์ เพราะการบริหารให้เกิดวัฒนธรรมหรือการปฏิบัติเพื่อเกิดความสมานฉันท์ในองค์กร มีปัจจัยที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติซึ่งประกอบด้วย

๑.๑ นโยบายคือข้อเสนอสำหรับแนวทางการดำเนินงานของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือรัฐบาล ภายในสภาพแวดล้อมแบบหนึ่งซึ่งจะมีทั้งอุปสรรค และโอกาสบางประการด้วย อุปสรรคและโอกาสที่มีนั่นเอง ที่ผลักดันให้มีการเสนอนโยบายขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์และเอาชนะสภาพการณ์เช่นนั้น ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่เป้าหมายอย่างหนึ่งอย่างใดนั่นเองนโยบายคือองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้เกิดการส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมในองค์กรที่ส่งเสริมความสมานฉันท์ซึ่งนโยบายเป็นตัวกำหนดแนวทางการปฏิบัติหรือการสร้างโครงการ กิจกรรม ที่เป็นการส่งเสริมความสมานฉันท์ หรือขจัดปัญหาข้อขัดแย้งเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์

๑.๒ กฎระเบียบที่ชัดเจน เป็นการสร้างข้อตกลงเพื่อสร้างเป็นข้อบังคับในการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติ มีบทลงโทษในการละเมิดข้อบังคับ ในการสร้างกฎระเบียบที่ชัดเจน ผู้บริหารก็ควรจะเป็นผู้ที่อยู่ภายใต้การบังคับของกฎระเบียบดังกล่าวด้วย เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับบุคลากรในองค์กรอีกทั้งยังเป็นการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับกฎระเบียบนั้นด้วย ซึ่งการสร้างความชัดเจนให้กฎระเบียบจะทำให้เกิดการปฏิบัติตามอย่างจริงจัง ซึ่งจะเป็นผลที่ทำให้เกิดความ

สมานฉันท์ขึ้นในองค์กรกฎระเบียบจะเป็นกรอบที่กำหนดการกระทำในการสร้างสมานฉันท์ เป็นการกระทำที่มีความเคารพซึ่งกันและกัน มีความเมตตาต่อกัน ก็จะเกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. โครงสร้างและการบริหารองค์กรที่ดีการกำหนดโครงสร้างขององค์การเป็นการสร้างการบริหารผ่านการแบ่งย่อยเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานแต่ละประเภทไว้ให้ชัดเจน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานย่อยเหล่านั้น ทั้งนี้ เพื่อให้เอื้อต่อการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพองค์กรเป็นที่รวมของคนและเป็นที่รวมของงานต่างๆ เพื่อให้บุคลากรขององค์การปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่และเต็มสามารถจึงจำเป็นต้องจัดแบ่งหน้าที่การทำงานกันทำ และมอบอำนาจให้รับผิดชอบตามความสามารถและความถนัด ซึ่งเป็นการขจัดปัญหาความขัดแย้งในเรื่องการแทรกแซงหน้าที่ของกันและกัน ถ้าเป็นองค์การขนาดใหญ่และมีคนมากตลอดจนงานที่ต้องทำมีมาก ก็จะต้องจัดหมวดหมู่ของงานที่เป็นอย่างเดียวกันหรือมีลักษณะใกล้เคียงกันมารวมเข้าด้วยกันเรียกว่า ฝ่ายหรือแผนกงาน แล้วจัดให้คนที่มีความสามารถในงานนั้นๆ มาปฏิบัติงานรวมกันในแผนกนั้น ซึ่งในการจัดโครงสร้างการบริหารต้องนำเอากระบวนการบริหารมาวางแผน นั่นก็คือ การจัดองค์กรเป็นวิธีการจัดการแบ่งส่วนงานให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน โครงสร้างและการบริหารองค์กรเป็นเพียงองค์ประกอบหรือวิธีการหนึ่งในการจะเสริมสร้างสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในองค์กร ซึ่งโครงสร้างและการบริหารองค์กรประกอบด้วยปัจจัยที่เป็นแนวทางปฏิบัติดังนี้คือ

๒.๑ การแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน เป็นการกำหนดหน้าที่ในการดำเนินงานเพื่อไปสู่เป้าหมายขององค์การอย่างชัดเจน ในการแบ่งหน้าที่ต้องคำนึงถึงองค์การว่ามีลักษณะและเป้าหมายอย่างไร เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนจนนำมาสู่ข้อขัดแย้งที่จะก่อให้เกิดปัญหาต่อองค์กร การแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจนนั้นจึงเป็นปัจจัยหนึ่งในการสร้างความสมานฉันท์จากการทำงานร่วมกันด้วยการขจัดข้อขัดแย้งในการรับผิดชอบหน้าที่ของแต่ละฝ่ายอีกทั้งการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจนยังเป็นการสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมให้เกิดขึ้น โดยผู้บริหารต้องจัดบุคลากรให้ตรงตามความสามารถ และมีสิทธิในการแสดงออกที่เท่ากัน การปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียม เพื่อเกิดความสมานฉันท์ในองค์กร

๒.๒ การสร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกัน การรับรู้ของบุคลากร หรือบุคลากรภายในองค์การที่ตน ปฏิบัติงานอยู่ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละองค์การ สมาชิกสามารถรับรู้ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม และมีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมในองค์การของบุคลากร การสร้างบรรยากาศในการทำงานเป็นการจูงใจบุคลากรให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพเป็นผลมาจากการวางแผนการบริหารต้องสร้างการมีส่วนร่วมในทุกระดับ สร้างการเคารพสิทธิหน้าที่ จะเป็นผลให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการปฏิบัติงาน ซึ่งเมื่อเกิดบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกันก็จะสามารถก่อให้เกิดความสามัคคีซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นกับบุคคลในองค์กร

๓. การเสริมกำลังและพัฒนาบุคลากรการสรรหาคัดเลือกบุคคลเข้ามาทำงานต้องกระทำอย่างมีมาตรฐาน เช่น สอดตำแหน่งเดียวกันควรจะยากง่ายเท่าๆกัน เป็นต้น กระบวนการในการรับคนเข้าทำงานนี้เรามักเรียกรวมกันไปว่า การสรรหาบุคคลเข้าทำงานเมื่อได้สรรหาบุคคลที่มี

คุณสมบัติตามต้องการมาสมัครแล้ว จากนั้นก็ดำเนินการเลือกให้ได้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมที่สุดกับหน้าที่ ส่วนการพัฒนาบุคลากรเป็นการเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ให้กับบุคลากร เป็นการปลูกฝังความคิดที่ดี การพูดที่ดี ที่มีส่วนในการเกิดความสัมพันธ์ผ่านการปฏิบัติงานโดยการสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรในองค์กร ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดการคัดเลือกและพัฒนาบุคลากรให้เกิดการปฏิบัติงานภายใต้การเสริมสร้างความสัมพันธ์คือ

๓.๑ สร้างการทำงานร่วมกันเป็นทีมและเป็นเครือข่าย การทำงานในลักษณะนี้ จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ทำให้กลายเป็นพลังร่วมในการสร้างองค์กรที่รองรับการเปลี่ยนแปลง โดยสมาชิกในองค์กรจะต้องตระหนักถึงความร่วมมือกัน การแบ่งปันความรู้ การทำงานและแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งสามารถนำประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มาสร้างคุณค่าให้กับองค์กรและการปฏิบัติงานได้ และยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ให้แกบุคลากร

๓.๒ การสร้างความเข้าใจ เป็นการสร้างการคิด ความเข้าใจ ให้เกิดกับบุคลากร โดยผ่านกิจกรรม การทำงานร่วมกัน การแบ่งปันความรู้ โดยผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญในการสร้างความเข้าใจให้บุคลากรเพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรทั้งเรื่องความสัมพันธ์กันในองค์กร การเพิ่มศักยภาพของบุคลากร ซึ่งเมื่อบุคลากรเข้าใจกันมากขึ้นก็จะทำให้เกิดความสัมพันธ์เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในองค์กร

๔. การติดต่อประสานงานการจัดให้บุคคลในองค์กรการทำงานสัมพันธ์และสอดคล้องกัน โดยตระหนักถึงภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ เป้าหมาย และมาตรฐาน การปฏิบัติงานขององค์กร วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการประสานงานเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีแก่บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้การปฏิบัติงานขององค์กรสำเร็จตามเป้าหมาย เพื่อให้งานมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ประหยัดเวลาและทรัพยากรในการปฏิบัติงานเห็นได้ชัดเจนว่าสิ่งที่สำคัญของการประสานงานก็คือ ความร่วมมือ ในการปฏิบัติงานเพื่อจะช่วยให้การบริหารงานประสบความสำเร็จนั่นเอง ซึ่งการจะทำให้ในองค์กรมีการประสานงานที่ดีนั้น บุคลากรต้องมีความเข้าใจถึงหน้าที่ในแต่ละตำแหน่งที่มีการกำหนดโครงสร้างและระบบไว้แล้ว ซึ่งปัจจัยสำคัญในการทำให้เกิดการติดต่อประสานงานที่ดีคือ

๔.๑ ความสัมพันธ์ที่ดี คนเราจะต้องมีความเข้าใจในหลักการพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนว่า ทุกคนต้องเข้าใจศักดิ์ศรีของคน เพราะคนทุกคนต้องการความเคารพนับถือ และมี ศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะเรื่องพฤติกรรมและแรงจูงใจที่เป็นตัวกำหนดบุคคลในแต่ละกลุ่ม ถึงการแสดงออก การรวมกลุ่ม ความสัมพันธ์ของบุคคลในองค์กรการอาศัยกิจกรรมเป็นสื่อกลาง เป็นการสร้างสีสันให้การมาพบปะ พูดคุย น่าสนใจมากขึ้น กิจกรรมนั้นทำให้ผู้บริหาร และบุคลากรกล้าแสดงออกเพื่อพบปะพูดคุยทำให้เข้าใจกันมากขึ้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการติดต่อประสานงานที่จะทำให้เกิดการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างสมานฉันท์

๔.๒ การสื่อสาร คือกระบวนการสำหรับแลกเปลี่ยนสาร รูปแบบอย่างหนึ่งในการส่งความหมายที่ต้องการไปยังผู้รับสาร อาจอยู่ในรูปแบบของท่าทางสัญลักษณ์ บ้างอย่างอยู่ในรูปแบบของภาษา การสื่อสารเกิดจากความต้องการที่คนจะส่งข้อมูลหากันการติดต่อสื่อสารให้เกิด

ความคิดความเข้าใจในการร่วมมือปฏิบัติงานให้สอดคล้องทั้งเวลา และกิจกรรมที่จะต้องกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างสมานฉันท์เพื่อ ให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น ไม่เกิดการทำงานซ้ำซ้อน ขัดแย้ง หรือ เหลื่อมล้ำกัน

๔.๓ ความร่วมมือ เป็นการบ่งบอกถึงสิ่งที่เชื่อมั่นและศรัทธาว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เป็นปัจจัยที่แสดงถึงความไว้วางใจ ศรัทธา เมื่อบุคลากรในองค์กรศรัทธาต่อผู้บริหารแล้วก็จะทำตามและเอาผู้บริหารเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ ถ้าจะทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาธรรมาธิปไตยของผู้บริหารอย่างแท้จริงแล้ว ความร่วมมือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะคอยส่งเสริม ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือจากรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ ที่คอยให้การสนับสนุน หรือจากผู้บริหารด้วยกันเอง อีกทั้งความร่วมมือจากคนในองค์กรหรือสังคม จะช่วยให้การพัฒนาระบบธรรมาธิปไตยเป็นไปอย่างมั่นคง

๕. การติดตามและประเมินผล เป็นการกำกับดูแลและประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากรในด้านต่างๆซึ่งการติดตามการปฏิบัติงานเป็นการกำกับดูแลการปฏิบัติงานร่วมกันว่ามีปัญหาข้อขัดแย้งในการทำงานหรือไม่ ส่วนการประเมินผลเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบว่าเป็นอย่างไร เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ปัญหาความขัดแย้งนั้นหมดไปและเกิดความสมานฉันท์ขึ้นซึ่งปัจจัยที่เป็นส่วนสำคัญในการติดตามและประเมินผลประกอบด้วย

๕.๑ การตรวจสอบเป็นการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร ในการสร้างสมานฉันท์ให้เกิดขึ้น ซึ่งการตรวจสอบจะทำให้ทราบถึงกระบวนการปฏิบัติหน้าที่ว่าเป็นกระบวนการที่สามารถสร้างหรือส่งเสริมให้เกิดสมานฉันท์ได้หรือไม่ เพื่อกำกับดูแลให้บุคลากรในองค์กรมุ่งทำตามเป้าหมายขององค์กรนั่นก็คือ การบรรลุผลสำเร็จควบคุมคู่ความสามัคคีซึ่งเป็นวิธีการในการสร้างสมานฉันท์

๕.๒ การประเมินผลเมื่อนำข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบมาวิเคราะห์คุณภาพว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กรหรือไม่ ซึ่งในการเสริมสร้างสมานฉันท์ให้เกิดในองค์กรต้องมีการประเมินถึงการปฏิบัติงานว่ามีปัญหาหรือข้อขัดแย้งเกิดขึ้นหรือไม่ และการปฏิบัติงานด้วยความสมานฉันท์เป็นไปในระดับใดและมีปัญหาใดเกิดขึ้นที่เป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างความสมานฉันท์

๕.๓ การปรับปรุงแก้ไข เป็นการนำการประเมินผลมาเพื่อสร้างแนวทางแก้ไขปรับปรุงปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้เกิดความร่วมมืออันนำมาซึ่งความสามัคคีที่จะก่อเกิดความสมานฉันท์ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้องค์กรเกิดความเข้มแข็งอีกด้วย

๖.สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปได้ว่าการบริหารจัดการเพื่อการเสริมสร้างสมานฉันท์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากการศึกษาพบว่า การบริหารที่จะทำให้เกิดความสมานฉันท์ขึ้นได้นั้น แนวทางเหล่านั้นประกอบด้วย นโยบายซึ่งเป็นตัวกำหนดการปฏิบัติอย่างสมานฉันท์ โครงสร้างและการบริหารที่ดีที่จะทำให้เกิดความเสมอภาคความเท่าเทียมในองค์กร การเสริมกำลังและพัฒนาบุคลากรที่จะทำ

เกิดการพัฒนาความคิดในการสร้างสมานฉันท์ การติดต่อประสานงานที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นการแสดงออกต่างๆ และสุดท้ายเมื่อดำเนินการตามแนวทางแล้วสิ่งสำคัญคือการติดตามและประเมินผลว่าสิ่งที่ได้ทำนั้นก่อให้เกิดความสมานฉันท์ในองค์กรมากน้อยเพียงใดและมีสิ่งใดที่เป็นปัญหาที่ควรปรับปรุงแก้ไขและพัฒนานั่นเอง ซึ่งการบริหารจัดการที่จะเกิดความสมานฉันท์ได้นั้นปัจจัยสำคัญคือตัวผู้บริหารและบุคลากรเองว่าจะเกิดความคิดหรือนำไปปฏิบัติจริงจังหรือไม่

ข้อเสนอแนะ นอกจากจะปฏิบัติตามแนวทางเพื่อเกิดความสมานฉันท์แล้ว ผู้บริหารและบุคลากรต้องคำนึงถึงหลักการพื้นฐานที่จะทำให้ความสมานฉันท์เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เป็นการยืนยันถึงมาตรฐานในการปฏิบัติและความชัดเจนของการบริหาร ซึ่งหลักการเหล่านั้นประกอบด้วย

๑. ความเป็นจริง ต้องคำนึงถึงความเป็นจริงว่าสามารถเป็นไปได้ ไม่เป็นการฝัน เพราะเมื่อฝันจะก่อให้เกิดความขัดแย้งทั้งต่อตนเองและบุคลากรในองค์กร

๒. ความยุติธรรม ที่จะเป็มาตรฐานกำหนดความเสมอภาค ไม่เป็นการเปิดเบียดเบียนสิทธิซึ่งกันและกันอยู่ร่วมกันอย่างไม่เกิดความแตกต่าง

๓. การให้อภัย เป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกันและเป็นหลักสำคัญในการสร้างสมานฉันท์ เพราะในการปฏิบัติงานร่วมกันย่อมต้องมีข้อโต้แย้ง ซึ่งอาจกระทบต่อความรู้สึกจึงต้องเรียนรู้ที่จะให้อภัยกันเพื่อเป็นการลดความขัดแย้ง

บรรณานุกรม

- ชลิดา ศรมณี.“การบริหารความขัดแย้งในองค์กร”. วารสารรามคำแหง. ปี ๒๒ ฉบับที่ ๓.๒๕๔๘.
- ชูเกียรติ แถวปัดถา.พฤติกรรมกรรมการแก้ไขความขัดแย้งของผู้บริหาร ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูอาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๑.วิทยานิพนธ์ครุศาสตรศึกษบัณฑิต: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.๒๕๓๗.
- เด่น ชะเนติยง.การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.๒๕๓๓.
- ทิพย์ โอสธ.“การบริหารความขัดแย้งระหว่างองค์กรในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านอ้อน อำเภองาว จังหวัดลำปาง”.การวิจัยอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตร. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.๒๕๕๐.
- ณอม อัตโน และพระหมาปณิธาน เป้งอิน. “การบริการความขัดแย้งของผู้นำองค์กร : กรณีศึกษาองค์กรบ้านแหลมมะขบ”.การค้นคว้าอิสระ.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร. ๒๕๕๑.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต).พุทธวิธีการบริหาร.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๙.
- พรนพ พุกกะพันธุ์.การบริหารความขัดแย้ง.กรุงเทพมหานคร : บริษัท.เพชรสกลจำกัด๒๕๔๒.

วันชัย วัฒนศัพท์. **ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา**. สถาบันพระปกเกล้า. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า. ๒๕๕๗.

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). **หลักธรรมเพื่อการสมานฉันท์**. ออนไลน์. แหล่งที่มา : <http://oknation.nationtv.tv/blog/praprommonkalachan/2010/05/23/entry-3> . ๕ มิถุนายน ๒๕๖๐

สิทธิพงศ์สิทธิจร. **การบริหารความขัดแย้ง**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.moe.go.th/wijai/conflict.doc> . ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

Filley Alan C. **Interpersonal Conflict Resolution**. Glenview. Illinois : Scott, Foresman. 1975.

March, JG and Herbert A. Simon. **Organization**. New York : John Wiley & Sons. 1958.

ภาคผนวก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิอ่านบทความวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ กันยายน – ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

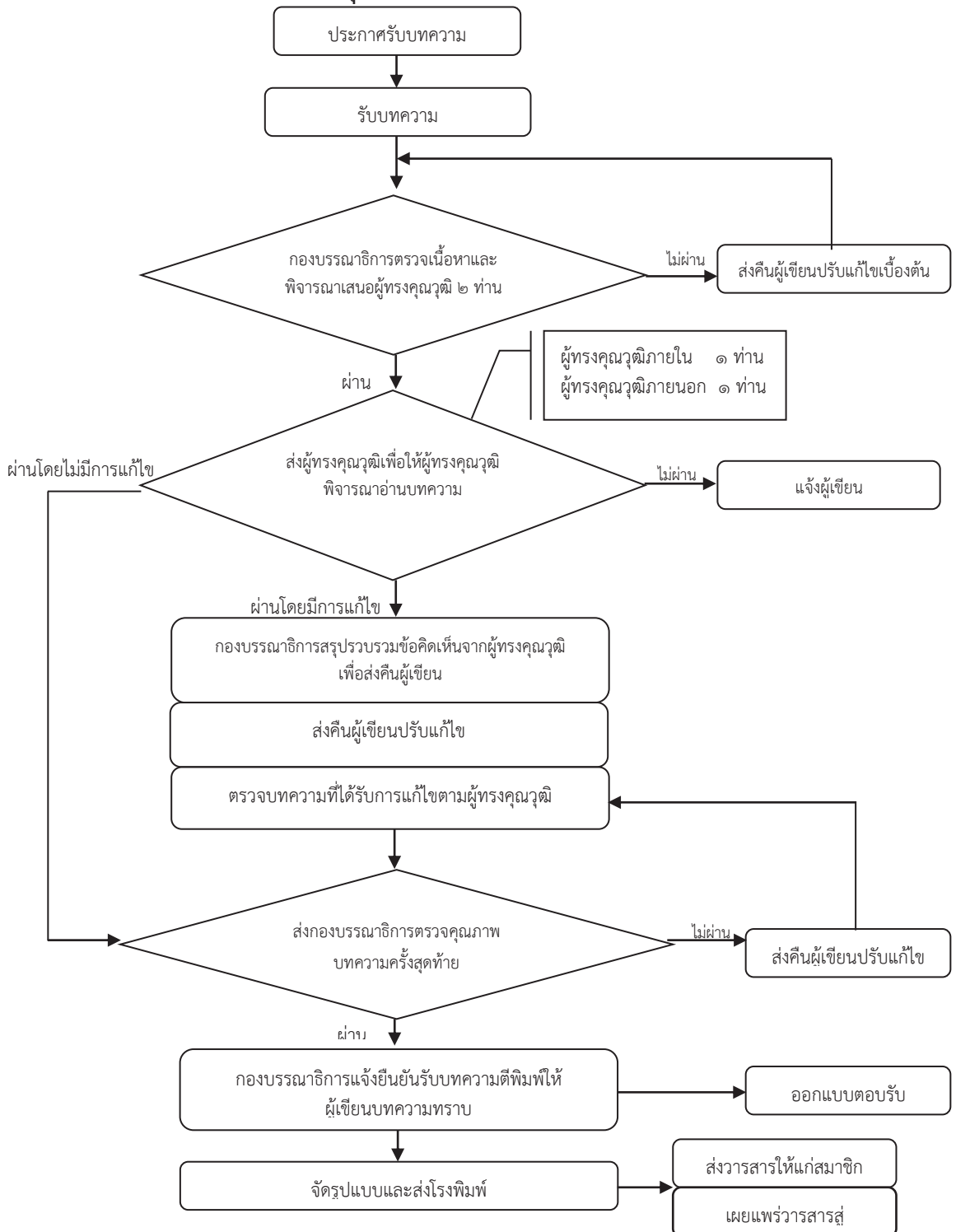
ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

๑. พระราชวัชรเมธี, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. รศ.ดร.ประเทือง ภูมิภักทราคม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. รศ.ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. ผศ.ดร.วิรัช จงอยู่สุข	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖. ผศ.อานนท์ เมธีวรฉัตร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗. ดร.อัครเดช พรหมกัลป์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

๑. รศ.ดร.ธานี เกสทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๒. รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
๓. ผศ.ดร.สาธิต ทรัพย์รวงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๔. ผศ.ดร.สำราญ บุญเจริญ	วิทยาลัยนครราชสีมา
๕. ผศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
๖. ผศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
๗. ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๘. ดร.สมจิตรา กิตติมานนท์	วิทยาลัยพยาบาลพระบรมราชชนนีนครสวรรค์

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
๔๔๔ หมู่ ๖ ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๕๖-๒๑๔๔๔๔ โทรสาร ๐๕๖-๒๑๔๔๔๔

๑. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

๑.๑ บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

๑.๒ บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

๑.๓ บทความวิจัย (Research article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

๑.๔ บทความปริทรรศน์ (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

๑.๕ ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิวิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์จะต้องส่งจดหมายนำส่งบทความพร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์ ๓ ชุด มายังกองบรรณาธิการ กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) ๑ แผ่นที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ผู้นิพนธ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มี

ความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร ๑๖ จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์เส้นขนาดบีห้า (B5) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน ๑ นิ้วครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง ๐.๕ นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน ๑๕ หน้ากระดาษพิมพ์เส้น โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) ๒ ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – blind peer review)

๒. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน ๓๕๐ คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key words) ซึ่งควรเรียงเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจนดังนี้

- **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- **วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- **สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา
- **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ ๓-๖ คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และค้นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;)

๓. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

๓.๑ บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

๓.๒ วิธีการศึกษา (methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

๓.๓ ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ ๓.๒ ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

๓.๔ การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

๓.๕ ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

๓.๖ กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

๓.๗ เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (Footnote) เป็นการทำการรายการเอกสารอ้างอิงหรือคำอธิบายเพิ่มเติมที่อยู่ด้านล่างของข้อความในหน้ากระดาษแต่ละหน้า ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงแตกต่างกันตามประเภทของเอกสารหรือแหล่งที่ใช้องอิง ดังนี้

การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ

๑. หนังสือ

๑.๑ คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้องค์การคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น ๑ชฺ.ชา. (บาลี) ๒๗/๘๕๕/๑๙๑.

๑.๒ หนังสือทั่วไป

ผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง, (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์, ปีที่พิมพ์), หน้า. ตัวอย่างเช่น พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ปรัชญากรีก : บอเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๘.

Venerable Dr. W. Rahula, **What the Buddha Taught**, (Bangkok: Haw Trai Printing, 2004), p.69.

๒. วารสาร

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า. ตัวอย่างเช่น พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร., “การเสริมสร้างเครือข่ายสถานีวิจัยกระจายเสียงพระพุทธศาสนา และชุมชนจังหวัดนครสวรรค์”, **บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์**,ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๑-๑๒.

K.N., Jayatileke, “The Buddhist Theory of Causality”, The Maha Bodhi, vol. 77 No.1: 10-15.

๓. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้วิจัย, “ชื่อหัวข้อวิทยานิพนธ์”, ระดับของวิทยานิพนธ์, (ชื่อแผนกวิชาหรือคณะและมหาวิทยาลัย), ปีที่พิมพ์. ตัวอย่างเช่น

อนุวัต กระสังข์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

๔. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๘

กรกฎาคม ๒๕๕๗.

๕. เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ธรรมประกาศโนบาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9> [๗ กันยายน ๒๕๕๕].

๖. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham, *Motivation and Personnality*, (New York : Harper and Row Publishers, 1970.

การเขียนบรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือ

จำนงค์ อติพัฒนสิทธิ์. **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

๒) วารสาร

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า. ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องเรื่อง และการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, *มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗): ๑๔-๒๘.

๓) วิทยานิพนธ์

ทรงวิทย์ แก้วศรี. “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”. **ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

๔) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง
สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

๕) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ธรรมประกาศโนบาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=538970572&Ntype=9>
[๗ กันยายน ๒๕๕๕].

๒. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham. *Motivation and Personnality*. New York : Harper and Row Publishers, 1970.

๔. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ ๑ ภาพ หรือ ๑ ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

๕. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

๖. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ กรุณาติดต่อ “ผู้ช่วยบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์” สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ๙๙๙ หมู่ ๖ ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙ โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๘

๘. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ ๓ ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ ๑๙๙ บาท ไม่รวมค่าส่ง

๙. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ ๓๐๐ บาท

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

เขียนที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....
ที่อยู่

โทรศัพท์ E-mail:

มีความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ เรื่อง:
(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ซึ่งดำเนินการโดยบัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้นิพนธ์ขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา..... สาขาวิชา..... จาก (ชื่อสถาบัน)..... ปีการศึกษา..... หรือได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก

เมื่อคณะกรรมการพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินยอมไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนี้และข้าพเจ้าขอรับรองว่า (ขีดเครื่องหมาย ✓)

- () เป็นผลงานทางวิชาการของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว
- () เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมนิพนธ์ตามชื่อที่ระบุในบทความจริง
- () บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน
- () บทความนี้ไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้ใดทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ตามอัตราที่กำหนดไว้ คือ

- () บทความวิชาการ ๓,๐๐๐ บาท
- () บทความวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ป.โท-เอก ๔,๐๐๐ บาท
- () บทความวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย ๕,๐๐๐ บาท เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

อนึ่ง แม้เมื่อข้าพเจ้าปรับแก้ไขแล้ว แต่งานยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้รับการให้การลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่ติดใจเอาความใดๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการพิจารณาของคณะกรรมการถือว่าเป็นที่สุด

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ

ใบตอบรับการเป็นสมาชิก

ที่.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กราบนมัสการ/เรียน บรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....
(ชื่อภาษาอังกฤษ).....
ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้).....
.....
.....

E - Mail..... เบอร์โทรศัพท์.....
โทรสาร..... มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็น
สมาชิกวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

- () สมาชิกประเภทรายปี ๓๐๐ บาท (จำนวน ๓ เล่ม)
() เล่มละ ๑๙๙ บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

- () เงินสด
() ธนาณัติ (ส่งจ่าย.....)
() ตัวแลกเงินไปรษณีย์
() แคชเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

สถานที่ติดต่อ ☐ ที่บ้าน ☐ ที่ทำงาน
เลขที่..... ถนน..... หมู่ที่..... ตำบล/แขวง.....
อำเภอ/เขต..... จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์..... โทรศัพท์เคลื่อนที่.....
โทรสาร..... E-Mail.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่) ลงชื่อ.....
ค่าบำรุงปี พ.ศ.....
เลขที่ใบเสร็จ..... ()
ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
ลงบัญชีแล้ว.....